

SIKETNÉMÁK ÉS VAKOK OKTATÁSÜGYE

A SIKETNÉMÁK ÉS VAKOK TANÁRAI ORSZ. EGYESÜLETÉNEK HIVATALOS LAPJA

Szerkeszti: SCHULMANN ADOLF

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII. Fesztetics-utca 8.

TARTALOM:

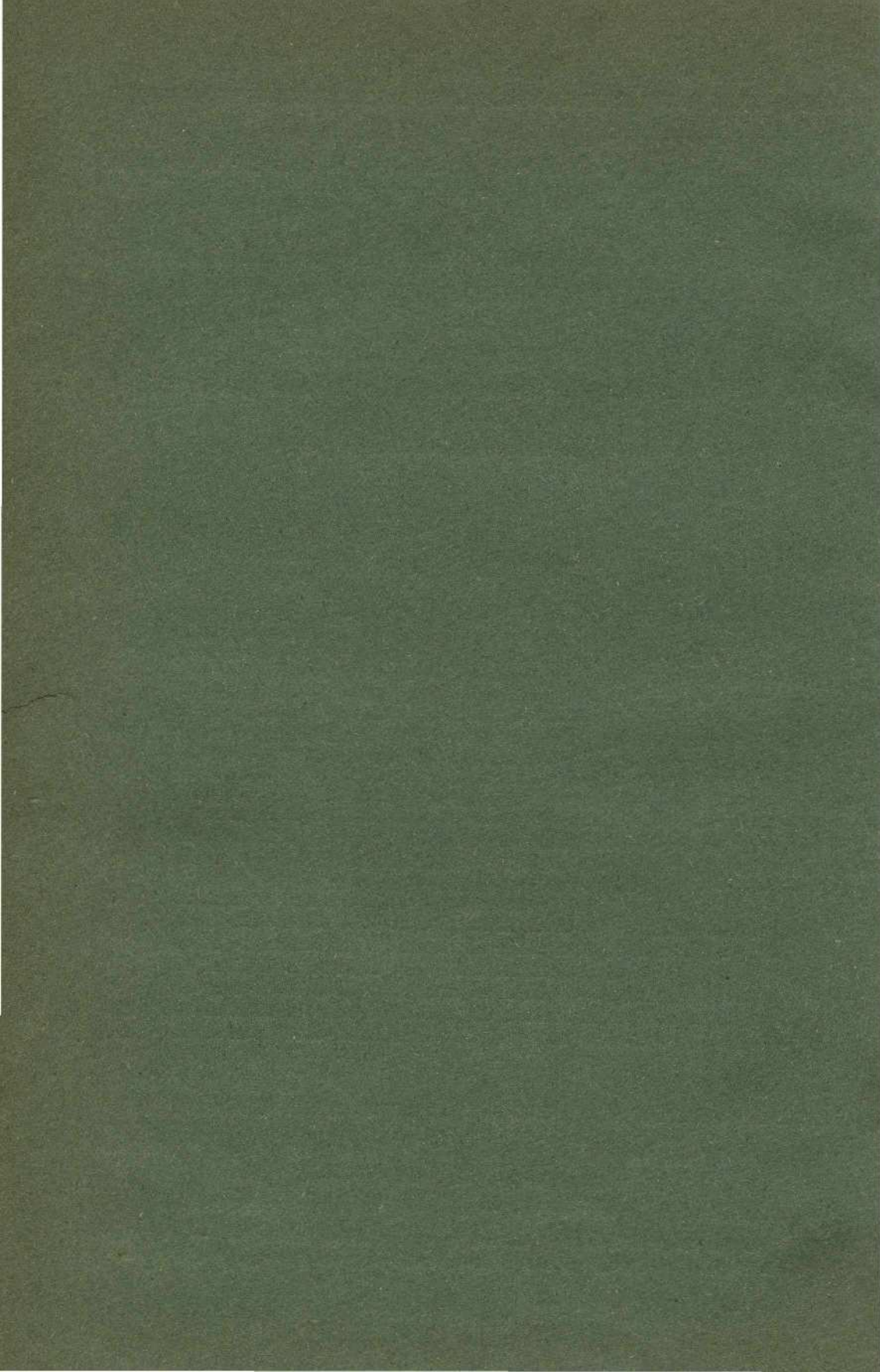
A Siketnémák Váci Királyi Országos Intézete 125 éves fennállásának emlékére 1927. október 1-én rendezett ünnepély és a Siketnémák és Vakok Tanárai Országos Egyesületének ebből az alkalomból 1927. október 2-án Vácon tartott közgyűlése, valamint Cházár András emléklakomája. (Szentgyörgyi Gusztáv.)	35
A módszer fejlődése 1802-től a mai napig. Mit eredményezett az új tanterv? (Nagy Péter, Vác.)	61
E. Schorsch—Berlin: A siketnémákról való gondoskodás. (Ford. Thüringer János.)	73
J. Bergquist—Lund, Svédország: Nők a siketnémaoktatás szolgálatában. (Fordította Szlavkowszky Endre.)	80
A Freunthaller—Wien: A siketnémák korai beszédtanításának kérdéséhez. (Fordította Románé Goldzieher Klára.)	87
A beszédgyógyítás gyakorlatából. (Schulmann Adolf, Budapest.)	97
A siketek oktatásának jövőjébe vetett pillantás. (Michels Fülöp, Budapest.)	101
G. Emmerig—München: A szétválasztás kérdése a siketnémák és a hallásmaradvánnyal bírók oktatásában. (Ford.: Frey József.)	126
Státuszrendezés. (Puha László.)	134
Szemle	137
Hivatalos rész	141
† Taritzky Ferenc, † Hidasi Sándor	143
Különfele	146
Inhalt. — Sommaire. — Contents	151

Kiadó és laptulajdonos: a Siketnémák és Vakok Tanárainak Orsz. Egyesülete

A kiadóhivatal vezetője: Pirovits Jenő.

Megjelenik évente 10 számban. — Előfizetési ára egy évre 16 pengő.

Egyesületi rendes tagok a lapot tagilletményük fejében díjtalanul kapják. — A gyógy-pedagógiai intézetek előfizetési árát évről-évre az egyesületi r. közgyűlés szabja meg.

SIKETNÉMÁK ÉS VAKOK OKTATÁSÜGYE

A SIKETNÉMÁK ÉS VAKOK TANÁRAI
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK HIVATALOS LAPJA.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VIII. ker., Festetits-ucca 3. sz.

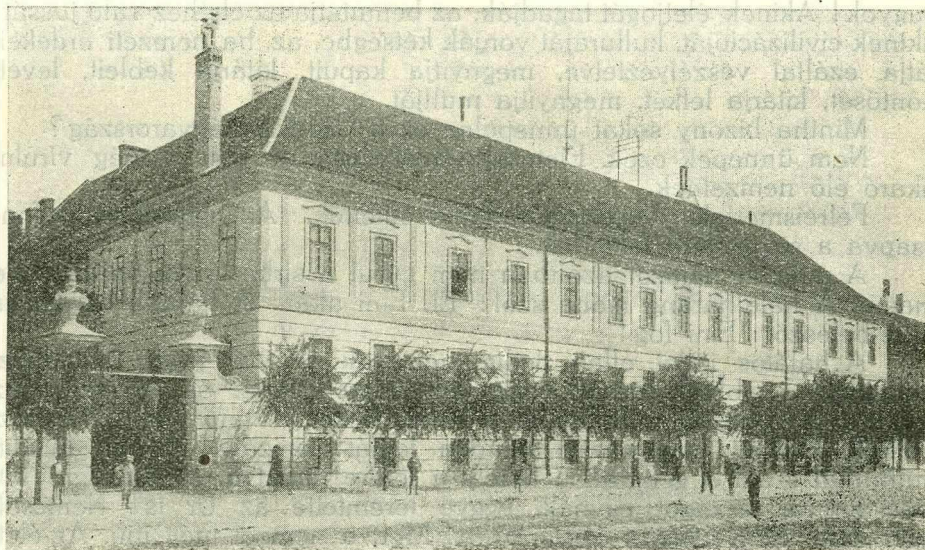
Megjelenik havonta.

Szerkeszti:
SCHULMANN ADOLF

Előfizetési ára egy évre 16 pengő
Egyesületi r. tagok a lapot tag-
illetményük fejében
díjtalanul kapják.

A Siketnémák Váci Királyi Országos Intézete
125 éves fennállásának emlékére 1927. október 1-én ren-
dezett ünnepély és a Siketnémák és Vakok Tanárai
Országos Egyesületének ebből az alkalomból 1927. októ-
ber 2-án Vácon tartott közgyűlése, valamint Cházár András
emléklakomája.

Összeállította: SZENTGYÖRGYI GUSZTÁV.

A 125 éves váci kir. orsz. siketnéma intézet homlokzatának (régi épületének) képe,
a Constantin-tér felől,

Nemcsak a bűneink, inkább az erényeink miatt bűnhődünk. Magyarország hű maradt szövetségeséhez. S magyar nemzetnek ez a férfias, lovagias erénye súlyosabb bűnök találtatott, mint ama hosszú 1000 éven át tisztességgel teljesített kortörténelmi hivatása, hogy kelet kapujánál hűséggel, keményen állott őrt. A nyugati kulturát, a kereszténység erkölcsét átvettük, továbbadtuk, terjesztettük s áttörhetetlen gátként feltartóztattuk a tatárt, a törököt, hogy Nyugat ezalatt dolgozhassék békén. S mégis Trianonnal fizettek.

Hogy miért mondom ezt el?

Az ép, megcsonkítatlan Magyarország nem ünnepelte volna meg ünneppel a váci siketnéma intézet 125-ik évfordulóját. Megülte bensőséges fénnel a 100 éves jubileumot, a magyar emberbarát és kulturaszeretnek ezt a jelentős napját, de 22 évre rá újra csak Csonka-magyarország ünnepelhetett.

A nemzet, amely ezerévig élt, a magyar nemzet, amely ezután az ezerév után a virágzásába lépett, nem nyughatik a koporsójában.

A magyar nemzet nem fekket élettelenül, némán a hevenyészett ravatalon, mert érzi életerejét, érzi történelmi hivatását, érzi ereiben még ki nem fejlesztett tehetségeinek, Istenáldotta képességeinek ki nem élt csiráit, fel nem élt őseréjét, érzi buzogni fel nem használt szűz energiáit, érzi jövőjét s ezért hasztalan rajta a béklyó, fejek fölött a szemfödő, a meg- és körülásott sir: a meg nem holt élni akar.

A lombikba szorított élet, az egyetlen termékeny sejt is, dolgozik, forr és szétlöki az üvegburát, a vassal körülalbronsolt koporsót, ha hevítő ez éltető láng.

S minket, akik eddig csak másokért éltünk, ne feszítene, ne éltetne az ezeréves mult?

Az élet keresi az életmegnyilvánulásokat. A föld alá szorított élet rést talál és az égig tör. Akinek halálahírét szeretik költeni, az megragadja az alkalmat, hogy megmutassa: ime élek, már csak azért is vagyok! Akinek életjogát tagadják, az bemutatja az élethez való jussát; akinek civilizációját, kulturáját vonják kétségbe, az, ha nemzeti érdekeit látja ezáltal veszélyeztetve, megnyitja kapuit, kitarja kebleit, leveti köntösét, kitarja lelkét, megnyitja multját.

Mintha bizony sokat ünnepelne ez a Csonka-Magyarország?

Nem ünnepek ezek. Életmegnyilvánulásai az élni s még virulni akaró élő nemzetnek.

Félreismertek. Meghallgatatlanul elítéltek. Az igazságot pofoncsapva a sir szélére fektettek.

A magyar nemzet azonban nem gurul a sirba, nem hantolja be magát. A halálharang hiába szól: Él. Élni akar. A hajnali harang is bele-beleszól: Élni fog!

A halálos ítélet ellen pedig nemcsak az élet jogán fellebbez. Fellebbez a jobban értesült világ közvéleményéhez, az igazság igaz őréhez. A civilizált, a kulturált, a békés békét szerető nagy világhoz. Felfedi multját, megmutatja minden tagját: országát, népeit, társait, kulturáját s azt a geográfiát, amely a földre mutatva és az Égre int, mert ezt az országot egynek, egyé teremtette az Úr is! Nemcsak ezer évre. Nem csupán csecsekorra! Mert a nemzet még ifju. Az élet, szebb élet előtte. Ha nem látjátok, be fogjátok látni!

*

Amikor Nagy Péter, az intézet igazgatója a jubileumi ünnepség eszméjét egy évvel ezelőtt megpendítette, sokan voltunk ellene. A 100 év után legfeljebb a 200 vagy 250 jöhet, de 125-öt megünnepelni nincs miért. Nagy Péter azonban kitarott a gondolata mellett s holtig azt hajtogatta: ha másért nem, úgy azért is meg kell ünnepelnünk e dátumot, hogy a külföldi kartársaknak megmutathassuk ez alkalommal intézményeinket, az oktatásügy 125 éves történetét. Csonkaországának ma ezt kiaknázatlanul hagynia vétek, mulasztás volna.

Nem hittük, hogy külföldi kollégák eljönnek S hogy ez az igaz-

gatónak, Michels Fülöp budapesti kartársunk segítségével, fáradhatatlan buzgóságával mégis sikerült, egyszerűen megváltozott a helyzet.

Amikor a külföldi pályatársaink 2—3 napi tartózkodás után Vácon vonatra ültek s a magyaros vendéglátás következményeként kellemes emlékekkel távozva, a vonatból szívélyesen búcsút intettek s indultak Bécsbe, Berlinbe, Münchenbe, Breslauba, Leipzigbe, Lundba, akkor abban a pillanatban éreztem át teljesen, s adtam őszinte szívvel elégtételt a kezdeményező Nagy Péternek.

*

Szombatra, október elsejére terveztetett a jubileumi-ünnepség, vasárnapra, október másodikára a tanáregyesület közgyűlése. Amikor pénteken este a bécsi hajóval első külföldi vendégeink megérkeztek, akiket Dr. Schumann Leipzigből előzött meg, akkor már tudni való volt a siker.

Nem ismertek bennünket. S most, mintha századok mulasztásait pótolni akarnák, jönnek, egyre többen utaznak hozzánk. Mintha divatban volnánk. Állandóan utban vannak mifelénk. Utban a megismerés s utban felismerése az igazságnak.

A külföldiek hoztak hozzánk. Hozták az érdeklődést. S mi tudjuk, hogy vittek is. Amit Magyarország kulturintézményeiről tapasztalatokban vittek, arról majd beszéljenek, irjanak ők otthon. Hogy a váci intézetről mily impressziókat raktároztak el utinaplóikba, lelkeikbe, arról is majd ők adnak számot. De kérdés, hogy tudták-e mind, hogy Vác az ország székesfővárosától, Budapesttől 32 kilométernyire Trianon előtt az ország szívében feküdt? Tudják-e, hogy országhatár akkor száz száz kilométerre volt Váctól, most pedig ez a fekete vonal Szob mellett, innen 30 kilométerre, szemtávolságra vág át 1000 éven át egybeforrta életét, s szakít el apát gyermekeitől, földmívést a földjétől, magyart a magyartól?

Bizonyára meglátták e szegény, de szép várost, ezt az ujjáéledni akaró váci végvárt, amely nagy szegénységében is álmodozik, vágyakozik a nagyságról, mint csak édesanyja, a még jobban sujtott magyar haza. Akik végigjárták Vácot, mindenütt láthatták az akarást. Láthatták a felnyitott utcaburkolatokat: építik a vízvezetéket. Modern város akar lenni, de láthatták a multat, a mult megbecsülését, a régi kulturát, a 125 éves siketnéma-intézet mellett más százados intézményeket is. Az ezeréves püspökségnek modern új szemináriumát például. A piaristák több százéves gimnáziumát. A kultúra nem új ebben a városban, a kultúra azonban nem is állott úgy soha. Mindig előre. S nem vissza.

Váctól nyolc kilométerre, Budapest, az ország fővárosa felé, az első állomás, ahol megállott a vonat Sződ. Tudják-e itt járt vendégeink, hogy e községek lakossága ma is tótul beszél? Tudnak magyarul is, sokan de beszélnek anyanyelvüket mind. Nyilvánosan: a vasuton, a templomban is. Soha semmi bántódásuk emiatt nem esett. Amiért a soknyelvű s a fővároshoz még közelebb eső falvakban sem. Ezt a tudatot ha nem vitték el, vigyék utólag, mint legszebb bizonyítékát, — hiába kürtölik ellenkezőjét világgá, — hogy a magyar nemzetiségeit nem nyomta el. Nyelvüket tiszteletben tartotta s inkább maga tanult meg németül, tótul, szerbül.

*

Szombat reggelre szomorú, esős napra virradtunk. Azt hittük nem is lehet másként, hogy az égbolt is velünk örül, egy játszi, derűs, fényes ragyogással nekünk segít.

S féltünk attól is, hogy igazgatónkat ágyba dönthetik a nap izgalmai, hisz nem rég heverte ki súlyos betegségét. Majd hogy nem. A jó Isten velünk maradt. Az égbolt ugyan borult maradt, az eső szakadt majd egész napon át, a lelkek azonban felderültek.

A rossz idő pedig azért kellett, hogy a szeretet virága annál inkább pompázhassék. Aki ebben az időben is eljött hozzánk, csakis az őszinte önzetlen szeretet hozta.

A derüs ég pedig nem is Csonkamagyarország ege. Az aranyos napsugár az ép, 1000 éves Magyarország világa. Járunk mi még ebben az ünnepi köntösben mindennapon.

*

A belföldi és külföldi vendégek legnagyobbbrésze a reggeli vonatokkal vasuton érkezett s őket az állomáson az intézet és a tanári testület nevében fogadó-bizottság várta s a város, a püspökség, valamint magánosok előzékenységből átengedett fogatán szállította be az intézetbe.

A kultuszminisztert képviselő Huszka Jenő dr., vallás- és közoktatásügyi miniszteri tanácsos és Preszly Elemér dr., Pestvármegye főispánjának érkezésekor a fogadó bizottság Krakker Kálmán dr., polgármesterrel együttesen üdvözölte a magas vendégeket.

I. Ferenc király és jóléti Cházár András szobrainak megkoszoruzása.

Szakadó esőben pont nyolc órakor kezdődött a növendékek ünnepélye, amelynek keretében megkoszorúzták I. Ferenc és Cházár András szobrát. — A nemzeti ima után Kurunci István VIII. o. tanuló elmondotta a Himnuszt. Mácsai Elemér VIII. o. tanuló pedig Tóth Mihály siketnémának ez alkalomra írt költeményét szavalta el.

Jubileumra.

Írta: TÓTH MIHÁLY, siketnéma könyvkötő.

I.

Nagy ünnep virradt fel ős Vác városában,
Nagy ünnepre gyűlnek a Szeretet-házban,
Jön a sok tanítvány, érkezik sok vendég,
Int, lobog a zászló: szeretet, békesség!

II.

Drága öregház ez, drága a sziveknek,
Legdrágább azoknak, kik nagyon szeretnek,
Siketnémák háza! Áldva kik emelték,
Minden köve mondja: szeretet, békesség!

III.

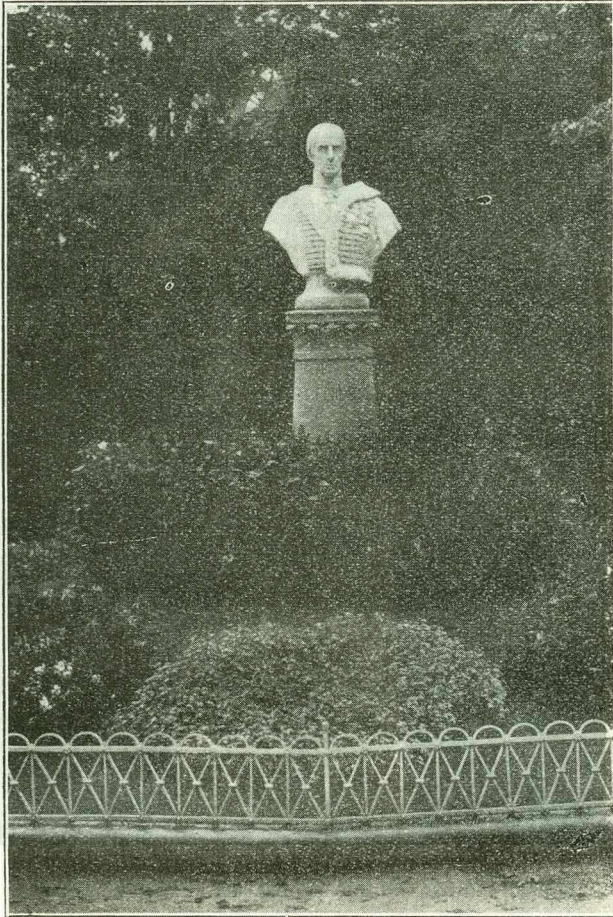
Földünk a keresztnek, fájdalomnak földje,
A fényes napsugár itt eltűnik ködbe,
Szenvedés és bánat bús — karöltve járnak,
Szeretet és jószág oszlatja ez árnyat.

IV.

Szenvedést ki enyhít, légyen az megáldott,
Fájó szivekben kigyújt kialudt lángot.
De ezerszer áldott ki e házat adta,
Ki a siketnémát szívébe fogadta.

V.

Virágokkal ékes Ferenc király szobra,
A hála virágát szívünk oda hordja!
Jó tetteréért hála mindnyájunk szívében,
Isten trónja előtt van-é nagyobb érdem?

Ferenc király szobra az intézet udvarán.

VI.

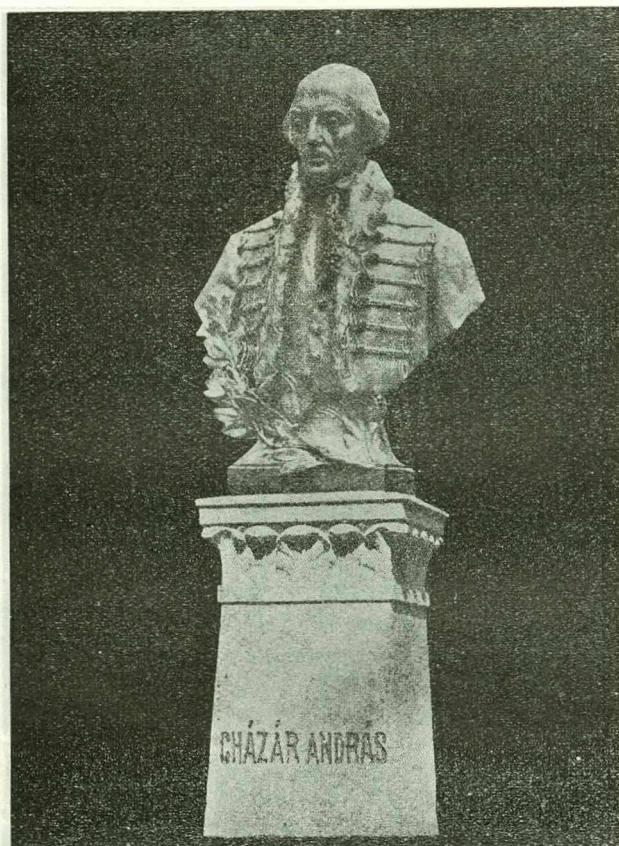
Dicső Cházár András, te nagy alapító,
Érdemeidről szólni én nem vagyok méltó!...
Százhuszonöt év már és ködjén az időnek,
Aldott neved köré glória-fényt szőnek!

VII.

Im, amiért éltél, az valóra vállt itt,
Láthatjuk most egyre Jézusnak csodáit:
Meggzólal a néma, Istent dicsér ajka,
S örömkönnyre fakad az anyának rajta,

VIII.

Én a volt növendék, meghajolva állok,
 Előttek áldott apostol tanárok!
 Az anyák áldását adom át én nektek,
 Mert hallják már szavát néma gyermeküknek!

Jólézi Cházár András szobra az intézet kertjében.

Mindkét szobornál Zsemberi István intézeti tanár beszélt a növendékekhez a nap jelentőségéről. Végül Frankó János VII. o. tanuló elmondotta a Szózatot. Az ünnepély nemzeti jelmonddal véget ért. Ugyanekkor helyezte el koszoruját Cházár András szobrára a következő német beszéd kíséretében Bergquist lundi svéd igazgató.

„Engedtessek meg nekem, hogy úgy a svédországi siketnéma-intézeti tanáregyesület, valamint a jelenlevő külföldi kartársak nevében tiszteletteljes csodálatunknak adhassak kifejezést Cházár András nagyszerű életműve felett. Nagy és jelentőségteljes volt az ő működése, amely nemcsak a magyar siketnemaoktatás megteremtésében nyilvánult meg, de példaadásával Magyarország határain túl is hatott. A nemes uttörőre való emlékezés és az ő tisztelete örökké élni fog.

Tiszteletünk és csodálatunk jeléül legyen szabad ezt a koszorút Cházár András szobrára helyezniem.”

Koszorut helyeztek még a „Siketnémák és Vakok Tanárainak Országos Egzeselete“ és a „Siketnémák Cházár András Otthona“.

A koszoruk szalagjainak felirata.

I. *Nemzeti színű szalagon*: A siketnémák váci kir. orsz. intézete 1802—1927. I. Ferenc királynak, az első intézet alapítójának.

II. Cházár Andrásnak, a magyar siketnéma oktatás kezdeményezőjének. A siketnémák váci kir. országos intézete 1802—1927.

III. *Kék-sárga selyemszalagon*: Andreas Cházár. Von der Schwedischen Taubstummenlehrergesellschaft.

IV. *Nemzeti színű szalagon*: I. Ferenc királynak, az intézet alapítójának. A Siketnémák és Vakok Tanárainak Országos Egyesülete 1802—1927.

V. *Nemzeti színű szalagon*: Cházár Andrásnak hódolattal. A Siketnémák és Vakok Tanárainak Országos Egyesülete 1802—1927.

VI. *Nemzeti színű szalagon*: I. Ferenc király emlékének kegyelettel. Cházár András Országos Siketnéma Otthon Budapest.

VII. *Nemzeti színű szalagon*: jólétszi Cházár András emlékének kegyelettel. Cházár András Országos Siketnéma Otthon Budapest.

Ezen az ünnepségen, a korai és kedvezőtlen időre való tekintettel nem jelentek meg sokan a növendékeken és tanárokon kívül, de azért ott láttuk a nemzeti hadsereg képviselőit azok sorában, kora reggeltől, akiknek ez sem volt akadály.

A siketnémák váci kir. orsz. intézete 915. sz. „Simon Antal“ cserkészcsapatának idáig még nem volt zászlaja. Nagy Péter igazgató és Zsembai Ferenc tanár, cserkészparancsnok buzgólkodásának köszönhető, hogy a csapat egy szép zászlót kapott. Kilenc óraker szentelte fel a zászlót dr. Hanauer István váci megyéspüspök ünnepélyes keretek közt a székesegyházban. Dr. Krakker Kálmánné zászlóánya vezetésével 18 magyarruhás koszorusleány vette körül a zászlót, melyet az intézet diszbe öltözött cserkészei hoztak a templomba.

A koszorus leányok névsora: Andreicz Ilona, Budinszky Olga, Éder Mária, Fónay Hajni, Fónay Irén, Györgyfy Margit, Hencsey Bözsi, Kliment Mancsi, Kondra Gizi, Pártos Bözsike, Schaeffer Hilda, Schaeffer Kató, Schaeffer Mária, Szlachányi Márta, Vida Ilonka, Vida Olga, Völgyi Manyi, Weszely Mariella és Zsembai Kató.

Nagyszámú közönség gyűlt egybe az istenházában, ott voltak az összes külföldi és hazai vendégek s a zuhogó eső dacára, a város színe-java. Szentmise vezette be az ünnepséget, melynek végén a megyéspüspök Óméltósága megszentelte a zászlót és elhelyezte rudjában a zászlószöveget.

A székesegyházból a jubiláló intézet falai közé tértek vissza az ünneplő egybegyűltek, hol a tornateremben folytatódott az ünnepség. Dr. Krakker Kálmánné, Vác r. t. város polgármesterének felesége, zászlóánya, „Istenért és hazáért“ jelszóval kötötte fel az általa adományozott nehéz, fehérselyem zászlószalagot, majd szöveget vert a zászló rudjába. Protestáns keresztény magyar testvéreink nevében Sáfár Béla ref. lelkész helyezte el rövid beszéd és áldás mellett a zászlószöveget. A hatóságok és intézetek képviselőinek zászlószögbeverése után magasra emeltetett a zászló s a cserkészcsapat először tiszteleggetett a szép symbolum előtt.

A zászlót Zsembai Ferenc tanár, cserkésziparancsnok tervezte és három siketnéma leány segítségével Horváthné Bisztriczky Anna, a siketnéma leányok foglalkoztató intézetének munkavezetője készítette a legnagyobb dicséretre érdemes precizitással. A zászlón hófehér alapon magyar motívumu himzés közepette az egyik oldalon az intéger Magyarország térképe fölött a magyar cimert és „Siketnémák kir. orsz. intézete Vác, 1802—1927” felírást, a másik oldalon „Hephata! felirással a siketet meggyógyító Jézus jelenetét láthatjuk.

Ezután következett a jelölt cserkészek fogadalomtételének szer-
tartása, melyen a Magyar Cserkészszövetséget Árky Zoltán vk. őrnagy,
X. cserkészkerületi ügyvezető elnök, a X. cserkészkerületet dr. Juhász
József főtitkár és Reöthy Ferenc titkár képviselték. Frankó János jelölt
kért társai nevében a parancsnokot, hogy fogadalmat tehessenek.
Zsembai Ferenc parancsnok rövid szavakban vázolta a cserkészlet
jelentőségét általánosságban és a siketnémákra vonatkozóan, majd a
jelöltek fogadalmat tettek, mire a parancsnok kézfogással s a cserkész-
kalap és bot átadásával cserkészekké avatta őket.

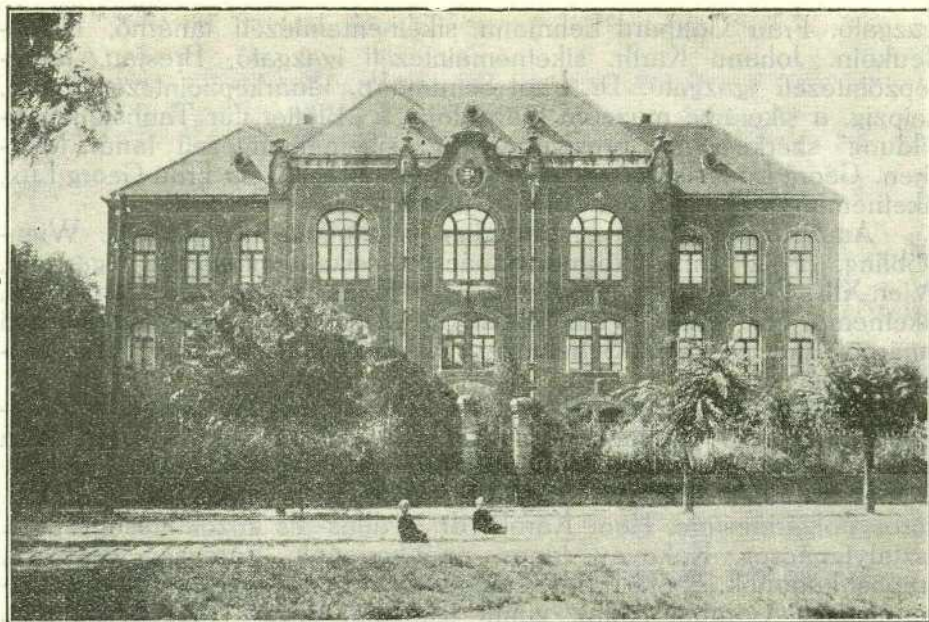
Részlet a cserkészavató beszédből :

„Mi, kik most összegyűltünk a nagy alapítók műve fennállásának
125 éves jubileumára, azt hisszük, hogy nagyon is szerencsétlenek
lehetnek azok, kiket itt látunk; szó sincs róla, nagy csapás a siket-
némaság, de ismerek ennél sokkal nagyobb csapást: a lelki siket-
némaságot, kik nem törődnek és közönyösek a nemes és szép
dolgok iránt. A cserkész törvény a cserkészektől komoly célt és tudatos
munkát kíván, erre neveljük a fiukat, hogy a haza hasznos embereivé
váljanak. Nem elegendő az embereket önálló emberré nevelnünk, ha
nem érezzük és tudjuk, hogy ennél többet kell tenni, hogy fogékonyabbá
kell tenni őket a szép és ideális dolgok iránt. A Megváltó Krisztus
cselekedetei jutnak eszembe, aki mikor Jairus lányát feltámasztotta: a
tömegek hinni kezdtek a csodatevésben és hozzávittek egy siketnémát,
kinek visszaadta beszélőképességét. Krisztus cselekedeténél a szív
játszott közre, de nálunk az energia, az akaraterő kell, hogy meglegyen,
ha a Trianon által elszakított területeket vissza akarjuk szerezni. Azért
kérjük az Istent, hogy áldja meg munkánkat, hogy növendékeinket a
Haza hasznos polgáraivá nevelhessük...”

Az új cserkészek a következők: Balogi László, Jászi József, Kráner
Sándor, Vida Ferenc, Szabó János, Frankó János, Kurunczy János,
Csizmadia Zsigmond, Heindl János, Nagy Lajos, Horváth Dénes, Ovcsár
Pál, Orosz Lőrinc, Deli Imre, Fánccsy József (15), az 1926. VI. 13-án
felavatott cserkészek közül az intézetben van még: Mácsay Elemér,
Végh Nándor, Marton Antal, Koronczy István, Pataki Kálmán, Rézmann
János (6), úgy, hogy a csapat létszáma összesen 21 fő.

Külföldi vendégeink különös tetszésüknek adtak kifejezést a
cserkészavatáskor s kijelentették, hogy önáluk ilyen még nincs. Reméljük,
hogy ez a tény is hozzájárult hazánk kulturviszonyának alaposabb
megismeréséhez.

A tornaterem erre az ünnepségre szüknek bizonyult; sokan szorul-
tak ki a folyosóra és sajnálták a rendezőkkel együtt, hogy miért nem
lehetett ezt a tervezett helyen, az udvaron, e cserkészünnepet meg-
tartani, amelyet e célra stilszerűen és igen hangulatoson készítettek
elő az intézet cserkészei.

A siketnémák váci kir. orsz. intézetének 1902-ben a 100 éves jubileumi ünnepségére készült épülete, az Eötvös-térről.

A díszgyűlés.

Az intézet fennállása 125. évének megünneplésére rendezett díszgyűlés délelőtt 11 órakor vette kezdetét a díszteremben. A terem is, amint az intézetnek legnagyobb része kívül és belül újra festve, várta a jubileumi ünnepség vendégeit, akiknek számára a díszterem csakugy, mint a cserkészünnep számára a tornaterem, kicsinynek bizonyult. Sokan szorultak a szomszédos s nyitott ajtóval összekötött tanterembe és folyosóra.

Mielőtt az ünnepség lefolyását írniok le, felsoroljuk azok neveit, akik személyes megjelenésükkel tisztelték meg a 125 éves magyar siketnéma oktatásnak ez emlékűnnepét.

Elsősorban legyen szabad a megjelent külföldi vendégek neveit megörökíteni, akik leginkább dokumentálták, hogy időt, költséget és fáradságot nem kímélve, jöttek el hódolatukat őseink uttörő munkája előtt kifejezni.

A jelenvolt külföldi kartársak, akik mindkét napot Vácon töltötték, innen Budapestre utaztak s ottani néhány napi tartozkodás után előbb Debrecent meglátogatva Sopronon keresztül (ott való rövid tartozkodással) tértek hazáikba.

Svédországból J. Anderberger tanár, Stockholm és Johan Bergquist siketnéma intézeti igazgató, Lund, a svéd tanáregyesület elnöke, a „Nordisk Tidskrift” szerkesztője voltak itt.

Németországból: Ernst Schorsch, a városi siketnéma intézet igazgatója Berlin, a német tanáregyesület elnöke, a „Blätter für die Wohlfahrt der Gehörlosen” szerkesztője. N. Prerauer, a nagyothallók tanára, Berlin. Hildegard Schorsch, siketnémaintézeti tanárnő. Gotthard Lehmann, siketnémaintézeti igazgató, Berlin-Neuköln, tanárképzőintézeti

igazgató. Frau Gotthard Lehmann, siketnémaintézeti tanárnő, Berlin-Neuköln. Johann Karth, siketnémaintézeti igazgató, Breslau, tanárképzőintézeti igazgató. Dr. Paul Schumann, tanárképzőintézeti tanár, Leipzig, a siketügyi muzeum igazgatója, a „Blätter für Taubstummenebildung“ szerkesztője. Ernst Emmerig, siketnémaintézeti tanár, München. Georg Lux, siketnéma intézeti tanár, Breslau és Frau Georg Lux, siketnémaintézeti tanárnő, Breslau jelentek meg.

Ausztriából: Adolf Freunthaller, siketnéma int. igazgató, Wien-Döbling, Fritz Biffl, kormánytanácsos, siketnémaintézeti igazgató, Wien-XIII, Franz Putz, siketnéma int. tanár, Wien-XIII. Franz Heyl, siketnéma int. tanár, Wienerneustadt, Marie Thier, siketnémaintézeti tanárnő, Linz és Paula Schellinger, siketnéma int. tanárnő, Linz, tisztelettel meg.

Belföldi vendégeink névsora, az Emléklapból az aláírás sorrendjében megjegyezve: Hanauer H. István dr., váci megyéspüspök, Huszka Jenő dr., min. tanácsos, a kultuszminiszter képviselőjében, Preszly Elemér dr., Pestvármegye főispánja, Krakker Kálmán dr., Vác r. t. város polgármestere, Hoór Károly dr., vallás- és közoktatásügyi min. osztálytanácsos, Kokovay János, apát-kanonok, Varázséji Béla dr., prépost-kanonok, Szőke Endre, magy. kir. honvédelezredes, állomásparancsnok, Gombos Antal, gimn. igazgató, Váczy Hübschl Kálmán, műszaki tanácsos, Völker József, soproni siketnéma int. igazgató, Horváth Elemér, papnőveldei igazgató, Kordes Sándor, püspöki titkár, Kálmán József, kereskedő, Klug Péter, orsz. szakfelügyelő, Vida Lajos, igazgató, Erneyei Jolán, Kordes Irén, Ghyka hercegné sz. Réta Teréz, Barcsi Gusztáv dr., tanár, orvos, Ábrahám János, tanár, Fainek László dr., kir. közjegyző, Baksay Károly dr., v. püspök, nagyprépost, P. Horváth Zenó, ferencrendi zárdafőnök, Hörl Péter dr., v. tiszti orvos, Panajoth Fejér Gyula dr., m. kir. rendőrfőtanácsos, Bründl Ödön tanár, Kulcsár Ilona, főv. tanítónő, Vida Géza, Mundy Béla, tanár, Simon József, h. szakfelügyelő, Izsák Elek, Istenes Károly, igazgató, Herodek Károly, igazgató, Plichta Béla, tanár, Rochlitz Gyula, országos siketnéma-otthon ügyvezető elnöke, Deschenszky Ferenc, igazgató, Salgó Elemér, Tragor Margit, Tragor Ignácné dr., Kertler István dr., prépost-kanonok, Gáll József, a hadiárvák bőripari szakiskola igazgatója, Schulmann Adolf, igazgató, szerkesztő, Menczyk Gyula, ny. hajóskapitány, Darsi Andor dr., munkáspénztári igazgató, Eltes Mátyás, igazgató, Pető Ferenc, tanár, Palatinus N. Károly, tanár, Török Sándor, tanár, Németh Kázmér, tanár, Schnitzl Gusztáv, tanár, Fizáry Bódog, Ivány József, Györgyfy Ákos, Szép József, Horváth Frigyes, Schnell János dr., a pszichológiai laboratórium vezetője, Végh Ferenc, Melha Endre, polg. isk. igazgató, Gurszky Rezső dr., városi főjegyző, Vatter Ferenc, siketnéma leány fogl. igazgató, Nagyszondai Szekeres Kálmán dr., a rozsnyói öreg diákszövetség elnöke, Pánczél Imre, Zsenaty Dezső, Lett József, igazgató, Stegbauer Aladár, Karnay Árpád, Zengő Péter, Sturm József, Varsányi Ferenc, Konrád György, László Géza, Nemessányi Gusztáv, kultuszmin. száml., Schiller Henrik, pü. főtan., Hirmann István, gyáros, Szekdesi Sándor, m. kir. postafelügy., főnök, Dede Károly, állomásfőnök, Nagy Vince, piaristatanár, Derzsényi Dezső, lapszerkesztő, Nagy Kamill, Sahár Elemér dr., m. kir. rendőrtanácsos, Kolozsváry Mihály, prelátus-kanonok, felsőházi tag, Éder Kálmán, járásbíróági elnök, Ákos István, Szlavkovszky Endre, Fodor Lajos, Gerstner Ödön, Hövényes Antal, Zsembai Ferenc, Schaeffer Mátyás,

Mayer András, Magyar László, Vollmann János, Szaucsek István, Rieger György, Bertók Andor, Haberstroh József, Fiedler Lajos, Fedák Irén, Demjén Mária, Szathmáry Kálmán, Szaucsekné Buzáth Aranka, Buky Zoltán, őrnagy, a X. cserkészkerület üv. elnöke, Winkler Sándor, ifj. Decsényi Dezső, Pártos Ferenc, járásbirósági h. elnök, Derbész Bertalan, Geréb Erzsébet, Völgyi Margit, Borbély Mária, Vida Ilonka, Iglér András, Hribikné Schröder G., Hrabovszky Zoltánné dr., Zsembai Ferencné, Hribik Aladár, Stafler Dezső, Varju Mária, Pongrácz Mihály, Polánka Margit.

Nagy Péter igazgató üdvözlőbeszéde:

azután, hogy a közönség felhívására elmondotta a Nemzeti Hiszkegyet.

Mélyen tisztelt és nagyrabecsült vendégeink! Ugyszólván csaták zajában, ágyudörgés és kardcsattogás közben született meg az eszme: intézetünk létesítésének a gondolata és egy borzalmas nagy világkatasztrófa utolsó akkordjaitól kísérve értünk el a mai emlékezetes szép naphoz. Harc az elején, háboru a végén s a két véglet közt egy 125 éves nagy multnak szinte heroikus küzdelmei, egyszer a létért, máskor a haladásért és mindenkor és mindenben a nyugateurópai szintért, nivóért folyt itt a munka, a küzdelem.

Alighogy a magyar siketnéma-oktatás itt Vácon gyökeret vert, máris megteremtette első értékes gyümölcsét, de az általános pedagógia számára. Simon Antal, intézetünk első igazgatója, „Igaz Mesteré”-ben éppen 11 évvel megelőzte a hasonló utakon járó német Grasert az irva-olvasási és hangoztatási módszer kitalálásában. Utána jött a másik nagy mester: Schwartzler Antal, aki a Bécsből hozott módszert oly tökélyre emelte, hogy a legszigorubb német kritika is a bécsi iskola fölé emelte. Tankönyveivel és módszertani munkájával pedig oly általános feltűnést keltett, hogy messze idegenből jöttek hozzá szavát hallani, munkáját látni, módszerét tanulmányozni.

A nagy nekilendülésnek azonban a fizika törvényei szerint is rövid időre holt pontra kellett jutnia. De alighogy újra feleszmélhetett volna, jöttek a 48-as idők s utána az abszolutizmus korszaka, amely idők sehogysem kedveztek sem a régi kulturintézmények továbbfejlesztésének, sem újabb, pláne humanisztikus intézmények létesítésének. Jött azután a 67-es kiegyezés, a nemzet megújodása s a gazdasági jólét emelkedésével a kultúra egyéb tényezőivel a magyar siketnéma-oktatás is megindult, eleinte lassan, majd oly lendülettel, hogy a huszadik század fordulóján külterjes gyarapodásában sok államot elhagyott, belterjes fejlődésében pedig a legelsőék mellé emelkedett.

Az eddig egyedül álló váci intézet mellett létesült 1878-ban az izraelita siketnémák budapesti intézete. Ezt követték 1885-ben a siketnémák temesvári és aradi, majd 1888-ban a kolozsvári, 1891-ben a Budapest állami és 1897-ben a siketnémák kaposvári intézete. Intézetünk 100 éves jubileumával kapcsolatban, rövid pár év alatt újabb kilenc intézet keletkezett s az 1900-ban megjelent egységes tervünkkel megelőztük még a mindig és mindenben elüljáró németeket is. Mert az abban lefektetett, még ma is korszerű elveket a németek csak jó pár évvel későbbben kezdték emlegetni.

Aztán jött ismét a nagy, minden eddiginél legnagyobb világkatasztrófa, a nagy összeomlás s a mi fejünknek is lehullott a koronája. A trianoni békediktátum hét virágzó intézetünktől foszlott meg s a nagy lejtőn mi is lecsusztunk, le mélyen, mélyen az egykori szín-

vonala alá. De már éledünk és ismét készen állunk a nagy munkára minden irányban.

Méltóságos Uram! Amikor Méltóságodat, mint a miniszter ur Öexcellenciájának a helyettesét a legmélyebb tisztelettel üdvözölöm, alázattal kérem, méltóztassék legmélyebb hódolatunk tolmácsolása mellett Öexcellenciájának hirül vinni, miszerint mi teljes tudatában vagyunk annak, hogy Öexcellenciája, mint a magyar kultúra legfőbb őre, végigszántott immár a közoktatásügy egész mezején. Itt ugart tört, amott mélyebbre eresztette ekevasát, hogy a magyar televényföldből egy szebb, jobb és mindenekfelett boldogabb jövő keljen életre. A normál pedagógia terebélyes nagy fájának majdnem minden ágát megreformálta már. Hol új szervezetet adott ki, hol új lelket, újabb életet lehelt beléjük és mindenkinek megadta a módot, a lehetőséget a továbbfejlődésre. És mi hisszük és reméljük, hogy abban a nagy bőségszaruban, amelyben Öexcellenciája eddig a drágábbnál drágább kulturkincseket oly pazarul osztogatta, az abnormisok pedagógiája és köztük elsősorban a siketnémák oktatása számára is tartogat értékes, eleven életet adó új javaslatokat. Mi készséggel és örömmel ajánljuk fel az ügy javára legjobb képességeinket és odaadó munkásságunkat. Mély alázattal kérjük Öexcellenciáját, terjessze ki áldó kezét a siketnémákra és mindazokra, akik elhagyatottak! Abban a boldog hitben, hogy azt még kérnünk sem kellend, üdvözölöm Méltóságodat ismételten alázatos tisztelettel és hálás köszönetet mondok, hogy kegyes volt a miniszter ur képviselőjében jubiláris ünnepélyünkre eljönni és ezzel ünnepélyünk fényét és jelentőségét emelni.

Ugyancsak fiui alázattal köszöntöm a megyéspüspök ur Öméltóságát, aki azzal is fényes tanujelét adta mélységes szeretetének gyámoltjaink iránt, hogy a bérmautját megszakitva, zászlójukat személyesen szentelte fel. És hasonló érzelmekkel üdvözlöm és köszöntöm dr. Preszly Elemér főispán urat, a „szerelem és jószág emberét“, akinek elsősorban köszönhetjük, hogy ezt a mai, emlékezetes szép napot oly fényes keretek között ünnepelhetjük. Mély tisztelettel üdvözölöm és köszöntöm továbbá dr. Krakker Kálmán polgármester urat, aki az első perctől kezdve mellénk állt, ünnepünket a magáénak, illetve a városénak vallva, hathatósan támogató bennünket céljaink elérésében. A tisztelet legmélyebb érzelmeivel köszöntöm Arkay Zoltán őrnagy urat, mint a cserkészszövetség kiküldöttjét, Klug Péter orsz. szakfelügyelő urat, Herodek Károly igazgató urat, a „Siketnémák és Vakok Tanárainak Országos Egyesülete“-nek elnökét, a siketnémák és egyéb gyógy-pedagógiai intézetek képviselőit és az összes jelenlevőket, akik mind, mind velünk ünnepelve részt vesznek a mi örömeinkben. Végül a szív legbensőbb érzelmeivel üdvözölöm és köszöntöm azokat, akikről az első sorában kellett volna megemlékeznem: a külföldi vendégeinket, akik pénzt, időt és fáradságot nem kímélve, messze földről eljöttek, hogy áldozzanak intézetünk s ezzel a magyar siketnémaoktatás ötvenéves százados multját, melynek értékes multját mindenkor elismerték.

Hochvererte Ausländische Gäste! Tief bewegt stehe ich vor Ihnen, weil es bis her noch niemals geschehen ist, dass uns zu gleicher Zeit Kollegen aus dem Auslande in so beträchtlicher Zahl besuchen. Ich heisse Sie alle und einzeln herzlichst willkommen und ersuche Sie freundlichst, wenn Sie uns wieder verlassen, in Ihre Heimat zurückkehren, oder in der Welt, wo immer hinkommen, wollen Sie gefälligst überall verkünden, dass Entlang der Donau und Theis, von den

Karpathen bis zur Adrie, ein aus tausend Wunden blutendes, friedliches, arbeitliebendes Volk wohnt, das leben und arbeiten und hiemit den Frieden und der Kultur dienen will. Und wenn das überall erhört und verstanden wird, dann kommt der Tag unser Auferstehung. Und wenn unser ungarisches Vaterland wieder gross, reich und glücklich sein wird, wird es ihm leichter möglich sein unser gemeinsamen Mutter, Mutter der Kultur mehr und im grösserem Masse zu dienen, als heute, in seiner bedrängten Lage. In dieser Hoffnung begrüsse ich Sie nochmals und wünche von meinem vollen Herzen, dass Sie sich in unserem Kreise wohl fühlen, von hier die besten Eindrücke mitnehmen und sich später unser immer angenehm erinnern. Nochmals ein herzliches Willkommen! Grüsse Sie Gott bei uns!

Az ünneplő közönség tetszéssel, meleg tapssal fogadta az igazgató beszédét. Ezután Huszka Jenő dr. miniszteri tanácsos, ügyosztályvezető, a közoktatásügyi miniszter képviselője lépett az emelvényre s mondott jelentős ünnepi beszédet, melynek kivonata:

„Mélyen tisztelt Ünneplő Közönség! A Miniszter Úr Öexcellenciája, ki fontos állami ügyek miatt nem jött el, engem bizott meg meleg üdvözlétének tolmácsolásával. Amidőn ennek a meglisztelő megbízásnak eleget teszek, szeretettel üdvözlöm mindazokat, kik ennek az intézetnek falai között lelkesedéssel, buzgósággal, fáradhatatlanul szolgálják a magasztos ügyet. Tisztelt Ünneplő Közönség! Ez az intézet 125 éve hogy fennál, nagy idő és méltó arra, hogy megünnepeljük. Hogy ezt megindokoljam, vissza kell térnem a régmúlt időkre, mert ez az épület, melyben most vagyunk, történelmi időket élt át. Ez az épület mesélhetne a török hódoltságról, arról, amidőn Magyarország fölujhodott, mesélhetne Mária Teréziáról, ki látogatásával tüntette ki ezt az intézetet, továbbá Migazziról és II. Józsefről, kik szintén meglátogatták az intézetet, mely akkor még az angol kisasszonyok zárdája volt és I. Ferenc királyról, aki 1802-ben létesítette az intézetet. Az intézet történelmi időkben keletkezett, majd átélte a szabadságharcot, az összeomlást, a kiegyezést, majd pedig most legutóbb a világháborút, melyet a trianoni szomorú béke követett. Az intézetnek ezen történelme azt a tanúságot rejti magában, hogy bármily nagy megrázkódtatásokon és világégéseken ment keresztül, mégis elérte a 125. esztendőt, a kultura tehát átéli a nagyidőket. Ez idő eléréséhez az impulzust Cházár András lelkes buzgósága, lelkes hazafiassága adta örökül. Cházár András példája azt mutatja, hogy a lelkes energia sok mindent képes keresztülvinni. Most is ilyen korszakot élünk, olyan kort, amikor egy szellő elindul nyugatról, az angol partok felől, hogy örömtüzeket lobogtassanak a Kárpátoktól az Adriáig...”

A közoktatásügyi miniszter képviselőjének lelkes éljenzéssel és tapssal köszöntött beszéde után Hanauer A. István dr. váci megyéspüspök állott fel s mondott magasan szárnyaló beszédet s köszöntötte a 125. évét jubiláló siketnéma intézetet.

Mondotta pedig a következőket:

Amidőn a 125 éves váci siketnéma intézetre s annak bölcsőjére gondolok, eszembe jut, hogy ez is az egyház bölcsőjében ringott. A régi, Krisztus születése előtti kultura is nagyon tanulságos, amelynek egyes ágazatait bámulatos magasra fejlesztették. Gondoljunk csak a csillagászatra, az indiai bölcsőletre, amely csodálatos mélyen jár, emlékezzünk Kinára, amely találmányaival évezredekkel előzött meg, mint pl. a papirossal is.

E népek közül egyik sem gondolt azonban a társadalom mostoha gyermekeire. A Megváltónak kellett jönnie, aki nemcsak a lelkeket váltotta meg, de felszabadította azt a hangot is, amely elzárva a lélek mélyén, a lebilincselte ajkak, a zárt fülek mögött szunnyadt. Mielőtt a lelket gyógyította volna, mert a lélek is lehet beteg, mint a test, a testet kezdte gyógyítani, hogy megmutassa az egyiknek és a másiknak is betegségét és az Istentől adott erőt a gyógyításra.

A megváltó követői is az Evangéliumból merítettek, De l'Epée szintén tőle vette a példát a siketnémák felkarolásában. A mostoha gyermekek ettől fogva édes gyermekei a társadalomnak. A Megváltótól tanultak, az Evangéliumból merítettek.

Ezt tették ennek az intézetnek lelkes vezetői, buzgó tanárai, de mindazok, akik felkarolták a siketnémákat. Merítsenek továbbra is ebből az örök forrásból, amiért a hála keze azok részéről, akik e jóságot leginkább élvezték. Köszönettel tartozunk mi is. Még ép és normális embereknél is nagyon fontos a lélek nevelése, azért kérem a jelenben is az intézet vezetőit, hogy a növendékeket továbbra is ugyanilyen szellemben neveljék, hogy a Haza és a társadalom hasznos embereivé váljanak . . ."

A megyéspüspök főpásztor szavai nyomán hasonlóképpen zugott a szünni nem akaró taps. Ugyancsak meleg éljenzéssel és tapssal köszöntötte a közönség Preszly Elemér dr-t, Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun vármegye főispánját, Vác Városának jóakaró barátját.

Emelkedett, nivós beszédét röviden a következőkben foglaljuk össze :

„Mélyen tisztelt Ünneplő Közönség! A gondozásomra bízott Pest vármegye főispánjaként meleg szeretettel köszöntöm a 125. évét ünneplő humánus intézetet. Nem hiába esik ez a város a nagykiterjedésű vármegyének legészakibb és legnyugatibb részébe, a kultúra itt jobban virágzik.

Ha a 125 évre gondolunk, örömmel telik meg a lelkünk s méltán hivatkozhatunk a kulturfölényünkre, mert hiszen ez az intézet 32 évre az első párizsi, De l'Epée intézete után a világon a 11.-nek nyílt meg és kezdte meg áldásos, kulturális, egyben humánus, a legtipikusabb emberbaráti működését.

Méltán megérdemli a legszebb megünneplést ez a váci siketnéma intézet. Elsősorban is azért, mivel válságos időkben alapított és az alapítás után nagyon sok politikai események jöttek létre, amelyek az intézet továbbfejlesztését megakadályozták. 23 évvel megelőzte a bécsi intézet, de míg mindkét intézet megalapítását uralkodók kezdeményezték és hajlották is végre, addig minálunk Magyarországon, egy tevékeny embernek, jólési Cházár Andrásnak lelkében született meg az eszme: a siketnéma intézet megalapításának eszméje. Amikor az eszme megszületett, mindjárt végrehajtásához kezdett, mely rövidesen eme intézet létesítését eredményezte.

Jólési Cházár Andrásnak fenkölt lelkét, felvilágosult elméjét, európai látókörét, gazdag ismeretét, ezen az intézeten kívül könyvei és írásai is fennen hirdetik. Szavát felemelte a magyar elhagyatottak ügyéért, akiket hangos, de meleg és önzetlen szava nyomán a püspökök és papok egész sora karolt fel s alapítványaik egész sora hirdeti, amint a márványtábla is jelzi az intézet kapuja alatt, az első szó nemes visszhangját.

Nincs magaszosabb hivatás, mint a siketnéma-oktatás.

Szép, fontos az elemi oktatás is.

De a siketnéma-oktatás többet, lelket ad. Ha meg akartok telni melegséggel, szeretettel, ezekre a siketnéma cserkészekre nézzetek, akiknek orcájára pirosságot, tekintetükbe nemes lelket ez az intézet varázsolt. Bárcsak ne merülne ki beszédekkel és bankettekkel ez az ünnepség. Tettekben nyilatkozzék meg az ünnep azok részéről, akik eddig azt nem tették meg.

A mai ünnepélyes pillanatban arra kérem a Mindenható Istent, hogy fejlessze mielőbb oda ezt a magas szlos hivatást, hogy a statisztika elmondhassa róla:

Nincs Magyarhonban tanköteles korban levő siketnéma, aki nincs beiskolázva!

Preszly Elemér főispán után Ernst Schorsch, a berlini városi siketnéma-intézet igazgatója lépett az emelvényre:

Az összes külföldi, osztrák, német és svéd megjelent kollégák nevében üdvözli az országot, a várost, a jubiláló intézetet. Ha nyelvkönnön nem beszélhet is, de szíveink eggyek az ünneplő magyar kollégákkal. Köszöni az igazgató üdvözlő szavait. Hallottak már sokat Magyarországról, sőt most már látták is. Gyakrabban kellene idejőnnünk, hogy lássuk ezt a kulturát, amely a tradíció épült, s nem a civilizációhoz, de az Istenhez vezet.

Őnök nálunk tanultak. Most mi tanulunk itt, s láttunk bámulatosat is. Tartsunk össze s kezet kézbe téve fejlesszük a reánk bízott szerencsétlenek szép ügyét.

Örömmel adja át Heinicke Samuelnek -e domborművét, akinek 200-ik születési évfordulóját ünnepeljük. Az ünneplők ajándéka ez, nagyrabecsülésük jeléül. Heinicke Samuel nem sokat beszélt, de tett. Ugy látom itt is dolgoznak.

Isten áldja e várost, ez intézetet, Magyarországot!

A németül elmondott köszöntőt hosszú éljenzés követte.

Fritz Biffel kormánytanácsos, bécsi siketnéma intézeti igazgató kért még szót a külföldiek nevében.

Igen tisztelt Ünnepi Gyülekezet!

Hogy a mai ünnepen felszólalni bátor vagyok, annak különös oka van. Általam küldi üdvözlését a bécsi anyaintézet a váci kir. orsz. intézetnek, amely ma ünnepli 125 éves fennállását. Közismert tény ugyanis, hogy ennek az intézetnek az alapítója a bécsi intézettől inspiráltatott az alapításra és az intézet első tanárai is Bécsben nyerték szakkiképzésüket.

Vác és Bécs között mindig élénk volt a kapcsolat és midőn 1866-ban Bécsben a siketnémaoktatás reorganizálásának nagy konferenciáját tartották meg, azon az akkori váci igazgató, Zsigmondovits is tevékeny részt vett.

Elismeréssel kell megemlítenem, hogy a váci intézet mindig méltó volt tradícióihoz. A váci intézet ugyanazt a szerepet töltötte Magyarországon, mint a bécsi Ausztriában. Vácról terjedt szét a siketnéma-oktatás ügye egész Magyarországon és az idők folyamán újabb és újabb intézetek keletkezésének volt indítója. Ebből a házból gazdag áldás terjedt szét az egész országban a siketnémák üdvére. Tisztelettel és hálával emlékezünk erről a mai napon.

Ily értelemben köszönti a bécsi intézet a váci kir. orsz. intézetet és őszintén kívánja, hogy a jövőben is áldás fakadjon működéséből.

Klug Péter, a gyógypedagógiai intézetek orsz. szakfelügyelője szólott ezután:

„Amikor egész Európa Napoleon dicsőség-szekerének jármát nyögte s a dinasztia újabb áldozatkészségét kérte a nemzetnek, az ország pénzügyei napról-napra rosszabbodtak és az elnyomott nemzet ezer sebből vézett, egy lánglelkű apostolnak mély szeretettől hevített szózatára a legfelsőbb és legalsóbb helyekről tanusított áldozatkészségből, fényes ünnepek mellett nyílt meg 1802-ben Vácott a siketnémák első hazai intézete. Akkor is szegény volt tehát nemzetünk és mégis volt érzéke, tudott lelkesedni és áldozni egy intézményért, melynek pedig akkor még csak emberbaráti hivatását ismerte fel. Napjaink gyászos felhőin is átragyog a múlt ez alkotásának fénye, mely bizonyosság önmagunk és az egész világ előtt, hogy a magyar föld őstelevényéből olyan kultúra fakad, mely a népek versenyében ez országnak méltó helyet biztosít.

Növeli dicsőségünket, hogy a világ legelső ilyenmü intézeteinek létesülése után aránylag rövid idő alatt állított fel ez az intézet, mely bár állandóan érintkezésben volt a külföldi hasonlócélu intézetekkel, — áldásos működésének első napjaitól már önálló fejlődést, a nemzetközi viszonylatban is egyénit tudott produkálni s az intézetnek nem egy igazgatója és tanára emelkedett európai hírnévre.

Hazánk siketnéma-oktatásügye semmiben sem áll a nagy nyugati nemzeteké mögött s hogy ez így van és hogy hazánkban is ez intézetek értékelésénél a kulturális és szociálgazdasági szempontok rég meghaladták az emberbaráti szándékot, ez elsősorban a váci intézet érdeme, amely a lelkes és kiváló szakférfiaknak sokaságát nevelte, kik apostolként járva az országban újabb és újabb intézeteknek lettek a megeremtői, ez oktatásügynek értékes művelői.

Áldásos működésével ezreknek törte le a ajkaikról a bilincseket ez az intézet, ezeket emelt fel szinte állati mivoltukból és juttatott az ember legértékesebb kincsének, a beszédnek és művelődési lehetőségnek a birtokába, ezeket tett képessé, hogy a nemzetnek értelmes, produktív munkát kifejtő hasznos polgáraivá válhassanak.

És ha a szakember nézőpontjából tekintünk vissza ez intézet múltjára, akkor is hivatkozás nélkül állapíthatjuk meg, hogy munkássága folyton felfelé való ívelést mutat, egyszer-egyszer pedig az európai színvonal zenitjét surolta. Ennek bizonyossága többek között az is, hogy a mai ünnepünkre 18 külföldi neves szakember jött el.

A magyar siketnéma-oktatás s az egész magyar gyógypedagógiai oktatásügy ez intézettel indult hosszú, küzdelmes útjára és amikor ma az intézet alapításának 125-ik évfordulóját ünnepli, mi, a magyar siketnéma-oktatásnak és a magyar gyógypedagógiai oktatásügynek munkásai — a gyógypedagógiai intézetek országos szakfelügyelősege, valamint az összes hazai intézetek tanárai — ünnepi érzésekkel állunk itt, mint egy nagy családnak gyermekei érdemes, a családot magasra emelt szülő előtt — ki bár nagy kort ért el — még mindig dolgozik, alkot s irányít és születése évfordulóján benső meleg érzésekkel tesszük le a hála, tisztelet és nagyrabecsülés palmaágát.

Azzal a fohással fordulunk ezuttal is a Mindenhatóhoz, áldja meg ez intézetnek nemes munkásait s adja, hogy a múlt művelőihez méltón vezethessék az intézetet további dicsőséges útján.

A méltán hivatott szakember beszédét jóleső érzéssel, tetszéssel, általános helyesléssel és tapssal honorálta az ünneplő közönség.

Dr. Szekeres Kálmán szólalt fel ezután a Rozsnyói Öreg Diákok nevében, s reámutatott arra a kapcsolatra, amely idehozta: Jólétszi Cházár András a rozsnyói iskola falai között kezdte nyilvános életét, amely oly magasra ívelt. Szeretettel köszönti a jubiláló intézetet, a Cházár András szent nyomdokain haladó, áldozatra kész társadalmat s a buzgó siketnéma-intézet tanárságát.

Az intézet volt növendékei és az Országos Siketnéma-Otthon nevében Rochlitz Gyula ü. v. elnök, a „Siketnémák Közlönye” felelős szerkesztője lépett az emelvényre:

„Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim! Nagyrabecsült Tanári Kar!

Különös meghatódottsággal és szeretettel Alma Materem iránt, mint az intézet volt növendéke, valamint I. Ferenc király és Cházár András emléke iránti mélységes hódolattal, mint a Cházár Ándrásról elnevezett Országos Siketnéma-Otthon szerény delegátusa lépek e díszes ünneplő közönség elé, hogy köszöntsem e százados falak köveiből felénk áradó humanizmust, mely a megalapításhoz vezetett és azt a kitartó kulturális buzgalmat, mely nagygyá növelte az elmúlt 125 év folyamán.

Negyedszázaddal ezelőtt ország-világ színe előtt ünnepelte a boldog Nagy-Magyarország ez intézet centenáriumát, s én, aki most a felnőtt magyar siketnémák társadalma nevében is köszöntöm az intézetet, a sors különös játékából ép azon időtájt léptem mindörökre a Csend birodalmába.

Még tizenhat intézet létesült 1802 emlékezetes dátuma óta Szent István birodalmában, melyre az impulzust a váci intézet működése szolgáltatta. Nyolcat közülök „békeszerető” szomszédaink vettek ideiglenesen gondozásukba és ezekben az intézetekben ma már tilos a magyar szó, ahol a kis néma gyermekek szóra nyílt ajka most még idegen nyelven és idegen hangon dicséri a Teremtőt.

Büszkék vagyunk a váci intézetre, melynek 125 éven át is sikerült megtartani a többi intézetekkel folyó nemes versengésben hegemoniáját. E büszkeségünk azonban nem a lokálpatriotizmusból fakad, mert minden siketnémára nézve különös kitüntetés annak öröme, hogy a váci intézetben nevelkedhetett. Nagy része van ebben Vác város nemes társadalmának is, melynek mindenkor dédelgetett kedvence volt ez intézet.

Csendben ünnepelünk most és a magyar Hiszekegy sorai jutnak az eszembe. Megilletődött hangunk a trianoni korlátok közé szorul. De valahol, talán éppen a rabságban sinylődő részekben, várja egy szegény siketnéma, hogy az elkövetkezendő másfélszázados ünnepségeken a visszaszerzett hon minden zugába bevilágítóan lobogtassa meg a hála és kegyelet örökfényű fátylóját az alapítók emlékezetére a magyar siketnéma-oktatás bölcsőjénél...

A beszédet a közönségnek, különösen laikus része, nagy meghatódottsággal hallgatta és őszinte szívvel megtapsolta.

Most Végh Mihály, a gyógypedagógiai tanárképző főiskola egyik hallgatója lépett a dobogóra és szavalta el nagy tetszésére a jelenvoltaknak igen hatásosan Pohánka Margitnak, a siketnéma-poétának, az intézet volt kiváló növendékének ez alkalomra írt prológiát.

A nagyközönségnek olyannyira tetszett ez a költeménye Pohánka Margitnak, hogy a jelenlevő szerzőnek a hívásra meg kellett jelennie a dobogón és megköszönni az ünneplést.

A prológ címe: „Ünnepi strófák” és szól a következőképen:

Ünnepi strófák.

Irta: S. POHÁNKA MARGIT.

Mint zarándok nép a Szentföld határán,
s délről jött vándor hó-bércek tövén:
mely áhítatba úgy merül a lelek,
mig száll a multak varázstelt ölen.
Százhuszonöt évnek sugár-asztagából
a kihalt vidékre szétáradt az élet...
Hálaáldozatunk örömtüze gyuljon
siketek Atyjához, — némák Istenéhez!

Százhuszonöt év misztikus kódéből
Cházár alakja tündöklik elő;
amellyel értünk harcait megvívta,
ó fenséges és krisztusi erő!
Bánatunkhoz hajló szive sugallatján
„semmivé lőn Bétsnek minden ritkasága“
börtönünk felnyitán megszűnt minden átok
s fénykévék cikáztak felénk a homályba...

Zizegnek halkan a kerti platánok
és mesélnek az idővert falak:
nincs szebb földi cél és tisztább gyönyör,
mint szóra nyitni a zárt ajakat...
S örök csendben járok Messiása lenni,
kik úgy tévelyegtünk könnyes — riadt árván:
a kegyes pártfogás legigazabb gyöngye
fénylett első Ferenc királyi palástján.

Áll ércszobruk és dicső alkotásuk,
nevük él ajkon, szivben egyaránt,
szellemüket hirdetik e kövek is
az Eszme örök győzelme gyanánt.
É falakon hányszor dult át a lét orkán?
Századok csatáit állották keményen;
mig szent lobogónkra Trianon éjfátylát
mi is reá tüztük kifosztott — szegényen.

De hallga! — már ébrednek a fűszálak,
a Bácska, Bánát s Székelyföld felett.
Áldott ki szól az Igazság nevében,
szava: gyógyir, szabadság... kikelet!
Már bontakozik a napkeleti álom!...
Ha majd világrészek, népek visszhangozzák
s ünnepi harangszó holt fülünkbe zengi:
feltámadt az Urban s nagy lett Magyarország!

Dr. Paul Schumann a lipcsei siketnémaügyi múzeum igazgatója,
„a Blätter für Taubstummensbildung“ szerkesztője kért még szót és
mondta el a következőket német nyelven:

Mélyen tisztelt Ünneplő közönség! Hölgyeim és Uraim!

A „Deutsches Museum für Taubstummtenbildung in Leipzig“ azt a megtisztelő meghívást kapta, hogy a váci kir. orsz. intézet 125 éves fennállásának ünnepén vegyen részt.

A múzeum intézőbizottsága elhatározta, hogy a meghívásnak szívesen tesz eleget, azzal a szándékkal, hogy a magyar intézetekkel és kartársakkal való meglévő kapcsolatokat mélyítse, másrészt pedig újabb kapcsolatokat teremtsen. Mint a német siketnémaügyi múzeum képviselője, továbbá mint az első német siketnéma-intézet, a lipcsei intézet képviselője, amely 1928-ban ünnepelheti 150 éves fennállását, valamint a „Blätter für Taubstummtenbildung“ c. német szakfolyóirat szerkesztője tiszteletteljes üdvözlétemet és legszívélyesebb szerencsekívánataimat fejezem ki.

Lipcseből jövök, a könyvkereskedelem és a könyvek városából magam is egy nagy könyvtárnak vagyok a vezetője, de őszintén csodáltam azokat a kincseket, amelyek a váci kir. siketnéma-intézet könyvtárában és múzeumában vannak felhalmozva, csodáltam azok mintaszerű berendezését és vezetését. Őszintén szerencsét kívánok ehhez!

Különös öröömre szolgál ezért, hogy ép ez intézet könyvtárának ajánlhatom fel a lipcsei múzeum ajándékát: A német siketnéma-intézeti tanárok szövetségének sorozatos munkajelentéseit 1884-től 1925-ig, amelyekből némely évi jelentés ma már valójában ritkaságszámba megy.

Lipcseből jövök, *Heinicke Sámuel* városából és intézetéből, és örömmel vallhatom és állapíthatom meg, hogy mily bőségesen, mily szakszerűen ápolják itt Heinicke Sámuel örökét. Ehhez is őszinte szerencsekívánataimat fejezem ki.

Őszintén kívánom, hogy a váci kir. siketnéma-intézet, az egész ország siketnémaügye, egy nagy Magyarországon a jövőben is viragozzék és fejlődjék. Isten, a Mindenható Úr adja ehhez áldását!

Hogy ez a beszéd falatrengető tapsot töltött ki, talán meg sem kellene írni, mint hű kronikások azonban, lejegyezzük a feleslegesnek látszót is.

Nagy Péter igazgató megköszönte ezekután az összes felszólalók köszöntő, elismerő szavait s jelentette, hogy többen levélben, vagy táviratban fejezték ki együttérzésüket. Engedelmet kért, hogy néhányat szószerint felolvashasson.

Wlassich Gyula, a M. Kir. Közigazgatási Biróság, s Felsőház elnöke, a Siketnémák és Vakok Tanárai Orsz. Egyesületének disztagja, Herodek Károly igazgató, egyesületi elnökhöz a következőket írja:

„Tisztelt Barátom!”

A siketnémák váci kir. orsz. intézete fennállásának ötnegyedszázados évfordulója alkalmából tartandó ünnepélyre küldött meghívót őszinte köszönettel vettem.

Ez a meghívó juttatja eszembe, hogy az intézet 100 éves fennállásának ünnepén (mint kultuszminiszter, Szerk.!) személyesen vettem részt.

Most azonban az ünnepélyen nagy és sokirányú elfoglaltságom miatt a személyes megjelenésben a legnagyobb sajnálatomra gátolva vagyok.

Budapest, 1927. IX. 30.

Kiváló tisztelettel
Wlassich,

Hegedüs Lóránt v. pénzügyminiszter, a Cházár András Orsz. Siketnéma Otthon kormányzó elnökének távirata:

„A mai megható emberies ünnep alkalmából, minthogy hivatalbeli elfoglaltságom nem engedi, hogy Budapestről távozzam, meleg szívből küldöm igaz érzésemet a magyar sikelnémaügy nemes barátainak. Hegedüs Lóránt kormányzó elnök.“

Ravasz Lászlónak a dunamelléki református püspöknek távirata a következő:

„Szívből köszöntöm a jubiláló intézetet, amelyben Krisztus Urunk Heffata igéje először épült magyar földön kővé. Sajnálom, hogy ünnepükön személyesen nem vehetek részt. Isten áldását kérem az intézetre, előjáróira és csodatévő tanulóira. Igazgató urat régi barátsággal és el nem muló hálával üdvözli Ravasz László dunamelléki püspök.“

Dr. Raffay Sándor bányakerületi evang. püspök átirata:

„Igen tisztelt Igazgató Úr!

A siketnémák váci kir. orsz. intézete fennállásának 125 éves évfordulója alkalmából f. é. október hó 1-én és 2-án magtartandó Örömnünpre szóló meghívót hálás köszönettel vettem. Nagyon sajnálom, hogy nagyfoku hivatalos elfoglaltságom és a már korábban e napokra kitűzött terminusaim miatt az Örömnünpen személyesen részt nem vehetek. Nem mulaszthatom el azonban, hogy a jelentős évforduló alkalmából a nagy multu intézetre és annak áldott célú további működésére Isten áldását ne kívánjam.

Budapest, 1927. szeptember 29.

Kiváló tisztelettel

Dr. Raffay Sándor,

bányakerületi evang. püspök.“

Pettkó-Szandtner Aladár, népjóléti- és munkaügyi miniszteriumi államtitkárnak az igazgatóhoz intézett levele így szól:

Budapest, 1927. szeptember 27.

„Igen Tisztelt Barátom!

Megkaptam a vezetésed alatt álló intézet nevezetes évfordulója alkalmából rendezendő Örömnünpre szóló megisztelő meghívásodat és azt hálásan köszönöm. Öszintén sajnálom, hogy e szép ünnepélyen és értékes előadásokon nem vehetek részt, ám régebbi programmom van mindkét napra vonatkozólag, amit legjobb akaratom mellett sem tudok elhalasztani.

Isten áldását kérve az intézet további értékes működésére, öszinte tisztelettel köszöntelek, mint kész hived.

Pettkó-Szandtner Aladár“

Ranschburg Pál dr. egészségügyi főtanácsos, egyetemi r. k. tanár távirata:

„A váci intézet ötnegyed évszázados fájának multjához méltó további virulást és gyümölcsözést kíván a siketnéma-ügy és az egész magyar gyógypedagógia hasznára és dicsőségére

Ranschburg Pál“

Levelt, vagy távirati üdvözlést küldtek még:

Dr. Kreidl Géza, a Lovag Wechsellmann Ignác és neje Neuschloss Zsófia Vakok Tanintézete Budapest, az Izraelita Siketnémák Országos Intézete Budapest, az Ifju Vakok Intézete Szombathely, Siketnéma Sport Club Budapest, Der Verein Für den Unter-

richt Die Erziehung Taubstummen Der Breslauer Taubstummenanstalt 1818. Breslau, Taubstummenanstalt Linz, Gyógypedagógiai Intézet Gyula, a kolozsvári Siketnéma Intézet, Vakokat Gvámolító Országos Egylet Budapest, Israelitische Taubstummenanstalt Berlin, Siketnéma Intézet Jolsva, Az állami Gyógypedagógiai Nevelő Intézet Budapest, Tolnai J. Béla igazgató Budapest, Magyar Siketnémák Turista Egyesülete Budapest, Koháry Jenő, az intézetnek volt tanítványa Budapestről.

Meg kell még itt említeni, hogy szóbeli üdvözlésre sokkal többen voltak készen, de elállottak a rendezőség kérésére ettől, nehogy a diszgyűlés túl hosszúra nyuljék.

Az igazgató végezetül az ünneplő közönségnek is megköszönte, hogy a megjelenésével az ünnepély fényét emelni szíves volt s amely most felhívására, az ilyenkor szokásos jelmondattal zárta be a diszgyűlést:

„Csonkamagyarország nem ország!”

Vác város díszebédje.

Amikor Vác város közönsége, az annak élén álló minden szép és nemes iránt érdeklődő polgármesterével Krakker Kálmán dr.-ral kimondotta, hogy a jubileumi ünnepet a magáénak is tekinti, megbiztosított tényé lett, hogy ez az ünnepély bensőségében de egyuttal külsőségében is nyerni fog jelentősen.

A város közönsége szíves kötelességének ismerte, hogy az ünnepségre, a távolból érkező bel- és külföldi vendégeket, ebédre vendégül lássa, a tanári testület tagjaival és a helyi társadalmi, hivatali vezetőférfiakkal egyetemben.

Az ünnepségre megérkezett vendégeket a város (piros—kék) színével díszített következő meghívó várta Vácon:

Vác rend. tan. város közönsége a Siketnémák váci kir. orsz. intézete fennállásának 125-ik évfordulója és az azzal kapcsolatos ünnepségek alkalmából 1927. október hó 1-én déli 13 órakor a Hliniczky-vendéglő dísztermében ünnepi ebédet ad, melyre mély tisztelettel van szerencsém meghívni.

Vác, 1927. szeptember 24.

Dr. Krakker Kálmán
polgármester.

Az ebéd, az ujonnan épült Hliniczky-féle vendéglő nagytermében, a város kerítéséből díszesen és ízlésesen felvirágzott, ékesen terített, asztaloknál, közel 200 főnyi résztvevővel folyt le.

Mindenkinek tányérja mellett ugyancsak a város színeivel díszített névre szóló következő étlap tüntette fel a helyét. Az étlap magyar, német, francia és angol szövege a következő volt:

A Siketnémák váci kir. orsz. Intézete fennállásának 125-ik évfordulója alkalmából Vác város közönsége által adott ünnepi ebéd étlapja: Csontli-ves csigatésztával, Balatoni süllő tatármártással, Stefánia sült, körítéssel, Túrós és almásrétes, Kacska és liba sült fejes salátával és kompóttal, Vegyes gyümölcs, Sajt, Feketekávé, Rajnai rizling, Ásványvíz.

Vác, 1927. október 1-én.

Az ebéd — mondani sem kell, ha erre az étlapra nézünk, s tudjuk azt is, hogy mindenből bőven s jól volt — a legvidámabb hangulatban telt el, s a résztvevők, a legelőkelőbbek még azt sem vették zokon, hogy a debutáló vendéglős a ruhatárnál alaposan megvárakoztatta a megjelenőket. A jó ebéd ezt is feledtette. Az ünnep és ebéd-rendezés az ebédet sem kívánta azzal „megrontani,” hogy szónoklatok árja már az első peccsenyénél induljon meg s a köszöntőket igen szűkre, talán túlszűkre is szabta.

Az első köszöntőt a szárnyasnál Krakker Kálmán dr. polgármester, a házigazda mondotta az államfőre. Az egybegyűltek állva hallgatták meg a tüzes hangú nemes pathoszban szárnyaló beszédet, amelyben a népszerű szónok, — aki máris a külföldiek rokonszenvét is bírta; nagybányai Vitéz Horthy Miklós Őfőméltóságát, Magyarország kormányzóját éltette, aki az ország sülyedő hajóját emelte ki a mélyből, s adná Isten, hogy vezethesse régi dicsőségébe.

A lelkes éljenzés lecsillapulása után e sorok írója emelt poharat (s a váratlanul megbetegedett Podhorányi József preláthus-kanonok helyett) s felköszöntötte Klebelsberg Kunó gróf közoktatásügyi minisztert s annak képviselőjét, Huszka Jenő dr. kultuszminiszteri tanácsost, aki nem csupán úgy ismeretes, mint a miniszterium előkelő, vezető tisztviselője, hanem az egész világon ismert a neve, mint kiváló zeneirónak, s akinek operettjeit széles e világon játszzák. Dalos muzsikás lelke nem hiába került ez ügynek az élére, amelynek munkálásához szív, szeretet kell. A gyámolítottak, de azok gyámolítói számára is.

A cigányoknak persze kapóra jött, de mindenkinek jól esett, hogy a szokásos tuss után, rögtön Huszka-dallamokat játszhatott s ők is ünnepelhettek — Gül Baba, Bobherceg szépséges, fülbemászó dallamaival a közönséggel együtt ünnepelte az illusztris szerzőt. Hisszük, hogy Őméltóságának sem esett rosszul.

Simon József talpraesett, lelkes beszédben a házigazdát s azokat az egyházi faktorokat köszöntötte, akik mindig szívükön hordották a magyar siketnéma-oktatás nemes ügyét.

J. Karth breslaueri siketnéma tanárképzőintézeti, Deschenszky Ferenc kaposvári igazgatók és mások mondtak még lelkes köszöntőket.

Sétahajózás Visegrádig.

A sikerült díszebéd után az eső sem szakadt már, még csak nem is szemezett. De azért boros volt. A hangulat annál vidámabb. A vendégek, ismét a város vendégeiként, a város motorosaiba szálltak és sétahajózásra indultak a hatalmas Dunán. A Dunapartunk már magában is szép. Ahogy fölfelé vitt a hajó egyre újabb, szebbnél szebb képek bontakoztak ki.

A boros időben is szép e város, szép bizony ez a kis ország is, hát még, ha majd, újra a Kárpátoktól az Adriáig mutogathatunk megint.

Visegrád is megkopott. A történelmi levegője szinte nyomott, annyira érezhető. Meg is érezte, aki egy szót sem értett is, a dicső múlt magyarázatából.

De tovább nem mentünk. Ha még egy-kettőt csavarodik a csavar, utunk állja Trianon. Vissza! Vissza! Ne vegyítsünk ürmöt az örömbé. Vissza Vácra!

Hangverseny várt az intézet disztermében!

A díszhangverseny.

Az intézet díszterme d. u. hat órára ismét teljesen megtelt az érdeklődő váci közönsséggel, a bel- és külföldi vendégekkel, hogy gyönyörködjék a következő műsorban:

1. Szávay Gyula: A Siketnémák. Szavalja: Schéda Gyula. 2. a) Volkmann: Csalogánydal. b) Delibes: Suzón: Énekli: özv. Csányi Lászlóné, zongorán kíséri: K. Pikéthy Tibor. 3. a) Hasselmans: Piere. h) Poenic: A zenélő óra. Előadja: Berindán László, világtalan hárfaművész. 4. Haendel: Két ária a „Samson“ oratóriumból. Énekli: Dr. Székelyhidy Ferenc, a magy. kir. Operaház örökös tagja. Zongorán kíséri: Ferencsik János, a magy. kir. Operaház korrepetitora. 5. Grieg: Románc variációkkal. Op. 51. Két zongorán előadj-k: Tóth Ilonka, zenetanárnő és K. Pikéthy Tibor, székesegyházi karnagy, a Nemzeti Zenede v. tanára. 6. a) Székács: Reggel, este. b) Hubay: Rózsabokor a domboldalon. Énekli: özv. Csányi Lászlóné, zongorán kíséri: K. Pikéthy Tibor.

A nagyközönség meleg ünneplésben részesítette az előadókat, de különös szeretettel tapsolta, ujrázta, ismételten a dobogóra hívta Dr. Székelyhidy Ferencet, M. kir. Operaház európai hírű örökös tagját, aki Vácon nem szerepelt még s aki a meleg tüntetést, több programmon kívüli szám eléneklésével viszonzta.

A hangverseny Székelyhidy jegyében folyt le. Szereplése előtt őt várták, fellépése után annak hatása alatt maradtak. Bár a többi szám is élénken érdekelte a hallgatóságot, amely megtöltötte a dísztermet s amely praktikus beosztással most 230 ülőhelyet tudott adni. De hogy az előbbi folytassam, minden szereplőnek vitézségi érmet szeretnék a nyakába illeszteni, hogy volt merészsége Székelyhidy mellett fellépni. Kicsit azoknak, akik előtte, nagyot azoknak, akik utána. Schédának, özv. Dr. Csányi Lászlónénak, Beridán (hárfaművésznek) még nincs oka panaszkodni. Meghallgatták őket, meg is tapsolták. De azután, hogy Székelyhidyt hallották, akinek oly ünneplésben volt része, mint (ily szereplésért) Vácon még senkinek, a közönség még sokáig azután Székelyhidy művészetének hatása alatt maradt. Pedig Tóth Ilonka és K. Pikéthy Tibor a váciak iránt való figyelemből, olyanra készültek nagy ambícióval, amit váciak itt nem hallottak még. Griegnek egy igen szép románcát két zongorára. Nem érvényesülhetett teljes értékében a közönség előtt a komoly készülődés.

Hangverseny után az intézet ebédlőjében gyülekeztek össze a vendégek s a hangversenyen szereplő előadók, s az intézet vacsorán látta őket vendégül. A vacsora késő estig tartott s nem szabad rossz néven venni, hogy a fiatalságnak a díszterembe, ahol ezuttal két zongora is volt, vacsora után még egyszer kedve támadt felmenni.

Az első nap, az intézet jubileumi ünnepe szerencsésen ért véget, az első felvonás függőnye leereszkedhetik.

A Siketnémák és Vakok Tanárai Orsz. Egyesületének közgyűlése.

Mise.

Október 2. Vasárnap reggel 1/29 órakor az intézet kápolnájában Kontur László pápai káplán, intézeti hittanár mutatott be hálaadó Istentiszteletet. A szent mise után kezdődött a közgyűlés az intézet dísztermében.

Cházár A. szobránál.

Az udvaron a közgyűlés alatt a felnőtt siketnémák, akik szombaton a munkanapon nem jöhettek el, most rótták le a kegyelet adóját jólési Cházár András szobránál. Molnár István tartott itt beszédet, amelyet a Siketnémák Közlönye egész részletesen leközölt, valamint azt is, amit később néhai Orsz Kálmán sírjánál tartott, ahová szintén elvándoroltak. A szobornál még Zsembay Ferenc tanár, cserkészparancsnok vezetése alatt felsorakozott cserkészekhez intéztek beszédet: Babos Károly, a SSC. elnöke és Molnár István mint a Turista Egyesület delegáltja. Az előbbi a Sport Club lila-fehér, az utóbbi a Turisták zöld színű szalagját tűzte fel a cserkészek zászlajára. Ezután az intézeti szerény méretű kiállítást s magát az intézetet tekintették meg a sorstársak.

A közgyűlés.

Féltíz felé kezdődött a tanáregyesület közgyűlése.

A közgyűlésen megjelentek (az aláírási ívről annak sorrendjében írva ki, a külföldieket kivéven, akiknek névsorát lásd előbb :) Herodek Károly, Istenes Károly, Schannen Péter, Vollmann János, Magyar László, Ábraham János, Pirovits Jenő, Wajan Ferenc, Lett József, Török Sándor, Maár János, Szilárdffy J, Végh Mihály, Kubik Etel, Iglér Antal, Thüringer János, Pongrácz Mihály Zsembai Ferenc, Schaeffer Mátyás, Rieger György, Vas János, Szilárd Margit, Nagy Ilonka, Vajda Vilma, Nagy Ilonka, Nagy Péterné, Mayer Andrásné, Wolkober János, Palatinusz N. Károly, Hövényes Antal, Simon József, Nagy Péter, Michels Fülöp, Klug Péter, Schulmann Adolf, Schreiner Eerenc, Ákos István, Szép József, Erdélyi József, Plichta Béla, Sturm József, Kulcsár Ilona, Rédiger Károly, Stangl László, Faragó Béla, Szentgyörgyi Gusztáv, Erneyei Jolán, dr. Hoór Károly, Leopold Rezső, Vatter Ferenc, Benedek Ábrahám, Deschenszky Ferenc, Demjén Mária, Varsányi Ferenc, Gyöngyfy Ákos, Hofbauer Aladár, Geréb Armin, Valek János, Berindánné, Berindán László, Winkler Sándor, Hribik Aladárné, Hribik Aladár, Michels Fülöpné, Fizáry Bodog, Szlavkovszky Endre, Szóllás Gyula, Szaucsek István, Némethy Kázmér, Konrád György. Herodek Károly, a Vakok József Nádor orsz. tanintézetének igazgatója, egyesületi elnök igen hatásos, a váci jubileumhoz fűződő szép beszéddel nyitotta meg a közgyűlést s üdvözölte a váci intézetet s üdvözölte a végén német szóval az idesereglett külföldi kartársakat.

Az elnöki megnyitó beszéd rövid kivonata!

Elnök mindenekelőtt felkéri a jelenlévőket, mondjuk el közösen fájdalomunk kifejezéseiképen a magyar Hiszekegyet.

Azután meleg szavakban üdvözli a művelt nyugat megjelent illusztris tagjait, akik időt és fáradságot nem kimélve eljöttek közénk, hogy a mi örömnepünkben testvéries szeretettel osztozzanak, s elő-

adásaikban, társas érintkezéseikben közöljek velünk amaz értékes ismereteket és tapasztalatokat, amelyeket a siketnéma-oktatásügy fejlesztése érdekében szükségesnek ismertek fel.

Üdvözli az elnök a megjelent notabilitásokat és hatósági szerveket és közvetlen szavakban örömeinek ad kifejezést, hogy a hazai gyógy-pedagógiai intézetek igazgatói és tanárai olyan nagy számban voltak szívesek az ünnepségre elfáradni.

Majd előadásában kitér jóléshi Cházár Andrássra, mint a váci jubiláló intézet alapítójára, akinek szelleme, erős törhetetlen lelke közöttünk él.

Meghajtja zászlaját és kegyelettel szól azokról, akik a váci intézet anyagi és szellemi megerősödéséből kivették részüket. Különös melegséggel szól a vallás- és közoktatásügyi minisztériumról és annak idealisztikus törekvésektől áthatott jeles vezérééről, gróf Klébelsberg Kunó Öexcellenciájáról. Nagy elismeréssel szól kiváló munkatársairól, dr. Huszka Jenő miniszteri tanácsos és Hoór Károly min. osztálytanácsos urakról.

Nem kerülik el figyelmét a siketnéma gyermekek sem, akik érdekében annyi nemes szív dobogott és ötnegyedszázadon át annyi anyagi áldozatot hozott a polgári társadalom és a haza egyaránt. A siketnéma gyermekekre fordított költség gyümölcsöző beruházás volt, mert hiszen kiemelte a szakoktatás őket abból a mélységből, amelybe ezideig mindenkitől elhagyatva voltak. Érdeme az intézetnek, hogy a siketnéma gyermeket gondolkozásban, érzésben és élethivatási képzésben egész emberekké nevelte.

Megemlékezik továbbá az intézet tanáraitól, igazgatóiról, akiknek külön-külön köszönetet kellene mondania a siketnéma-oktatás érdekében kifejtett önzetlen munkálkodásukért. A váci intézet érdemekben gazdag oktatói gárdájából az idő rövidségére való tekintettel az intézetnek három kiváló érdemekben gazdag reprezentánsát emeli ki. Ezek egyike Fekete Károly, akinek tevékenykedése folytán 1873-tól a hangos beszéd tanítása az intézet falai között polgárjogot nyert, s az ő agitatórikus tevékenységéhez fűződik annak a törekvésnek megvalósítása, hogy Magyarországon a siketnéma-oktatásügy általánosíttassék, azaz, hogy az országban minél több siketnéma-intézet létesíttessék, mely a gyermekeket nagy tömegekben fogadja be.

Második helyen a kalazantinusi Pivár Ignácot említi meg, aki gyakorlati téren mutatta magát kiválónak, vagyis az ifjuság nevelésében, amely egyébként a magyar piarista-rendet különösképen jellemzi. Pivár élete és működése mindenkire tanulságos és épületes élet volt. Ő a siketnéma gyermekekkel közös hálóban aludt, velük étkezett, a tiszogatási és rendtartás munkálatokban részt vett, de a legnagyobb érdeme mégis abban csúcsonylik, hogy az állandó és folytonos beszélgetést követelte meg a tanároktól és ő maga is, ahol csak lehetett, mindig beszélt és beszélgette tanítványait, a vendégeket lekötő barátsággal fogadta és a siketnéma gyermekek oktatását a legnagyobb szeretettel és fáradhatatlan buzgósággal bemutatta.

A harmadik helyen megemlíti az intézetnek közelmúltban volt s most nyugdíjas jeles igazgatóját, Borbély Sándort, akiről az elnök nagy szeretettel és ragaszkodással szól, mert ő volt az, akinek nevéhez a múlt század végén létesült siketnéma-intézetek egész sorozatának felállítása fűződik, különösen pedig azt a kiválóságát emeli ki, hogy ő ajándékozta meg a hazai siketnéma oktatásügyet a nagy értékű tan-

tervvel. A magyar tanterv a siketnéma intézeti tanároknak szinte kétéját képezi.

Végül köszönetét fejezi ki a jelenlegi igazgatónak, tanári testületnek és további működésükre az Isten áldását kéri.

A külföldi kartársak nevében az elnök szívélyes szavait Johann Karth (Breslau) köszönte meg, a magyar vendéglátást viszonzni szeretnék, meghívja őket Boroszlóba 1930-ban, az ott tartandó értekezletre.

Schannen Péter igazgató megemlékezik a nagy német nemzet államfőjéről, akinek születése 80-ik évét éppen ma ünneplik, éltsük mi is Hindenburgot! (Éljen! Hoch!)

Schulmann Adolf igazgató szintén napirend előtt kér szót s úgy látja, hogy ma, amikor egész világ felfigyel Rothermere lordra, nem gyűlhetünk össze anélkül, mi magyarok, hogy meg ne emlékezzünk a nemes lordról. (Helyeslés.)

Schulmann Adolf szószerinti indítványa:

A Siketnémák és Vakok Tanárainak Országos Egyesülete, amely a siketnémák váci királyi országos intézete fennállásának 125-ik évfordulója alkalmából rendezett jubileumi ünnepekkel kapcsolatban Vác városában tartja ez évi rendes közgyűlését, erkölcsi kötelességének tartja, hogy Rothermere lordot, aki hatalmas egyéniségével és mély tudásával a magyar és vele az örök emberi igazság győzelmeért világító fáklyát gyújtott a trianoni borzalmas igazságtalanságok meglátására és azok jóvátételeért rendíthetetlen akarattal küzd, mélységes magyar szeretettel tiszteletteljesen köszöntse.

Különösen mély meghatottsággal köszöntjük a nemes Lordot Vác városából, amely nemrég még gyönyörű Hazánk szívében feküdt és amelyet a trianoni ármány magyar testvéreink közé vont határvonallal határszéli várossá erőszakolt.

Isten áldja meg a nemes Rothermere lordot az Igazságért és Békeért vívott küzdelmében! Mi magyarok pedig szüntelen kitartással reméljük és dolgozunk, hogy a művelt Nyugat az Igazság fáklyájától megvilágosítottán, méltó igazságot tegyen az ezeréves magyar nemzetnek.

Völker József igazgató indítványára kimondja a közgyűlés, hogy az elnöki megnyitót szószerint csatolja a közgyűlés jegyzőkönyvéhez, majd elfogadják ezt az indítványt is, hogy az elnökség találjon alkalmat, hogy tegye tiszteletét Borbély Sándor ny. igazgató, örökös tb. elnökünk-nél s biztosítsa ragaszkodásáról.

Az elnök a szakelőadások előtt üdvözölte a közgyűlésen megjelent Hoór Károly dr. kultuszminiszteri osztálytanácsost, aki oktatásügyünknek meleg, érző, intező jóbarátja, gyámoltjaink, s a tanárok anyagi és erkölcsi ügyeinek önzetlen atyai pártfogója.

Ezután következtek a szakelőadások:

I. Nagy Péter előadása, a külföldiek részére grafikon segítségével, német nyelven is megismertette.

II. Ernst Schorsch előadása. Vetített képekkel.

III. J. Bergquist előadása.

IV. A. Freundthaler előadása.

V. Schulmann A. előadása.

VI. Michels előadása.

A módszer fejlődése 1802-től a mai napig. Mit eredményezett az új tanterv ?

Irta: NAGY PÉTER, a váci kir. országos intézet igazgatója.

A módszer fogalma voltaképen filozófiai fogalom, amely mindig és mindenben az igazságok megismerésére vezet. A pedagógia, amely az igazságok terjesztésére törekszik és megállapítja, hogy a kultúra értékeinek átszarmaztatása a következő nemzedékre mi módon történjék, ugyancsak a filozófiától vette át a módszer fogalmát. A pedagógiában azonban a módszerről való felfogás igen különböző, nemcsak a munkakört és terjedelmet illetőleg, hanem abban is, hogy milyen egyáltalán a módszer? Egyesek a módszer fogalmát csak a tanításra vonatkoztatják, mások a nevelésre is kiterjesztik azt. Akik csak a tanításra értelmezik, azok ismét hol csak az anyag feldolgozásának a módját értik alatta, hol meg annak kiválasztását és elrendezését is végrehajlják.

A siketnémák oktatása terén szokás német módszerről, francia módszerről és bécsi módszerről beszélni. A német módszer kritériuma a hangbeszéd s ezzel az ismeretek nyújtása, átadása; a francia módszer az írással összekapcsolt jelbeszéddel gondolja azt legmegfelelőbbben elérhetni; a bécsi módszer pedig a beszéd elsajátíthatásának mindhárom elemét: az írást, a jelt és az előszót is veszi igénybe a siketnémák intellektuális kiképzésénél, de úgy, hogy a vezetőszerep benne az írásé. Itt tehát amint látjuk, sem a tanítás anyagáról, sem annak elrendezéséről, vagy átadásának miként való módjáról nincsen szó. Itt a módszerelnevezés a tanításnak csak 1—1 eszközére vonatkozik, amelyet előbb azonban mindig, mint célt tűznek ki. Hogy mennyiben jogosult és mennyiben nem a módszernek ez a vonatkoztatása, azt most nem kutatom, de mert ez a köztudatban mint ilyen él, további fejtegetéseimben ezekre is ki kell terjeszkednem, sőt a dolgoknak természetes rendje szerint, ezekből kell kiindulnom.

A hazai siketnémaoktatás a váci intézet megalapításával vette kezdetét. Hosszú évtizedeken keresztül a magyar siketnémaoktatást egyedül ez képviselte s ezért ha annak alapvetéséről és fejlődéséről beszélünk, akkor ezalatt az 1900-ban megjelent új, egységes tanterv megjelenéséig, mindig a siketnémák váci intézeténél követt módszeres eljárásokat kell értenünk.

A váci intézet első tanárai Bécsben nyerték kiképeztetésüket. Az ott elsajátított módszert hozták magukkal s itt ültették át magyar talajba. Ez a módszer Simon Antal idején (1802—1808) nem igen változott. De nem is változhatott, mert hiányzott ahhoz az érlelő idő.

Schwartzter Antal már a maga lábán járt s ámbár ő is a bécsi alapból indult ki, eljárása csakhamar lényeges vonásokban tért el amattól. Módszerét Walther Ede is fejlettebbnek tartja a bécsi Vénusénál, nemcsak elméletben, hanem a gyakorlatban is.

De lássuk Schwartzter módszerét közelebbről! Hogy azt kellőképpen megítélhessük, ismernünk kell könyveit. Itt egy módszertani munkát és több tankönyvet és úgy ezek, mint amaz nemcsak elméleti fejtegetéseket, hanem gyakorlati útmutatásokat is tartalmaznak. Mindenekfelett szükségesnek tartotta, hogy a gyermekeknek jó tankönyveket adjunk a kezükbe s azért először is ezeknek a megírásához fogott. Az

első ilyen gyermekek kezébe való tankönyve a „Magyar Nyelvtanítókönyv Siketnémák számára” c. munkája volt, amelyet „Deutsche Sprachlehre für Taubstummen” címen német nyelven is kiadott az intézet német anyanyelvű növendékei részére.

Schwartzter ezt a könyvét az akkor létezett 3 osztálynak megfelelően három részre osztotta s mindegyik rész 1—1 osztálynak, vagyis két iskolai évnék anyagát foglalja magában. Az első rész a nagy és kis, írott és nyomtatott ábc-vel kezdődik, melyet a második lapon a kiejtési lehetőségek szerint csoportosított hangok sora követ. A többi részét a könyvnek 40 lapon át egy körülbelül 1800 szóból álló ismeretanyag tölti be nyelvtani szempontok szerint csoportosítva. A második rész az előbbeni könyv szavainak a ragozásával foglalkozik. Mindkét könyvre vonatkozólag Schwartzter a következőképpen nyilatkozik: „A' mely Szókat a' Siketnéma az első Osztályan (első 2 évben) egyenként is magánosan tanult, azokat a II. Osztályban hajtogatni, ejtegetni, egymással öszvekötni és velek élni tanul”. A III. rész a kötőszókkal kapcsolatos a „foglaló mód”-ot tárgyalja, majd kiterjeszkedik az ige-ragozás ritkább eseteire, az igevonatra és végül igen kimerítően (102. lapon) a szóképzéssel.

Amint tehát látjuk, a „Nyelvtanítókönyv” csak arra való volt jó, hogy a gyermekek egy sereg szót, e szavaknak ragokkal, képzőkkel való összekapcsolását és ennek megértésére szükséges szabályokat megismerjék és megtanulják. A nyelv gyakorlására egy másik könyv: az „Első Esméreték...” szolgált, amely a „Nyelvtanítókönyv”-höz hasonlóan volt beosztva. De amíg az utóbbiban a dolgok nevei tárgyak rokonsága szerint csak magánosan, ragozva, vagy képzőkkel ellátva vannak felsorolva, addig az „Első Esméreték”-ben beszéd tárgyává is teszi azokat. Ez utóbbi könyvének kiegészítéséül kiadta Schwartzter 1823-ban az „Első Esméreték...” c. könyvének II. részét, amely az I. rész anyagának megfelelő kérdéseit tartalmazza. Ez is 107 pontból áll s az egyes pontok mindenben fedik egymást.

Ha Schwartzter könyveit közelebbről vizsgáljuk, úgy első tekintetre föltűnik az a nagy gondosság, amellyel azok anyagát kiválasztotta, elrendezte és feldolgozta. Előbb ugyanis a gyermekek közvetlen körébe eső, tehát ismertebb s így könnyebben felfogható tárgyak, dolgok neveire tanította őket és csak fokozatosan tért át a tér- és időben távolabb eső jelenségekre, az elvontabb tárgy ismereteket pedig a tanítás végére hagyta. És feltűnő még az is, hogy amíg a „Nyelvtanítókönyv” I. részében még szó sincs a szavak ragozásáról s a növendékek a különböző szavak egymás mellé rakásából csak elemi mondatokat tanultak alkotni, addig az „Első Esméreték” I. részében nemcsak a legkülönbözőbb alkotású bővített mondatokat, hanem különböző természetű összetett mondatokat is találunk benne. Schwartzter ezt a dramaturgiai disszonanciát azzal magyarázza, hogy nem baj, „ha a siketnémának a szavak összefüggésében kezdetben csak halvány fogalmaik vannak, ezek a fogalmak a sok ismétlés, hosszas gyakorlás és a felsőbb osztályokban való nyelvtani magyarázatok után lassanként tisztulnak és határozottabbá válnak.” E megállapításokkal már a módszerét is érintettük Schwartzternek, amelyet teljes részletességgel a „Lehrmethode”-jában irt le, melyet 1827-ben adott ki.

Schwartzternek e módszertani munkája tankönyveihez hasonlóan 3 részre oszlik és mindenik rész 1—1 osztály anyagának a módszeres feldolgozását foglalja magában. A kapcsolat és összhang e módszer-

tani munkája és tankönyvei közt oly szoros, hogy még az anyag elrendezése is teljesen egyező.

Mielőtt Schwartzter módszerét közelebbről vizsgálnók, lássuk, miként vélekedik általánosságban a siketnémák nyelvtanulásáról? Összehasonlítván azt a halló gyermek beszédtanulásával, a következőket állapítja meg: „A halló és beszélő Embernek két módja vagy, ha más valami idegen nyelvet tanulni akar. Ő tudniillik a nyelvet, vagy az emberekkel való társalkodásban tsupán csak a hallás és gyakorlás által megtanulhatja szinte úgy, valamint a Gyermek anyanyelvét Édesanyjától; vagy pedig a Könyvekből tanulja meg. Az első mód szerént meg nem tanulhatja a Siketnéma a Nyelvet: mert nincsen hallása. Ő neki tehát mivel más módja nintsen, a Nyelvet Könyvekből tanulni kell, és hogy azt tanulhassa, szükséges, hogy minden előtt írni és olvasni tanuljon.”

Az írással egyidejűleg megtanulták a betűk kézi jeleit is. Ezeket aztán fölváltva addig gyakorolták, amíg mindkettőnek teljes birtokába nem jutottak. A betűk után szavakat írtak a gyermekek, melyeknek értelmét kézijelek segítségével azonnal megmagyarázták nekik. Ugy a szavak tanításánál, mint a nyelvtanítás későbbi fokán, az írás mindig megelőzte a kiejtést, azt pedig főleg kezdetben a jelelés.

A kiejtésre azonban már sokkal nagyobb gondot fordított, mint előzőleg. Amíg Simon Antal idején a tanulók a betűknek a szóban való sorrendjét előbb a kézi ábc segélyével jelelték el, addig Schwartzter már azt kívánta, „hogy a szavak emlékezésénél nézzenek a gyermekek a könyvbe s ejtsék ki egyszeri megtekintésre a szót.” Még ennél is tovább megy, amikor azt mondja: „A Siketnémát arra kell bírunk, hogy gondolatának közvetlen kifejezőjének a kiejtett szavakat tekintse, az írást pedig csak közvetett kifejezőjének tartsa”, vagy: „a Hangbeszéd a Siketnémák tanításánál végtelmen, a jelbeszéd pedig ezen tétel elérésére szolgáló eszköznek tekintendő”, és ismét más helyen: „a hangbeszédnek társalgási (érintkezési) nyelvvé kell válnia a Siketnémának.” Oly megállapítások ezek, amelyek azt mutatják, hogy Schwartzter a régi alapot elhagyva, már jelentős lépéseket tett a német módszer felé. De ennyire egyelőre csak az elméletben, mert a gyakorlatban ezek csak részben nyertek érvényesülést. A célkitűzésben és ígéreteiben már Schwartzter sem fukarkodott.

Amíg a siketnémák tanításánál a hangbeszédet a gondolat közvetlen kifejezőjeként kívánta tekinteni és hirdette, hogy azt náluk „társalgási nyelv”-vé kell tenni, addig mindenik növendékét zsebkönyvvel látott el, hogy a halló emberekkel való érintkezésnél abba írassák be kölcsönösen kérdéseiket és feleleteiket, mert „a szavaknak a beszélő szájáról való leolvasását igen bizonytalannak, sőt alig lehetségesnek” tartotta és „épen azért le kell mondanunk azon reményről, hogy a fület a beszélő szavainak gépies leolvasásával pótolhassuk”.¹ És részben illuziórussá tette fentebbi megállapításait a jelnyelvről vallott nézetei is. Pl. „A tanár csak oly mértékben képes tanyítványait tanítani, amely mértékben a jelnyelvet bírja”, mert „Ézzel magyaráztatnak meg az összes tantárgyak és ennek segélyével közöltetnek a gondolatok tanár és tanítvány között”, továbbá: „A tanítás mindannyiszor szenved,

¹ Mindamellet Schwartzter képesnek tartotta a siketnémát arra, hogy a külső, tehát jobban megfigyelhető beszédszervek által hangokat és szavakat le tudja olvasni s hogy ilyenformán „a látott artikuláció segélyével a rejtett artikulációt megsejtse s így az egész szót kitalálja.”

valahányszor kezdő tanár kerül az intézetbe, mert az jól ismeri ugyan a hangbeszédet, a tanítás végteljét, de nem ismeri ezen tzel eléréséhez vezető eszközt, a jelnyelvet, melyet tehát előbb neki is meg kell tanulnia tanítványjaival együtt.

A nyelvoktatást illetőleg különben a következő módon járt el: A betűk iratása és olvastatása, valamint azok kézjeleinek elsajátítása után kezdetét vette a tulajdonképeni „nyelvoktatás“. Előbb felkereste, illetve felkerestette a könyvben a bemutatott tárgy nevét. Ezt felírta a táblára, eléje névelőt tett, majd jelekkel megmagyarázta, hogy a felirt szó a bemutatott tárgy neve. Amikor a szavaknak egy bizonyos részét ilyenformán begyakorolta, rátért a mondatalkotásra, amelynél az előbbihez hasonló módon járt el. A táblára felirt tárgynak valamelyik tulajdonságára rámutatva, kikereste annak nevét a könyvben a tulajdonságot jelentő szók csoportjában s odairta a főnév mellé. Majd ismét jelek segítségével megmagyarázta a táblán levő mondat értelmét. Hasonlóképen járt el az igékkel, valamint más beszédrészekkel való mondatalkotásnál.

A „Nyelvtanítókönyv“ II. részében előforduló ragozott szók gépies begyakorlása után, következett a II. osztályban ezeknek mondatokban való alkalmazása, illetve bővített mondatok alkotása. Végül a III. osztályban az összetett mondatokra került a sor olyanformán, hogy az előmondatot baloldalt, az utómondatot pedig jobboldalt jelezte, illetve írta a táblára, majd a közbeszurt kötőszók eljelezésével s a táblára való felírása után értésükre adta a tanulóknak, hogy az eljelelt, illetve a táblára felirt kötőszó a mondatot egy mondattá, azaz összetett mondattá kötötte össze.

A „Nyelvtanítókönyv“ és az „Első Esméreték“ mindkét részének elvégzése és többszöri átisméltése, illetve begyakorlása után, kezdetét vette a szabadnyelvgyakorlás. Minden előforduló tárgy, személy, vagy esemény, továbbá a gyermekek vágyai, élményei, sőt álmaik is beszéd tárgyává tételtek, miközben az élet különböző viszonyaira, a polgári jogokra és kötelességekre is oktattak. A reáltárgyak ugyanis, mint ilyenek, külön nem szerepeltek a tanítás rendjében.

Schwartzter Antal tehát, amint láltuk a kiejtési oktatás különös hangoztatása mellett, a jel és írásra alap tott „nyelvoktatás“-t üzött grammatikai alapon. Az élő szó nála „csak a saját gondolatainak közlésére és az írott szavaknak és mondatoknak az olvasására szorított.“ De ha távol is volt még a mai értelembbe vett tiszta német módszertől, azért az eredeti bécsi iskolát már messze elhagyta. És ki tudja, hova fejlődhetett volna, ha előképzettségét nem Bécsben, hanem Lipcsében, vagy Berlinben szerzi meg. Mindamellet hálával tartozunk az ő emlékének, mert működésével nemcsak magának, hanem a magyar siketnémaoktatásnak is dicsőséget szerzett, amelynek fénye és éltető melege évtizedeken át érezhető volt és hogy ma annyi külföldi illusztris vendéget üdvözölhetünk szerény hajlékunkban, azt részben az ő áldott emlékének köszönhetjük.

Schwartzternek 1834-ben bekövetkezett halála a módszer fejlődésében is érezhető volt. A stagnáció jelei csakhamar mutatkoztak s amíg a külföldön, főleg Németországban, egymásután léptek fel a reformátorok, köztük Hill, a német módszer második megalapítója, addig nálunk minden a régiben maradt. Hiába követelte 1854-ben, tehát 20 évvel Schwartzter halála után, a helytartótanács a tanterv s vele a módszer revidiálását és hiába küldetett ki 1866-ban Zsigmondovits

Mihály, a váci tanintézet akkori igazgatója Bécsbe, az osztrák siketnémaintézeti igazgatók nagygyűlésére, amelyen Hill is megjelent, maga ismertette korszakot alkotó reformeszméit.

A helytartótanácsnak adott válaszában a tanári testület oda nyilatkozott, hogy: „A tanterv a jelbeszédre alapszik, melyet a siketnéma gondolatainak közölhetése céljából maga talált ki és alkotott magának és ez az egyedüli szemléltetési eszköz, mely által a beszédrészek a siketnémáknak megmagyarázhatók. Valamint a halló társaival való érintkezés alkalmával a fül által, úgy a siketnéma a jelnyelv segítségével tanulja meg a nyelv- és tárgyismereteket. Ebből következő, hogy a módszer, melynek tekintettel kell lennie az állandó természetű jelnyelvre, változást nem szenvedhet.” Zsigmondovitsnak Bécsből való hazatérése után, a tanári testület ismét csak a régi módszer mellett döntött.

Csak az 1873. év hozott e tekintetben változást. Ekkor nevezték ki igazgatónak Fekete Károlyt, aki már előzőleg is nagy műveltsége és sokoldalú képzettsége révén nagy tekintélynek örvendett úgy fel-, mint lefelé. Nemcsak a tanártársai tisztelték és becsülték nagyra, hanem a többség bizalmát is bírta.

Mindjárt igazgatásának elején több reformjavaslattal állt elő, melyeknek elfogadásával nemcsak az intézet szervezetében, hanem a növendékek tanulmányi rendjében is lényeges változások álltak be. Ezek között első helyen említendő a német módszer bevezetése. Amíg az előző években még mindig Schwartzer könyvei alapján folyt a tanítás tisztán grammatikai alapon, addig az 1873/74. iskolai években már szemléltető oktatásra alapított beszéd- és értelemgyakorlatokat üzték a rendszeres olvasmánytárgyalás és szabadnyelvgyakorlatok mellett. A nyelv tartalmi és alaki részének egyesítésével a grammatikai elem háttérbe szorult s a szabad-, társalgási nyelvhasználat mindinkább előtérbe lépett. Ebben az értelemben indult meg a módszerfejlődés a nyelvoktatás terén és évről-évre mind határozottabb alakot öltött, úgy, hogy Fekete Károly működésének vége felén az alsóbb osztályokban anyanyelv címen már a következő tárgyak szerepeltek: szóhangképzés, szóhanggyakorlatok, beszéd- és értelemgyakorlatok és nyelvgyakorlatokkal összekötött olvasástanítás. A felsőbb osztályokban ezek mellett a fogalmazás már mint önálló tárgy lépett fel, s a nyelvalkokat is az olvasástól elválasztva, külön órákon gyakorolták tisztán nyelvtani alapon. Ez az irányzat tartotta magát Fekete Károly halála után is még jó ideig. Csak a tárgyak elnevezésében, illetve azok egyik-másiknak előtérbetolásával történt némi változás a nyelvoktatás tanulmányi rendjén. Így 1892-ben Pivár jöttével előtérbe nyomult a szemléltető nyelvoktatás rovására a szóalaktan olyannyira, hogy már-már az összes tárgyat ez uralta. 1895-ben, Roboz idején pedig az olvasókönyvnek tulajdonított a kelleténél nagyobb fontosság, úgy, hogy már a II. osztálytól kezdve, külön siketnémák számára írt olvasókönyvekből tanulták a gyermekek nemcsak a nyelv tartalmi, (anyagi), hanem alaki részét is. Ezek mellett folyt külön szemléleti és társalgási nyelvoktatás is, mely utóbbinak anyagát is, osztályonként csoportosítva, külön tankönyvben gyűjtötte össze Roboz.

Egészen új irányt adott a siketnémák nyelvoktatásának, illetve most már a beszéd tanításának a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztériumnak az 1900. évi 16822. sz. rendeletével kiadott és a 17750/1903., valamint a 141516/1907. sz. rendeleteivel módosított egy-

séges tanterv. Már az a körülmény, hogy amit eddig minden tanterv és órarend következetesen nyelvoktatásnak nevezett, azt ez a tanterv egyszerűen beszédtanításnak mondja, mutatja, hogy itt a módszeres szeres eljárást illetőleg is nagy változások mentek végbe. Már a pusztá kifejezésekből: „nyelvet oktatni” és „beszédre tanítani” is kiérzik előbbinek fölényeskedő, grammatizáló ize és utóbbinak egyszerű, mindennapos eljárási módja. És valóban, amíg a régi iskola, többé-kevésbé tudományos részletezéssel, grammatikai alapon oktatta a siketnémát a nyelvre, addig az új tanterv mindenekelőtt arra törekszik, hogy „amit a siketnéma első életszükségleteként jelekben szokott kifejezni, azt mielőbb képes legyen szóbelileg érthetővé tenni.”

„A siketnémák iskoláinak tehát elsősorban oly beszédtanítást kell végezniök, mint amilyent a családi iskola nyujt az ő neveljének. Ez okból a nyelvoktatásnak oly értelmű szétdarabolását, mely szerint már a II. osztályban legyen külön szemléleti oktatás, külön nyelvalaktani oktatás, külön társalgás, külön olvasmánytárgyalás és fogalmazás — e tanterv mellőzi —, hanem ehelyett, mindezeket összevonva, társalgási alapon oly beszédtanítást végeztet, „amely minden minden más feladatot mellőzve egyedül azt célozza, hogy az alkalmosságban rejő, azokhoz fűzhető anyagon tanuljon meg a néma beszélni.”

„Ha azután elkövetkezik az az idő, hogy a magában levő érzelmekről, érzéki észleleteiről, vágyairól és kívánságairól; tanítójához, tanuló társaihoz, testvéreihez és szülőihez való viszonyáról s a köznapi jelenségekről egy kerekded beszédkörrel kifejezést tud adni: ekkor (körülbelül az V. évben) indokolt az egy tárgy köré csoportosított u. n. beszéd- és értelemgyakorlati oktatás, mely rendszeres megismerléssel jár, logikus csoportosításokat kíván és amely földrajzi és természetrajzi alapfogalmakat, sőt más közhasznu elemi ismereteket is van hivatva nyujtani.”

Azonban, amint a II., III. és IV. osztály beszédtanítási anyaga, úgy az V. és következő osztályok leiró szemléleti oktatása is végcéljában mindig csak beszédtanítás. „Csakhogy míg alsó négy osztályban a siketnéma mindenekelőtt kifejezésre vágyakozik és nem rendszeres ismeretre; elszórt bár, de gyakorlati értékű szölamokra s nem tudományos szellemű élettelen leírásokra: addig a képzés további fokán, midőn már körülbelül utólérte a kifejezés a lelki tartalmat, nem maradhat kielégítetlenül az ismeretek után vágyó lélek sem. Ellenkelőleg: megkivánja a szellem fejlődése, hogy az elszórt ismeretek egy tárgy, vagy eszme köré csoportosittassanak, hogy az egyforma jegyek felismerésével, vagy a különbözőknek szétválasztásával, rendezésével, a logika törvénye alapján fejlődjék az értelem.”

Már eddigiekből is kiviláglík a régi és az új iskola közti különbség. Még jobban kitünik az, ha a módszeres eljárások közti különbségeket vesszük figyelembe.

Amint már említettem, az alsófoku beszédtanítás (II.—IV. oszt.) elsősorban és legfőképen a köznapi beszéd elsajátítását tekinti céljának. Ehhez képest a beszédtanítás anyagát is ennek köréből meríti s ennek keretében megkülönböztetjük a beszédkört (tartalmi anyag), melyben a kifejezés, beszélgetés folyik és beszédanyagot, mellyel a tartalmat kifejezzük.

A beszédtanítás tartalmi anyagát közelebről megállapítva, általában abból a körből vesszük, „melyet a tanuló ismer, amelyben él, vagy amely iránt legalább is élénken érdeklődik”. „Amit nem élt át

á gyermek, amiben nem él, amibe nem éli magát bele a tanuló, arról ne essék szó, az nem lehet beszédanyag. Ellenben: ami a gyermek lelkéből fakad vagy ahhoz azonnal utat talál, az legyen az anyag."

E tanterv anyagában felsorolt címek tehát úgy értelmezendők, hogy azokból csak annyi dolgozandó fel, amennyi abból a növendék érdeklődése körén belül van, amit elméje felfoghat és aminek szóbeli megnevezése a köznapi beszédnek azonnal és gyakran értékesíthető szólama. A helyzettől és tanár szándékától és képességétől tétetik függővé, hogy e címek, mint beszédanyag szétszórt mondatokban alkalmilag, avagy néhány csoportosított mondatban, mint társalgásszerű beszélgetés dolgoztassék-e fel."

„A kifejezés (beszéd) alakjára vonatkozó minden észrevétel arra irányul, hogy a siket és még néma tanuló minél előbb és minél könnyebben megtanuljon kifejezéseket alkalmazni, azaz beszélni. Ennek a legjobb módja az":

„A jól megválasztott kifejezendő beszédanyagot (tartalmi rész) oly szóval, mondattal kell először kifejeznünk, mely a rokonjelentésű kifejezések közt szerkezetileg a legkönnyebb és használatilag a leggyakoribb". Ez az eljárás egyuttal a nyelvalakok szemléltetésének is egyik leggyakoribb módja.

„Természetes, hogy 1—2 ily megnevezés még nem elég ahhoz, hogy a kifejezés ehhez és ugyanily szemlélethez hozzáférjék. Legalább 5—6 esetben kell ugyanazt a helyzetet ugyanazzal a kifejezéssel lefesteni. Sok esetben ennyi rámutatás, szemléltetés sem elég, mert az eközben még sok más új helyzet és új kifejezés összezavarodik s az emlékezet sem fogja meg a tiszta képet. Ezért és a nyelv egyes tényei-nek sokaságáért és sok esetben hasonló alakjaiért az egyes nyelvalakokat külön-külön is kell szemléltetni, hogy amit a gyakorlat elég sokszor nem ismétélhet, s az emlékezet meg nem tarthat, s amit a tanuló önmagától ki nem alakíthat, azt az összevetés, gondolkodás, öntevékenység útján, a hasonlóság és különbség alapján a szem is segítsen észrevenni s a logika erejével az elme is könnyebben megfoghassa, megjegyezhesse."

Ami a beszédanyagnak és a beszédalaknak egymáshoz való viszonzát illeli, arra vonatkozólag a tanterv a következőket állapítja meg: „Mindkettő egyenlő fontosságú, egyik a másiknak nincs se felette se alatta — egymás mellett állanak. Időrendben s az eljárás szempontjából azonban a beszédanyag mindig elsőbb a beszédalaknál. Ugyanis mindig az érdekes beszédanyagon tanulja szemlélni a növendék az alakot és nem a nyelv tényeihez keressük mesterségesen a beszédanyagot". Továbbá: A beszédanyagnak és kifejezési alaknak egymáshoz való viszonyításánál a többek között különös figyelemre kell méltatni a tanítás u. n. gyűrűzetességét is. A tartalmi gyűrűzetességet nem nehéz megállapítani. Azonban az nem vonatkozhatik csak a térbeli gyűrűzetesség merev végrehajtására, a közelséget és távolságot itt is az állapítja meg, ami a gyermek lelkéhez, érdeklődéséhez viszonyítottan van közel avagy távol.

A kifejezési alakok gyűrűzetességének a megállapítása már több nehézséggel jár. Itt mindenekelőtt az a kérdés merül fel, „hogyan az ezer kifejezési alak közül melyiket és mennyit vegyünk elő?"

„Hogy a kérdést jól megoldhassuk, a gyermeki lélek érdeklődésének anyagán kívül ismernünk kell a köznapi beszédnek azokat a kifejezéseit, melyek memcsak hogy nap-nap után ismétlődnek, de a

melyekre nap-nap mellett szükség is van. A nyelv alakok használatának e gyakorisága vagy ritkasága állapítja meg a kifejezések gyűrűzetességét."

„Amíg az alsó fokon inkább az alanyi érdeklődés anyaga szerint változik a beszédanyag és kifejezés, addig a felső fokon a tanítandó anyag élénk szemléltetéseivel kell az érdeklődést felkelteni. Ott szökel a kifejezés, itt egy tárgy körül csoportosulnak azok. Ott inkább a köznap beszéd formái szerint alakulta mondatszerkezet (első, második személy; kérdő-, felelő mondat), itt nagyobb részben harmadik személyű vonatkozások, kijelentő mondatok, leíró szerkezet uralkodnak. Ami az alsó fokon egyenesen beszédtanításnak neveztetett, az itt leíró szemléltető oktatás nevet nyer."

Ime, ezek az új tanterv sarkalatos elvei a beszédtanítást illetően! Egyszerűek és természetesekek, világosak és maguktól értetődőknek, mintha mindenike egy-egy Kolombusz-tojás volna s az ember főleg azon csodálkozik, hogy miként kellett 100 évnek küzdelmes vajudása hozzá, amíg megszülethettek. De későn is láttak napvilágot, mégis minden nemzeteket megelőzően magyar Gényusz hirdette először, hogy nem valamelyes nyelvre kell oktatni a siketnémákat, hanem élőbeszédre kell tanítani őket s hogy minden tanításunk központjává a gyermeket, a gyermek érdekkörét s a gyermeki tevékenységet kell tennünk.

Amiként egykor Schwartz Antal a bécsiektől átvett módszerrel rövid időn belül ez irányzat élére állt, azonképen most is, alig 30 évvel a német módszer bevezetése után, magyar elme mutatott rá először a helyes útra és Borbély Sándor a tantervvel és az 1911-ben megjelent „Vezérkönyv"-vel oly piedesztált állított magának és a magyar siketnéma-oktatásnak, amelynek fénye és ereje messze kihatott térben és időben egyaránt.*)

Kultuskormányunk, hogy a tantervünkben lefektetett új eszméket, főleg a beszédtanításra vonatkozó újabb módszert a külföld szakembereinek is hozzáférhetővé tegye, lefordíttatta azt német nyelvre és szétküldte Németország s a németül beszélő államok összes siketnéma intézeteinek. A többoldalú német kritika helyel-közel igen elismerőleg nyilatkozott róla. Így M. Schneider a maga eszméit látván benne megvalósítva, a legmelegebb elismeréssel üdvözölte annak megjelenését. H. Hoffmann azonban megriadva a tanterv merészen új eszméitől, elavult érvekkel a régi módszer mellett foglalt állást, de azért annak célszerű beosztását, a tantárgyaknak gondos, minden részletre kiterjedő feldolgozását ő is elismerte s legnagyobb jelentőségét egységességében vélte fölismerni.

Természetes, hogy ezek után a külföldön is, de főleg idehaza a legnagyobb várakozással tekintettek a jövő fejleményei elé ezt illetően.

Az új tanterv, mivel a tantárgyak célján és részletes anyagán kívül még kimerő módszeres utasításokat is tartalmazott, külön végrehajtási utasítás nélkül lépett életbe az 1900—1901. iskolai évtől kezdődően. Azóta 27 év telt el. Ennyi idő bőségesen elég lett volna a tantervben ajánlott módszer kipróbálására, illetve az elért tanítási ered-

*) M. Schneider (Braunschweig) ugyan már előbb is hasonló szellemben írt és munkálkodott (Organ, 1891.—131. o.), de az ő „Freier Anschauungsunterricht"-je még sem volt az a beszédtanítás, amit a mi tantervünk hirdetett. — F. W. Haudering a „Die Praxis des erziehlichen Taubstummenunterrichtes" c. munkájában a mi tantervünkkel azonos elveket hirdet, de az csak 3 évvel a mi tantervünk megjelenése után látott napvilágot.

ményekből, annak gyakorlati értékére következtetni, ha t. i. a viszonyok és körülmények is megfelelőek lettek volna. De nemcsak dúló háború, a rémes forradalom és átkos bolsevista uralom feneketlen zavarai akasztották meg itt is a békésen fejlődő munkát, hanem belső tényezők is megnehezítették a helyzet kialakulását kezdettől fogva.

Amíg a tanterv szabad szelleme szabad szárnyatást biztosított számunkra pedagógiai eljárásunkban, addig a bürokratikus rövidlátás egyrészt semmitsem, illetve alig tett valamit az útban álló akadályok elhárítására, másrészt meg olyan nehézségeket támasztott a szabadmozgással szemben, hogy minden felülemelkedés és előrejutás eleve kivolt zárva.

A tanterv merészen új eszméi ugyanis teljesen előkészületlenül találták az éveken át megszokott és kítaposott utakon járó szakembereket. A régi módszer szabatosan körvonalozott menete s az új tanterv szabad mozgási lehetőségei közt nagy űr látongott s ennek áthidalására nem történtek meg idejében a szükséges intézkedések. Az emberek egyszerűen nem értették meg, vagy ha meg is értették, csak bizonytalanul tapogatózva merészelték a tanterv új módszeres elveit a gyakorlatba átvinni, alkalmazni. A legtöbb ember, ajkán az új eszmékkal, a régi gyakorlatot folytatta.

A „Vezérkönyv“, amely hivatva volt a régi talajon új mesgyét vágni és megmutatni, hogy a tantervben lefektetett új eszméket miként kelljen a gyakorlatba átültetni, elkésetten, csak 11 évvel a tanterv megjelenése után látott napvilágot. Azonban ezt is sokan félreértették, elméleti fejtegetéseit részben félremagyarázták, amihez különben a szerző is részben hozzájárult, amikor a „Vezérkönyv“-ben foglalt tanítási anyagra vonatkozólag megállapítja, hogy „az nem kevés, sőt sok. Ki lehet belőle hagyni.“ (5. o.), vagy amikor valamivel odább azt mondja: „A tartalomnak és nyelvalakoknak e könyvbéli sorrendje követhető, sőt általában követendő is.“ Oly megállapítások ezek, amelyek a tanterv szellemével merően ellenkeznek s amelyek még a többévi gyakorlattal bíró idősebb kollégákat is megejtették. E kijelentéseket ugyanis szösz szerint vették és majdnem változatlan sorrendben és formában tanították az egyes leckéket úgy, amint azok a „Vezérkönyv“-ben előfordultak. Hát még a fiatalja? Az akkor újonnan megreformált hármasképző műhelyéből kikerült u. n. gyógypedagógusok. Még jó volt, ha a beszéd-tanítás módszeres eljárásánál a „Vezérkönyv“-et szolgai módon követték. De voltak köztük olyanok, akik nem ismerve a „Vezérkönyv“-et, a tanterv beszédköreinek egymásutánja szerint dolgozták fel előre, többnyire leíró módon, az egyes beszéd-tanítási leckéket s azok mellett csak ritkán, egy-egy érdekesebb jelenség körül folytattak némi szabadabb társalgásszerű beszélgetést. Emellett félreértvén a beszéd-tanítás alak-tani részének a tantervben való különösebb kiemelését és részletezését s az időközökben megjelent „Ige- és névragozási táblák“ és „Nyelvalak-tani füzetek“ használati utasítását, oly grammatizálást űztek, amely a beszéd-tanítás egyéb szempontjait majdnem teljesen háttérbe szorította.

Azonban nemcsak a kellő felkészültséggel nem bíró fiatal, tapasztalatlan tanárok estek ily szélsőségekbe, a több gyakorlattal rendelkező idősebb kartársak sem voltak képesek kellő irányítás és utbaigazítás nélkül a beszéd-tanítás különböző szempontjait harmonikus egységbe foglalni és módszeres eljárásukban hol a nyelv tartalmi-, hol meg annak alaki részét juttatták tulsúlyra, arról nem is szólva, hogy a

beszéd technikai kivitelének tulajdonított kisebb-nagyobb fontossága is erősen befolyásolta a kellő összhang biztosítását.

Hozzájárult a zavarok kiélézéséhez a ki nem elégitő ellenőrzés, valamint az egyöntetű irányításnak, vezetésnek a hiánya. A közvetlen vezetők és irányítók: az igazgatók, a külön önálló osztályvezetés és adminisztráció mellett még sokoldalú propagandát is kellett kifejteniök az ügy érdekében s azért nem értek rá a tanítás menetére és mikéntjére úgy befolyjni, amint az kívánatos lett volna. A tanítási eredmények felülvizsgálására kiküldött miniszteri biztosok pedig különféleképen értelmezték a beszédtanítás módszerét és az eredményeket is ki-ki a maga szempontjai, elvei szerint bírálta el. Azért aztán szokásban volt meg tudni néhány héttel-hónappal előre, hogy ki lesz a nótában is megénekelt miniszteri biztos? Nosza! Minden további munka, dresszura ezután már az eljövendő miniszteri biztos didaktikai elvei szerint folyt, bármily véleménnyel is voltunk azok értékéről, jelentőségéről.

Hogy ilyen viszonyok mellett egységes, egyöntetű pedagógiai eljárás nem alakulhatott ki s hogy a tanítási eredmények sem lehetnek mindenben megfelelők, magától értődik. De fokozta, növelte a bajt, az elégedetlenséget a szervezetnek egynémely hiányossága, hibája is. Hogy a felsőbb osztályok tulságos elnéptelenedését megakadályozzák, az I. osztály növendéklétszámát rendeletileg 12-ről 15-re emelték fel. Ez a megoldása a kérdésnek a legkevésbé volt megfelelő, célra-vezető. A lehetőségeknek éppen a megfordítottját erőszakolta rá az amugyis roskadásig megterhelte oktatásunkra. Mert a felsőbb osztályokban, ahol a tanítás már mindinkább osztálytanítássá alakul át s ahol ennek következtében a régi, normálisnak hitt és vallott 10—12-es létszámnál valamivel több növendék is foglalhatna helyet, a tanulók száma továbbra is a normálison alul maradt. Az I. osztályban pedig, ahol majdnem kizárólag egyéni tanítás folyik s így több tanulóra ugyanannyi időből csak jóval kevesebb elfoglaltatás jut, miért is a tanítási eredmények rendszerint kevésbé kielégítőek, a Vatter által normálisnak mondott 5—6-os létszám, szinte a háromszorosára emeltetett fel. Mennyivel egyszerűbb és helyesebb lett volna a felsőbb osztályok növendéklétszámát kisebb létszámú párhuzamos I. osztályok felállításával és majdan összevonásával biztosítani s ezáltal a tanítási eredményeket is az egész vonalon jobbá, teljesebbé tenni.

A magas létszám a tulságos megterhelés mellett még egyéb nehézségeket is hozott magával. A létszám emelkedésével ugyanis a különböző típusú növendékeknek, köztük a gyengétehetségű tanulóknak az arányszáma is megnövekedett és ezzel a már-már elviselhetetlen terhek még inkább fokozódnak. Hogy e lehetetlen állapotok így soká fenn nem tarthatók, mindenki érezte. A kivezető utat sokan sokfelé keresték, végre a növendékeknek különböző szempontok szerinti csoportosításában és e csoportoknak elkülönített oktatásában vélték megtalálni. És mert minden bajnak, nehézségnek az elhárítását e probléma helyes megoldásától remélték, a leglelkesebb odaadással fogtak hozzá ennek alapos tanulmányozásához. Ugy egyesek mint

M. Schneider, Braunschweig: Ein Wort zu dem Lehrplan für die Taubstummenschulen Ungarns. Organ: 1903. évf. 33—36. old.

H. Hoffmann, Ratibor: Gutachtliche Aeusserungen über Lehrplan und metodische Instruktionen für die Taubstummenschulen (Anstalten) Ungarns. Organ: 1902. VII. f. 206—214. o. és VIII. f. 225—230. o. Hoffmann e beható bírálatáért miniszteri elismerést és köszönetet is kapott Wlassich minisztertől. Lásd: Organ: XII. évf. 382. o.

testületek nemsokára a legkülönbözőbb javaslatokkal elő. Maga a hatóság is az ügy élére állva, még külföldi szakembereket is megszólaltatott, de egyöntetű megállapodásra jutni nem tudtak jutni egyelőre.

A közbejött világháború ugyan levette a kérdést egy időre a napirendről, a békésebb idők beálltával azonban az ismét felszínre vetődött. És minthogy a nehézségek a változott viszonyok következtében még inkább kiéleződtek, fokozottabb lendülettel láttak hozzá most újból a kérdést a lehetőségek határain belül dülőre juttatni. A nagy buzgalommal folytatott akció, azonban mindmáig eredményre nem vezetett.

Egy sikere azonban mégis volt e mozgalomnak. Az előkészítőosztály létesítéséhez vezetett. Ezt ugyan senkisésem várta, senkisésem propagálta, de jelentőségének nagy horderejét mindenki elismeri és nagyra értékeli. Nemcsak a képzési időt tolta ki egy évvel, hanem az előkészítő-oktatás szilárd megalapozásával sikerét biztosította minden további munkának. A gyengetehetségű siketnémák elkülönített oktatása azonban ezzel még nincsen megoldva. Nincs ugyan kizárva, hogy ezeknek a kijejtése is javul az előkészítő-osztályban 2—3 évi állandó és kitarló gyakorlás által s a beszédük is az eshetőségik kifejleszthető, azonban a beszéd logikai kiépítésénél és egyéb intellektuális ismeretek szerzésénél továbbra is elfognak maradni és állandó kerékkötői lesznek mindennemű előhaladásnak és normális tehetségű tanulórsaik teljes és tökéletes kiképeztetésének. Ügyességeket bizonyos mértékig elsajátíthatunk velük, észti, észbeli tehetséget azonban nem adhatunk nekik.

A növendékek elhelyezése és iskolán kívüli elfoglaltatása sem volt mindmáig megfelelő. Nem pedagógiai elvek, hanem gazdasági szempontok játszottak itt döntő szerepet. Externátusos intézeteknél ugyanis a gyermekek többnyire olyan családoknál helyeztettek el, akik a gyermekneveléshez nem igen értettek s azt inkább üzleti szempontból fogták fel. Internátusokban meg inkább csak arra ügyeltek a felügyelők és felügyelőnők, hogy a növendékek egymásban vagy az intézet berendezésében és felszerelésében kárt ne tegyenek. A növendékek szakszerű neveléséhez, azoknak a tanórákon kívüli hasznos elfoglaltatásához már csak azért sem értettek, mert rendszerint még általános pedagógiai képzettségük sem volt és alighogy az állásukat elfoglalták, máris jobb, biztosabb megélhetés után néztek, mivel az azzal járó munkát, felelősséget és lekötöttséget sehogyssem találják arányban a fizetésükkel.

Mindezek előrebocsajtása után visszatérek oda, ahonnan tételem második részéből kiindultam, arra t. i., hogy mit eredményezett az új tanterv főleg a beszédtanítást illetőleg? Hát szabad-e, lehet-e mai nevelési rendszerünk mellett az új tantervről még csak általánosságban is elhatározó véleményt nyilvánítani? Lehet-e, szabad-e oktatásügyünk mai berendezkedése mellett a tanterv beszédtanítási módszeréről végleges következtetéseket vonni? Ha igen, akkor az elért eredmények után ítélve, vajmi kevés jót mondhatunk róla. A gyermekek beszéde nemcsak technikai, hanem logikai felépítésében is erősen kifogásolható. Nemcsak a IV., hanem még a VIII. osztály elvégzése után sem érik el növendékeink „azt a beszédbeli képességet, amellyel az érzékű, rendes szellemi képességű 6 éves gyermek iskolába lépésekor rendelkezik.”

A fent elmondottak után azonban másként kell itélnünk!

Oktatásügyünk története tanúsítja, hogy minden időben voltak egyes arra rátermett szakemberek, akik a legváltozatosabb beszéd-

tanítási módszerek mellett is kiváló eredményeket mutattak fel. Arnold és Vatter világraszóló sikereik is két egymástól különböző módszernek voltak az eredményei. Intézeteik szervezete és berendezkedése azonban igen hasonlatos volt.

Vajjon felmutathatták volna-e azokat a feltűnő szép eredményeket, ha nekik is az I. osztályban állandóan 15 különböző koru, tehetségű és terheltségű növendéket kellett volna tanítaniuk olyan berendezkedés mellett, mint amilyen a mienk még ma is?

Vatterről tudjuk, hogy rendszerint csak 2—4, legfeljebb 6, többnyire válogatott gyermekkel foglalkozott az artikulációs osztályban és Arnold I. osztályos növendékeinek a száma sem igen haladta meg a 8-at. Továbbá: úgy a frankfurti, mint a richeni intézet növendékei a tanítási órákon kívül is állandóan szakképzett nevelők felügyelete és ellenőrzése alatt állottak, akik folyton beszélve és beszélgető szünet nélkül gyakorolták velük az iskolában elsajátított beszédet. Ezekben és ezekhez hasonló más kedvező körülményekben látom én ama fényes eredményeknek a titkát. Rendkívüli teljesítményeikhez mindenesetre lényegesen hozzájárultak a rátermettségük és különleges módszeres eljárásuk, azonban jó, ha a módszer jó, jobb, ha azt rátermett, kitűnően képzett szakemberek hajtják végre, de legjobb, ha mindezek mellett az oktatás szervezete és az intézetek berendezkedése is a pedagógiai elveknek mindenben megfelelnek. Azért az ismétlések elkerülése végett csak röviden ismétlem a már többször megformulázott tételimeimet amint következik:

1. A siketnémák tankötelezettségének végrehajtása mellett, minden siketnéma tanuló az előkészítő osztályon is menjen keresztül.

2. A különböző típusú növendékek elkülönített oktatása mellett, az alsó fokon (I.—IV. o.) 8—10, a felső fokon (V.—VIII. o.) 10—12 növendéknél több ne lehessen 1—1 osztályban.

3. Internátusokban a növendékek felügyelete állandóan alkalmazott, szakképzett nevelőkre bízandók a 1—1 nevelőnek 25—30 növendéknél több ne osztassék be!

4. A szakképzés a mindenkire nézve egyaránt fontos és szükséges gyógypedagógiai alapismeretek megszerzésén kívül, egyirányú és tökéletes legyen úgy elméletben, mint gyakorlatban.

5. A taneredmények egyirányú felülvizsgálata mellett továbbképző tanfolyamok szerveztessenek elsősorban a tanterv beszédtanítási részének helyes értelmezésére és a gyakorlatban való kivitelére vonatkozólag. Az elméleti előadások gyakorlati demonstrációkkal (tanításokkal) kísérendők.

Ha a fenti 5 tételt a gyakorlatban megvalósítjuk és utána a beszédtanítás módszerét ezek mellett egy generáción (8 év) át kipróbáljuk, akkor és csak akkor lehet igazán szó arról, hogy mit eredményezett az új tanterv?

Vác, 1927. október hó 2-án.

Nagy Péter.

A siketek ügyének szervezete Berlinben.

Írta: E. SCHORSCH, a berlini siketnémaintézet igazgatója.

Fordította: THÜRINGER JÁNOS.

Szükségesnek tartom, hogy mindenekelőtt, tisztában legyünk a siketek oktatásának és gyámolításának fogalmával. Itt le kell szögezmem több kartársam ama vélekedését, hogy a siketek iskolai oktatásával már teljesen ki volna merítve e nagyfontosságú kérdés. Ezzel azonban koránt sincs befejezve a mi teendőnk, hiszen tapasztalatból tudhatjuk, hogy a siketektől az iskolai oktatáson kívül is gondoskodni kell. Ezt előrebocsájtva, a siketnémák tervszerű védelme és gyámolítása alatt mindazokat az intézkedéseket értem, amelyeknek célja a siketek elől mindazokat az akadályokat legyőzni, amelyek őt a társadalomban való elhelyezkedésnél megakasztják. Azokat az akadályokat kell elhárítanunk, amelyek a siketeknek az életben való elhelyezését fogyatkozásuk miatt hátrányosan befolyásolják és gátlói annak, hogy a siket testi és szellemi működésének élvezetes, örömteli és eredménydús áldásait élvezhesse.

Ha a siketről beszélek, úgy ezalatt természetesen a normális képességű siketre gondolok. Előadásomban mindenestre nem felejtkezem meg a gyengébb képességű, sőt esetleg testi fogyatkozásban szenvedő siketről sem. Előadásomban a siketek berlini otthonáról szólok. De nem azért teszem ezt, mintha a siketek berlini otthona minden tekintetben mintaszerű volna, hanem azért, mert a siketek nagyszámánál fogva sikerült olyan intézményt létesítenünk, ahol azok védelme és gyámolítása a lehető legjobb. Arról azonban meg vagyok győződve, hogy még sok kívánivaló van hátra.

A laikus ugyan azt kérdezhetné, hogy miért nem kapcsolódik bele a siket az általános ifjúsági, avagy a háborus- vagy a súlyosan sebesültek gondozásába. A felet a következőképen hangzanék: Ez lehetetlen, mert a siket egészen más ápolásra szorul. Hiszen olyan emberekről van szó, akik születésük óta, illetve kisdud korukban vették el hallásukat, némák maradtak, miért is gongolataikat a hallókkal nem tudják előszóval megértetni. A siket gondolkozó lény és eltekintve az akusztikai- motorikus beszédfolyamattól, idegrendszere rendben van. Szellemileg csak olyan tehetséges, vagy tehetségtelen, mint a halló. szemei élénkek és a többi érzékszerve is szabályosan működik. A karja erős és a keze ügyes. A munkához erős az akarata és az előrehaladásra olyan optimizmussal törekszik, amely bámulatunkat mindenkor kieroszakolja. Ezek után kölelességünk ezeknek az embereknek már a krisztusi eszmékre való hivatkozással is tanáccsal és tettel a segítségükre sielniünk. A siketek gyámolításának gondolatából kiindulva, az iskolai oktatástól azt követeljük, hogy lehetőleg terjedelmes beszédmegértést, tiszta és érthető kiejtést, biztos leolvasási készséget és írásban is mennél gyorsabb és világosabb megértési képességet biztosítson a siketeknek. A siketek hangbeszédre való tanításánál metodikai eljárásunkban hiányosságot jelent az, ha a siketekkel nem foglalkozó laikus azok beszédét nem érti meg. Az anyag kiválasztásánál mindig a szükségesség elvéhez tartuk magunkat. A beszéd elsajátítására alkalmas, normális képességű siketek javára meggondolandó, vajjon törekedjünk-e beszédképességgel felruházni a félig, vagy teljesen gyengetehelességű siketeket is; nem volna-e tanácsosabb

az előre megállapítható eredménytelenség eseteiben ezekre inkább más módszerrel hatni, különösképen pedig erősebb kézügyességi oktatás alá fogni.

Az életre való nevelésnek a legjobb eszköze a család és ahol ez nem lehetséges, a jó internátus is helyettesítheti azt. Nagy internátusok szakszerű nevelés és ápolás szempontjából azonban nem felelnek meg a célnak. A családban is, meg az internátusban is megismeri a gyermek az életet, annak nehézségeit és gondjait.

Az iskolának kötelessége a szülőkkel mennél előbb érintkezésbe lépni és a gyermeket foglalkozásának megfelelően beiskoláztatni. A „What the mother can do for her deaf child“ c. angol munka jótanácsokkal szolgálhat nekünk. A siketek már kisebb korban történő beiskoláztatásának eszméje Bécsből indult ki s jelenleg a bécsi intézet mintájára másutt is észlelhetők már hasonló kísérletezések. Mi is azon vagyunk, hogy az 1899-ben siketek részére létesített ovodát az új eszméknek megfelelően az oktatás érdekében új mederbe tereljük, hogy ezáltal a fiatalabb korban megsiketült s némi beszédkmaradvánnyal rendelkező siketek meglévő beszédkészségét megmentsük. A gyámolításnak a célja az, hogy a ráncbizott növendékeink testét jó táplálkozással, tornával úszással és a sport mindennemű ágával az iskolai időn belül is fejlesszük. A nagyvárosi gyermekeknél igen ajánlatos nyáron, amikor a tanítás szünetel, a hegyvidéken és a tengerparton való nyaraltatás. Három éven át alkalmam volt a tengerpart erőtfelépítő hatását növendékeinken megismerni.

Amint a siketek védelme a gyermekek beiskolázásáról és az iskolázással párhuzamosan felmerülő teendőkről gondoskodik, igazi tervszerű feladata nálunk a 15. életév betöltésétől kezdődőleg — az intézetekből kilépő siket gyermekekről való gondoskodással kezdődik. Az osztályfőnökökkel, a rajz- és kézimunkatanárokkal és a szülőkkel egyetértésben először a megfelelő hivatottság megállapítása a fontos. Mindig a gyermek hajlama és már meglévő készsége az irányadó tényező és az, vajjon megtalálja e majd a megélhetését a kiválasztott iparágban. A siketek pályaválasztását már két év óta pszichotechnikai úton is törekedtünk előmozdítani. A pszichotechnikai eredmény a legtöbb esetben megegyezett a tanárok és szaktanárok véleményével, de voltak nem egyszer eltérések is. Annyit már megállapíthatunk, hogy a normálisok pszichotechnikai módszere nem alkalmazható minden változtatás nélkül siketekre, hogy nekik más vizsgálati úrlapra van szükségük.

Erre következik a tanhelyeken való elhelyezés. Itt aztán az a kérdés merült fel, hogy vajjon tanműhelyeket alapítsunk-e, vagy kiadjuk-e a fiukat és a leányokat intézeten kívüli kiképzésre? Mi Berlinben a kellő tehetséggel bíró fiukat és leányokat illetőleg — amit hangsúlyozottan ki kell emelnem — az intézeten kívüli mestereknek való kiadása mellett döntöttünk. Kötelességünknek kell tekintenünk, hogy a siketet az életbe bevezessük, amit már az iskolai neveléssel is elérni törekedtünk. Ez pedig a tanműhelyekben nem történhetik meg oly mértékben, mint az intézeten kívüli mestereknél. Az ipari műhelyekben az ifjunak napról-napra nyílik alkalma a gyakorlati élet eseményeinek megfigyelésére. Ezzel szemben csak korlátolt mértékben létesíthetnénk szaktanműhelyeket. A „Blätter für die Wohlfahrt der Gehörlosen“ a siketek jólétéről szóló lapok első számában egy kimutatást közöltem, amelyből kitűnik, hogy a siket csupán csekély

számu hivatásra alkalmatlan. Ne vegyük el tehát előle a lehetőséget, hogy lehetőleg több szakma között választhasson. De itt különböző, itt fel nem sorolható okoknál fogva szükséges a tanhelyeknek egy hozzáértő személy által, lehetőleg az ipari élethez értő gyógyepedagógus által való ellenőrzése. Az elhelyezés persze nem megy mindig könnyen. Ujabban több ország elhatározta, hogy siket tanoncok kiképzéséért jutalmat ad, amely jutalmak a tanoncidő végén kerülnek kifizetésre. Poroszországban ez a jutalom 150 aranymárkát tesz ki, de Berlin városa ezen összesen felül még minden tanoncért külön is fizet:

Az első évben	20	aranymárka	havonta
a második évben	15	"	"
a harmadik	10	"	"

Azóta sikerült minden normalis képességű és egészséges siket gyermeket tanoncnak kiadnunk. A tanonci szerződésben a mester arra kötelezi magát, hogy a tanhely ellenőrzését meg fogja engedni és a tanoncokat szabályszerűen és pontosan fogja a szakiskolába járatni. A gyengeelméjű siketeknél és a testi fogyatkozással bíró (béna, rövidlátó stb.) nagyothallóknál a dolog természetesen máskép alakul, ezek ugyanis az intézetten kívüli kiképzésre vagy talán semmiféle mester-ségre nem alkalmasak. Ezek céljára tanműhelyeket illetve foglalkoztató-műhelyeket kell berendezni. A hadirokkant gondozó műhelyekkel megállapodást kötöttünk, miszerint a gyengetehetségűeket odaadjuk és bevárjuk most, mikép fog ez az intézkedés sikerülni.

Minden siket fiu és leány a helyi törvény értelmében köteles 18 éves koráig a szakiskolába járni. Hogy a normális hallással bírók számára a szakoktatás abszolút szükséges, azt most mindenütt elismerik. Nos, hogy a siket tanoncok szempontjából mennyire fontos a szakoktatás, azt talán nem szükséges külön magyarázni. Hiszen mikor a tanonc a szakmájába lép, egy teljesen új világba kerül, ahol új fogalmakat, új nyelvet és új érintkezési formákat talál. Az élet rideg követelményeket támaszt a fiatal emberrel szemben és ebben neki segítséget kell nyújtanunk, nehogy az élettel szemben elhagyatva és bátortalanul állja meg a helyét. A szakoktatásnak nem lehet célja, hogy általános műveltséget adjon, hanem kizárólag csak szakmai és hivatásbeli ismereteket nyújthat, 8—9 éves iskolai oktatás után ifjaink nem akarnak többé nyelvtani szabályokkal, deklinációkkal stb. foglalkozni, nekik oly anyag kell, amely őket érdekli és amelyről meg vannak győződve, hogy annak az életnek hasznát veszik. Azt akarják tudni, hogy hívják a műszereket, a különböző alkatrészeket, amelyeket ők elkészítenek. Jártasságot akarnak szerezni a szakrajzban, szakszámításokban és általában arra kíváncsiak, mikép lehet a segédi vizsgát jól letenni, mikép lehet előrejutni és versenyképessé lenni, mikép kell hirdetni, mikép lehet oly messzire eljutni és úgy boldogulni, mint X, vagy Y, aki mos autón jár. Ezért tagosítottuk mi iskolánkat szakmák szerint. Jelenleg három tanfolyam van szabók számára, egy tanfolyam bőrmunkások és egy-egy tanfolyam famunkások és díszítőszakmák számára. Azonkívül kötelező a torna és az úszás. A leányoknál 2 szabónői szaktanfolyamunk van, egy varrónő-tanfolyam, egy tanfolyam vegyes szakmák számára, két háztartási tanfolyam, egy tornaosztály és egy úszóosztály. Nagyothallók és siketek számára létesült szakiskolánkban összesen 32 kötelező tantárgyu osztályunk van. Az oktatás heti 6 órát tesz ki és délelőttönként 8—2-ig tart. Ehez járul

még 2 óra testgyakorlás. Óramulasztások alig fordulnak elő. Az a benyomásom, hogy a nagyothallók mintha örülnének a tanításnak. Büntetéskép elzárás és pénzbüntetés szerepel. Magától értetődik, hogy a megfelelő osztályokkal szakkiállításokat, divatbemutatókat, mintavásárokat stb-t is szoktunk látogatni.

A tanári kérdés megoldása ellenben nehézségekbe ütközik. Ifjaink és leányaink azonnal észreveszik, hogy vajjon ért-e valamit a siket szakmájához a tanár, vagy sem, és nem szeretik, ha a tanárok az ő szakmájukat felületesen kezelik. Ezért aztán kollégáim elhatározták, hogy a felső textilipari iskolát, a szabászati felső tanfolyamot is elvégzik; és gyakorlatilag dolgoznak az asztalosnál, a cipésznél. Az újonnan alkalmazandó tanerőket arra kötelezi az intézet, hogy bizonyos ipari szakmában képezzék ki magukat. amennyiben ilyen képzettséggel még nem bírnának.

Abban az igyekezetben, hogy a nagyothallók nyilvános életét lehetőleg a hallók életéhez hasonló formában alakítsuk, továbbképző tanfolyamokat rendeztünk, amelyeket a különböző koru nagyothalló férfiak és nők igen buzgón látogatnak. Jelenleg három leolvasási tanfolyamunk, egy beszédjavító tanfolyamunk folyik, azonkívül van egy tanfolyam a nyelvről és a nyelv keletkezéséről, továbbá egy angol tanfolyam. A következő 1927/28. évi téli szemeszterben a következő előadásokat vettük tervbe.

A tanfolyam:

1. Angol nyelvtanfolyam kezdők számára. Dr. Schmähl.
2. Oktatófilm.
 - a) A volt német koloniák.
 - b) Nemzetgazdaság fejezetei. (Becker és Ihlow siketnéma intézeti tanárok.
3. Mit kell a jogról a törvényről tudni?
 - a) A siketnéma a törvényhozásban azelőtt és most.
 - b) A társadalmi gondoskodás törvényei.
 1. Az állami gondoskodás.
 2. Munkásbiztosítás.
4. Rajzolási, írási és fényképezési gyakorlatok.
5. Csillagászati, földrajzi kérdések. A csillagvizsgáló meglátogatása.
6. Építészeti stílus. Templomok és műemlékek tanulmányozása kapcsán.
7. Könyvvezetési tanfolyam. A dupla amerikai könyvvezetés.
8. Szájról való leolvasási tanfolyam.
9. Beszédjavítási tanfolyam.

A résztvevők heti 2 órai tanfolyamért heti 3 márkát fizetnek. A szegényebbek a felét fizetik.

Tulajdonképen az kellett volna, hogy ezek a tanfolyamok teljesen ingyenesek legyenek. Ám én súlyt helyezek arra, hogy a nagyothallók észrevegyék, miszerint ők a hallókkal egyenrangúak. Ez pedig természetesen az hozza magával, hogy nekik nem csak egyenlő joguk, hanem egyenlő kötelességeik vannak. Ezeket a szempontokat sokkal jobban kell a jövőben tekintetbe venni. A nagyothalló gyakran igen sokat kap ingyen, amiáltal az elveszti az értékét. Egyszer havonként moziképelőadásokat rendezünk a nagyothallók nagy tömege számára. A film tartalmát egyszerű nyelvezettel rövid kivonatban 500 példányban kinyomatjuk. Siketnéma ifjaink is szívesen olvassák ezeket, amikor

nekik is bemutatjuk ezeket a filmeket. Egy kis számú nagyothallók közönségnek minden héten tartunk egy-egy vetített képű, vagy oktatófilm előadást. Ez alkalommal a képekhez való szöveget egyszerű nyelven vetítve adjuk. Ezáltal azt hisszük, hogy megoldottuk a szakemberek részéről is nehéznek tartott ama problémát, miszerint siketek részére mozgóképi előadást rendezhessünk.

Ebből az alkalomból legyen szabad a nagyothallók tudományos továbbképzésére létesült gondozó hivatalunkra is rámutatni. Ennek buzgó előmozdítója Prerauer ur, aki engem ide is elkísért és közöltünk van. Mostanában egy 30—50 kapcsolós hangszórót (Vielhörer) használnunk tudományos jellegű előadásaink alkalmával. A kifüggesztett táblák erre vonatkozólag közelebbi felvilágosítással szolgálnak. Ily formán próbáljuk a nagyothallókat és a gyengehallásukat a jelen szellemi életébe bevezetni és őket amennyire ez lehetséges, magas szellemi nivón tartani.

Egyszerű vidéki viszonyok között a nagyothalló könnyen el tud helyezkedni, de ahol sűrűbb a lakosság és bonyolultabb, változatosabb a szociális rétegződés, ott a siketekről való rendszeres gondoskodás egyéb szempontokból is elmulaszthatatlanul szükséges. Én ezt már régen és igen nagy mértékben vettem észre és arra a meggyőződésre jutottam, hogy az ily gondoskodást nem lehet csak úgy mellékesen folytatni, ha azt akarjuk, hogy legalább valamire való eredményt érzünk el. Ezért vagyunk hálásak a berlini előjáráságnak, amely elhatározta, hogy a nagyothallók számára központi városi jóléti hivatalt létesít. Ez a hivatal egy év óta működik és a vezetésem alatt egy erre a célra szabadságolt gyógypedagógiai tanár, továbbá egy állandó hivatalnok és egyéb szükséges segédszemélyzet dolgozik benne. A központi hivatal általános feladatai a következők:

- a) A hivatalok és nagyothallók közötti érintkezésnél (tolmácsolás),
- b) Segélyezési esetek ellenőrzése és igazolása.
- c) Iskolaköteles nagyothallók megfelelő intézetekben való elhelyezése és ellenőrzése.
- d) Hivatási tanácsadó és tanoncközvetítés. (Az országos hivatási hivattal kapcsolatban.)
- e) Felvilágosítás és tanácsadás a nagyothallók és azok hozzátartozói számára.

Munkásságunk első évében legtöbb munkát a felvilágosítás és tanácsadás adta. Fogadó órákat tartottunk minden kedden és pénteken 11—1 óráig és azonkívül két másnapon este 6—8 óra között. Mi nagy elfoglaltságra voltunk elkészülve, de a nagyothallók tömeges tódulása mégis meglepett minket. 1926 októbertől 1927 szeptember haváig összesen 4500 személy vette igénybe központi hivatalunk szolgálatait. 20, 30, 40, sőt 60 látogató is jelent meg 1—1 alkalommal, úgy, hogy a fogadóóráink gyakran kétszer annyi ideig is eltartottak. De hogy a fogadóóráink gyakran kétszer annyi ideig is eltartották. De hogy ezeken a tanácskozásokon miről is van szó, azt a következő kimutatókból állapíthatjuk meg:

A Központi Hivatal teljesítménye az 1926—1927. év folyamán:

	Eset
1. Siket tanulók, inasok és felnőttek elhelyezése	99 „
2. Nevelési-, oktatási-ügyek	146 „
3. Segélyezési-ügyek	566 „

	Eset
4. Munkaközvetítés	686
5. Peres ügyek intézése	261
6. Munkaadók és munkások panaszai	123
7. Hallókészülékekkel való ellátás	48
8. Adás-vételi ügyek	9
9. Hitelzési ügyek	62
10. Tanoncjutalmi ügyek	81
11. Nagyothallók és siketek egyenjogúsítása	20
12. Illetékességi ügyek	14
13. Polgárjog szerzési ügyek	7
14. Kártalanítás	1
15. Becslési ügyek	54
16. Biztosítási ügyek	67
17. Tolmácsolás	220
18. Inasközvetítés	100
b) Tanoncszerződés	32
19. Pályaválasztási tanácsadás	128
20. Lakásközvetítés	15
21. Védelmi jelvény	48
22. Vitás lakásügyek rendezése	383
23. Betegbiztosítás	34
24. Aggkori biztosítás	56
25. Szükségmunka	11
26. Egyesületi ügyek	93
27. Munkánélküli segély	35
28. Baleseti segély	20
29. Tehetségvédelem	5
30. Járadékügyek	21
31. Pályacsere	18
32. Bérrendezés	36
33. Nyaraltatási ügyek	119
34. Adóügyek	188
35. Birósági ügyek	237
36. Válási és békítési ügyek	193
37. Örökösödési ügyek	62
38. Rendőri kihágások	34
39. Találmányok és szabadalmak	6
40. Művészek támogatása	1
41. Hadiárva ügye	4
42. Hadiárva elhelyezés	5
43. Iparendedély	10
44. Gépipari engedély	6
45. Büntetés elhalasztás	3
46. Kegyelmi kérvény	2
47. Zálogügyek	6
48. Örökbefogadás	2
49. Végrendelkezési ügyek	2
50. Útlevelügy	1
51. A fogyatékosok katasztere	132

Ez a kimutatás megrendítő nyomtatékossgal igazolja, mily nagyon szükség van a nagyothallók számára létesítendő jóléti központi hiva-

talra. Mert mindazon emberek, akik tanácsért hozzánk fordultak, vagy tanácstalanok és elkeseredve lennének, miután nem tudnák mit csináljanak, vagy pedig zugügyvédek karjaiba kerültek volna, akik őket teljesen kifosztották volna, vagy pedig folyton zaklatták volna a különböző hivatalokat. Mi azt hisszük, hogy ezeknek az embereknek a legtöbb esetben segítséget nyújtottunk. Ezeken a fogadó órákon mindenestre azt a benyomást szerezhették, hogy nincsenek teljesen elhagyatva. A legnagyobb lelki bajokkal, mély házassági nyomor és sajnos, igen számos kellemetlen szexuális panaszokkal akadt dolgunk. A szexuális eltérések nem függenek csak a nagyvárosi viszonyokkal össze, hanem a nagyothallók természetével is. Minthogy neki a beszéd és ezzel kapcsolatban az összeköttetés a szellemi élettel hiányzik, ezért az ő életmegnyilvánulása gyakran érzelmi téren nyer kifejezést. A jövőben a siketet a maga szellemi elhagyottságából ki kell emelnünk. Igen sok -k számára igazi belső felszabadulást jelentett, hogy egyszer végre szabadon kibeszélhették magukat. Igen elszomorító ténykedésünk volt az, hogy a veszekedéseket és perpatvarokat elsimitottuk. Majdnem minden esetben sikerült a veszekedő feleket kibékítenünk. Igen gyakran fordultak hozzánk rágalmakkal, amelyek alaposabb vizsgálat után vagy alaptalanoknak, vagy túlzottaknak bizonyultak. Mindez azonban a felnőtt siket egyének hiányos beszédképességére vezethető vissza. Igen gyakran veszik a központi hivatal szolgálatait tolmácsolási célokra igénybe. Az irodavezető igen gyakran járt közbe hivataloknál és magánosoknál mint tolmács. Maga a központi hivatal nem ad segílyt, hanem a nagyothallókat az illetékes népjóléti intézményekhez utasítja, amelynek módjában áll a siket anyagi viszonyait közelebbről megvizsgálni. Ha magunk akarnánk segílyeket adni, úgy rengeteg munkát vennénk magunkra és háromszor annyi személyzetre volna szükségünk. Mi azon vagyunk, hogy a fennálló siketnéma jóléti szervezeteket egy egységes érdekességbe tömörítsük, amiáltal egyáltalán nem akarjuk a magánegyesületeket az ő tevékenységükben megakadályozni, sőt azokat lehetőleg támogatni akarjuk. Mi a nagy siketnémaszervezetekkel egyetértésben dolgozunk. A német nagyothallók ujonnan alapított birodalmi szövetségében központi hivatalunk két tisztviselője az elnökségben foglal helyet. Még megjegyezni kívánom, hogy a nagy berlini evangélikus vallású siketek számára a hivatal két lelkésze gondoskodik a vallásos oktatásról, míg a katolikus vallásúak ujabban külön papot kértek.

A központi hivatalban a munka természetesen nehéz és idegörlő. Hiszen a hiányos belátás, a hűség és a hit fogalmának hiánya az erős indulatok, bizonyos kedvezőtlen elemek túlzása bizony megnehezíti a mi életünket, de ezen e pillanatban nem tudunk segíteni. Ellenben az általam előadott intézkedések által azt hiszem, hogy a nagyberlini nagyothallók erkölcsi és szellemi nivóját emelni tudjuk. A tervszerű és lehetőleg törvényesen szabályozott gondozás gondolata egyre nagyobb tért hódít. A német gyógypedagógusok szövetsége előreláthatólag 1928 február végén egy gyűlést fog összehívni és a siketnémagondozók elé számos aktuális kérdéssel fog lépni, így pl. tárgyalás alá fog kerülni a sikeinéma viszonya a sulyosan sérülthez, a sikeinéma egyének szaporodásának megakadályozása, amely kérdést ujabban az eugenikai körök élénken tárgyalják, továbbá a siketek büntetőjogi állapota.

Önök bizonyára tudják, hogy a német gyógypedagógusok szövetsége a nagyothallók gondozására vonatkozólag lapot ad ki (Blätter für die

Wohlfahrt der Gehörlosen), amelyben a leverszerű siketnémagondozás kérdése alapos és tudományos tárgyalás alá kerül. Ez a lap évenként négyszer jelenik meg és előfizetési díja egy évre két márka.

Őnök láthatják, mennyit kell még e téren végezni. Sok víz fog még a Dunába folyni, míg teljesen rendezett viszonyaink lesznek, de mi elégedjünk meg azzal, hogy minden erőnkkel és életünk munkájával szerzett szaktudásunkkal közreműködünk a kérdés megoldásán. Mi minden erőnkkel és iparkodásunkkal azon leszünk, hogy a siketnémagondozás nehéz munkáját a jókedvvel, nyugalommal és optimizmussal végezzük, amellyel a kis nagyothalló gyermekek az étellel szemben viselkedik.

Berquist—Lund : Tanárnők a siketnémaoktatás szolgálatában.

Fordította : SZLAVKOVSKY ENDRE.*

A siketnéma intézeti tanárnő kérdése egyik részét képezi a nagy nőmozgalomnak és így ennek keretében tárgyalom ezt a fontos, manapság erősen homloktérben álló kérdést.

A nő a maga nemében ugyanolyan érték, mint a férfi a saját nemében. E felfogás a francia forradalomnak köszönheti keletkezését és természetes következménye az emberi jogok forradalmi tanának Condorcet és Hippiel filozófusok voltak az első szószólói annak a felfogásnak, mely szerint a nő lelkiegyenértékűségénél fogva minden vonatkozásban ugyanazon jogokkal rendelkezik, mint a férfi.

E mozgalom a XIX. század közepéig főként a férjhez nem ment nők *kultur- és munkajogaiért*, valamint az ebből származó hatalmi jogokért harcol. E tekintetben Franciaország vezet, ahol a forradalom alatt 1789-ben a nők törvénye az asszonyokra is kiterjesztett.

A XIX. század végétől kezdve mindinkább előtérbe lépnek a nőmozgalom *jogi és szociális kívánságai*. Ezzel a nőmozgalom új fejezethez ért, melynek különösebb ismertető jelei: a törvények kiterjesztése a férjes asszonyokra és a politikai szavazati jog kiterjesztése. E mozgalomba hovatovább belesódródnak Európán kívül álló országok is. Az ifjútörök forradalom után itt is megvetette lábát, Japán, Kína, India sem áll már ettől távol.

A nőmozgalom legjobban a Skandináv államokban fejlődött ki, ahol a legtöbb hivatal, sőt a miniszteri szék is szabad a nők részére. Svédországban már 1793-ban megírta Thorild igazgató a nőmozgalom elméletét. A XIX. század közepén írta Bremer asszony „A nők képzése és nagykorúsága” című művét. Az eszmét e műnek hatása alatt azonban csak egyesek kitaratása vitte diadalra. E liberális időszak alatt a reformátorok gyorsan haladtak előre. 1845-ben pedig az örökösödési jogot kiterjesztették az asszonyokra is. 1846-ban a nő megkapta a szabad költözködési jogát; 1858-ban a nők a nők nagykorúságát 24-ik évben, 1884-ben pedig 21-ik évben állapították meg. 1863-ban megkapták a nők a községi szavazati jogot. Ezek mindegyike a nők szabad rendelkezési jogának természetes következménye volt. Az ötvenes években megnyitottak előttük bizonyos alsóbb állami hivatalok.

* Bergquist svéd igazgató igen terjedelmes és értékes tanulmányát a nőkérdésről, lapunk szűk korlátaira való tekintettel kivonatossan közöljük. (Szerk.)

Ennek következményeképpen bizonyos előkészítő tanfolyamokat is látogathattak. Így a zeneakadémiát (1856), a gimnázium központi intézetét (1864) és a művészetek akadémiáját (1866). A nők részére külön tanintézeteket alapítottak, mint pl. elemi iskolai, magasabbfokú tanítónő-képzőket (1859, 1861). 1870-ben megkapta a nő az érettségi megszerzésének a jogát, hallgathatta az egyetemen az orvosi fakultást és mint orvos működhetett. 1873-ban az egyetem — kivéve a jogi és theologiai tanszéket — teljesen megnyílt a nők előtt. Most már ez a megkötés is megszűnt. Hasonló rendezést kapott a nőkérdés Európa többi országaiban is.

A nőmozgalom állandó kifejlődése nagy erőfeszítéseket vett igénybe. Ez a fejlődés nemcsak a társadalmi életben, hanem a nő elhelyezkedésében és hivatásában is nagy változást okozott.

A mindjobban fejlődő ipar és ezzel összefüggő egyéb tényezők eredményezték azt, hogy a munkásosztály női a gyárakban, a középosztály női a kereskedelemben, háziiparban, a szépművészetek, a tanítás és a tudományos munkálkodások terén helyezkedtek el.

E nagy munkakör köteleességévé tette a nőnek, hogy ereje és ügyessége folytán a család körén túl kifejtett munkásságával tartsa fel önmagát és keresetével anyagilag is hozzájáruljon a család eltartásához. A nőknek — míg eddig jutottak — nehéz harcot kellett vívniuk, amennyiben nemcsak a képességgel és buzgósággal, hanem a társadalom előítéleteivel is megkellett küzdeniök.

A társadalom szolgálatában a nőnek mind nagyobb tér jutott, ennek következtében a társadalom a politikai jogok gyakorlásánál is elismerte a nemek szerinti egyenlőséget. Az a tény, hogy a háboru alatt a nőket olyan körülmények és felelőségteljes állásokban alkalmazták, amit azelőtt kizárólag férfiak töltöttek be és amely munkakört a nők kifogástalanul végeztek, egyes országokban azt a felfogást váltotta ki, hogy őket ezután sem szabad mellőzni.

Németországban, Angliában és Olaszországban nagyarányu törvényeket alkottak, melyek szerint mindenféle állami hivatalt betölthetnek a nők. Hasonló irányzat fejlődött ki a semleges államokban is. Finnországban úgy, mint Norvégiában törvények biztosítják a nőket az állami hivatalok betöltését illetőleg. Hollandiában e kérdéssel kapcsolatban nincs törvényes tiltó intézkedés. Dániában a nők minden hivatalt betölthetnek.

Legelőször tulajdonképpen a fonószék, szövőszék és a varrógép feltalálói teremtették meg a nőkérdést. Ezután már a szövést, ruhakészítést otthon űzték, még pedig olyan mértékben, hogy bekapcsolódtak a kereskedelembe. Egyéb házi foglalkozások is, mint pl. az élelmiszerek télire való eltevése, sörfőzés, sütés, meszelés, mosás, stb. különösen a városokban ipari foglalkozássá lettek, miáltal a női munkaerőnek számot tevő része felszabadult.

A mi időnknek egyik szociális, talán legfontosabb feladatát éppen az képezi, hogy ezt az erőmennyiséget a lehető leghasznosabb módon felhasználjuk nemcsak a nők, de a társadalom hasznára is. A társadalomnak szükségképpen érdeke, hogy minden felhasználható erő igénybevegyünk és pedig oly módon, hogy a munkát azok végezzék, akiknek az való. Kétségtelen, hogy a kérdés ma időszerűbb, mint volt ezelőtt 10—20 évvel. Ha az alkotó munkát, mely most mindenhol szükséges — miután a háború nagykiterjedésben tette tönkre az anyagi és kulturális értéket — ismét helvre akarjuk állítani, kétségtelenül

derekasabban kell latbavetnünk minden erőt. Ilyen körülmények között nem gördíthetünk akadályokat a munkájokkal boldogulni akaró nők elé — arra hivatkozván, hogy igazi hivatásuk a család körén belül van, ahol pedig a jelen esetben talán nincs is rájuk szükség. Svédországban a hivatalos statisztika szerint a 20—60 éves nők között 625.000 hajadon volt és nem kevesebb, mint 125.000 lélekkel volt több a nő, mint a férfi. A nőnek mindenütt az a legnagyobb igyekezete, hogy állami vagy községi állást foglalhasson el és azt meg is tartsa. Úgy a férfi, mint a nő kellő alkalmat találhat arra, hogy a társadalomnak hasznos szolgálatot tegyen. Igaz, hogy a legtöbb nőben nincs meg az összes feltétel a magas állások betöltésére, de az is bizonyos, hogy ugyanaz vonatkozik a férfiak többségére is. Viszont a közösség nem zárhatja ki a hivatalokból azon nőket, akik az állással egybekötött feltételeknek felkészültségük és egyéniségük alapján megfelelnek. Hangoztatják azt is, hogy a nőket ez a mozgalom elvonja a családtól, az anyai hivatástól. Minden országban ahol a nők minden hivatalt korlátlanul betölthetnek, statisztika alapján bebizonyosodott, hogy sem a házasságkötések száma, sem a szaporodás nem csökkent. A társadalom azt a fejlődést — mely a nő hatáskörét a családon kívül mind nagyobb térre irányította — vissza nem tarthatja s így nem is akadályozhatja meg a nőt abban, hogy elérje azt, amit a férfi elérhet — pusztán csak azért, mert nő.

Mely foglalkozásoknál alkalmazzák a nőket? A felelet: mindenhol, ahol kisebb testi erejük akadályt nem képez. A pedagógiai pálya svéd nők előtt nyitva van úgy az alsóbb, mint a legfelső fokon. A nő tehát taníthat az egyetemeken, főiskolákon, a gimnáziumban, tanár- és tanítóképzőkön, a népiskolában, az abnormis gyermekek különböző iskoláiban és lehetnek tanfelügyelők is. Kinevezhetők igazgatókká és rektorokká.

A legfelsőbb tanügyi hatóság tapasztalata szerint a nők a vegyes iskolákban, leányiskolákban, valamint a magasabbfokú tanítónőképzőkben és az ezzel egybekapcsolt mintaiskolákban neműknél és modoruknál fogva úgy a tanításban, mint a nevelésben nagyon jól beváltak, a fiúkat is kiválóan tudják fegyelmezni. Lelkiismeretüknél fogva — úgy a nagyobb, mint a kisebb tanulókkal szemben erősen ki van fejlődve a nőkben a kötelesség és felelősség érzete, továbbá az állandó elven érdeklődés a rájuk bízott gyermekek javára és ezáltal kiérdemelték a legteljesebb elismerést. Ez olyan kedves tény, mely a működésüket a legkivánatosabb eredménnyel koronázza úgy az alsó, mint a felső fokon. Fegyelmezés szempontjából — mondhatjuk — nincs különbség köztük és a férfiak közt. Több évi tapasztalat után lesűrődött az a vélemény, hogy a pedagógiailag helyesen képzett nők — akik kötelességükben a gondjukra bízott ifjúság nevelése iránt melegen érdeklődnek — akkor, amikor nemcsak a leányok, de a fiúk nevelésére és oktatására is vállalkoznak, csak használnak az ügynek. Miután a mi intézeteinkben nem elégséges pusztán a bő ismeretanyag nyújtása, hanem a nevelés is van olyan fontos, — amelyre pedig természeténél fogva a nő alkalmasabb, mint a férfi —, e tényt nem szabad figyelmen kívül hagynunk. Nincs a közéletben olyan tevékenység, ahol a nő természeténél fogva önmegtadással párosult kitartása révén úgy érvényesülhetne, mint az ifjúság nevelésének az előcsarnokában. E kérdésben a növendékek megítélésénél a tanári testületen belül is van jelentősége, amennyiben itt a tanulóifjúság új, sokszor

pedig egészen más megvilágításba kerül. Az is bizonyos, hogy a nőknél — épen úgy, mint a férfiaknál — nem mindenki felel meg a hivatásának, mert hiszen a nevelés-oktatásnál nagy szerepe van a rátermettségnek is. Köztudomású, — hiszen a tapasztalat is azt bizonyítja —, hogy úgy a fiú-, mint a leánygimnáziumban, valamint az e fokozatnak megfelelő más egyéb tanintézetekben a nő jól megállja a helyét. Ami pedig a fegyelmezést illeti, az nincs egyik vagy másik nemhez kötve. Határozottság és kitartás olyan tulajdonságok, melyek megtalálhatók úgy a nőknél, mint a férfiaknál.

Ami a technikai oktatási ágakat illeti, ezeket úgy a nők, mint a férfiak elláthatják. Ilyenek: a torna, a rajz, zene, gazdaságtan. A leányok kézimunkaoktatását és a háztartást természetesen csakis nők vezetik. A tornaoktatást felsőbb fiúiskolákban a férfiak, hasonlófoku leányiskolákban pedig nők végezhetik. Ez különben is indokolt, hogy érettebb fiukat férfiak, leányokat nők tornáztassanak. A tornaoktatás alsó fokán azonban nincs szükség erre a szigorú válaszfalra, itt a nő is vezetheti a fiutornát. Ugy az elemi fokon, mint a fogyatékosok iskolájában. Svédországban a tornaoktatást mindkét nemnél a nők is végzik. Élénk vita tárgya volt a férjes nők alkalmazása. Itt többen felhozták, hogy a férjes nők nem képesek az oktatás terén azt az erőt kifejteni, mint azelőtt. Különösen vonatkoztatták ezt azokra, akik anyákká lettek. Bizonyos, hogy az a nő, aki feleség, anya lett, elsősorban az otthonával törődik. Azonban, ha tiltó rendelkezések kiszorítanák a férjes nőket a hivatalokból, nemcsak nagy sérelem érné a nők jogát, de az iskola is kárát vallaná ennek. Szerintem a mi korunk dicsekedhetik azzal, hogy a női mint egyenrangú félt elismerték, tiszteletet és szép jövőt biztosított neki. Alig hiszem, hogy volna valaki, aki a nők munkáját lekicsinyelné, amelynek teljesítésére pedig valóban számottevő anyagi áldozattal kiképeztették magukat és képtelennek tartaná őket arra, hogy a házasság után az előbbi munkát ugyanolyan jól elvégezzék. Teljes joggal feltehetjük, hogy a vagyontalanságon házassággal segíteni törekvő nők legtöbbször munkáértékét a házasság nem csökkenti, tehát jogtalanság volna a nőnek e jogát elvitatni. Ugyanis nemcsak a nőknek van szüksége az iskolára, de az iskola sem nélkülözheti őket. Az iskolának nemcsak a tanítás, hanem a nevelés is fontos feladata. Nem is férhet ahhoz kétség, hogy a családos nő nagyobb tapasztalata révén még inkább tud eredményesebb munkát kifejteni. E kérdésnek a megvitatásánál a következő vélemény alakult ki: A család, a gyermeknevelés és ápolás szempontjából legszerencsésebb volna természetesen az az állapot, hogy az asszony csakis az övéinek éljen. Ugyanis: ha a férjes nő olyan állást vállalna, mely őt teljesen lekötne, gyermekágyi láz és egyéb anyai kötelességek kívánta gyakori hosszabb szabadságolások hátrányosan érnék a szoban lévő hivatalt. Ezzel az érveléssel azonban lehetetlenné válnék a férjes nőknek hivatalokban való alkalmazása. Vajon elfogadható-e ez az álláspont, hogy t. i. a férjes asszonyokat el kell tiltani állások betöltésétől? Ilyen tiltó rendelkezéssel könnyen megeshetik az, hogy végeredményben nem azt éri, akinek szánták. Például érheti a gyermektelen asszonyt és nem az özvegyet, aki anya. A tapasztalat azt mutatja, hogy ott, ahol ilyen tiltó intézkedés kizárja a férjes nőket a hivatalokból, ott tulteszik magukat a törvényes házasság formáin, s így a tiltó rendelkezés nem vonatkozik rájuk. Abban az esetben, ha a család körén kívül elhelyezkedett nőket — akiknek a száma pedig mindig nagyobb — megakadályoznók a

férhezmenésben, ennek a fentiek alapján az volna következménye, hogy kevesebb házasságkötés volna és az illető országokban a szaporodás évről-évre kisebb mérvű volna. Ehhez hozzátehetjük még, hogy az önálló keresettel bíró nők is lehetnek jó anyák. Bizonyos, hogy egyetlen ország sem kényszerítheti a nők nagy számát arra, hogy örökké pártában maradjon. Kifogás tehető oly értelemben, hogy az a tisztviselő, aki elfogadható, előnyös frigyre lép, szabadon válasszon, vagy a hivatal, vagy a házasság között. Tehát vagy tartsa meg a hivatalt és ne menjen férjhez, vagy pedig menjen férjhez és mondjon le az állásáról. Azonban könnyen beláthatjuk, hogy jelen esetben a választás mégsem könnyű vagy szabad. A mai idők lehetővé tették — és ez szükséges is volt —, hogy a házimunkák egyszerűsítésével az anya munkájával önálló keresethez juthasson, miáltal keresetével anyagilag is hozzájárulhat a család eltartásához.

Thiersch több németországi város elemiiskolai tanítóinak egészségügyi állapotáról állította össze kimutatását. E szerint:

		Betegség folytán szabaságotlaltak	
		Tanító	Tanítónő
München	1904—07	35%	11%
Berlin	1902—08	21%	37%
Leipzig	1905—07	46%	76%
Köln	1906—07	20%	11%

Megjegyzem, hogy e kimutatásban Kölnt kivéve a rövid lejáratu betegségek is fel vannak tüntetve. A betegségek átlagos időtartama a következő:

	Tanító	Tanítónő
München	25 nap	34 nap
Berlin	6 „	11 „
Leipzig	6 „	15 „
Köln	6 „	11 „

Az egyes városok kiutalt segélyösszege a szerző szerint különböző. A szerzőnek másik kimutatásából kitűnik, hogy a tanítónőknél leggyakoribb betegség az ideg- és a tüdőbaj volt.

A leipzig adatokat Thiersch F. Onesortól vette, aki a kimutatásban kiemeli azt, hogy a tanítók általában kötelességen felül dolgoznak, de szerinte gyengébb szervezetű és betegségre hajlamos nőkre az előirt munka megerőltető, azért a képzőbe való felvételnél orvosilag vizsgáltassék meg, hogy alkalmas-e a nő a pályára, vagy sem.

Berger, Stein, Morr és mások szerint a nők mulasztása károsabb hatásu az iskolára, mint a férfiaké. Ezt az állítást általánosítani nem lehet, bár általában a tanítónők egészségügyi állapota rosszabb, mint a tanítóké. A tanítónők évközben gyakran kénytelenek szabadságot venni részben újabb megbetegedések, részben pedig visszaesések miatt.

Feltűnő, hogy a kevesebb szolgálati idővel rendelkező tanítónők betegesebbek, mint általában a többiek. A férfiaknak pedig erősebb a szervezetük és nagyobb ellenállóképességük.

A svéd siketnéma intézetek tanárainak, — melyeknek 91 a taglétszáma — a betegségi állapota az 1912—26-ig terjedő időben a következő volt: 41 tanárra 949 napi, betegség miatti mulasztás jut. Ebből egy tanárra átlagosan 23'15 nap esik. A siketnéma intézeti tanárnők

száma 50. Ugyanazon idő alatt betegség miatt 1215 napot mulasztottak, melyből személyenként átlag 243 nap jut. Eszerint tehát minden tanárra 463, minden tanárnőre pedig 486 nap jut. Ebből az tűnik ki, hogy mindkét nembeli tanerők csaknem egyforma arányban betegeskednek.

Ime, eljutottunk a fizetés kérdéséhez. A fizetés összehasonlítása kézzelfoghatóvá teszi, hogy a nők gyakran jelentékenyen rosszabbul vannak díjazva, mint azok a férfiak, akik vagy ugyanazt, vagy pedig hasonló hivatást töltenek be. Ha fölteszem a kérdést, hogy miért van van ez így, a társaság arra hivatkozik, hogy a férfinak — aki rendszerint családfenntartó — nagyobb védelemre van szüksége, mint a családot el nem tartó nőnek. E felfogásnak ellenére az, hogy egyrészt vannak családeeltartó nők, másrészt vannak családnélküli férfiak, aminek következtében a családról való gondoskodás szempontjából a családos nők is megkaphatják azt a fizetést, amit a családos férfiak élveznek, másrészt a családtalan férfiak kapjanak éppen ugy csekélyebb díjazást, mint az egyedül álló nők. Vannak országok, ahol a fizetés megállapítása éppen a fenti alapon történik.

Finnországban a magasabb fizetésnél a családról való gondoskodás képezi az alapot úgy az állami népiskoláknál, mint a gimnáziumoknál.

Alacsonyabb fizetést élveznek az egyedül álló férfiak, nők és magasabbat családos férfiak és nők. Egy másik felfogás szerint ugyanarra az állásra már 4-féle javadalmazás volna szükséges. Mégpedig külön az egyedülálló nők, az egyedülálló férfiak, a családos nők és családos férfiak számára. Sokak szerint helyes, ha a családfenntartók fizetését családi pótlékkal emelik, mert honpolgárokat nevelnek, továbbá azért, hogy a fiatalságot a nemzet erősítése céljából családalapításra serkentsék. Erkölcsei szempontból is előnyben kívánják őket részesíteni. Az ellenkező felfogás hívei az egyenlő munka, egyenlő javadalmazás elvét állították fel. Ezek azt vallják, hogy a férfinak olyan legyen a fizetése, hogy abból családot tudjon eltartani. Nem találnak arra sem okot, hogy a nő javadalmazása kisebb legyen.

Bizonyos felfogás szerint nem célszerű az a törekvés, hogy a nők a férfiakkal egyforma állásban ugyanolyan jövedelemben részesüljenek. A két nem közötti fizikai és pszichikai különbség a férfi és női munka közötti különbségre vezetett. A társadalom szabályszerű különbséget tegyen a két nem között és következésképpen egyenlőtlen fizetést adjon az egyenlőtlen munkáért.

Véleményem szerint maga a társadalom is helyteleniténé az ilyen felfogást.

Svédországban a fizetéseket valószínűleg a jövő évben fogják rendezni. A tervezet szerint az ország más-más helyén működő kartársak javadalma sem lesz egyöntetű. Az állam valószínűleg tekintetbe fogja venni a drágasági viszonyokat is. Eszerint a kezdő sikek tanárának minimális fizetése meghaladja az 5790 K-t. 1 svéd K = 1.5 P. A legmagasabb fizetési osztályban működő tanároké pedig 6984 K fizetést ér el. Ezzel szemben ugyancsak a női tanerők a kezdő fokon 4755 K-t, a legmagasabb fokon pedig 5610 K fizetést kapnának. Ehhez járul még a lakbér.

A társadalom különösen a nevelői pályán — nem nélkülözheti a nőt. Ismeretnyújtásnál semmiesetre sem lehet a nőt a férfi mögé helyezni. Alapossága és munkaenergiája sem hagy kívánnivalót hátra. Feladatát lelkiismeretesen végzi. Igaz ugyan, hogy szűkebbkörű mun-

kát végez. A férfi gyakran többet dolgozik kifelé. Szóval és írásban többet foglalkozik a módszertani, pedagógiai és szervezettani kérdésekkel és így talán nagyobb terjedelemben járul hozzá a fejlődést célzó munkához, mint a nő. A nő ellenben jobban belemélyed az iskola munkájába, a tanításba, a nevelésbe. Itt van az ő ereje és itt fejt ki azt a bizonyos jó munkát. Abban a mértékben, ahogyan a nő a családon kívül a társadalom szolgálatába szegődik, kezdeményező erejével új gondolatokat vezethet be a tanításba és a haladásnak az útját egyengeti.

A kis gyermekek és leányok nevelésénél jobban megfelel, mint a férfi. A férfi az érettebb fiúknál nem nélkülözhető. A nő jobban megfelel a kisgyermeknek, mint a férfi. A természetében van, hogy jobban le tud ereszkedni a gyermekhez és a kicsinyek örömeiben részt venni, mint a férfi. Így megértvén a gyermeket, azok bizalommal ragaszkodnak hozzá. Jobban megismeri a gyermeket, ennek következtében jobban is tud rájuk etikai szempontból hatni. A serdülő leányoknak nagyobb szükségük van a tanárnőnek, mint a tanárnak a vezetésére. Bizalommal fordulhatnak a tanárnőhöz. És hogy mit jelent az, — ha éppen az átmeneti időben olyanvalakihez fordulhatnak, aki velük egyetért, akihez bizalommal fordulhatnak, mind-egyik tudja, hiszen ő is keresztül ment azon a fejlődési fokon —, ezt elsősorban a pedagógusnak kell tudnia.

A családi életen kívül sehol sem olyan értékes a nő, mint a siketnémák iskoláiban. A nő anyáskodó természete jobban érvényesülhet itt, mint bárhol. Amikor a kis siketnémák először lépnek az iskolába, akkor teljesen magukra maradnak. Itt és ekkor van szükségük a kedves, a kis gyermeket megértő tanárnőre. Mellette nem érzik annyira az otthonnak, kiváltképpen pedig az anyának a hiányát. A tanárnő ilyenkor az anyát helyettesíti. Könnyen megryeri a gyermek bizalmát és őt a helyes irányba tudja vezetni. És fölösleges hangoztatni, hogy a gyermek nagyobb érdeklődéssel vonzódik a tanárnőhöz, mint a tanárhoz. A tanítást és nevelést illetőleg a nőnek általában nagyobb a türelme, mint a férfinak. Jobban meg is érti a gyermeket, mint a férfi. A nő könnyebben észreveszi a gyermek hibáit és nagyobb szeretettel is irányítja.

A siket gyermek tanításánál a tanárnő képezi az ideált. A halló gyermek az édesanyjától tanulja meg a beszédet. Az anya együtt gagyog, játszik a gyerekekkel, beleviszi őt a beszédbe és annak használatába. Más nem szentelheti magát jobban a gyermek fejlődésének és érdeklődésének. Jobban le tud ereszkedni a gyermek lelkületéhez, mint a férfi és ezáltal őt nagy szeretettel, fáradhatatlan energiával és kedves türelemmel emeli lépésről lépésre beszédileg is és más szempontok figyelembevételével is magához. Magától értetődik, hogy addig a határig, ameddig lehetséges, az anyai előtérbehelyezésével tanítsuk a beszédet. De ezt az elvet a tanárnő tudja a legjobban végrehajtani, aki az I. osztályban jobban felel meg, mint a férfi. A nő természetével, lágyabb hangjával — amit a gyermek utánoz — könnyebben éri el a mindnyájunk által elérni szándékolt lágyságot és természetességet.

Az internátusban a tanárnő egyenesen nélkülözhetetlen. Az internátus lehetőség szerint közelítse meg az otthoni. Elrendezése is hasonló legyen ahhoz. Ugyanolyan irányító hatása is legyen a gyerekekre, mint az otthonnak. Ilyen lelki berendezettség azonban alig tehető fel a férfi-tanárról. E célnak anyai ösztönével és azzal a képességével,

hogy magakörül otthonosságot és derűtséget teremj, csakis a tanár nő felelhet meg. Megfigyelésem szerint olyan internátusban, amelyik a nevelőintézet feladatát helyesen akarja megoldani, a tanárnőt nem lehet nélkülözni.

Az anyagközlésben tehát egyformán megfelelnek úgy a férfiak, mint a nők. Mint nevelőnek, az erős férfinak meg kell acéloznia a fiatalság, különösen pedig a serdültebb fiúk lelkét, mialatt a nő más oldalról az emberi karaktert fejleszti. Ez alapon intézeteinkben a tanárnak és tanárnőnek a tanítás és nevelésnél kifejtett együttműködésének eredménye harmonikus, erős jellemeket fog teremni. Így egészítik ki egymást a tanárok és tanárnők.

Végül pedig felteszem a kérdést: Megengedhető-e, hogy a társadalom mindazt a sok jót — amit a tanárnő működése képvisel — ne értékesítse?

A siketnémák korai beszédtanításának kérdéséhez.

Írta: *Adolf Freunthaller* igazgató, Wien.

Fordította: ROMÁNNÉ GOLDZICHER KLÁRA.

Bár még manapság is némelyek részéről bizalmatlansággal fogadott kísérlet, mások számára forrongó élmény, de elvértve már egyesek szilárd meggyőződése; a siketnémagondozás kereteiben egyre terjedő korai — oktatás mozgalma.

Németország és Ausztria jelenleg, az iskolát még nem látogató siketnéma gyermekek részére összesen 6 ovódát tart fenn. Ez azonban korántsem jelenti azt, mintha a szakemberek zöme nem pártolná ezt az intézményt; a gátló momentum többnyire helyszüke vagy pénzhány, néha az a nézet, hogy sürgősebb feladat az intézmények: felfelé való kiépítése. Nem bocsátkozva könnyelmű vitába, (annál kevésbé, minthogy igen kicsi azoknak a száma, akik e téren már szereztek tapasztalatokat), hogy melyik álláspont helyesebb, az-e amelyik az alapozás megváltoztatását, vagy amelyik a tetőzet emelését tartja sürgősebbnek, szem előtt kell tartanunk azt a tényt, hogy már eddig is, számtalan esetben sikerült siketnéma kisgyermekeket kizárólag a tapintás és a leolvasás segítségével, valamint öröklött beszédképességeiknek felhasználásával hangos megnyilatkozásokra szoktatni. E tapasztalat arra készítet, hogy vonjuk be a kisgyermek korai beszédoktatását a siketnémaoktatás organizációjába, annál is inkább, mivel ezen korai tanítás kihatása a fejlődés további éveiben is érezteti gyümölcsét.

Az első ilyenmü tapasztalatot a Wien Speising-i siketnémaintézet ovodájában szerezték (alapítva 1916-ban) amelynek létesítése annak idején nem annyira a beszédoktatás céljából történt, mint azért, hogy a háboru gondtelt éveiben könnyítsen a siketnéma kisgyermekek szülein. Fröbel szellemében haladtak irányelvei, de mellözve a hangos beszédet, melyet jelbeszéd helyettesített. E korai, bár a hangos beszédet nélkülözö oktatás behatása alatt, mihamar kifejlödött az értelmesebb kisgyermek egy csoportjánál a hangos jeladások néhány egyszerű szimboluma, amelyek eredetét (1) spontán leolvasásra lehetett visszavezetni és amelyek azt bizonyították, hogy e korban a hangos jeladás tendenciái a kisgyermekben élnek.

E megfigyelésekkel kapcsolatosan alakították át a »néma« ovódát,

»hangos« ovódává és már az első évek tapasztalatai azt mutatták, hogy ezen elhatározás a siketnémaoktatás egy fontos problémáját vetette felszínre.

Bebizonyult azonban az is, hogy a 6—7 évesek, az a korosztály, amely rendes körülmények között az oktatás legfiatalabb anyagát szöfgáltatja, a még fiatalabbakkal összehasonlítva, hanyatlást mutatott fel az öröklött beszédképességek tekintetében.

A kisgyermekben szunnyadó beszédképesség felszínre hozása ismét érvényre juttatta azt a nem a legjobb hírnévnek örvendő összehasonlítást, amely az épp hallású gyermek beszédének és értelmének fejlődése között vonható, de célja ezuttal nem a megismerések tudományos megalapozása, hanem a beszédoktatás módszerének újra-rendezése volt.. A legközelebb fekvő feladat most már abból állt, hogy e problémát teljes egészében feltárják és kikutassák az okokat, amelyek a kiképzés ily gyökeres megváltoztatása mellett szólnak.

A. Megokolás:

1. Az öröklött beszédképesség, különösen a beszéd alapjához tartozó szociális reflexek elkorosodnak, *ha műveletlenek maradnak.*

Ezen összehasonlítás fontos, mert csak ennek segítségével látjuk meg tisztán, hogy a siketség önmagában mennyiben járul a »siketnema típusának« megalkotásához, és milyen része van ebben azoknak a gátlásoknak, amelyek az egyént elzárják a beszéd és a szociális érintkezés tapasztalt szerző forrásaitól. Ez összehasonlítás, sikeresen pedig csak úgy vonható, ha a »siketnema« és a »halló« gyermekek kivül, még olyan növendék is állhat szemeink előtt, akinél a korai beszédoktatás a beszédmegértés és szociális aktivitás tényezői a siketség tüneteit korlátozták.

Minden emberrel születik a hajlam, hogy bizonyos intenzitású élményeit, ha nem is akaratlagosan, hangadással kísérrje. Mennél idősebb lesz, annál magasabbra emelkedik a reflexmozgásokat gátló küszöb. Leggyakoribb, legösztönösebb és leggazdagabb a megnyilvánulásuk a kora gyermekkorban.

E fonetikai reflexekhez sokféle aszociáció szövődik és nagy szerepet játszanak a tudatos átélések, különösen a kifejezést szolgáló funkciók megalapozásánál. E reflexek egy része ugyan más összefüggések révén jut a tudatba, (bewusste Sprachmelodie). Legnagyobb-részt azonban, még az ép hallásunál is, megakadnak a reflexek síkjában.

A siket gyermek kezdetben csak olyan viszonyban áll e nem akaratlagos kísérrhangokkal szemben mint a jól halló gyermek. Miután azonban nem képes őket tudatába felvenni, szubjektív értékük mindinkább csökken a beszédfejlődés szempontjából és egyuttal az a kilátás is, hogy erre idővel hatékonyan bizonyulhatnak. Evvel párhuzamosan ki fejlődik az a megismerés, hogy az arcjáték és jelbeszéd az ő számára sokkal alkalmasabb kifejezési eszköz. E szakban áll be az első, később mind nagyobbodó szakadás, amely a siket gyermek világát elválasztja a hallótól.

Tudata küszöbéhez csak a legdurvább fonetikai reflexek hatolnak, mert az ezekkel járó motorikus érzetek már önmagukban is élmény jellegével bírnak. Nagy jelentőségre tesznek ezek szert később a kifejezést szolgáló funkciókra való tekintettel, ha csak a szülői ház neveléssel nem nyomja el, a mi, tekintve, hogy e durva reflexek fületsértő sivitásból és ordításból állnak, érthető és megbocsátható.

»Beiträge zur Psychologie im Taubstummunterricht«. (Blätter für Taubstumm-Bildung, 1823. Freunthaller, Wien) című munkámban ígyekeztem e képzetek magyarázatát megadni.

Évvel azonban csak a kisebb bajt követi a nagyobb, mert a gyermekek ezután már teljesen elnémulnak. Mennél célszerűbb volna ezen spontán hangmegnyilatkozások idejében való fejlesztése! Mivel azonban a siketnéma oktatás csak a 6-ik életévvel kezdődik, elmarad ez, aminek természetszerű következménye az öröklött fonetikai reflexek feltartóztathatatlan leépítése és a fejlődés hangsúlyának áttétele az arcjátékra és taglejtésre.

A beszédfejlődés egy másik genotipikus tényezője a *semantika* ösztön, azaz a jelek jelentőségének felfogása és értékesítése a környezet viselkedésének célszerű befolyására. (Bühler Die Krise der Psychologie.) Ha ezt az ösztönt a halló és beszélő környezet kézzelfogható materiálissal és szuggesztív példákkal alátámasztja, úgy a siketnél is hatékony működése. Valamennyi siket, szellemileg normális kisgyermeknek feltűnik hébe-hóba, hogy környezetének bizonyos tipikus szájmozdulatai összefügnék bizonyos cselekedeteikkel, és nagyon igyekszenek, hogy ennek nyitjára jöjjenek. De ezen alig észrevehető szájmozgások mégis csak optikailag nehezebben felfoghatók, mint a nagyobb szabású taglejtések, amelyekkel a környezete igyekszik magát vele megértetni. És ilykép a kifejező és szolgáló funkciókra vonatkozólag ugyancsak az áll be, ami előzőleg a reflexekre: az ingadozás egy bizonyos szaka után, a siket gyermek a jelbeszédet választja, mert ennek megértése kisebb fáradságot igényel. A szemantikus ösztön, ha nem is építődik le teljesen, de rossz irányba terelődik.

2. *A természetes és a mesterséges beszédfejlődés közötti aránytalanság egyrészt abból ered, hogy nem veszik tekintetbe a fejlődő-erők élet-életszaki indexét.*

A bölcs természet gondoskodott arról, hogy a fejlődés minden új teljesítménye megfelelő energiaforrásokkal rendelkezzen, amelyek p. o. meghatározott időszakban a fát levéldiszbe öltöztetik, míg nyáron zamatos gyümölcseit érlelik.

Az emberi fejlődés sem kevésbé tervszerű. A számtalan, sokféle feladat teljesítésére formált és a fejlődést szolgáló energiák az ember kifejlődésének egész folyamatára és az egyes szakaszaira előre megvannak határozva.

A beszéd fejlődése és annak minden új szaka szellemi átalakulásokkal jár és ezek számára meghatározott időpontban speciális energiák felszabadulása szükséges, amelyek a figyelő- az emlékező- és az értelmikészségek igénybevételével az új, beszélőfejlődésszakot megteremtik.

Ilyen terv- és életszak szerinti index egyformán érvényes úgy a siketnéma, mint a normális gyermekekre, hisz előbbinél a hallószervek sérültsége nem érinti az öröklött készségeket. Ellenben siketsége meggátolja, hogy felfogja a hangos beszéd ingereit és miután a jelbeszéd a maga szegénységében nem elégíti ki a rendelkezésre álló energiákat, ezek kihasználatlanul puffognak el.

Ezen energiák megjelenése, a normális beszédfejlődéssel együtt a 2—6 évekre esnek, olyan korba, amelyben a siketnéma gyermek mindmáig beszédoktatásban nem részesült. A természet azonban nem raktározza el az energiákat, amíg mi jónak látjuk igénybevételüket, és amikor elkésve, hozzálátunk a hangos beszéd képzéséhez, az életszak

indexe már más funkciók felé mutat. Ebből az következik, hogy a felhasználatlan erők motorikus uton szabadulnak fel, még pedig tulzott módon, a mi — ezt mindnyájan ismerjük — oly nehezzé teszi a siketnéma gyermek nevelését. A motorikus kielés túlzásai és visszahatásai a későbbi életkorban elkerülhetők, ha tekintetbe vesszük az életszaki indexet.

Az életszak index követelményeinek figyelembe nem vételét bizonyítja p. o. a siketnéma gyermek hiányzó meseszaka is. Minden gyermek életében van egy szak, a amelyben képzelete a mese világában él és evvel újra átéli primitív őseinek varázsvilágát, ez a 4—5 életévbe esik. A mese megértése azonban egy olyan szókincshez van kötve, amely felett a siketnéma gyermek csak három évi iskoláztatás után rendelkezik. Ebben a szakban azonban a gyermek — a természettől előírt fejlődési terv szerint — már a realiztikus gondolkodás felé hajlik; gondolatvilága megváltozik, az előbbinek ellentéte lesz. Mi pedig csodálkozunk és fantázia szegénynek nevezzük a siketnéma gyermeket, aki a mesekoron túlnőve, elfordul a meséktől és azokat nem kedveli.

Egész biztos, hogy a siketnéma gyermek lelkiéletének is megvan az a szaka, amelyben mesevilágban él, mert gyermek, mint a többi. De élmények utáni vágya annak idején kielégítetlen maradt és ez életszak nagy lelki feszültségét nem vezethette le a mese történéseiben. Azt hisszük, hogy ez a kiesés is nagyban befolyásolja a siketnéma egyén életének későbbi kialakulását.

3. *A kora gyermekkorban hiányzó szakoktatás úgy a jellem, mint az egész egyéniség deformálását vonja maga után.*

Viselkedésünk a külvilággal szemben nemcsak tudatos reakciókból áll, hanem azt másképp reflex asszociációk is meghatározzák. Amennyiben ezekre a komplexumokra alakítóan hat az akusztikai momentum, annyiban — minden igyekvés dacára — nem sikerülhet a siket nevelését a normális gyermek színvonalára hozni. Mert a hallás hiánya mindenkor kedvezőtlen befolyást gyakorol viselkedésére és szellemi értékeinek megalapozására. Magában véve ez azonban mégsem magyarázza a siket egyén sajátságos, néha a neurotikus állapottal határos jellemét.

De az akusztikai itélet hiánya és az a kiesés, amelyet a természet, valamint a zene ihangok nem élvezése okoz, sem elegendő erre — hisz ismerünk nemes és kellemes egyéniségeket, akik ebben, jó hallásuk dacára, sem lelnek örömet.

Az individuálpszichológia hasonló esetekben a szervi insufficiencia érzésének tételével keresi a magyarázatot.

Bár a már születéskor siket gyermekben hiányzik a kiinduló pont ahhoz, hogy mások jól működő halló-szerveivel összehasonlításokat tegyenek, és ily értelemben véve inkább a később megsiketült gyermeknél játszhatik ez szerepet, mégis kizárva, hogy ehhez hasonló jelenségek az előbbiekre is bizonyos befolyást ne gyakoroljanak.

A siketnémák legerősebb insufficiencia-érzeteinek forrása a szüntelenül ismétlődő szociális sikertelenség és biztos, hogy az általuk naponta átélt szociális Minderwertigkeiteit kiválthatja azt a mélyre ható bántortalanságot, amelynek fokozott kompenzációjával szüli a siket egyéniség sajátos jellemvonásait. De ezen az elméleten kívül, találunk még ennél világosabb magyarázatot is.

A normális gyermek beszédképessége kitűnő eszköz arra, hogy kiegyenlítse lelki feszültségét és a beszéd révén megérthesse a külvilág rejtélyeit. A siketnéme gyermek nincs ennek birtokában, s kezdetben ügyefogyott jelbeszédét vagy nem veszik észre, vagy félreértik, úgy hogy környezetével való érintkezése kölcsönös kinlódás.

Hogy megértését elősegítse »intenzitással« pótolja a homályost és tuzoz taglejtésben, arcjátékban, hangadásban egyaránt. De eyvel csak ismét terhére válik környezetének, amely újból igyekszik őt »leszoktatni« e »rossz szokásáról.« E nevelési metóduš csak egyet eredményezhet: hogy a gyermek teljesen begubózik és testileg-lelkileg elsatnyul.

Tehát nem a siketség egymagában, hanem a *szociális sikertelenség* képezi magját siketnéma gyermekeink élettragédiájának és mennél később indul meg a hangos beszédre való oktatás, annál több bátortalanság és néma kétségbeesés tömörül e mag körül, amely, a korai beszédoktatással egyben szociális alkalmazkodóképességet teremtve, szertefoszlott volna.

Nem a siketség okozza tehát azt az egyforma értelmiségi és jellembeli típust amely a siketnémára jellemző, hanem *beszédösztöneinek elszigeteltsége, a beszédben való levezetés és a beszédben megnyilatkozó aktivitás hiánya, a nagy szakadék, közte és embertársai között* amelyet csak a taglejtés hidal át.

4. *A beszédttől való megfosztottság állapota akadályozza meg a siket gyermek intellektusának rendezett organizálását.*

Az optikai érzetek megnevezésének lehetősége, egész képzet-csoportoknak szinte gyorsíráson egyszerű jelekkel való kifejezése, valamint nyelvünk módszere, szavaink sorrendje, a mód, amellyel elvont fogalmakat grammatikai formába öntünk, sok ezeréves elmunka eredménye, s ennek hatása nyilvánul meg, ha nyelvünkre tolulnak a beszédszerű kifejezések sematikus megoldásai.

A szűkreszabott kifejezések és a sematikus megoldások bizonyos elmebeli takarékoszágra képesítenek, úgy, hogy az energiák egy része más célokra szabadul fel.

Igaz, hogy a taglejtés is hasonló tulajdonságaiban, de mindig a szemlélhetőség körében megmaradva, a *tudatot* sokkal erősebben támasztja alá.

Ha órával kezünkben követjük két siketnéma jelbeszédét, megállapíthatjuk, hogy beszédük több időt vesz igénybe, mint ugyanakkor elmondása szavakkal.

Ezenkívül más grammatikai beosztást nem ismer, mint a jelek »egymásutánját«, amely sorrendi szabályoknak nincs alávetve és a gondolkodás törvényeivel sincs megalapozva. A normális gyermeket a beszéd segítségével világosíthatják fel fáradság nélkül téves elképzeléseiről és ezáltal messze tulszárnyalhatja azt, aki a tévedések hinárjában botorkálva kinlódik, mert nem tud kérdezni és mert a feleletet sem érti meg.

A tudat tulterhelése szemlélhető tartalmakkal és a téves értelmezések helyreigazításának hiánya, gátlói az intellektus gyors és rendezett organizálásának abban a korban, amelyben a tudásvágy a leghatalmasabb.

Ez is egyike azoknak a tényezőknek, amely a siketnéma egyéniség kialakulására erősen kihat.

A siketnéma gyermekek intelligenciájának megítélése ugyancsak

ezért okoz oly nehézséget, mert a tudásvágy e szakában a beszéd képtelensége gátlólag hat intellektuális fejlődésére.

E gátlások sok asatban elmoszák azt a határt is, amely a tehetőségesebb és a kevésbé értelmesek között fennáll, úgy hogy e korai időszakban való ilyenmü különválasztás sokszor téves. Ezért célszerű ezt csak a felső osztályokban végrehajtani. A korai bebeszédoktatás még itt is módot adhat e tévedések elkerülésére.

5. *A hangképzés és artikuláció megalapozására kiszabott idő nem elegendő.*

Már sokszor szemére vetették a siketnémákat oktatóknak, hogy, tanítványaik beszéde tisztátalan és csunya. Nem csodálatos ez, ha az oly végtelen fontos hangképzés és artikuláció megtanulására csak egy év áll rendelkezésre.

Több idő azonban más teendők rovására menne és így valósággal nincs meg a szükséges idő, hogy megalapozzuk az egész élményezőre egyaránt a hangos beszéd elemeit (p. o. egy vidám és egy szomorú »a«-t kifejleszteni) annál kevésbé, minthogy a gyermek e korban már megszokta hangulatváltozásait jelbeszéddel és arcjáráttal kifejezni.

A tejfogak kihullásának szakába esik jelenleg a mássalhangzók képzésének időpontja is, — egy szakba, amelyben még a *jól halló* gyermek fonetikája is veszélyeknek van kitéve. De ezeknél a mássalhangzók technikája már nagy gyakorlással megalapozott, úgy hogy vagy öröklött fogyatékoság, vagy nagy lelki megrázkódtatás szükséges ahhoz, hogy tartós beszédhibák maradjanak fenn. Mily csekély azonban a siket elemi osztályos tanuló gyakorlata és milyen könnyen moǒghatnak meg a mássalhangzó mozgás emléképei, ha ugyanakkor elveszti metszőfogait és kissé megkésve nőnek utána a többiek mert a tanulók nagyrésze rachitikus is.

Összegezzünk: A némaság korai megszüntetése kívánatos.

1. Hogy az öröklött beszédkézségek el ne satnyuljanak, mert csak úgy fejlődhetik természetesen a beszéd, ha közvetlen kapcsolatot talál a genotipikus faktorokkal és csak így nyerheti el autonómiáját a fejlődés menetében. Mert csak a látszat, ha azt mutatja, hogy jelbeszéd a siketnéma tulajdonképeni anyanyelve.

2. Így módot nyújtunk a gyermeknek, hogy rendezett uton vezesse be lelki feszültségét és megvédjük a szociális elkülönülés jellemromboló hatásától.

3. Mert a hangos beszéd, amely ellentétben a jelbeszéddel absztrakcióra is képes, az intellektus organizációjára vezet annyival is inkább, mert jelbeszéd nem könnyed ösztönösséggel, hanem lelki tusák után válik a siketnéma kifejező mozgásává.

4. Mert az iskolai oktatásra szánt idő amugy sem elegendő a beszédelemek képzésére.

A Fröbel gyermekkert e megismerés alapján vált a beszédoktatás előkészítő iskolájává.

B. Következtetések.

A siketnéma kisgyermek ovódája, az ott gyakorolt hangos beszédre való oktatással, az összetartozás érzésének ápolásával nemcsak az elemiiskola tehermentesítése, a hangképzés és artikuláció tanításától s a figyelem fegyelmzésétől való megváltás, hanem ennél több: *a siketnéma kisgyermek pszicho-fizikai összeségének megváltása, az insuficiencia érzése a némaság, a meg nem értettség és a meg nem értés súlyos terhétől való megváltás.*

Ha be is valljuk, hogy a született siketség kizárja a nyelvismereteknek rendes uton való elsajátítását, ez nem egyértelmű avval, hogy az egyén teljes egészében abnormális és hogy értelmi és szociális beállítása merőben más s hogy őt a »jelbeszéd« emberévé minősíthetjük.

E szerint, ha a siketnémaságról és a jelbeszédéről mint a hibás fejlődés egy formájáról beszélünk, azt úgy értelmezzük, hogy e hibás megoldást a siket egyéniség — jobb híján — választotta, hogy szociális elkülönülésből kijusson és az emberi közösségben kivívja helyét.

A siketnémaság, mint a siketség egy fejlődési formája nem egyébbb, mint a beszéd- és értelmi-készség elhanyagolásának következménye.

A mi feladatunk, hogy ezt megakadályozzuk és evvel lehetetlenre tegyük a »siketnéma-típus« kifejlődését, mely nem keletkezhet, ha a siket gyermeket idejekorán gondozásba vesszük, idejekorán visszük a hangos beszéd útjára és meggátoljuk a »jelbeszéd-ember« kifejlődését.

Felmerül most már az a kérdés, ne állapítsák-e meg az iskolai oktatás korábbi megkezdése, a gyermek 5-ik életévében. E megoldást nem fogadjuk el.

Ennek ellenében az ovódai oktatást tartjuk olyan megoldásnak, amely az iskolai beállítást kerülve, az anyai oktatásnak felel meg legjobban.

Ideális megoldásnak volna tekinthető, ha a beszédoktatás megkezdése a gyermek jártani tanulásával egybeszne, mert ekkor kezdi meg fokozott működését az agyrész, amelyben a beszédinnerváció központja van. Bár a járás megtanulása nagyrészt öröklött reflexmechanizmusok működésén alapszik, ebben tudatos mozgások is nagy szerepet játszanak.

Követeljük azonban olyan ovódák létesítését, amelyben a siket gyermek 4-ik életévétől kezdve gondozást talál.

Miután bizonyos veszedelmet rejt magában, ha a siketnéma gyermeket kiragadjuk családjá köréből, az extern ovóda rendszert pártoljuk. Ahol azonban ez lehetetlen, válasszuk inkább a kisebb bajt, amely a gyermeknek idegen környezetben való nevelésében rejlik, nehogy beszéd-készségei elsatnyuljanak.

Az elmúlt 10 évi próbaidő megmutatta, hogy a korai beszédoktatás megakadályozza a siketnéma egyéniségének deformálását. Azoknak a gyermekeknek a viselkedése, akiket idejekorán ragadtak ki a némaságból egész más és a normálshoz közelebb eső, mint azoké, akik csak a 6-ik vagy a 7-ik életévükben kerültek siketnémaoktató kezébe.

A korai beszédoktatásban részesülő gyermek, eltekintve, hogy értelmisége és szociális aktivitása fejlődik, eltekintve, hogy szókinccs refert rendelkezik, még beszéd-készségének autonom fejlődését is mutatja, ami világosan megfigyelhető és ami, William Stern szerint, a normális gyermek sajátossága.

Az ilyen siket gyermeknél a leolvasás nem viseli magán a munka jellegét, hanem fesztelen és hasonló mint a másképp oktatótt gyermeknél az arcjátékra és taglejtésre irányuló figyelés. A kétféle oktatásban részesülő gyermekek közötti legnagyobb különbséget azonban az az érdekes tendencia képezi, amellyel a korai oktatásban részesülő gyermek a hangos beszédet spontán átvenni igyekszik leolvasás által. Ezt a másik csoportnál nem észleltük. Leszögezhetjük: világosan észlelhető,

hogy a korai beszédoktatás, mely akkor kezdődik, mikor ösztönös erők kedvezően készítik elő a talajt a beszéd felfogására egy autonóm *gyermek-nyelv fejlődésének kezdő stádiumát indítja meg, amely a leolvasástól függően, sajátos fonetikájával elűti a szokványos gyermek-nyelvtől.* Leggyakrabban használja ezt, ha babákkal vagy más gyermekkel játszik és játék közben utánozza normális környezete »beszédmodorát.« Ha környezete nem is érti meg, e csacsogása mögött több rejlik, mint pusztán a beszédszerv ritmikus mozgásának öröme. Ez a tény előírja az ovódai elemi beszédoktatás módszerének alapelveit.

Az ovóda általános kerete; a testi és a szellemi gondozás, az érzékek fejlesztése, az önállóságra és a szociális érzésekre, ugymint a tevékeny játékokra és a játékos tevékenységére való nevelés.

Az elemi beszédképzés elősegíti a gyermekben ható erőket és összegezi a tanító szuggesztív hatásával. Mint pedagógiai momentum áll az előtérben a mozgékony millió és szuggesztíónk amely játékosan és komolyan hangos beszédre készítet, az iskola racionális beállításával azután a beszédműködés spontán teljesítményeit módszeresen igazgatja és a kísérleteket megértéssel helyes utra tereli.

A racionális beszédképzés a nem tudatos és nem akaratlagos őshangok zabolásával kezdi meg munkáját. Ezekből rendezett *vokalizmust* és a csacsogásból folyékony artikulációt teremt.

Abban a percben kezdődhet meg a hangképzés, amikor a bekövetkezett hang megértése tapintás által, aminek gyakorlása az ovódának naponta ismétlődő feladata.

Mindez játék és a drámai tartalmánál fogva: beszéd. Átválttatjuk az akaratlan hangadást a nyugodt vagy az élénk csodálkozásánál nyugodt, vagy élénk »Ah«-vá; a lelkesedés affektusban kitörő kiáltását, a lelkesedés »I«-jévé; a guny és csúfolódás kitérőit, a guny »E«-jévé; az »O«-t sajnálkozás, az »U«-t a rémület, az »Au«-t a fájdalom feletti sajnálkozás kifejező hangjává; mindezt különböző erősségekben, az élmények intenzitásához mérten. A példaadás magával ragadja a gyermeket olyannyira, hogy egész energiájukat hangjukba ömlesztik és a jelbeszédre már vajmi kevés marad meg. A »mozgékony« artikulációval a gyermekeknek megadjuk a lehetőséget, hogy belső nyomástól megszabaduljanak.

A multban divó artikulációs oktatás alaphibája az affekt nélküli, merev alapállásra való nevelés volt.

Egy olyan artikuláció, amely változó hangulatokhoz és azokból fakadó mellékinervációkhoz kapcsolódik, inkább biztosítja még izgalmi állapotban is — az értelmességet, mint a régebbi módszer, amely a legkisebb felinduláskor csödot mondott. Ha nem is lehetséges az artikuláció és az indulat közötti teljes egyensúly megőrzése, legalább megőriztetjük annak alapvonásait, ha részleteiben szenved is némi változtatást.

E hangképzőgyakorlatokat vagy egyénekenként, vagy kisebb csoportonként végezzük, míg azalatt a többi gyermek más, csendes foglalkozást üz. Ha szükségesnek tartjuk vissza is vonulhatunk velük egy külön szobába, hogy semmi ne zavarja meg őket.

E leolvasás gyakorlata kezdetben szoros összefüggésben áll a tapintással. A csoportos gyakorlatok eleinte kapcsolatok a tapintással. (*Tastring, Tastschachtel, Tastpult.*). Ebből csak az első tanév végén válik ki a leolvasás, amikor az ébredő készségek már az intelligenciával társulnak.

A tapintás leszoktatása és az anyamellről való elválasztás között vannak bizonyos analógiák. Ha a kisgyermek kedvet talál a mesterseges uton elkészített táplálékban, akkor nem kívánja többé az anyamellet; így a gyermek, kinek ébredő értelme, fejlődő beszéd- emlékező és komplexkiegészítő készsége megtanulta a leolvasást, már nem kívánja többé a tapintást.

Az ovódában a régi értelemben vett artikulációs oktatást nem folytatják, de van sok e célt szolgáló játék, amelyben hangzók és hangátmenetek fordulnak elő. Ha már egyszer a gyermek játékoskedve az artikulációs mozgásokra irányult és ha már felhivtuk figyelmét annak különféle variációira, nemsokára már maguk is mutogatják, hogy hányféle művészkedésre képes nyelvel és ajkakkal. A mozgás vágya és az utánzás ösztöne nagyobb mozgató mint a tanító buzditása.

Mi gyermekeinknek megadjuk azt a meggyőződést, hogy a tiszta kiejtés jobban célhoz vezet, mint kiabálás és heves taglejtés. A kiejtésen való segítség vagy ortofonetikai módon, vagy játék közben történik. Ugy amint a gyermekek ujjjaival és lábujjaival játszadozva mozgékonyaságukon és mozgásuk ritmusán talál örömet. Oly módon vezetjük őket játszva az artikulációhoz, buzditjuk utánzásra és utánozzuk mi is őket. Utóbbi különösen izgatja és az utánozgatás útjára viszi őket és a tanár evvel könnyen csusztathat be rendezett artikulációkat, úgy, hogy a gyermek ezt saját felfedezésének tartja.

A divatos mozgalom, amely az egységes egészből vezet le a beszéd megindulását, némelyeket arra indít, hogy a régi jó kiejtés művészetét lenézzék. Pedig fontosabb mint valaha, hogy a siketnémákat oktató foglalkozzék a fonetika teoretikus és praktikus tanulmányával, hogy maga is elég képzetté váljék arra, hogy minden körülmények között a gyermeket tanáccsal és segítséggel elláthassa. A nyelv, mint szellemi szerkezet, funkcionális elemekből építődik fel, s ebben a hangzók szerkezet és kapocs szerepét töltik be, mert tartalom forma nélkül elképzelhetetlen. Az artikuláció oktatása ma más szerepet tölt be a beszédképzés keretében mint hajdan, de amíg más módot nem találnak a beszéd motorikus képeinek a tudatba vitelére, ennek kell érvényben maradni.

Ugy ahogy a magánhangzók képzéséhez és keletkezéséhez találunk utat, úgy megtaláljuk a mássalhangzókhoz is. Elmesélem a gyermekeknek, hogy a vasut így csinál: »s-s« és »f-f« és hirtelen rámutat egy gyermek a vasutat ábrázoló képre, miközben »s«-t csinál, a vasut megnevezésére használta e hangot. Ezt előmozdithatjuk, ha együttesen nézegetünk képeskönyveket és képeket. A beszédre való beállítás eleinte nem egyéb, mint az optikai élményeknek a beszédelményekkel való egybevonása, amelyek ily mód együtt vonulnak a gyermek öntudatába, de később, differenciálódva, különválnak és visszanyerik eredeti jellegüket, mint beszédképzés és funkció.

A további haladás Querll módszere szerint történik, amelynek az ovó dai oktatás oly sokat köszönhet.

Az ovó da keretében igen nagy fontosságu a mennyiség és a nagyság fogalmának megalapozása is. Gyakran említik, hogy a siketnémák számoló képessége gyenge és bizonyos összefüggéseket véltek találni a hallás szerveinek fogyatékoságával, amely az időbeli élmények egymásutánjának felfogása sem képes.

Querll módszerének értékét csak az becsülheti meg, aki már vezetett ovó dát, amelyben szabadon fejlődhettek azok az erők, amelyekre

Querli módszere támaszkodik. Az egyetlen, amit ellene jogosan fellehetne hozni az, hogy elkésve kezd meg és hogy ez időpontban a beszédfejlődés természeti erői már nem oly erősek, mint a kezdetben.

A korai beszédoktatásban részesült gyermekeken tett tapasztalat azonban megmutatta, hogy a gyenge számoló képesség egyedüli oka, hogy tulkésón ismerkednek meg a gyermekek a számkörrel. A módszer ugyanaz, mint a Fröbel vagy Montessori ovódákban.

Kiemelendő még a rajznak és a plasztikai gyakorlatoknak a kifejezéssel való összekapcsolása. Értékesnek bizonyult a *diktandó utáni rajzolás is*. Ez úgy történik, hogy a gyermekeknek előre bemondjuk szavakban a rajz vagy a plasztilinforma értelmét és elnevezését.

Később azt is megtehetjük, hogy miközben a tanító fogja az írónt, a gyermek szavakkal írja elő, hogy mit rajzoljon. Evvel kétfélet érünk el:

1. A megértés és megismerés megalapozását, mert a meglátott tárgy és megnevezése egymást előidézik. (Ez egyuttal előfoka a jelentés-élményeinek.)

2. Praktikus nevelés a rendezett és összegezett beszédkifejezésre, azáltal, hogy a beszéd elemeit a rajz vagy a plasztikai formák elemeivel összefüggésbe hozzuk.

Eleinte nagy gondot okoz a beszédoktatásra alkalmas játékoknak a kiválasztása. Lehetőleg azokat válasszuk, amelyek ép hallású társaik e korban kedvelnek. Csak az első szuggesztív nyomás a beszéd megindítására fontos: ha vasutat játszunk és azt mondjuk: »s-s«, vagy lassan »u«. Vagy a szobában masirozva papirtrombitákba fujjunk; vagy padon lovagolunk »hop-hop« kiáltással; vagy gyermekmódra tagolva olvasunk »la-la, ba-ba« vagy hozzá éneklünk. Nagy örömet kelt az állathangok utánzása: »wau-wau, mé-mé, pi-pip«, stb. e hangokat mindjárt az állatok megnevezésére is felhasználva. Az állathangok utánzását többféle testállással és mozgással kísérhetjük. Az ugató kutya ugrik, stb. mindezt játékokkal keverve mint az ismert, »Flórián«, »Komám-asszony hol az olló«, stb. Versesjátéknál a rimet az ovónő mondja és a gyerekek gagyogva kísérik, míg a megfelelő szónál a játék által meghatározott mozdulat következik.

Miután ezentul a tehetségek osztályozását már az elemi osztályokban kezdjük meg, az ovódai időt arra használjuk fel, hogy mennél tisztább képet nyerjünk a gyermekek egyéniségéről, intellektuális képességeikről és beszédképességükről.

Minden gyermekről egy ívet vezetünk, amelybe nemcsak a tanító, hanem mindenki, aki a gyermekkel állandóan foglalkozik: az ovónő, az orvos, etc. megjegyzéseiket bejegyzik, és ez iv nem annyira tudományos igényekkel lép fel, mint azt a célt szolgálja, hogy megrögzítse, hogy a gondozásával megbízott emberek milyen közvetlen képet nyertek a gyermekről.

A beszédgyógyítás gyakorlatából.

Status praesens: K. P. 4 éves és 10 hónapos, egészséges, fejlett, igen értelmes fiu, éles megfigyelő képességgel és logikával. Beszéd-szervei épek, érzékszervei kifogástalanul működnek. A szülők bemon-dása szerint másfél éve dadog, dajkája azonban azt mondja, hogy már beszédfejlődése kezdetén is akadozott.

Dagogása erősen tónikus jellegű és csak kis mértékben klonikus, tehát tónoklonikus. Beszédjét igen hosszan és erőltetetten hangzó e féle hanggal kezdi, e-e-e-e, kérem adja ide! Nemcsak a mondat elején, de igen gyakran a közepén is megakad. Arcizmai megdagadnak az erőlködéstől és egészen belepirul. Balvállát kissé felemeli. Nagyon magas és erős hangon, szinte kiabálva beszél, így akarván legyőzni a nehézségeket.

A kis fiu igen mozgékony, nagy akarati étellel bír, érzékenyen önérzetes. Igen ingerlékeny, hirtelen haragu de szereti azt, aki kedvére foglalkozik vele. Érzései és gondolatai hirtelenül ragadják meg, gyors lefutásuak, nagy emótióval, szinte kiobbannak belső lényéből. Kitűnő emlékezőképessége és gazdag képzelőereje van. Egy-egy érzet vagy gondolat oly hirtelen és erősen lepi meg a fiut, hogy mintegy ön-uralmát veszti, erőlködve küzdött meg annak kifejezésére juttatásával. Érzései és gondolatai nemcsak gyorsan lefutók, de gyorsan változók is. Utóbbi időben a beszéd nehézsége miatt már nem is beszél, a tár-saságot kerüli.

Különös ellenszenvvel viseltetik a zsiros ételek és hus iránt. Csak a könnyű hust eszi, a zsirnak még a szagát is utálja. Szereti a tésztákat, édességeket, burgonyát és gyümölcsöt.

Anamnesis: Az apa, aki jómódu gazdálkodó, gyermek és ifju korában szintén dadogott. Férfikorában önmagától gyógyult meg. Elég gyakran napokig is eltartó fejfájásban szenved. A fiucska apai nagyanyja idegbeteg volt. Az anya igen érzékeny idegrendszerű, félnék természetű, mennydörgéskor és villámláskor sirás fogja el.

A kis fiunak van nálánál két évvel idősebb nővére. A kisleány szintén nagy akarati étellel bír, igen mozgékony, eleven és értelmes. A leányka érzései és gondolatai is gyorsan futnak le, gyorsan, majdnem hadarva beszél. Incselkedő természetű, sok önzéssel, kis öccsét állandóan ingerelte, boszantotta, játékát elrontotta és mulatott azon, ha az megharagudott és haragjában ordított, ütött, vert. Mindkét testvér nagy akarat íélettel bírván, az összecsapások napirenden voltak és a fiucskának ezek állandóan lelki konfliktusokat okoztak, különben is igen ingerlékeny idegrendszerét állandóan izgalomban tartották.

A két gyermek együtt nevelődött. A mostani előtt volt egy neve-lőjük, aki közel két évig volt a családnál, betegesen szeszélyes volt és hogy a maga nyugalmit biztosítsa, sokszor a beszédet is megtiltotta a fiucskának. Mindehhez hozzájárult még az a körülmény is, hogy lévén az idősebb és így értelmileg fejlettebb leánykával könnyebb foglal-kozni, annak szellemi és beszédbeli fejlettségéhez mérten foglalkoztak a kis fiuval is, tőle ilyformán önkéntelenül nagyobb szellemi és érzelmi teljesítményt követelvény, ami pedig nem volt egészséges összhangban a fiucska érdeklőkési körével, lelki és érzelmi világával, sőt sokszor idegen volt neki.

Az ingerlékeny idegrendszerű érzékenyen önérzetes kisfiu tehát nem élhetett a saját egyénisége szerint, az ő akarati megnyilvánulásait,

kedvtelési érzeteit elnyomták, bosszúságot és bánatot okoztak neki minduntalan. Egyéniségét és vágyait elnyomták, a beszédfejlődésében még ki nem alakult, sőt beszédbeli nehézségekkel küzdő fiúval állapotát meghaladó nagyobb beszédbeli, szellem és érzelmi fejlettséget feltételező módon foglalkozván, a saját egyénisége kielégítetlen marad és benne az elfojtott, tudatalatti érzések tömege szaporodott fel. Mint-hogy idegélete így soha meg nem nyughatott, állandó feszültségben és izgalomban élt a fiucska, mihez a beszédszervek gyakorlatlansága is hozzájárult. A beszédmozgás és beszéd tartalom között összrendezett társi ó működése nem alakulhatott ki, a kettő közötti aránytalanság nőttön nőtt; az érzeteknek és gondolatoknak egyébként is hirtelen robbanásszerű kitörése az állandó izgalmi állapotot fokozták a fiucska képtelenné vált összrendezett beszédműködésre, erőlködött, akadozott, dadogott — végül beállt a lelki elfogódottság, a beszédfélelem tünete — pszichikai bánatalom —, a fiú kezdte elkerülni a beszédet és társaságot.

Diagnózis: Sulyos dadogás, tonoklónikus jelleggel.

Prognózis: A prognózis megállapítása a jelen esetben elég nehéz, kedvezőtlennek teszi az idegrendszer bántalmazottságának kimutathatóan öröklött volta. Kedvezővé alakítja az a körülmény, hogy az élettani dadogás még nem változott át fajlagossá, pszichikai betegséggé, a fiucska fiatal gyermekkorával járó gondatlanság és az a fontos állapot, hogy figyelme nem volt csapongó, hanem erős és tartós, tehát koncentrált testi és lelk működésre képesnek kellett lennie.

Therápia: A jelen állapotot és előzményeket alapul véve a kezelés kivitelében négy főszempont kellett, hogy vezéreljen, nevezetesen:

a) A nővérétől való különválasztás, hogy az összecsapások és az ezek nyomán fakadt lelki konfliktusok megszűnjenek, a fiú ingerlékenysége szabaddá válván, a saját érzelmi — és gondolatvilága érvényre juthasson. (Környezetváltozás.)

b) Kellemes és nyugodt környezetben, érdeklődési körének a szigorú figyelembevételével, oly kellemes érzeteket és hangulatot kiváltó foglalatalkodás, amely tudatalatti elfojtott érzeteit elhalványítja, felolvasztja és minden további izgalmi jelenséget távol tart. (Lelki harmónia.)

c) Beszédfejlődési körének csökkentése, hogy érzés, gondolat és beszédmozgás összrendezetten társul működésre képessé válják. (Beszédfejlődés mérséklése.)

d) A környezetnek a cél érdekében való példaadó közreműködése; egyszerű tartalmu, nyugodt és rövid beszéd, egyszerű, de határozott és nyugodt cselekvés, türelem és szeretetnyilvánítás a gyermek iránt, megóvás minden meglepetésszerű örömtől vagy bánattól, kellemes nyugodt hangulat. (Jó példaadás.)

A négy főszempontnak természetesen nem egyenként egymásután, hanem a kezelés során egyszerre, egymás mellett kellett érvényre jutnia, hogy a fiucska egész egyéniségének átalakítására, önbizalmának és értéktudatának emelésére jótékonyan gyógyítva hasson.

A négy főszemponttal egy időben még két szempontot kellett különösen figyelemre méltatni, nevezetesen a lélegzést és hangoztatási gyakorlatot. A lélegzési gyakorlatokat játékkal kapcsolatban végeztettem (papirszelet, szélmalom fuvása, golyócska-fuvás stb.) a hangoztatás gyakorlása az egész kezelés folyamán szerepelt, de nem különálló gyakorlatként, ehhez a kisfiúnak nem is lett volna türelme, hanem

azok a környezet beszédében akusztikai hatásokként érvényesülvén, lassan-lassan a fiut is utánozásra serkentették és a mérsékelt és nyugodt hangú beszéd mellett, főként a magánhangzóknak a beszéd elején való kismérvű nyújtásán alapultak.

Mielőtt a kisfiut rendszeres és állandó kezelésre fogtam volna, amiről ő ugyan sohasem tudott, gyakran meglátogattam őt a szülői házban, de nem mint kezelő tanár, hanem mint barátja, pajtása, aki őt szerettem, szeretek vele játszani. Egy kis ajándék és szíves játék hamar megbarátkoztatta velem a kisfiut, mire később egy hónapot ő töltött nálam, egy hónapot pedig én töltöttem az ő otthonában.

A tulajdonképeni, állandó hatású kezelés az én otthonomban kezdődött meg. A kisfiu szívesen jött hozzám. Szerettem neki még egy megfelelő pajtást, aki türelmes és jó volt hozzá és aki az én utasításaimat a vele való bánásmódban szívesen követte. Itt jegyzem meg, hogy a szülőket arra kértem, fiukat lehetőleg ne látogassák meg hosszabb ideig. Azonban mégis megtörtént az kétszer és olyankor a fiucska mindig rosszabbul beszélt, mint máskor. Oka ennek az, hogy szüleit látván, akikkel ő rosszul beszélt, a régi rosszabb beszéd emlékképe támadt fel agyában, a lelki elfogódottság nagyobb mérvben jelentkezett, izgalomba jött. Ez az eset csak még nagyobb óvatosságra intett az alattomos baj leküzdésében. Egy hónap múltán a szülői házban folytatódott a kezelés. A fiu nővérkéje kisasszonyával rokonaihoz utazott. Ott is társult hozzá egy 12 éves fiu játéktárs, aki szintén nagy türelemmel játszott vele. A játékot természetesen szinte állandóan én is végigcsináltam velök, sőt a játék nemét, lefolyását, beszédmodort, érzés és gondolatkört én szuggeráltam, én vezettem. Például: földbe tavat vájtunk, köréje falat emeltünk, teletöltöttük vízzel, szigetet építettünk a közepébe, csónakot eresztettünk rája stb. A játék hosszú időre lekötötte a fiut, rendkívül érdekelte, közben pedig vezettem a beszéd fonálát: Jaj, de mély a tó. Jaj de hideg a víz! Hozzál még vizet! Magasabbra emeld a partot. Elsülyed a csónak. Szegény utas belefult a vízbe stb. A játékkal kapcsolatban tehát észrevétlenül meghatározott érzelmi és gondolatkört adtam és szuggeráltam a fiúnak s ezzel összerendezett működésre, figyelmének a koncentrációjára képesítettem. És efféle játékot sokat találtunk ki, kukoricaultetés, ház- és alagut-építés, vasutjáték, katonásdi, torna- és futóverseny, papirszeletekre ráírt és sorshuzás utján történő tréfás parancsok teljesítése stb.

A cél mindenütt egy volt: a fiu érdeklődését felkeltvén, érzes és gondolatvilágát egy határozott tárgy, cselekmény köré koncentrálni, egyszerűbb, de természetes és kellemes érzéseket és gondolatokat fakasztani benne, ezeket egyszerűen, nyugodtan, bár hangulatosan kifejezni, hogy egyrészt az egészséges hangulat lelki elfogódottságát szüntesse meg, másrészt pedig az egyszerűsített beszédmodorral az értelem és beszédmozgás nyugodt társítására, összerendezett működésére képesítsük. Az összerendezett beszédműködést tehát egy-egy játékból folyó határozott érzés, meghatározott gondolat és egyszerű mondatalkotás tette fokenként lehetővé, amellett, hogy a gyermektől minden kellemtelen és zavaró izgalmi jelenséget távoltartani igyekeztünk. A mesés és képeskönyvek is megváltoztak; egyszerű, érthető és jó szövegű került a helyükre.

A fiu hangulata nagyon megnövekedett, nem győztünk vele eleget játszani, beszéde pedig kb. az 5-ik héttől fokról-fokra folyékonyabbá vált és körülbelül a 7-ik hét táján egész folyékonyan beszélt.

Néhány érdekes jelenséget említek még meg. A kisfiu már folyékonyan beszélt, a délelőtti folyamán, délután, de ebéd alatt szinte csak úgy dadogott mint régen. Ennek oka az, hogy míg délelőtt és délután a játékkal kapcsolatban érzése, gondolatai és beszédei egy meghatározott és őt érdeklő tárgy és esemény köré csoportosultak, addig az ebéd ezektől idegenebb, távolabb eső valami volt, ebédnél sok mindentől, távolabbi dolgokról is esett szó, a fiucskánál így a gondolat és beszédmozgás koncentrált nyugodt társításában zavar, izgalmi jelenség állott elő. Erre felkértem a szülőket, hogy ebédnél keveset beszéljünk és akkor is csak röviden és közönséges dolgokról. Édes apját pedig külön megkértem, hogy bemenvén az ebédlőbe, melegen és barátságosan szóljon néhány szót kisfiához. Ez a barátságos bátorítás egyszerűen megváltoztatta a kisfiut. Alig, hogy beértünk az ebédlőbe, mindjárt támadt kivánsága: »Apuka maga üljön ide, én pedig oda ülök«. Az apa teljesítette fia kívánságát és a kisfiu boldogan helyet cserélt. Az asztal közepén virág volt, amely a szemben ülőket kicsit eltakarta. Az apja tréfásan folytatta: »Sch. bácsi sem látja, hogy én rossz vagyok«. Ez a jelenet a 6-ik hét végén volt és ettől kezdve az ebédlőben is gyorsan javult a beszéde. Érdekes volt megsejteni, hogy a fiucska hogyan igyekezett önmagán segíteni. Szinte látszott arckifejezésén, hogyan rendezte gondolatait és néhány pillanatnyi szünet után lassabb kezdéssel folyékonyan adta elő mondanivalóját.

Egy másik érdekes jelenség nevenapján adódott, amely augusztus 18-án volt. Ekkor a fiu már szépen beszélt. Szülei képeskönyvvel és csokoládéval ajándékozták meg. A csokoládéból minden étkezés után kapott. Evett is belőle jóízűen reggeli, villásreggeli, ebéd és uzsonna után. Estére a szülők elmentek és a csokoládét ismeretlen helyre tették, ami utóbbiról nem tudtam. Következett a vacsora. Vacsora után kérte a csokoládéját. Kerestük, de nem találtuk. A kisfiunak ez nagyon rossz esett és keservesen elkezdett dadogva jajgatni, i-i-i jaj hol a csokoládé? Végre külön hozattam neki üzletből csokoládét, amire megnyugodva lefeküdt. Az ő névnap csokoládéjának a hiánya azonban olyan mély nyomot hagyott vissza lelkében, az ebből fakadt kedvetlenség érzete álmában is zaklatta, úgy, hogy éjjel után feljedd álmából és azt esti dadogva jajgatáshoz egészen azonosan jajgatva kiáltott a csokoládéja után. Másnap beszédének minden mondatát ugyanolyan dadogó jajjal kezdte meg és a csokoládé ügyből származott jajgatásos kezdésű beszédének ez az agyi emlékképe két napig kintotta őt. A környezetet erre felkértem, hogy ellensúlyozásul mindenki lágy, kelemes nyujtott jaj-jal kezdje szintén beszédét. Két nap múlva ezt sikerült leküzdeni és a fiucska beszéde ismét rendes lett.

Augusztus végén hazatávoztam. A kisfiu jól beszélt. A szülőket nyomatékosan felkértem arra, hogy fiuk beszédfejlődési körét mindaddig ne növeljék — eltekintvén egy természetes és elkerülhetetlen fejlődéstől —, amíg a beszédmozgás jól begyakorolva nincsen, óvják mindentől, ami izgalmat válthat ki belőle, főként pedig óvják meg a váratlan és hirtelen meglepetésektől, tartsák őt állandóan nyugodt, kellemes kedélyállapotban.

A fiucska beszéde majd négy hónapig jó volt, bár időközben nővérkéje — szándékom ellenére korábban — hazaérkezett. (Itt igazságot kell szolgáltatnom, a kisleánykának is, aki alapján véve kedves, élénk, temperamentumos, értelmes gyermek, a testvérek szeretik is

egymást, de minthogy mindkettő a saját külön akaratának a győzelméért viaskodik, elkerülhetetlenek az összecsapások.)

Közeledett a karácsony az ő nagy miszticizmusával. A gyermekek jóval előtte csupa várakozás voltak, állandóan izgatta őket a nagy kérdés, hoz-e, mit hoz a Jézuska? Ezt szeretnék, azt szeretnék! A környezet is egészen önkénytelenül — felébresztette és ébren tartotta a fiu izgalmasságát. Közben pedig a két testvér folytatta ismét a régi nótát, civódott egymással. Az izgalmi állapot ennek következtében tulsúlyba került a fiuban, zavarta beszédbeli összrendezettségét, akadogni kezdett, ami szótagisméltésekben — a dadogás kezdő fokában nyilvánult most meg.

Erre újra felkértem a szülőket, hogy a nyári állapotot, az elkülönítést és nyugalmi állapotot, állítsák tartósan vissza. Ez meg is történt. A kisleányt beadták egy intézetbe. Azóta a fiucska beszéde ismét jóra fordult. Újólág kértem a szülőket, hogy a fiut tartósan kell különösen nyugodt állapotban megtartani, esetleg egy-két évig is, míg a gondolkodás és beszédmozgás zavartalanul képes a gyorsabban lefutó gondolatot is kifejezésre juttatni és a gyermek uralkodni tud beszéd-szervein. És ezt az állapotot tekintettel arra, hogy a dadogás rendkívül alattomos betegség inkább három-négy hónappal tovább kell fenn tartani, mintsem egy-két nappal korábban megszüntetni.

Schulmann Adolf.

A siketek nevelés-oktatásügyének jövőjébe vetett pillantás.

Írta: MICHELS FÜLÖP, Budapest.

„Magasabb céljaival fejlődik az ember.“
Schiller.

A siketek nevelés-oktatásügye még alig tekinthet vissza hosszú multra. A keresztény időszámításban is csak alig, hogy a legutolsó *Bevezetés.*

150 év óta látják a siketnémában az embert. Csak aránylag nagyon rövid idő óta törekszenek a siketnémákon segíteni: őket Istenhez vezetni, amint az Le l'Epée apátumnak és követőinek célja volt, vagy a hangbeszéddel emberi méltósággal felruházva, nekik az emberi társadalmat hozzáférhetővé tenni. Ez Heinicke és követőinek törekvése volt. Ez az utóbbi törekvés uralta kezdettől fogva a siketek hazai nevelés-oktatásügyét is.

I. Új célkitűzéseknek és új lehetőségek keresésének szükségessége.

Ebben a rövid másfél században az embermentés nagyszerű munkája csodára ragadja a szemlélőt. Az évszázadokon át állati sorsban tengődő siketnémákat a cselekvő szeretet és a tudomány emberekké kezdte átalakítani, úgy hogy ma az egész világon több mint 50.000 siket gyermek részesül az embermentés áldásában. 500-nál több intézményben, tehát a fényes paloták százaiban szolgálják ma a siketek ügyét, szolgálja a mai kor önmagát és saját jövőjét.

Ez a nagy teljesítmény azonban nem valósította meg mindig és minden tekintetben a célszerűséget. Sok olyan intézkedés és alkotás történt a múltban, amely mai meglátásunk szerint nem volt mindig

a legnagyobb szükség kielégítése. Nem mindig a siketeknek jól felismert érdeke volt a multbeli történet indító oka. Amit az ember-szeretet észrevett, azt sokszor minden meggondolás nélkül egyszerűen csak utánozta. A felülmulni akarásnak is többet köszönünk a multtól kapott örökségből, mint az igazi szükségnek. Így többek között a siketek intézetei, ezek a fényes paloták, ma túlnagyoknak látszanak ahhoz, hogy élő hangbeszéddel át lehessen őket melegíteni. Még sok más, ennél nehezebb terhet is vettünk át a multtól örökségképen, amelyetől nem könnyű szabadulni.

Nekem úgy tűnik fel, mintha a siketek nevelés-oktatásügye — világszerte, nemcsak nálunk — az emberszeretet és a társadalmi összefogás kihatásmentes őstalajára találva, nagyszerű természeti jelenségképpen felburjánozva, csak nagyszabású külső formájával ragadna ma bennünket bámolatra. Nevelés-oktatásügyünkről az őserdő jut eszembe, melyben a kultuember alig találja meg még megfelelő testi táplálékát is. Nem küzd e ehhez hasonló tehetetlenséggel beszédbelileg ma a siket növendék is, tehetetlenséggel és a jobb teljesítményre való kilátástalansággal a szakember is!

Milyen temérdek külső energiát használunk fel, mennyi fáradhatatlan, nemes törekvést áldozunk a siketek megszólaltatása érdekében ma is és milyen csekély megelégedés fakad ennek az ugyszólván emberfeletti erőfeszítésnek a nyomán! De nem csoda, hiszen éppen a siketek nevelés-oktatásügyének a multtól átvett hagyományaiban és szervezetében lévő, valamint a siketek számára meghódítandó hangbeszéd lényegében rejlő természeti energiák dolgoznak ellenünk, a szakember ellen, amint azt látni fogjuk.

Ez így tovább nem mehet. Az elemekkel, a természet energiáival való küzdelem helyett, kíséreljük meg azokat igába fogni és valahol csak megfelelő természeti energiát felfedezünk, kényszerítsük azt a siketek hangbeszédének a szolgálatára! A mult örökségéből a siketeknek beszélő emberekké fejlődését nem szolgáló különféle terheken, felismerésük sorrendjében adjunk túl azonnal! Vessünk egy pillantást a törekvések, kívánságok világába, azután keressünk utakat és módokat, hogy a célok és pedagógiai törekvések és a tényleg elért eredmények között nagyobb megegyezőséget valósíthassunk meg!

A jövőben minden, a siketek érdekében és azok megszólaltatása céljából felszabaduló és felszabadítandó további energiát gazdaságosabban, célszerűbben kell felhasználni, mint ahogyan az a multban történt. A jövőben, egy előre megállapított speciálpedagógiai kultúrterv alapján kell a siketek érdekében dolgoznunk, fáradoznunk. A jobb, eredményesebb, megelégedetebb munka kereteiért kell küzdenünk, mihelyt azokat egyenként és egységes hatásukban felismertük!

Irott malaszt! Ki fog bennünket gazdaságosabb energiafelhasználásra megtanítani; kitől várhatunk majd speciálpedagógiai kultúrtervet, ilyen kultúrterveket; ki fogja majd megmondani, hogy milyen munkakeretekre, külső szervezetre van szükségünk, ha ma is tájékozatlanok vagyunk e tekintetben? Másszóval: ha a siketek nevelés-oktatásának és megszólaltatásának feladata előtt majdnem tehetetlenül állunk ma, hogyan biztosítjuk annak jövőbeli tökéletesebb megoldását, oktatásügyünk további fejlődését, újabb célkitűzését, megfelelőbb feltételeit és magasabb normáit? Felelet: úgy, hogy elsősorban is a jövő feladatává tesszük, hogy a multbeli és jelenlegi szakpedagógiai tapaszt-

talatoknak megteremtse azt az egységét, melyet a siketek pedagógiájának tudománya alatt képzelünk el.

II. A siketek pedagógiájának kérdése.

1. Említésre érdemes jelenség, hogy a gyermekekre vonatkozó tudományok fejlettségének e korában, egységes, összefoglaló, rendszeres és korszerű siketek pedagógiájára nem akadunk, hogy egy ilyennek a hiányát sem érezzük még. Mintha ma nem volnának olyan vezető hatalommal rendelkező pedagógusai a siketeknek mint a multban, kik korukra is és a jövőre is átalakítólag hatottak. A siketek pedagógusai között alig van, a szó egyenes értelmében a kornak megfelelően tudományosan tájékozott szakember, holott mindegyikük azzá válhatna, aki szíven viseli a siketek ügyét, ha összes idejét és energiáját az ügyre vonatkozó tudományos feladatok megoldásának szentelhetné.

a) Érdekes, hogy az egész világon szükségesnek látják, egy-egy igazgatóval biztosítani azt, hogy az egyes intézetek hivatásukat betöltsék. A jelentől várt teljesítményt biztosítani törekszünk. A jövőbeli tökéletesebb teljesítmények biztosítására ugyanugy kell törekedni! Vagy azt várjuk, hogy ez a jobb jövő magától alakuljon ki! Hazai gyakorlatunk a jelenlegi ismereteinken és főképen a 27 év előtt megirt tanterven alapszik. Jobb gyakorlathoz csakis tökéletesebb megismerés vezethet. Ezt a tökéletesebb megismerést világszerte a tanárképzőktől várják. Tanárképzőnktől várjuk azt, hogy a siketek hazai nevelés-oktatásügyét két évtizedes megállapodás után ismét a fejlődés útjára terelje. A jövő fejlődés érdekében mindent el kell követni, hogy a tanárképző tanárai összes idejüket és energiájukat a szaktudományok ápolásának szentelhessék, hogy ne legyenek kénytelenek mellékfoglalkozásként, fáradt testtel és lélekkel tudományokkal foglalkozni, illetőleg a tanárképzők tudományos nivóját és ezzel nevelés-oktatásügyünk jövőbeli eredményeit veszélyeztetni.

b) Szükségesnek látom, hogy a tanárképzők tanárait ne az igazgatók sorában keressük, kiknek összes gondja és ideje marad a rájuk bízott intézet külső-belső ügyeinek intézésére irányult szükségképen, hanem olyan fiatalabb kartársakban, kik gyakorlati működésük, önképzésük és nyelvtudásuk révén zálogát adták annak, hogy a rájuk bízandó feladatot a jelennel és a jövővel szemben való felelősséggel megtudják oldani. Vétkes könnyelműség, két felelősségteljes munkakört egy emberre bízni.

c) A siketek pedagógiájának problémái olyan egyedülállóak, annyira sokoldalúak, mélyek és elrejtettek, hogy azoknak csak a megglátása is és tökéletes megoldása nem várható sem egy egyedüli szaktudóstól, de egy kor összes szaktudósaitól sem, hanem csakis kutatóknak generációk folyamán tervszerűen vezetett egységes kutatási eredményeitől. A siketek pedagógiájának tudományával úgy vagyunk, mint bármely ma elismert tudománnyal, hogy csakis nemzetközi kölcsönhatással fejlődhetnek, bontakozhatik ki az idők folyamán, mindig több és több problémát vetve fel, mindinkább eltávolodva a felületességtől, mindig közvetlenebbül, eredményesebben hatva a gyakorlatra.

Szükségesnek látom az előadottakból folyólag, hogy a jövőtől várt gyakorlati teljesítményt szaktudományunknak: a siketek pedagógiájának megteremtésével és ennek állandó fejlesztésével biztosítsa

minden művelt ország, biztosítsa a siketek tanárait képző intézetek nemzetközi, tudományos együttműködése.

2. Ha a siketek jövőbeli nevelés-oktatási gyakorlatának a siketek tudományos pedagógiáján kell alapulnia, ennek a tudományos pedagógiának viszont a neki szükséges *segédtudományokra* kell támaszkodnia. Ahol ilyen szükségesnek mutatkozó segédtudományt kívülről hiába várunk, magunknak kell azt megteremtünk. A mi megismerési szükségleteink különlegesek, azok az általános tudományos érdeklődés területén eddig még kívül esnek.

Igen sok önálló tudomány van, amely megvilágító erejével képzési munkánkat megkönnyítheti és elősegítheti. A *filozófia* ágait nem is említve, amelyek ma már a pedagógiai gondolkozási képességnek nélkülözhetetlen alapjai, a *szociológia* ma már épen olyan szükséges segédtudományunk, mint a *gyermekpszichológia*, vagy a *jelbeszéd tana*, vagy a *beszédfejlődés pszichológiája*. A siket gyermek érdekét csak úgy tudjuk kellően szolgálni és képviselni, csak úgy tudunk az ő érdekében a társadalommal szemben további követelményekkel fellépni, ha benne a társadalom multbeli mulasztásának vagy hibájának áldozatát látjuk és ha megtudjuk látni az ő megszólaltatásának, nevelés-oktatásának feltételeit, nemzetgazdasági és kulturális értékét is.

Jelenlegi segédtudományainknak sorát is szemügyre kell vennünk, meg kell nézni, vajjon mindegyikük teljesíti-e mindazt, amit tőle várunk. És itt mindjárt a fonetikára ütköziünk, amelyre még mindig esküszünk, és amelyet legfontosabb tudományunknak tekintünk.

a) A *fonetika* önálló tudomány, mint ilyen, a nyelvtudománynak egyik ága. A fonetika a beszédhangzás tudománya, halló felnőttek számára való tan. És mi szakemberek a multban, de még jelenleg is, 6—7 éves siket gyermeknek fonetikai ismereteket akarunk közvetíteni, abban a reményben, hogy az ilyen megismerés bennük beszéd-motorizmussá változik át.

b) A fonetika a beszédhangok tudománya. A siketek megszólaltatásánál azonban első sorban nem beszédhangokkal, hanem főképen beszédszervi mozgásokkal van dolgunk. A hangok ezeknek a beszédszervi mozgásoknak csak járulékos tünetei. A fonetika mellett legnagyobb szükségünk van a beszédmozgások tanára, olyan tanra, amely a beszédmozgások kiváltódására és azok fejlődésére, azoknak fiziológiai, reflexológiai és pszichológiai viszonyaira vonatkozik. Meg kell ismernünk azt a technikát, amelynél fogva az öt érzékü egyénél, mondjuk a beszédfejlődés kezdő időszakában lévő kisednél a csorbítottan érzékszervi észrevezés beszédmozgásokká váltódik át anélkül, hogy az agyközpontok ennél az átváltódásnál, felváltódásnál közreműködtek volna. A normális gyermek beszédreflexológiája után vizsgálhatjuk meg csak a négy érzékü siket gyermek beszédmozgásainak keletkezési lehetőségeit, e lehetőségek célszerű technikáját és a siket gyermek beszédszerveinek gyakorlási módját. Ez a logoreflexológia, vagy nevezhetjük *logokinetikának* is, sokkal jobb utbaigazítónk lesz a siketek megszólaltatása alkalmával, mint a fonetika, amelytől eddig mindig olyat vártunk, amit nyújtani képtelen volt, amiben kit-kit saját leleményessége kellett, hogy kisegítsen. Ilyen logokinetikával már találkozhatott is a szakember: »Dr. W. Gudes: Die Gesetze der Physiologie und Psychologie über Entstehung der Bewegungen und der Articulations-Unterricht der Taubstummen. Leipzig, 1888.« Ez valójában azonban még csak hangmozgástan, fonokientika

és nem beszédmozgástan, logokinetika. Véleményem szerint Malischnak lehetett a logokinetikáról fejlett megismerése, mert írásaiban oly biztosan és határozottan használja a »reflektorikus utánzás« kifejezést.

c) A logokinetikával egy további, szintén nem teljesen ismeretlen kutatási terület kerül felszínre, amelyet többé már nem lehet lerázni, lemosolvozni. Ez a tapintási érzékszerv területére eső, a beszédmozgások által keltett érzetek, érzékletetek és képzetek tana. *Logokinesztéziának* nevezzük ezt a tant, amely a képzeteknek egy eddig meg nem vizsgált, felderítetlen csoportjára vonatkozik. Olyan képzetekről van szó, amelyek ugyancsak különféle érzetminőségekből tevődnek össze, amelyek időbelileg a beszédmozgások lefolyása által, térbelileg pedig a beszédmozgások előidőzésénél résztvevő izomcsoportok: az ajkak, az áll, a halánték, a fejszontok, a nyelv, a szájpaddlás, az orr, a toldalékos cső, a gége, a mellkas, a hasizom stb. térbeli elhelyezése által vannak meghatározva. A logokinesztézia tana alá tartoznak különféle erősségű és időtartambeli vibrációs-, mozgástapintási-, érzéki-, feszültségi-, lökési-, ütési-, nyomási-, surlódási-, és hőérzetek, mint komplikált összetételű logokinesztéziás képzeteket összetevő elemek.

Ezek a logokinesztéziás képzetek, amelyekről alig is tudtunk valamit, még a halló gyermek beszédfejlődésénél is, rendkívül fontos szerepet játszanak. Ezeken alapszik pl. az ugynevezett beszédmámor is, amely állapotban a beszélő fokozott tevékenységi érzését élvezzi, amelyek beszédmozgásainak tapintási hatásain alapszanak. Ha a logokinesztéziás érzékenységben zavar áll be, abból igen erős beszédzavar származik. Gutzmann beszél ilyen beszédzavarokról. 1) A beszédszervek veleszületett tapintási érzéktelensége mellett beszédképesség alig fejlődhetne ki. Az ilyen hallónéma gyermek némaságán semmiképen sem lehetne segíteni.

d) A logokinesztéziás képzetek a siketek beszédképességének ki-fejlődésénél ugyanazt a szerepet játsszák, mint a hallóknál a szavak, a kifejezések hallási képzetei: *beszédszimbólumokká* válnak.

A hallók beszédszimbólumi térbeli és időbeli, tehát konkrét akusztikai képzetek. Ezek az akusztikai képzetek igen könnyen megindítható és automatikus lefolyású beszédmozgások által jönnek létre és a hallás szervére, mint időbelileg, erősségben, magasságban és teltségben nagyon változókonv. egyszersmind bonyolult hangzási folyamatok. lekötő ingerként, igézőleg hatnak. Ezek a könnyen megindítható, létrehozható és könnyen, kellemes érzések kíséretében felfogható konkrét képzetek, egy-egy lelki tartalomhoz való kötöttségükkel, a lelki tartalmaknak kifejezésre juttatásánál és azoknak felidőzésénél pótolhatatlan szerepet játszanak. A legelvontabb lelki tartalmaink a hozzájuk tapadó konkrét, akusztikai szimbólumok révén a valóság, a megfoghatóság, a kezelhetőség jellegét nyerik. Ezek az akusztikai szimbólumok igen finom és engedelmes eszközök lelki tartalmaink alakításaihoz, fejlesztéséhez. Csakis akusztikai szimbólumokkal, tehát a hangbeszéddel férhetünk hozzá elméleti folyamatunk intellektuális részéhez és hathatunk azokra átalakítólag. Minél fejlettebb a hangbeszédbeli képesség, annál fejlettebb elmeállapot annak az alapja. Fejlett szellemi képesség, fejlett beszédbeli kifejezési képességgel együtt jár.

A hangbeszéd elemi egységei, a kifejezések, azaz a beszédhangzási

1) Dr. Herman Gutzmann: Sprachheilkunde. 1912. 196.

egységek, mint hangbeszédszimbólumok a lelki tartamokhoz, tehát a képzetekhez és fogalmokhoz való kötöttségükkel, mint azoknak jelei és az azokkal való bánásmód eszközei, ugyanolyan szerepet játszanak, mint az írás, a betűszámítan jegyei, és a kotta. Ezek mind-mind külső konkrét képzetek, amelyekkel való bánásmód révén a legbonyolultabb elméleti folyamatokat idézhetjük fel, illetőleg amelyek a legbonyolultabb elméleti folyamatoknak igénytelen és engedelmes eszközei, jelei.

A hallók szimbólumai, mint akusztikai szóképzetek, a megfelelő beszédszervi mozgások eredményei. Beszédszimbólumaink tehát csak másodlagos folyamatok: mozgási folyamatoknak hangzási tünetei. A beszédmozgások azok, amelyek összrendezettségükben hangzási folyamatokat idéznek elő. A beszédmozgások azonban a hangzási folyamatokon kívül, azokkal egyidejűleg és párhuzamosan előidéznek a fent említett konkrét logokinésztéziás képzeteket is, bár ezekről a legtöbb esetben egyáltalán nem veszünk tudomást. De hogy nem ok nélkül keletkeznek és hogy nélkülözhetetlen alapjai a beszéd elsajátításának, általában a hangbeszédnek, azt fentebb láttuk.

Hallóknál az akusztikai képzetek úgy a hallgatóra, mint a beszélőre nézve nélkülözhetetlenek. A logokinésztéziás képzetek azonban csak a beszélőre nézve bírnak fontossággal.

Tudtommal még senkisé foglalkozott a hangbeszéd szimbólumainak pszichológiai elemzésével. Beszédszimbólum alatt a beszéd hangzási egységeit értették. Azzal már nem gondolt senki, hogy ezek a hangzási egységek csak másodlagos tünetei bizonyos mozgásoknak, hogy ugyanakkor ugyanezek a mozgások beszédtapintási folyamatokat is idéznek elő és hogy ez utóbbiak, hogy ezek a logokinésztéziás folyamatok azok, amelyek, — mint az akusztikai folyamatokkal azonos fontosságú elemei a hangbeszédbeli szimbólumoknak — szimbólumok által kifejezett, vagy előidézett elméleti tartalmaknak a valóság jellegét kölcsönzik.

A hangbeszédbeli szimbólumok így nemcsak akusztikai, hanem kinesztéziás, mozgástapintási elemekből is állanak. A hangbeszéd szimbólumai akusztikai és kinesztéziás szóképzetekből állanak, melyek mint másodlagos tünetei egy és ugyanazon beszédmozgásfolyamatoknak, egyidejűleg és párhuzamosan keletkeznek. A kétféle szóképzetekből azonban kizárólag csakis az akusztikai szóképek jutnak a tudat területére. A beszédfolyamatok akusztikai elemei, mint könnyen érzékelhető és erősen lekötő benyomások, teljesen elfoglalják a figyelmet, úgy hogy a beszédmozgások tapintási folyamatai észrevétlenül maradnak, soha tudatossá nem válnak.

A beszédszimbólumok akusztikai elemeinek erősen lekötő, minden más egyidejű ingert elfedő, elfojtó ingerhatása, a megfelelő lelki tartalmaknak más tudatában való gyors és könnyed felidőzésére szolgál. A beszédszimbólumok kinesztéziás elemeinek szerepe pedig az, hogy a szimbólumok által kifejezett és jelzett elméleti tartalmaknak a valóság jellegét kölcsönözzék. Már kimondott hazugságát a gyermek igaznak veszi. Sokszor a felnőttnél is így van. A már egyszer kimondott új szó, kifejezés lelki tartalma azonnal teljes világosságában, valóságában látszik előtűnni, bármilyen kezdetleges legyen is az. Ide tartozik az a lelki állapot is, hogy egy-egy új szóra azonnal annak értelme, jelentése után kutatóunk, hogy a kifejezésre megteremtődik annak jelentése is. Ezt a siketek megszólaltatásánál kellőleg ki kell

használni. A beszédmozgás tapintási folyamata éppen úgy indítja meg az értelmezési folyamatot, mint a sötétben való tapogatódzás ingerhatásai. A valóságot a tapintás érzékével állapítjuk meg. A hitetlen Tamás esete vonatkozik ide.

Figyelmen kívül hagyjuk e helyen azt a felszínre vetődő kérdést, hogy a halló gyermek beszédfejlődése folyamán mennyiben beszélhetünk a szimbólumoknak, vagy azok akusztikai és kinesztéziás elemeinek tudatosságáról. Itt megelégszünk azzal, hogy a beszéd-szimbólumok tapintási elemeinek fontosságát és a beszélőre magára való nélkülözhetetlenségét mutatjuk ki és hogy a környezetünkre való hatásgyakorlás legfontosabb és nélkülözhetetlen eszközül a beszéd-szimbólumok akusztikai elemeit ismertük meg.

Amit a hallók beszéd-szimbólumairól, e beszéd-szimbólumoknak akusztikai és kinesztéziás elemeiről megállapítottunk, ugyanaz vonatkozik a siket gyermek kifejlesztendő hangbeszédére, hangbeszéd-szimbólumaira és beszéd-szimbólum elemeire is, azoknak keletkezési lehetőségére és hatására. A tudatosság kérdése itt sem fog bennünket zavarni. Az a kérdés köt itt le bennünket, hogy hogyan biztosíthatjuk a hangbeszéd-szimbólumoknak a hatását a siketek számára és hogyan ruházhatjuk fel a siketeket a hangbeszéd-szimbólumokkal való rendelkezés képességével.

A siket és a halló közötti különbségül elfogadjuk, hogy a szimbólumoknak a beszélőre való akusztikai visszahatása a siketnél teljesen hiányzik, hogy erre az akusztikai visszahatásra a siket megszólaltatása alkalmával számítani nem lehet. Ez oly nagy hátrány, mely némaságot eredményez, de ez a hátrány mégsem olyan nagy, hogy ezáltal a siket megszólaltatása lehetetlenné válnék. Hiszen már fentebb láttuk, hogy a beszéd-szimbólumok visszahatásának és begyakorlásának főtényezője a logokinesztéziás elem. A hallónál ezek a logokinesztéziás elemek a logoakusztikai elemeknek az uralma, elnyomatása alatt állanak, de már a siketeknél tudatossá tehetjük őket és nekik az ezek fölött való uralmat biztosíthatjuk, ha náluk kifejezetten ritmikus beszédmozgásra, kifejezett és tudatos logokinesztéziás folyamatokra törekszünk, ilyen követeléssel velük szemben fellépünk. Ugyanis csakis kifejezett és ritmikus ható logokinesztéziás folyamatoktól várhatjuk a beszédmozgások gyakorlottságának halmozódását a siketeknél. A beszédmozgások tapintási folyamatait olyan erős ingerhatásúvá és tudatossá kell tennünk, mint amilyen ingerhatással vannak és tudatossággal hatnak az érzékű gyermekekre a beszéd akusztikai folyamatai.

A halló beszédének igen becses akusztikai visszahatását a beszélő, illetőleg a már megszólaltatott siketnél részben az ő beszédének vibrációs hatásai pótolják. Ezeknek a vibrációs visszahatásoknak a jelentőségét Katz²⁾ ismerteti legrészletesebben.

A hangbeszéd szimbólumai akusztikai és taktilis elemekből tevődnek össze. Ezek között a legfontosabbak, legnélkülözhetlenebbek a taktilisak, mert a taktilis, azaz a logokinesztéziás visszahatás nélkül még a hallónál sem fejlődhetne ki hangbeszéd, dacára a hallásnak. Ezzel szemben 150 éves tapasztalat azt mutatja, hogy a siketek, dacára annak, hogy beszédmozgásaik akusztikai visszahatásának segítségével le kell mondaniok, — a tartalmat —, a grammatikai formát, — a hangbeszéd folyékonyságát — és hangzási jellegét illetőleg csodálatos

²⁾ Dr. David Katz: Der Aufbau der Tastenwelt. Leipzig, 1925.

beszédképességet tudtak elérni, ha beszédfejlődésük folyamán a megfelelő mennyiségű és minőségű beszédgyakorlatban részesülhettek.

A taktilis szimbólumelemeknek fontossága alig csökken azáltal, hogy ezek az akusztikaiak mellett csak egyoldalulag, szubjektív irányban hatnak, amikor az akusztikai szimbólumelemek szubjektív hatásuk mellett egyszersmind tökéletes objektív jelleggel is rendelkeznek. De a siketek hangbeszédének is megvan a tökéletes objektív jellege, mert halló környezetére beszédbelileg épügy hathat, mint a hallókénak.

A beszélő környezet a sikerre az akusztikai benyomások kizárásával csakis optikai benyomásokkal hathat. Ezeknek az optikai benyomásoknak bizonytalan, sokszor alig megállapítható hatása a hangbeszéd csálhatatlan és biztos akusztikai hatásával össze sem hasonlíthatók. Mindazonáltal a beszédmozgások látható folyamatai, a megfelelő mennyiségű és minőségű beszédgyakorlat révén kifejlődő beszédképesség arányában fokozatosan mind megbízhatóbb kinoptikai beszédképzetet adnak, amelyek a siket egyén beszédkszimbólumainak egy harmadik elemeként, a környezet beszédbeli hatását objektív módon közvetítik vele.

Heinicke legnagyobb érdeme, hogy a logokinesztéziás érzetekben és képzetekben felfedezte a siketek megszólaltathatásának egyedüli szilárd alapját, hogy azokat tudatosan és következetesen felhasználta megszólaltatási gyakorlatában és hogy valahányszor a siketek érdekében megszólalt, mindenkor logokinesztéziás érzetek és képzetek kellő kihasználásának szükségességét hangoztatta. Heinicke mélyreható megismeréséből az nem von el semmit, hogy nem tudott annak a mai szóhasználatnak megfelelő nevet adni. A fontos az, hogy kortársai megértették, amint az kitűnik Platnernek³⁾ rávonatkozó megjegyzéséből: »A hallás hiányát a beszédszervek érzékleteivel törekszik pótolni. Ez az érzéklet az, amely szerinte, a siketeknek a betűk ízét adja.« Még Heinicke, legnagyobb ellenese De l'Epée is tudta, hogy mire gondolt Heinicke amikor neki azt írta, hogy az ő »tanítványai, akik a hangbeszédet nem hallják, hanem azt egy másik érzékszerv által érzik meg, ami azonban egvre megv«⁴⁾ Amikor pedig Heinicke egy De l'Epéehez intézett második levelében azt írja, hogy az ő módszere kizárólag az artikulált és hangzó beszéd alapszik és hogy: »a siketek beszéde viszont a hallást helyettesítő izlésre támaszkodik« szintén nem értették őt félre, nem vették őt szószerint, amint az De l'Epée következő válaszából kitűnik: »A beszédszervek kölcsönös érintkezése semmiképen sem idéz elő izérzetet, hanem csak másnemű, az izérzettől teljesen elütő érzetet.«⁵⁾

A hiányos beszédbeli megjelölés dacára nemcsak kortársai, hanem Heinicke utókora is mindig tudta, hogy mit értett ő arkanum alatt. Azonban nagyon kicsi azoknak a szakembereknek a száma, akik Heinicke megismerését, tanítását kellőleg értékelni tudták. Talán Stahm⁶⁾ értette őt meg a régiiek közül. Ujabban dr. Paul Schumann⁷⁾ és Vahle⁸⁾ értékelik őt kellőképen. A logokinesztéziás benyomásokat

³⁾ G. P. Schumann: Neue Beiträge. S. 39.

⁴⁾ G. P. Schumann: Samuel Heinickes gesammelte Schriften. S. 119.

⁵⁾ G. P. Schumann: Samuel Heinickes gesammelte Schriften. S. 153.

⁶⁾ Stahm: Über den Stufengang beim Sprechunterricht und was damit zusammen hängt. Organ. 1875. 1. 1.

⁷⁾ Dr. Paul Schumann: Samuel Heinickes Sendung. 1927.

⁸⁾ Hermann Vahle: Die physiologische und psychologische (Grundlegung) der Lautsprachmethode in ihrer historischen Entwicklung, 1927.

azonban tudtommal a siketek megszólaltatásánál eddig még senki sem használta ki tudatosan. Még senk isem törekedett tudatosan a siketeknek a hallók konkrét szóképzetei helyett, konkrét logokinesztéziás képzeteket adni és ilyen szimbólumok révén őket megszólaltatni.

Nézzük meg most, hogyan szól hozzánk Heinicke a multból: azt fogjuk látni, hogy az ő nyelvezete még ma is érthető és örökké érthető marad:

»Nem látom lehetetlennek, az ő hiányzó hallását egy másik érzékszervvel pótolni és azt a hangbeszéd fejlesztésének alapjává tenni. Ennek révén érheti el a siket folytatólagos gyakorlattal azt a készséget, amelyet mi a hallás útján a gondolkozásban elérünk.« (Beobachtungen... Ges. Schriften 57.).

»Igy adhatunk a siketek gondolatainak tartós és könnyen előidézhető neveket, melyeken összes fogalmai és egész gondolkodásmódja alapszik. Nálunk ezek az érzetek nem jutnak felszínre, mert az egyidőben ránk ható érzetek nem egyformán világosak.« (Beobachtungen... Ges. Schriften 68.).

»A siket csak a hangbeszéd által — amely nála nem a hallásra, hanem más érzékszervre támaszkodik — kaphatja meg azokat az előnyöket, amelyek fölött a halló rendelkezik és pedig a gondolkozás gyorsaságát és gondolatainak kifejezését illetőleg. A gyakorlat révén azután olyan készséget szerez a hangbeszédben, hogy vele társalogni lehet, mert megfigyeli a vele beszélők ajakmozgásait.« (Beobachtungen... Ges. Schriften 70.).

»Mesterséges eljárás által közvetített érzetekben gondolkoznak és ezen érzetektől keletkező képzetekben, melyek mint hajtóerők hatnak bennük.« (Zweiter Brief Heinickes... Ges. Schriften 149.).

»A dolgok artikulált neveit a lélek csak már ismerős belső ingerek, belső érzetek révén ismerheti fel.« (Wichtige Entdeckungen... Ges. Schriften. 172.).

»A tiszta hangok különböző hatásuk révén részben az izlés érzékéhez kapcsolhatók és szilárd, tartós skálává domboríthatók ki és használhatók fel a siketek által. Aki ilyen skála nélkül akarja a siketet megszólaltatni, az bár adhat neki tartós fogalmakat és gondolkodni is megtaníthatja őt, de az ő kiejtése sohasem lesz tiszta és kellemes; az ő beszéde kellemetlen hangzású marad és lassanként teljesen elmosódik.« (Wichtige Entdeckungen. Ges. Schriften. 210.).

»Nem egyedül a hang az, amely olyan nagy hatást gyakorol gondolkozásmódunkra és a gondolatokat összeköti, hanem a beszédszervek artikulációja szintén hozzájárul, mert hozzákötődik fogalminkhoz és rájuk nyomja bélyegét... és... így... válik lehetségessé, hogy a tapasztalat fölötti intellektuális világba emelkedhessünk.« (Ueber Taubstumme... Ges. Schriften. 233.).

A közreadott idézetek és Heinicke egyéb megnyilatkozásai annak a vádnak a visszavetésére is szolgálhatnak, mintha ő módszerét titkolni akarta volna, hogy azt eladhassa. Amit önmagától megismert, azt hüen közölte az ő korával. És ha Heinicke az ő eljárásának értékét egyetlen egy ízben, pénzzel merte megmérni, azt becsületes önértékből bátran tehetta, De l'Épéehez intézet egyik levelében válaszul arra: hogy ez utóbbi: »ingyen adta a siketeknek azt, amivel az isteni gondviselés őt elárasztotta.«

Amit a logokinesztéziás érzetokről és képzetekről, a siketek megszólaltatásának ezen egyedüli szilárd alapjáról általában mondani lehet,

azt Heinicke munkáiban már meg lehet találni. Talán hogy ma jobb szóhasználattal foglalkozunk Heinicke felfedezésével és hogy a logokinesztéziás szimbólumoknak a kifejezett beszédritmus által való kiemelésének és tudatossá tételének szükségességét még különösképen kiemeljük.

A logokinesztéziás érzeteknek és az azokból keletkező képzeteknek pszichológiai körülírása szükséges még. Ezt a szükségletet, kéziratban meglévő szakpedagógiai munkám már kielégíti. Így bátran mondhatjuk, hogy Heinicke révén, egy eddig ismeretlen, illetőleg a siketeket megszólaltató törekvés által eddig meg nem becsült területét fedeztük fel a konkrét képzeteknek, mely konkrét képzeteket időbelileg a hangbeszéd természetes gyorsasága és térbelileg a logokinesztéziás érzetek lokalizációja ruházta fel a valóság jellegével. Ezeket a konkrét képzeteket, mint a hallók hallási szószimbólumaival majdnem egyforma könnyűséggel érzékelhető logokinesztéziás szimbólumokat a siketek beszédképességének fejlesztésénél és műveltségének emelésénél tudatosan kell felhasználni.

Azzal, hogy Heinicke a siketek megszólaltatásának pszichológiai alapját és egyedüli lehetőségét oly világosan és mélyrehatóan felismerte és olyan következetesen felhasználta, örök időkre és az egész világra való vonatkozásban is, elvitázhatatlanul önmagának biztosította a hangbeszéd módszer feltalálásának érdemét.

e) A jövőben a hangbeszéd lényegével és igazi jelentőségével is jobban kell megismerkednünk. A *hangbeszéd meghatározása* alkalmával még mindig idejüket mult, de megszokott felfogásokkal tévutra vezetettjük magunkat. A hangbeszédet még mindig csak érzelmeink és gondolataink kifejezési eszközül tekintjük, megfelelően az abbeli általános felfogásnak mely az embert csak érző és gondolkozó lények tekinti. A beszédnek ilyen felfogására alapítottuk a multban a beszéd-tanítás és a leíró szemléleti oktatás anyagát. Amikor azután a tapasztalat azt mutatta, hogy a siket érzelmi és gondolatvilágának kifejezési törekvése dacára alig találtuk meg a megfelelő beszédanyagot és alig adhattunk neki megfelelő beszédképességet, — különösen külföldön, — az élményoktatás felé fordult a jobb beszédbeli eredményekre irányuló várakozás. De az élményoktatás sem nyújt kielégítőbb beszédbeli eredményeket. A hangbeszéd így sem válik a siket szerves élet-tevékenységévé.

Előbb fel kell fedeznünk a siket lelkét, emberi mivoltát és emberi mivoltának beszédes szimbólumát, az ő jelbeszédét és annak lényegét, hogy felismerhessük a hangbeszéd igazi lényegét.

A siket emberi mivolta az ő, mindenkori fejlettségének megfelelő céltudatos tevékenységében, cselekvésében jut kifejezésre. Mindig tudja a siket, hogy miért tevékenykedik, amint mindig tudja azt is, hogy miért jelel, hogy jelzésével milyen célt kíván elérni. A siket jelelése épen olyan izommozgás, épen olyan cselekvés, mint az ő egyéb izommozgásból álló és cél felé törekvő cselekvései. A siket jeleléssel cselekszik, jeleléssel hat a környezetére, jeleléssel változtat a környezetének külső (fizikai) és belső (pszichikai) állapotán és ezzel saját testi és lelki szükségleteit is kielégíti. A siket jelbeszédének rendeltetése tehát egyáltalán nem merül ki az érzelmek és gondolatok kifejezésével, — ezeknek kifejeződését mellesleg szintén meg lehet állapítani, — az kizárólag testi és lelki szükségleteinek kielégítésére irányul.

Az ember cselekvő lény. Az ember érzelmei és gondolatai, az ő cselekvésének irányítására szolgáló pszichikai eszközök csak. Minden emberi tevékenység, így a hangbeszéd is, céltudatos cselekvés. A hangbeszéddel épügy cselekszünk, épügy kielégítjük testi és lelki szükségleteinket, mint egyéb motorikus berendezettségeinkkel. »A beszéd tevékenység, céltudatos cselekvés« mondja Jespersen 9). Az a tény, hogy beszédbeli tevékenységünkkel egyéni szükségleteinket elégitjük ki, nem dől meg azzal, hogy egyéni szükségleteink beszédbeli tevékenységünkre csak közvetve elégiülnek ki. A hangbeszéd, épügy, mint a jelbeszéd a cselekvés egyik, az embert jellemző formájaként tekintendő.

Ha a hangbeszédet az itt adott szempontok szerint törekszünk megismerni és megszólaltatási munkánk szempontjából elbírálni, értékelni, akkor a siketek beszédképességének, beszéddel való cselekvési képességének felépítésében biztonságban és céltudatosabban haladhatunk előre. A hangbeszédet teremtő pszichikai energiát, a tudatalatti analógiánatást és a beszédbeli öntevékenységet akkor a siket gyermekben is sikerül majd érvényesíteni és az ő megszólaltatásánál, mint belső tényezőt felhasználni.

III. A pedagógiai tényezők kérdése.

Ha sikerül így a hangbeszédet a siket gyermek szerves élettevékenységévé tenni, akkor már csak a külső pedagógiai tényezőktől függ, hogy a siket gyermek a normális ember fejlettségi fokát minél inkább megközelíthesse.

1. A siketek nevelés-oktatását mindezideig csakis pedagógiai területnek szoktuk tekinteni. Az ilyen felfogás mellett azonban siket növendékeink alig érhetik el a jogosan igényelt emberi előnyöket, az emberi lét méltóságát.

a) Minthogy a siketség és a megsiketülés nem szükségképen felépő fogyatkozás, az emberi közösség állandó feladatává kell tenni, hogy nemzetgazdasági-kulturális és közegészségügyi intézkedésekkel az ilyenmü és hasonló jövőbeli fogyatkozásoknak elejét vegye.

b) Abból a tényből, hogy a siketek 90 százaléka a szegényebb, müveletlenebb néprétegből kerül ki, hogy tehát a siketség szociális rendellenesség következménye, az következik, hogy az emberi közösség multbeli mulasztásait és azoknak káros következményeit a jelen társadalmának kell jóvá tennie. A siket egyéneket siketségükért, megsiketültségükért jog szerint kárpótolni kellene a hivatalos közösségnek, az államnak a terhére. De minthogy ez nem lehetséges, minthogy a hiányzó hallást semmiféle kincsel nem lehet kárpótolni, az állam kötelessége legalább arról gondoskodni, hogy a halláshiány káros és az emberi társadalomra zavaró következményei: a némaság, vagy a meg-némulás teljesen kiküszöböltessenek.

A némaság, mint a siketség következménye úgy tekintendő, mint szociális rendellenesség, mint betegségi jelenség a társadalmon belül. Ezt a szociális betegséget meg kell gyógyítani és ezáltal egyéb társadalmi zavaroknak (meg nem értettségnek, kiküszöböltségnek, el-tartási kötelezettségnek) elejét kell venni.

c) A némaságot beszédtherápiái beavatkozással beszédképességgé kell átváltoztatni. Ezt a gyógyító eljárást pedig már abban a korban

⁹ O. Jespersen: *Languag, its nature, development and origin.* 1921. 6. 1.

kell megkezdeni és be is fejezni, amely kor a halló gyermeknél is, különösképpen a beszédfejlődés számára köttetett le a természet által. Ezt a követelményt nem vehetjük egészen szószerint, mert hiszen amíg a hallási szóképek érzékelhetősége olyan nagy, hogy már az egy éves kor előtt is képesek echoláliás reakciót kiváltani és ezek révén a halló gyermek ugyszólván életének első napjától kezdődőleg fejlődik bele a hangbeszédbe, addig a siketek logokinesztziás érzékét az eddigi tapasztalatok szerint csak a 2—4 éves kor között sikerült kifejleszteni, tudatossá és felhasználhatóvá tenni. A siketek kezdő megszólaltatásának lehetősége tehát sokkal későbbi időponthoz van kötve, mint a halló gyermek aktív beszédének megindulása. Azért tehát mielőtt csak lehetséges, meg kell kezdeni a siket megszólaltatását, még mielőtt a beszéddel való hatásra törekvés endogén tényezője a siket gyermeknél a jelbeszéd formájában keresne kielégülést. A siket gyermek megszólaltatását oly korán kell megkezdeni, hogy azt a belső energiát, amely különben jelbeszéddé változna át, a hangbeszéd érdekében teljes mértékben ki lehessen használni.

Eső után köpenyeg az a megszólaltatási munka, eredményével együtt, amely a 6—7 éves korban kezdődik, amikor a siket gyermek lelki feszültsége a taglejtések árjával tört már magának utat.

d) A halló gyermek beszédfejlődése egy bizonyos korban kezdődik és egy bizonyos korban, bizonyos idő múltán befejezettnek tekinthető. A halló gyermek egy bizonyos időhatáron belül kapja meg mindazon beszédbeli benyomásokat környezete részéről és ugyanazon időhatáron belül szerzi meg magának azt a beszédgyakorlatot amelyre tökéletesnek mondható beszédképességhez szüksége van. A megfelelő beszédbeli benyomásokat és a megfelelő mennyiségű és minőségű életteljes beszédgyakorlatot a siket gyermeknek is a halló gyermekével azonos időhatáron belül kell megkapnia, ha azt akarjuk, hogy a siket gyermek beszédfejlődésénél is érvényesüljön a csodálatos, tudatalatti analógiahatás.

A megsiketült gyermeket megsiketülése után azonnal kell különleges beszédápolásban részesíteni, akár a két éves kortól kezdődőleg is, nehogy a már megszerzett beszédképesség kárba vesszen, eltűnjön.

A megszólaltatást, valamint a már megszerzett beszédképesség megmentését illetően, a siketek nevelés-oktatási intézményei pedagógiai intézményeknek tekintendők, melyekben minden siket, megsiketült, néma és megnémult gyermeknek a neki megfelelő beszédbeli terápiában kell részesülnie. Úgyanis:

2. A normális szellemi képességű született siketek egész más beszédbeli kezelésre szorulnak, mint a több-kevesebb beszédképességgel bíró megsiketültek. A nagyothallók ugyancsak különleges gyógypedagógiai segítséget igényelnek és ismét más és más logopedagógiai feladatok elé állítanak e gyengébb tehetségű siketek és megsiketültek. Beszédtherápiailag különlegességet kell tennünk az iskolaköteles kor előtt és az iskolaköteles korban megsiketült gyermekek között is, habár mindkét megsiketülési esetben a beszédtherápia kezelést azonnal meg kell kezdeni.

A siketek intézményei a hangbeszéd közvetítése mellett általános nevelési és oktatási feladatot is kell hogy végezzenek. Ma már alig kell igazolni azt, hogy különösen a felsőbb osztályok fiú- és leánynövendékei, mint egymástól különböző növendékanyag, más-más fejlődési igénnyel, más-más pedagógiai feladatok elé állítják a siketek intéze-

teit. Még beszédbeileg is külön igénye van az egyik nemnek, mint a másiknak. Azt hiszem, ideje volna már nálunk is megszüntetni azt az állapotot, amely a leányoknak a fiukat megillető nevelést-oktatást ad. Ha a mellett számtalan indokot lehet felhozni, hogy a leányok- és a fiúk intézetenként ne választassanak szét, arra nehéz pedagógiai indokot találni, hogy miért kerülnek a fiúk és a leányok közös osztályba ott, ahol már az alsó fokon is megvan a párhuzamos osztály, mint elválasztási lehetőség. A megszokásra való hivatkozás nem pedagógiai indok.

Az iskolaköteles kor előtt megsiketült gyermekek beszédképességének megmentési szükségére külön ki kell térnem. Aki a két éves halló gyermek beszédmegértésének és beszédhasználatának fejlettségét ismeri, megérti, hogy milyen óriási érték vesztet el a megnémulással. A beszéd közkinccs még akkor is, ha ezen közkinccs hiányát egyelőre csak a családnak kell éreznie. Hogy milyen közkinccs a beszéd a közösségre nézve, azt egy-egy siket gyermek megszólaltatásával kapcsolatban felmerülő költség nagysága is mutatja, ha más, nemesebb mércével nem akarunk a beszédhez férközni. És most ismét csak a pénz mértékével, a felmerült óriási költséggel becsüljük meg azt a veszteséget, amely a közösséget érte azáltal, hogy a megsiketülés következtében hangbeszédképességüket elvesztett gyermekeket, megnémultakat, hosszú évek nehéz munkájával újra kellett megszólaltatni. Ezért a szociális és materiális szempontból egyaránt igen nagy veszteségért a siketek nevelés-oktatásügyének multbeli és jelenlegi merev szervezete a felelős.

A jövőbeli céltudatosabb pedagógiai törekvésnek tehát a siketség kategóriájába tartozó gyermekek *homogén csoportosításának szükségességéből* kell kiindulnia. Ebből folyólag egy-egy országnak, a siketek számára fennálló intézményeit, egységesen úgy kell átszervezni, hogy minden siket, hallásbelileg- és beszédbelileg fogyatékos gyermek a neki megfelelő beszédbeli kezelésben részesülhessen. A siketek jelenlegi tanintézeteit beszédtherápiai intézetekké kell átszervezni, olyan intézményekké, amelyekben a siketek hangbeszédének kifejlődéséhez beszédbeli gyógyulásához elegendő levegő, világosság, melegség, állandó gondozás, szabad mozgás és tisztaság áll rendelkezésre. Mindegyik új követelmény.

3. Napsugaras levegőt a siketek beszédképessége számára!

A halló gyermek beszédképessége a beszélő környezetnek és a gyermekben rejlő endogén tényezők kölcsönhatásának az eredménye. A *beszélő környezet* az éltető levegője a normális beszédkifejlődésnek. Mennyivel több, jobb levegőre volna tehát szüksége a siketnek, hogy az ő lelkéből is fakadjon beszédképesség. A mult ki nem elégitő pedagógiai gondolkodása teljesen elvonta a siketektől a beszélő környezetet és jelelő közösségekbe tömörítette őket. Jellel át meg átfertőzött levegőben nem tenyészhet beszédbeli egészség!

Hogyan teljesítsék a siketek intézetei a siketek társadalmosításának feladatát, ha kis koruktól kezdődőleg a beszélő társadalomtól elkülönítve, azzal heterogén társadalomban nevelik őket! A siketek megszólaltatásának és társadalmosításának kettős feladata parancsoló követelménnyé teszi, hogy kezdettől fogva hasonló koru halló és beszélő gyermekek körében neveltessenek és részesíttessenek még külön beszédfejlesztésben is.

A siketek intézeteinek felállításával a mult és a jelen öntu-

datlanul lemondott a beszélő környezet segítő hatásáról. Adminisztrációs és más mellékes megfontolások és semmiképpen sem pedagógiai szükség vezetett ilyen intézetekhez és ami a legrosszabb, zárt, internátusokhoz, mialtal a siketek beszédkészségének éltető ereje, levegője, a beszélő környezet elvonatott.

Az angol és amerikai magánintézetek a siketeket már hasonlókorú halló gyermekek körében nevelik. Ami ott lehetséges, azt a jövőben nálunk is meg kell valósítani. Ha az itt leszögezettek majd megéretté, találnak, akkor magától kialakulnak azok a szükséges pedagógiai életformák, amelyeknek ma még csak a hiányára mutathatunk rá.

A hangbeszédbeli légkörnek a siketek számára való biztosításával az ő beszédfejlődésük érdekében már részben megfelelő világosságról, napsugárról, mozgásról, azaz beszédbeli öntevékenységről és beszédbeli tisztaságról is gondoskodtunk.

Beszédbeli világosság, a hangbeszéd szükségességének megnyilvánulását jelenti, amely a siket gyermek halló- és beszélő kortársainak közvetlen hatásából ered. Ugyanaz a közvetlen hangbeszédbeli hatás, beszédbeli tevékenységre, a már megszerzett beszédbeli készségének következetes felhasználására is ösztönzi a siketet. A siketek megszólaltatásával megbízott szakemberek az ő beszédszükségletüket is jobban ki tudják elégíteni, ha az életteljes formában nyilatkozik meg minduntalan. Azt hiszem, és mindenki meggyőződhetik arról, hogy ilyen beszédgyógypedagógiai feltételek és kezelés mellett a siket gyermek beszédbeliileg, szellemileg és erkölcsileg ugyanugy fejlődne, mint a halló gyermek, anélkül, hogy kénytelen volna magának jelbeszédet alkotni.

4. Beszédbeli melegség alatt azt a hatást értjük, amelyet a halló gyermekekre az ő édes anyja gyakorol, mialatt anyanyelvének birtokába kerül. A halló gyermek anyanyelvben nő fel és nem apanyelvben.

A beszédfejlődés a halló gyermeknél is a gyámoltalan segítségnek és az ügyetlen ügyesítésének az eredménye. A siket beszédbeli gyámoltalansága és ügyetlensége tehát még jobban szorul rá az anyára, a nő, beszédbeli kíségetésére és gondozására, mint a halló kised. Ápoló, segítő munkájában a nő életelemében érzi magát és száz, csodával határos lehetőség felett rendelkezik, amikor az apa, a férfi mindig elveszti a fejét. Az élet apró zavaraival szemben a férfi mindig tehetetlen és korlátolt cselekvési képességű. A férfi nem tud ápolni, segíteni, az ő lelki egyensúlyát környezetének gyámoltalansága hamar felbillenti.

A férfi érzelmi dolgokkal és szubjektivitásokkal szemben tanács-talan, ő objektív és nagyvonalú élettevékenységek felé törekszik ösztönösen. Nagy hatások előidézésében éli ki magát, kicsi eredménytelenségek, vagy alig megnyilvánuló eredmények felőlrik az ő energiáját. A szubjektív tevékenységek a nő feladatkörébe tartoznak. A beszéd is a szubjektív tevékenységek sorába tartozik. A megszólaltatás aprólékos munkája, e munkának alig megnyilvánuló előhaladása, lát-szólagos eredménytelenségei csakis a nő állandó segítségi készségével és ápolói intuíciójával vezethető eredményhez. A siket gyermek megszólaltatásának aprólékosságában is tökéletességet kívánó türelmi munkáját csakis nőtől várhatjuk el.

Allításaimat a következő tények is igazolják:

Arnold Vilmos Dániel (Riehen), intézetének hirnevét, növendékeinek felülmulthatatlan beszédkészségét nagyrésztben női segéderőinek

tulajdonította. A szerzetes nővérek által vezetett siketek intézeteinek felülmúlhatatlan beszédbeli teljesítménye (Bruxelles, Boston Spa), is számításba veendő. Ha egy-egy pedagógiai elgondolás és rendszer nagyobbára férfi nevéhez szokott kötve lenni, nem egy pedagógiai újítást és rendszeres elgondolást nőnek köszönünk. Örökké élő nevek: Brunswick Teréz, Veres Pálné, Montessori Mária. Ne feledkezzünk meg jelenleg működő neves hazai nőpedagógusainkról, valamint a genfi és bruxellesi női pedagógiai reformátorokról sem. A siketek nevelés-oktatásügyének területéről: teljesen új utakat vágtak és férfi által soha el nem érhető beszédbeli eredményeket mutattak fel a Garrett nővérek és mutatnak fel ezeknek amerikai és angol női követői. Ide vonatkozó beszédes jelenség az is, hogy Amerikában, Angliában, valamint a Skandináv államokban a siketek megszólaltatásának munkája az alsó osztályokban teljesen a nők kezében van. 10) A siketek nevelésügyi nemzetközi konferenciáján egyedül a női szakemberek demonstrációi voltak figyelemre és utánzásra méltók.

Az előadottakkal szemben mindenkor férfiszakemberek voltak azok, akik megszólaltatás, a beszédfejlesztés helyett, beszédtanítást üztek, akik előre megállapított és grammatikai szempontok szerint igazodó tantervek alapján a hangbeszédet taníttatni kívánták és kívánják, akik a megfelelő mennyiségű és minőségű beszédgyakorlat helyett, a nyelvvalaktani eszméltetésben látják a siketek megszólaltatásának lehetőségét. Csak férfi pedagógus képes a hangbeszéd készségét úgy kezelni, mintha az tipikus ismeret volna. A tanárnőt, az ő intuitív megérzése mentesíti az ilyenféle tévelygéstől. A. J. Story, 11) a helyes beszédfejlesztési módszer kialakulását Angliában, a tanárnők alkalmazásához köti.

Azt hiszem, hogy ezek után senki sem kételkedik abban, hogy a tanárnőben olyan természetes beszédfejlesztési energia vár kiaknázásra, mellyel semmiféle tanári teljesítmény nem hasonlítható össze. A megfelelő energiának tehát megfelelő érvényesülési lehetőséget!

A tanárnők alkalmazásával a férfi tanerők nem válnak feleslegessé, hiszen a siketek intézményeire a beszédbeli feladat mellett általános nevelés-oktatási feladatok is hárulnak. Különösen az oktatás terén megéppen a férfi van az ő elemében.

5. Minthogy a hangbeszédkészségnek, mint az életteljes cselekvésnek egyik formájának a siketek szerves élettevékenységévé kell válnia, nem elégedhetünk meg a jövőben azzal, hogy a siketekkel csakis órarendszerűen foglalkozunk hangbeszédbelileg. E tanulmány keretében kidomborított hangbeszédetadó tényezők és a felállított követelmények együttműködésükben épen azt célozzák, hogy a siket gyermek, éppúgy mint halló kortársa, *éber állapotának minden pillanatában, külső hangbeszédbeli hatás és beszédhasználati szükség alatt legyen.* Csakis így válhatik a hangbeszéd a siket gyermek szerves élettevékenységévé és anyanyelvévé. A siket társadalmisításának feladatát olcsóbb eszközökkel el nem érhetjük. De nem csüggedünk el. Amint a mult erőfeszítése és eredménye a kezdeményezők várakozását sokban felülmulta és bennünket, az utókort elismerésre, őszinte bámulatra ragadott, bizakodással nézhetünk jövőbeli teljesítményeinkre

¹⁰ Lásd még: Michels, A siket gyermek gyógypedagógiai védelme. Különlenyomat a „Magyar Gyógypedagógia” 1926. 7. 10. számából.

¹¹ A. J. Story: The present position of the education of the deaf in Great Britain. International Conference of the Education of the Deaf. London, 1925. 24. 1.

is. Bizva bizunk abban, hogy ha a siketek érdekében ma felszólalunk és további jogos követelményekkel lépünk a társadalom elé, meghallgattatásra találunk és követelményeink már holnap meg is valósulnak.

6. Igen nagy pedagógiai félszagséget jelent manapság az a tény, is, hogy az alsó osztályokban, a megszólaltatás kezdő fokán a maximális 15-ös növendéklétszámot találjuk meg, míg a felső osztályokban, ahol már csakis általános nevelési és oktatási feladatok előtt kellene, hogy álljanak a növendékcsoportok, ahol tehát már nagyobb növendékcsoportok haladhatnának egyöntetűen, aránylag nagyon kicsiny növendéklétszám található mindenütt. Nem érdekel itt bennünket ennek külső oka, az ebben kifejezésre jutó pedagógiai észszerűtlenségen akadunk csak meg. A »laissez aller« elvnek már végre valahára *hadat kell üzennünk*; a már jelenleg is rendelkezésre álló pedagógiai energiát gazdaságosabban kell felhasználni. A beszédérdek közössége egy és ugyanazonmű gyermekek keretén belül is csak legfeljebb négy-öt tagra terjed ki, míg a tudmányszomj közösségének a siketek felsőbb osztályaiban, csakis a sajról olvasási lehetőségek által megszabott korlátjai vannak.

IV. A tanárképzés.

Tanárképzésünk feladatai a jövőben feltétlenül megsokasodnak de annak nivója emelkedni fog. A szükséges szaktudásnak kialakulása speciálpedagógiánk és különleges segédtudományai terén, fejlesztőleg fog hatni az általános pedagógiára és annak segédtudományaira is. A nyelvtudomány is új vizsgálati szempontokat kap majd a siketek megszólaltatásának elméletétől. Ha ehhez azt vesszük, hogy természetes energiájuk, hajlamuk szerint elfoglalva, tudományos szakképzettség birtokában, megfelelő pedagógiai tényezők mellett, a jövőben nagyobb és tökéletesebb beszédbeli és általános pedagógiai teljesítményekre lesznek képesek férfi- és női szakembereink, akkor személy szerint nincs miért aggódnunk a jövőtől és jövőbeli értékeltetésünktől. Hivatásunk szociáltherápiái jelentősége és szakpedagógiai teljesítményeink ki fogják küzdeni tudni jogos igényeinket.

Összefoglalás.

Távol áll tőlem megfeledkezni arról, hogy siket, siketnéma gyermekekkel van dolgunk. Ellenkezőleg. Nagyon jól ismerem feladatunknak majdnem leküzdhetetlen nehézségeit. Nagyon jól tudom, hogy jelenlegi ki nem elgéítő eredményeinknek igen mélyreható okai vannak. Megvizsgáltam ezeket az okokat és a jelen tanulmány keretén belül rámutattam azokra, épügy a múlt mulasztásaira és az egyéb jövőbeli teendőkre is. Itt a helye kimondani azt, hogy a siketek beszédképességét tulságosan olcsó pedagógiai eszközökkel gondoltuk megszerezhetni, hogy a társadalom többel tartozik a siket gyermeknek, mint amennyit máris áldoz érte, de le kell szögezni azt is, hogy már ez az áldozat is pedagógiailag gazdaságosabban kell, hogy felhasználtassék a jövőben.

Az általunk felállított pedagógiai követelmények bármelyike, önmagában véve, különben változatlan viszonyok mellett, alig képes teljesíteni a hozzája fűzött várakozásokat, de ha az összes pedagógiai tényezőket, — tehát a: szaktudományt, a nő természetes adottságát, a növendékek homogén csoportosítását, az egyes csoportok létszámának rendezését, a hasonlókoruak beszélő környezetének hatását, az állandó beszédbeli segítséget, stb. — fejleszteni illetőleg együttes hatásra juttatni

törekszünk, akkor a siketek pedagógiájának gyakorlati teljesítményei alig maradnak majd mögötte az általános pedagógiai teljesítményeknek.

A jövő fejlődése feltétlenül vissza fogja vezetni a siketeket a halló gyermekek kéz, és megfogja szüntetni a siketek tanárának jól megőrzött külső elkülönítettségét is. A siketek érdekében való küzdelmet önmagunkkal szemben kell megkezdennünk. A siketek tanárai, a siketek intézményei, a siketekért vannak és nem megfordítva. A külső elkülönítettségért azonban eredményesebb és áldásosabb munkálkodásunkban találunk majd kárpótlást. Nagyobb pedagógiai értékünk, hatalmunk, a jövőben bensőségesen fog majd megnyilvánulni és az államhatalom részéről is méltánylásra találni.

Amint a modern gyárilap az anyagfeldolgozás technikáját a legfejlettebb mérnöki tudással és a megismert legtökéletesebb termelési tényezőkkel törekszik felülmulhatatlanná tenni, úgy kell a jövőben a siketek megszólaltatási, nevelés-oktatási, egyszóval: emberformálási technikáját a legfejlettebb szaktudással és a legtökéletesebb pedagógiai tényezőkkel nemes értelemben gazdaságossá tenni!

Magasabb céljaival fejlődjék majd a siketek ügye!

I R O D A L O M.

Dr. W. Gude: Die Gesetze der Physiologie und Psychologie über Entstehung der Bewegungen und der Articulations-Unterricht der Tauhstummen. Leipzig, 1888.

Malisch: Különböző közleményei a »Blätter für Taubstummenbildung« évfolyamaiból 1919. óta.

W. von Bechterew: Objektive Psychologie. Leipzig. 1913.

Dr. D. Katz: Der Aufbau der Tastenwelt. Leipzig. 1925.

Dr. H. Gutzmann: Sprachheilkunde. Berlin. W. 1912.

Georg u. Paul Schumann: Samuel Heinickes ges. Schriften. Leipzig. 1912.

Georg u. Paul Schumann: Neue Beiträge zur Kenntnis Samuel Heinickes. Leipzig. 1909.

Stahm: Über den Stufengang beim Sprechunterricht, und was damit zusammenhängt. Organ, 1875. 1. l.

Hermann Vahle: Die physiologische und psychologische Grundlegung der Lautsprachmethode in ihrer historischen Entwicklung Hamburg. 1927.

Dr. Paul Schumann: Samuel Heinickes Sendung. Hamburg. 1927.

O. Jespersen: Language, its nature, development and origin. London. 1921.

Michels Fülöp: A siket gyermek gyógypedagógiai védelme. Különlenyomat a »Magyar Gyógypedagógia« 1926. 7—10. számából.

A. J. Story: The present position of the education of the deaf in Great Britain. International Conference of the Education of the Deaf. London. 1925.

TARTALOMJEGYZÉK:

Bevezetés — — — — —	101
I. Új célkitűzések és új lehetőségek keresésének szükségessége — — — — —	101
II. A siketek pedagógiájának kérdése — — — — —	102
III. A pedagógiai tényezők kérdése — — — — —	111
IV. A tanárképzés — — — — —	116
Összefoglalás — — — — —	116
Irodalom — — — — —	117

A magyar előadók a külföldi kartársak iránti előzékenységből, hogy ők teljességükben elmondhassák mondanivalóikat, csupán kivonatosan ismertették előadási anyagukat, itt azonban természetesen teljes egészükben közöltetnek.

Az elnök valamennyi előadónak előadását szíves hangon köszönte meg, a külföldieknek német nyelven is.

A közgyűlés ezután egyesületi életéről a szokásos beszámolókat hallgatta meg s elfogadta egyhangulag a titkári és pénztári jelentéseket, a zárszámadásokról szóló számvizsgálói jelentést, a szerkesztő beszámolóját.

Végül a tisztújítást tartotta meg a közgyűlés, amelynek: egyhangu, közfelkiállítással történt meg az eredménye:

Elnök: Herodek Károly. *Társelnök:* Nagy Péter. *Alelnökök:* Schannen Péter és Istenes Károly. *Titkár:* Völlmann János. *Jegyző:* Magyar László. *Pénztáros:* Konrád György. *Ellenőr:* Rédiger Károly. *Szerkesztő:* Schulmann Adolf. *Belső munkatársak:* Borbély Sándor, dr. Bárczi Gusztáv, Deschensky Ferenc, Herodek Károly, Kirschenheuter Ferenc, Michels Fülöp, Ehling Jakab, Völker József és Schreiner Ferenc. *A kiadóhivatal vezetője:* Pirovits Jenő. *Számvizsgálók:* Fizáry Bódog, Hochrein Lajos és Mayer András.

Választmányi tagok: Bárczi Gusztáv dr., Deschensky Ferenc, Kondra Mihály, Kirschenheuter Ferenc, Klug Péter, Hövényes Antal, Michels Fülöp, Palatinus N. Károly, Puha László, Schreiner Ferenc, Simon József, Sturm József, Supka Károly, Szabady Géza, Szentgyörgyi Gusztáv, Tóth Zoltán, Török Sándor, Vatter Ferenc, Völker József és Vida Lajos. *Póttagok:* Góts Ottó, Szép József és Thüringer János.

Meg kell említenünk, e közgyűléssel kapcsolatban, hogy a közgyűlés hálás köszönetet mondott Michels Fülöpnek, azokért az érdeimeiért, fáradhatatlan agitációjáért, amelyet a külföldi kartársak meghívása körül, idejövételük, ideszoló megkeresésük érdekében kifejtett,

Cházár András lakoma

A siketnémák váci intézete, ennek tanári testülete évenként szeptember 26-a táján, a magyar siketnéma oktatás alapvető okmányának kelte napján, a magyar siketnéma oktatás kezdeményezőjének emlékeztére Cházár András ünnepélyt rendez. Ez ünnepségre megszokta hívni a testvér intézetek tanári testületeit is és ezekkel, az intézet növényedékei jelenlétében s azok részvételével megkoszorúzzák Cházár András szobrát. Este a társasvacsorán a felkért ünnepi szónok, a Cházár András serleggel a kezében mond megemlékezést a nekünk, de a magyar nemzetnek is halhatatlan nagy férfiújáról.

Ez alkalommal észszerű volt ezt az ünnepséget a jubileumi ünnepséggel összekötni. Így is történt.

Az intézet ebédlőjében, az intézet adta ezuttal az ebédet, amelyre a kül- és belföldi kartársakon kívül természetesen hivatalos volt ezuttal a városi tanács, s ennek valamint városnak feje, a polgármester is, feleségével együtt, aki a zászlószentelési ünnepségen a zászlóanya tisztet töltötte be.

A Cházár beszédet ez ünnepi alkalommal Simon József h. szakfelügyelő mondotta, aki új oldaláról mutatta be Jólészi Cházár Andrást,

Az értékes méltatást teljes egzéében itt adjuk, s aki azt nem hallotta, itt fogja gyönyörűséggel olvasni s fogja utólag megállapítani azt, amit a jelenvoltak a beszéd után tettek meg mindjárt: megtapsolni s az ünnepi szónok, ünnepi szavainak őszinte melegséggel gratulálni.

Simon József ünnepi beszéde:

Mélyen tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Ebben a pillanatban, amikor a siketnémák kir. orsz. váci intézetének alapítása óta 125-ször fordul meg az időkerék, a magyar mult ködén át feltűnik lelkem előtt egy törekeny testü és szikár arcu, de hires bajvivó, a magyar nemzeti gondolat bátor megvallója, martirja, a magyar ugart tényleg szántó táblabíró, Jóléshi Cházár András.

A mult ködén át ide néző szemében lángoló tűz vagy on most is, törekeny teste megizmosul, amint a munka dicsőséges harcába beleáll, s mint híres magyar »gerelyvető« viaskodik, nem önmagáért, hanem nemzete ügyéért. A 125 esztendősi multat idézem az ő jelében.

Ebben az ünnepélyes pillanatban az Ő életéből két kimagasló oszlop ragadja meg lelkemet. Két ércfal, amelyre mint hatalmas boltozat ráépülhetett mindnyájunk imádságos fájdalma: a boldog Magyarország. Az egyik, ami kiérzik az 1790-iki országgyűléshez benyújtott esedező leveléből, amikor azt írja: »oszlopot emelne a Társaság az emberi méltóságnak, ha az ily szerencsétlen szülőktől született szerencsétlen magzatokat a *maga* gondviselése alá venné.« Érzésem szerint ebben a pár sorban benne van az államnak egyenes és kizárólagos joga, kötelessége, hogy a szerencsétlen magzatokat a *maga* gondviselése alá vegye s ne engedje, hogy érettük a társadalomnak, kisebb-nagyobb társadalmi közösségeknek, közületek kelljen szót emelnie. Ugy érzem, hogy Cházár András lelkében — legalább ezen idézet bizonyossága szerint — az állami kötelező gondoskodás szükségése és célszerűsége élt. A másik oszlop, amin az én lelkem drága gondolatépülete is áll, ott van a Rozsnyón 1801-ben Boldogasszony hava 28. napján kelt levele utolsó soraiban ilyképen: »Hallása lészen a siketeknek, szólása a némáknak, továbbá ezen jótétemény (intézet) a nemzetnek disze, szent vallásunknak dicsőítése, az élőknek adózás, a születendőknek áldoztatás.«

Két ércfal: az állami gondoskodás s az áldozatos szeretet.

Minden nagy ember emberi értékét az a hatás méri meg, amit korára gyakorolt. Ez Cházár Andrásra soha sem lesz vonatkoztatható: Beszédeiben, írásaiban, cselekedeteiben meglátszik izzó magyarsága, törhetetlen ragaszkodása ősi jogunk, nyelvünk, jussunk iránt, fáradhatatlan munka és megértő szeretet az elesett magyar értékek, a szerencsétlen, szegénységben sanyilódó magyar nép iránt. Minden igazsága bibliai Ige ma is. Minden szava, írása döbbeentes erejével hat most is, csodálatosan nem hatott az az ő korában. Ez azonban nemcsak az ő, hanem nemzetünk tragikumuma is.

Tegyük fel, hogy esedező levele szerinti oktatási kötelezettség és gondoskodás megvalósul az ő korában és nem várát még azóta is magára, képzeljük el, hogy állami gondoskodás tárgya lesz népnevelésünk, népgondozásunk, néperőgyűjtésünk, lett volna-e, lehetett volna-e 1848. kellett volna-e 1867, s elkövetkezhetett volna-e 1914—1918. s végül a Trianon ügy, amint gyászosan elkövetkezett. 125 esztendősi állami népoktatás összekovácsolt volna érzésben és gondolatban minden idegen ajku nemzetiséget s nemzeti nyelvünk mint erős, mint a

legerősebb faji kötelék elválaszthatatlan nemzeti egységbe sűrített volna bennünket a tóttal, ráccal, oláhval egyaránt. Az állami népoktatás nemzetünknek tudatosan erős faji sajátosságát rányomta volna bélyegül valamennyi hozzánk beköltözött idegenre s kiölt volna lelkéből minden széthuzásra késztető akarást.

125 esztendőös állami gondoskodásba vétele az elesetteknek, a gyengéknek, a siketeknek, némáknak, vakoknak, gyengeelméjűeknek minő glóriát fonhatott volna a magyar nemzet tövissel sokszor megkoszorozott szent feje fölé.

125 esztendőös állami népgondozás, egészségőrzés, egészség javítása mit alkothatott volna abból az ős, televénytalaju magyar életelekből, amiből még három világégés sem tudott annyit elpusztítani, hogy ne maradjon a Csonka hazában 8—9, s a nagy Magyarországon 20 millió ember.

Állami gondoskodás a népoktatásban, állami beavatkozás a népmegmentésében. 120 esztendőnek kellett leperegnie az idő homok óráján, hogy törvény szülessék 1921-ben az iskoláztatási kötelezettség teljesítésének biztosításáról, amibe szerényen huzódik meg egy pár rövid mondat, ami szerint a testi és szellemi fogyatékoságban szenvedők tankötelezettsége is fenn áll, de a törvény végrehajtásáról még 1921. óta sem történhetett gondoskodás.

Intézetünk és intézményeink csak 1919. óta érzik jobban és közvetlenebbül az állami támogatás előnyeit, mi tagadás benne, azóta is a hivatalos felsőbbségnek szinte közelharcot kell vívnia az államnak ezen a téren jelentkező egyenes kötelességei teljesíthetésének eszéért.

Intézeteink és iskoláink legtöbbször el kell hogy utasítsák azokat, akiknek sorsa csak hozzánk van kötve, akiknek a kenyér eltört botját csak mi adhatjuk a kezébe. El kell utasítanunk, mert intézeteink befogadóképessége szűk, új intézmények alapítása pedig megdül az anyagi tehetetlenségen. 24 embermentő intézet és intézményünk minden igazgatója, tanára, tanítója egy a Cházár András szellemében, egy az akarásban, a munkáért való rajongásban s legtöbbször egy a megnemértésben is. Közös sorsunk előljáró örök példája, Cházár András, jer, biztass meg minket, jer, igazíts el minket, jer, vigasztalj meg minket. »Hallása léssen a siketeknek, szólása a némáknak, lenni fog a nemzetnek disze, lenni fog ezen kívül az élőknek adózás, a születendőknek áldoztatás.«

Cházár ezeket a jóslásokat azoknak szólja Rozsnyón kelt levelében, akik adózánnal megnyitni segítik ezeket a százados falakat. Látomásom és egy századon át visszahalló füleim egy pillanatra átalakítják lelkének ihletét s felcsendül a jövőbe vetett hitünk zsolozsmája: leszen minden testileg siketnek lelki meghallása, minden némának tiszta magyar nyelvű szólása, minden testben-lélekben fogyatkozottnak iskolai hajléka, ami léssen a nemzetnek disze, s ezzel együtt nekünk az élőknek ezen a mezőn ugart szántóknak adózás, mert hiszen kinek volt közöttünk, csak egynek is még munkája után az adó, s léssen az utánunk jövőknek áldoztatás.

Cházár András, ebben a jelben köszöntöm magyar multunkat azért, hogy adta nekünk lelket, hittel bizó szeretetedet, erős türeseedet a szenvedésben megállásodat. E nélkül nem volnánk mi azok, amik vagyunk: hirdetői a szent nagy Igazságnak, minden elmulhat, de a másokért tett munkás szeretet megtart és felemel.

Ezzel az imádságos érzéssel emelem ajkamhoz e szent edényt; s vesze magamhoz az Élet üdítő, lelkesítő borát!

Az ünnepség most már valóban a végéhez közeledett. Egymásután állottak fel s mondtak sikerültnél-sikerültebb magyar, német, svéd (sőt Wayán svédimitációs) beszédeket. E. Schorsch, Deschenszky Ferenc, J. Bergquits, G. Lehmann, dr. P. Schumann, Michels Fülöp, Völker József (aki Borbély Sándor szívélyes üdvözetét hozta a külföldi kollegákhoz.) J. Karth és végül Krakker Kálmán dr. és Nagy Péter.

Krakker Kálmán dr. polgármester igen lelkes s az intézet, valamint annak igazgatója és tanárai iránt meleg szeretettől áthatott beszédben indokolta meg, miért nem szólalt fel a diszgyülésen: röviden azért, mert a családhoz tartozónak érzi magát, s kell-e — ugymond — az apának a gyermekét, a gyermekének a szülőt szónoklással köszönteni, ha a családban ezek valamelyikét öröm éri. Ezért nem beszélt a diszgyülésen, de kijelenti itt a családi körben, hogy szeretettel volt, van és lesz az intézet és annak lakói irányában.

Ebéd után a külföldi vendégek megtekintették a foglalkoztató intézeteket. A leányfoglalkoztatóban Vatter Ferenc igazgató, a fiufoglalkoztató intézetben Kondra Mihály igazgató fogadta és kalauzolta őket, akik az ott látottakkal is megvoltak elégedve. Az esti vonattal amikor kikisértük őket a vonathoz, kellemes emlékekkel szálltak a vonatra és szívélyesen integettek a Vácon maradottaknak. Még most is fülembé cseng: Auf Wiedersehen!

1927. október 3.

1. Fél 8 órakor reggeli a siketnémák budapesti m. kir. állami intézetében. (Részvettek a külföldi vendégek.)

2. 8-tól fél 10-ig a siketnémák budapesti m. kir. állami intézetének megtekintése.

3. Fél 10—10-ig az állami kisegítő-iskola és a pszichológiai m. kir. állami laboratórium megtekintése.

4. 10-től fél 11-ig az izraelita siketnémák országos intézetének a megtekintése.

5. 11—12-ig a vakokat gyámolító országos egyletnek, valamint a vakok József-nádor kir. országos intézetének megtekintése.

6. 12—1-ig a Mézőgazdasági Múzeum megtekintése.

7. 1 órakor ebéd a vakok József-nádor kir. orsz. intézetében. (Részvettek: a külföldi vendégek, a szakfelügyelőség és az intézet tanárai.)

8. Fél 3 órakor Budapest megtekintése a székesfőváros idegenforgalmi hivatala által rendelkezésre bocsájtott autókon. Utánna kirándulás a Svábhegyre és a Jánoshegyre. Az Erzsébet-kilátóról Budapest esti panorámájának megtekintése. Ugyanott uzsonna-vacsora. (Részvettek a külföldi vendégek és a kijelölt kísérők. Este 9 órakor találkozás a Spolarits-kávéházban.)

Toldalékul ideiktatjuk a Vácon járt külföldi kartársak okt. 3. és 4-i budapesti tartózkodásának programját:

1927. október 4.

1. Fél 8 órakor reggeli a siketnémák budapesti m. kir. állami intézetében. (Részvettek a külföldi vendégek.)

2. 8 órakor — a székesfőváros közoktatásügyi ügyosztálya részéről rendelkezésre bocsájtott autókon — a központi városházára vonul a társaság, ahol dr. Purébl Győző székesfővárosi tanügyi tanácsnok ur Öméltósága fogadja.

3. Ezután megtekinti a társaság: a) A pedagógiai szemináriumot. b) Az Oroszlán-utcai iparrajziskolát és c) A Vas-utcai felsőkereskedelmi iskolát. Ez utóbbi helyen a székesfőváros közoktatásügyi ügyosztálya a külföldi vendégek és kísérőik tiszteletére löncsöt adott.

4. A löncs után a pedagógiai filmgyár és a Szépművészeti Múzeum megtekintése.

5. Fél 5 órakor ebéd a siketnémák budapesti m. kir. állami intézetében. (Résztvettek a külföldi vendégek, a vkm. és a székesfőváros képviselői, a szakfelügyelőség, az egyesület titkára és a fentnevezett intézet tanári kara.)

6. 3 órától fél 5 óráig a székesfővárosi gyógypedagógiai intézetek és az Egressy-uti kertészeti tanintézet megtekintése.

Október 5-én a debreceni siketnéma-intézetet és október 6-án a soproni siketnéma-intézetet tekintették meg. Mindkét városban az egyéb kulturintézményeket és nevezetességeket is megsemlélték és részben a város, részben pedig az illető intézet vendégei voltak. A két svéd ezenfelül még a Hortobágyot is bejárta. Sopronba még utólag átjött a Vácott járt külföldi kartársakon felül Witmann bécsujhelyi igazgató.

Három évszám: 1802—1902—1927.

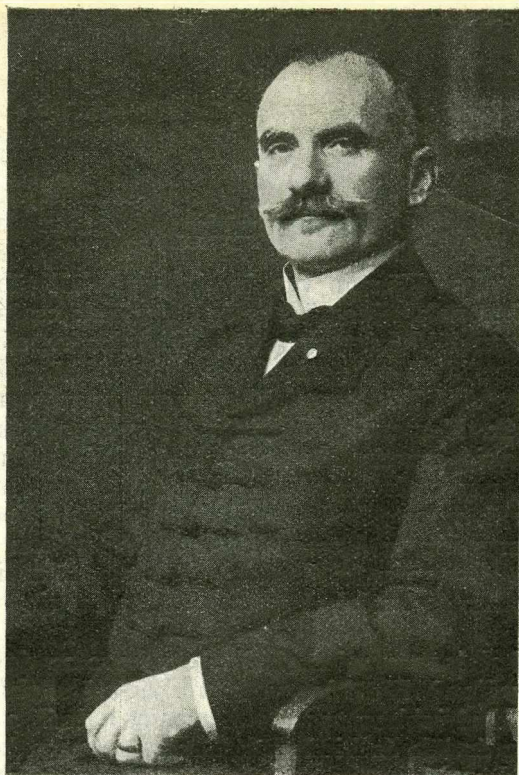
Három igazgatója e három kornak.

1802

SIMON
ANTAL

1902

BORBÉLY
SANDOR

1927

NAGY
PÉTER

Ünnep után.

Az ünnepnek vége. Köznap van ismét, amelyből több van és amelyeken eldőlt az ünnepek minemősége is. A népek csatája ez is. Nem karddal, nem idegen földekért, de a tökéletesedésért, a magasabb kulturáért, amely szent ideál volt mindig, s amely fűtötte és hevítette az emberiség jobbát. A különbek, jobbak nem csupán az ismeretet, a jóságot is hirdették. Nemcsak hirdették, de gyakorolták.

Az aktív jó, a jó csupán. És az a jó, amelyik adja, égeti magát. Ég. Elég. Égünk, nemcsak hevülünk, Cházár András nyomdokain, az ő szellemében, az ő szeretetével, sokkal gvarlóbb képességekkel, de mintha az ő keresztútján az ő tragédiája terheltségében és a meg nem értés örökségével. Ünnep után lépteink ismét a siketeink közül újra közéjük vezet. Az osztályba, ahol egyet előre s megint nem kettőt lépünk-e hátra?

Itt dől el voltaképpen a mi családunk, a harc az éggel! Nem szélmalom módján vajjon? Ha kint vagyunk a műhelyből utána mind nagyszerűen és sokkal jobban tudjuk. A zöld asztalnál, a dobogón mind kiválóan, példásan értjük és hirdetjük. S amikor nem kell cselekvőleg tudni már, a csendes sirban, amely oly közel mindnyájunkhoz, ott fogjuk tudni igazában csak. Vajjon ilyen hálás volna az utókor?

Nem kellene-e — újra, ahol 125 évvel ezelőtt kezdtük? Nem oda kellene-e vándorolnunk 150 évvel hátra, amikor Abbe de l'Éppée kezdte? Hátha úgy voltaképpen jobb volt? Vagy még messzebb?

Vissza-e a Megváltóhoz? Ugy érzem igen. Nem egyenes az út még, amelyet rogyadozó térdekkkel és összeráncolt homlokkal taposunk. Hol jobbra, hol balra egy kicsit kísérletképpen újra, de mintha kezdetnők minden pillanatban előlről.

A probléma még nincs megoldva. A siketnéma helyes beszédnitéása fenomenális, gyönyörűséges, mondhatnám isteni! De félek, nagyon félek, van benne valami így, ahogy van, a görögtüzből is!

Nem vagyunk még az egyenesben, még girbe-görbe az utunk. Nem egészen oda érünk, ahová kitűztük a célt.

Az örömnépek ünnepek, az más. Ott beszélünk, a köznapokon pedig érzünk. Ha tudnánk úgy tenni a köznapokon, ahogy mondani szoktuk az örömnépeken!

Az lesz az örömnépek, amikor párhuzamba ér, a szó és a tett.

De szeretném, szeretnék, hogy valami olyat mutassunk, ami másutt nem is látható, csak itt, ami nekünk oly drága Magyarországon! Lehetséges? Igen! Szembebe kell nézni a dolognak, s nem szabad félni és a konzekvenciákat levonni.

Revizió! Igen revizió!

Az ideiglenesen csak az egyik fél kívánságára erőszakosan megállapított határokat revidiálás alá kell venni. Nem egyformák a tehetségek. A nyelvtéhetség sem. Az egyik nehezen, a másik egyáltalán nem tanulja meg az új nyelvet. Mesterségesen, fül hijján még kevésbé. Mi mégis egy kalap, egy tanterv alá vonjuk, mivel ugyanazon cél elérésére kötelezzük valamennyit.

Szép a beszéd az első osztályban. Jó a másodikban is. Még a harmadikban is tűrhető. Nem bánom, lehet még a VIII. osztályban is. Ünnepen mind szép. De künn az életben amelynek dolgozom, ott nem szép. Engem nem elégít ki! Benneteket sem.

S mégis. Mégis ezen az uton megyünk. Meddig? Miért? Mert ezen kell menni. Minden siketnémát meg kell tanítani hangos beszédre, és ezt nem mindig tudják jól megcsinálni azok, akik az osztályokban tanítanak.

Ezt talán csak azok tudják, akik az osztályból már így vagy amúgy kiöregedtek. Miért nem mutatják nekünk? Nem szóval. Szóval tudjuk mi is.

* * *

Szép volt az ünnep. S lesz még szebb nap is. Szebb lesz a köznap, amelyen a siketnémák tanítását csináló ember azt mondhatja: tudom mit csinálok! Tudom, hogy jól csinálom. Tudom, hogy nemcsak a jelennek, nemcsak a lalküismeretnek, nemcsak a felsőbbbségnek, de az életnek is dolgozom. Az ismeretről tudom, hogy hasznát vesszük. A nevelés, tudom kárba nem vész. A hangos beszédre való tanítás általánosan, végeredményében azonban még megoldatlan probléma.

A siketnéma int. tanárok összejöveteleit, szakértekezleteit érték szempontjából akkor tudom maradandónak, ha ezt a problémát a megoldáshoz közelebb vitték. Vajjon!

Hiszem, remélem nem jöttünk hiába össze Stockholmból, Lundból, Berlinből, Lipcséből, Bécsből, Münchenből, Linzből, Boroszlóából, Bécs-ujhelyből és oly sokan Magyarországból Vácra, Budapestre, Debrecenbe, Sopronba.

A gondolat gyujt.

Hiszem és remélem, hogy fogunk mi még szebbet is mutathatni, mivel a gondolat, új gondolat, új és jobb életet érlel.

Magunkat nem elégít ki, amit eddig elérnünk sikerült.

A bajt ismerjük, orvosolni is fogjuk. Cházár András szelleme ihlesse meg lelkünk, hogy necsak mondjuk, de csináljuk is azt tettel, amit jónak vélünk szóval.

S akkor lesz kikelet e néma kis világban, amint lesz Csonkagyarországban is.

A szétválasztás kérdése a siketnémák és a hallásmaradvánnyal bírók oktatásában.

Irtta: G. EMMERING, müncheni tanár. Fordította: FREY JÓZSEF.

A népek és pedig nemcsak az elvesztett háboru által közvetlen sujtott, legyőzött, hanem az u. n. győző-államok fokozódó harca a mindennapi megélhetésért kényszeríti a különböző foglalkozási ágakat, valamint az egyes embert, hogy minden erejük megfeszítésével a lehető legjobbat produkálják. A fenyegetett egzisztencia fenntartása és biztosítása fokozott tevékenységet követel minden rendelkezésünkre álló berendezkedések és eszközök ésszerű kihasználása mellett.

Különösen a sokféle iskolafajtára hárul a feladat, hogy a jelen követelményeinek megfelelő, mélyebb és sokoldalú képzést nyújtsanak és a legmagasabb emberi energiák kifejlődéséhez az alapot megteremtsek.

Mínt hogy pedig a siketnémáknak vagy a részben megsiketülteknek is — dacára az ő fogyatékoságuknak — az általános létfenntartási harcban az érzékükkel lépést kell tartaniok, a siketnémaintézetek kötelessége, hogy a megnövekedett követelményeket, — melyek elé az élet az iskolából elbocsátottakat állítja — az egész kiképzési idő alatt állandóan szem előtt tartsa.

Abban régtől egyetértettek a siketnemaoktatással foglalkozók, hogy egy — a növendékeik különleges helyzetének, valamint a mindenkori kulturális és tudományos eredményeknek megfelelő módszer az oktatási sikerek egy bizonyos mértékét minden további nélkül biztosítja.

A törekvés, hogy a rokon munkaterületek figyelembevételével a tanítási eljárás mélyítése és mindig jobb kialakulása elérhető legyen, a siketnémák oktatóit minden időben, így a mai napig is arra ösztönözte, hogy új utakat keressenek és találjanak.

Mikor oktatásunk mestere, Hill reformjait általánosságban elterjesz-

tette és eljárásának követői az ő módszeres törekvéseinek kialakulása által mindig magasabb célkövetelményeket állítottak föl, előállt annak a szükségessége, hogy egy biztos alap teremtsék, mely mindenütt a fokozott igényeknek megfelelő legyen.

Ismert do'og, hogy eredményes munka, biztos siker csak úgy érhető el, ha minden alkalmas, külső feltétel kéznél van és így egy — a siketnemaoktatás céljának megfelelő szervezet jó létre. Szükségszerűleg előtérbe került a tanulók szétválasztásának kérdése lehetőleg egységes csoportokban, mely sokkal fontosabb az annak idején számtalanszor megvitatott kérdésnél: »externátus vagy internátus?!«

A laikus persze azt hiszi, hogy a siketnémák iskoláiban teljesen hasonló, az egyes individumokban egymástól alig különböző gyermekek ülnek. És mégis ez a hallás és beszéd hiánya által ugyan hasonló tanulóanyag oly különbségeket és sokféleltséget mutat föl, melyeket az érzékük iskoláiban nem lehet találni.

Eltékelve a gyermekek oly gyakran jelentékeny korszakosságától, egy és ugyanazon osztályban találunk teljesen siketeket, kiknek a hangbirodalma születésüktől kezdve mindig zárva marad.

Siketnémák mellett, kik egészen fiatal korban — mielőtt még természetes uton a hangbeszédet elsajátíthatták volna — a hallást elvesztették, találkozunk u. n. később megsiketültekkel, gyakran birtokában az egész nyelvnek, legtöbbször nagyobb vagy kisebb beszédmaradvánnyal, esetleg bizonyos fokú hallásmaradvánnyal.

A hangbeszéd szempontjából lényegesen kedvezőbb helyzetben vannak az előzők közül ama egyedek, kik még bizonyos hallásmaradvány fölé rendelkeznek. Ennél ismét megkülönböztethetünk olyan tanulókat, kik a

hallásmaradványnak egészen minimális fokával, az u. n. zörejhallással rendelkeznek, mely a beszéd érteletősége szempontjából alig jöhet számba; viszont sokan abban a szerencsés helyzetben vannak, hogy viszonylag jó hallásmaradvánnyal u. n. vokalizálással bírnak, mely ha másképpen a legelső iskolai években ismeretes, fokozatos beszédtanítással szó — és mondathallássá fejlődik.

Ezek mellett, mint normálisaknak megjelölhető siketnémák és nehezenhallók mellett sok osztályban találunk olyan gyermekeket is, akiknél a teljes vagy részleges halláshiányhoz még bizonyos beszédzavarok is társulnak.

Ez a sokféle típus még tovább differenciálódik a szellemi képesség szempontjából is.

Gyakran találkozunk itt a normálistól nem eltérő, csak általánosságban lezállított szellemi képességekkel.

A tanulók egy kisebb számánál továbbá bizonyos, többé vagy kevésbé feltűnő, leginkább az annak idején fellépett megbetegedési folyamat által bekövetkezett kiesésszerű jelenségek jönnek elő.

Ahol a szülői házon az iskolázás előtti időben nem törődömség miatt a normális lelki folyamatok fejlődése a gyermeknél akadályozva van, a gyermekek közti különbségek annál szembeesőbbek és a képzési feladat, annál nehezebb.

Testi hibákkal és helytelen neveléssel, általános gyengeségi állapottal, vérszegénységgel, visszamaradt növéssel, csökkent látási képességgel bíró gyermek nem ritkaság egy osztályban.

A tanításnak a siketnémák intézeteiben leküzdendő külső akadályai és nehézségei, a követelmények, melyek a hangosbeszéd elsajátításához és ez által a további képzéshez a tanulók lelki erejére támaszkodnak, mégis csak rendkívüliek és minden más iskolafajnak oktatási célját túlhaladja.

Megnyugtató nevelési és oktatási eredmények azonban még megfelelő tanítási eljárás sikeres fölhasználásá-

val is csak úgy érhetőek el, ha egy megközelítően hasonló gyermekanyag kerül össze.

Igy aztán, mint sürgős szükségesség jelentkezik, hogy a tanulótípusok sokféleségében, képességi fokozatában stb a tanulók elkülönítése által bizonyos egységet és hasonlóságot teremtsünk. Ez a szétválasztás sokféle szempont szerint történhetik, mint ahogy a gyakorlatban tényleg a legkülönbözőbb módon vitték keresztül és csinálják ezután is.

Ha nézzük a siketnémaoktatás legfontosabb célját, a hangosbeszéd kifejlesztését, kézenfekvő volt már korábban is, ama törekvés, hogy a hallásmaradvánnyal bírót elválasszuk a teljesen siketektől.

Mégis csak a nem tulajdonképeni siketnémák, a később megsiketültek, a hallásmaradvánnyal bírók már természetétől egészen más, lényegileg teljesen különböző és sokkal kedvezőbb alaptulajdonságokkal rendelkeznek az akusztikai elemekre és ezek hatására támaszkodó hangos beszéd elajátításához.

Már Párizsban, a jelyelv ősi hazájában is, Sicard idejében észrevették ama természetellenességet, hogy nem tarthatnak vissza mesterségesen tanulókat, akiknek beszéd- és hallásmaradványuk van ugyanazon fokon az ő teljesen siket sorstársaikkal.

A híres párisi fülorvos, Itard éppen azért megkísérelte, hogy ne csak fiziológiai nevelés által fokozza a siketnémaifülnék visszamaradt hallásképességét, hanem artikulációs-kurzusokat rendezett oly tanulók számára, akik gazdag hallásmaradvánnyal bírtak, továbbá később megsiketültek részére és csak némi hallásmaradványosok részére is.

Sem Franciaországban, sem a beszédmethodus hazájában, Németországban nem szüntek meg a fáradozások, hogy a hallásmaradványos gyermekek külön iskolázásban részesüljenek. Persze eme kísérleteknek csak a legritkább esetekben volt jelentékenyebb sikerük. Ennek oka főként ab-

ban keresendő, hogy a hozzáfűzött remények tulzottak valának, míg másrésről a nem kielégítő tanítási eljárás és módszeres alapelvek már előre eredménytelenséghez vezettek.

Anélkül, hogy a hallásoktatás történeti fejtegetésele bocsájtkoznám, rá kell mutatnom arra, hogy már korábban Dänemark, továbbá Mailing, Hansen, Keller és Jörgensen a hallásmaradványos szétválasztását keresztülvitték és (l) saját külön intézeteikben tanították e tanulókat.

Az előző évszázad utolsó évtizedeiben két egyetemi tanár, Urlants Bécsben és Bezold Münchenben tudományos kutatások tárgyává tették a siketnémák hallásterületét.

Bezold a siketnémák hallásterületének ismételt alapos vizsgálatai után rámutatott, hogy a hallásterület fiziológiai javulása, bővítése, mint Urbanschtsch állította nem érhető el. Ebből kifolyólag Bezold elvetette a hallásgyakorlatokat, követelte ellenben az u. n. beszédkiegészítőoktatást a fülön át, melynél a fül és a szem egyidejű igénybevétele által, magasfokú nagyothallóknál a tükör használata mellett a hallási- és arcészrevételek asszociálása által a közvetített benyomások gyors és fokozódó pszichikai befogása készítetik elő.

Az akusztikai és optikai percipiálása a nyelvnek — egyes szavak és ezzel egész szócsoportok, mondatok meglehetősen pontos megkülönböztetését teszi lehetővé. Ellenben sokkal bizonytalanabb lesz fentiek fölfogása csak egyetlen érzéki benyomáson keresztül.

Persze már régebben is a lehet'ség szerint, ésszerűen vezetett siketnémaoktatás minden fokozatán a tanuló hallásmaradványa fenti módon vétegett figyelembe.

Már a tanuló nagy távolsága miatt is az osztályban, továbbá aránylag nagy számuk miatt a beszédkincs főként az ajakmozgások imitálása által juthat birtokukba. Az akusztikai beszédképzetek csak alig kielégítő ápolást nyertek, sőt a velük összekötött

optikai-mótorikus képzetek tulsulya által teljesen háttérte szorítottak, úgyhogy gyakran el is tűnnek az öntudatból.

A hallásmaradványos gyermekek elkülönítése által teljesen siket tanuló-társaitól — úgy, amint Bezold követelte — a gátló, akadályozó beolyás ki van kapcsolva, melyet a bizonytalan hangzású, értalmas felsőhangokat tartalmazó vokálok, a beszédinamikuss, ritmikus és melodikus mozzanatainak egészen vagy részben való kiesése a teljesen siketeknél a beszédmaradványosok hangképzetére és beszédelfogására gyakorolnak.

De tekintve a lényegesen megjavult beszédtechnikától, mely a normális beszédől ritmus, hangszínezet és magasság tekintetében alig különbözik. A beszéd tartalmát a hallásmaradványos gyermekek különoktatásával rövidebb idővel és elmélyítettebb formában, valamint emelkedettebb mértékben tárjuk föl. Ezzel persze lényegesen fokozódnak egy ilyen osztálynak a tanterv- és képzési céljai, szemben a teljesen siketekével.

A hallásképeség szerinti szétválasztást leghelyesebb mindjárt a gyermeknek az intézetbe lépése után keresztülvinni, de legkésőbb egy évi iskolázás után. A szétválasztás a gyakorlati vizsgálat alapján, a folytatódó magas hangszóval, valamint a beszéddel történik. Már Bezold elismerte, hogy egészen kielégítő eredmény csak abban az esetben érhető el, ha az alkalmas hallásmaradványos gyermekek teljes szétválasztását keresztülviszük, egy siketnémaintézet növendékeinek körülbelül 30 százalékát, persze a csekélyebb hallásmaradvánnyal bíró tanuló-társakkal együtt, a teljesen siketektől elszakítva olyformán, hogy a tanítási idő alatt és azon kívül is, két teljesen elkülönített intézetben vagy iskolában legyenek a gyermekek.

Ez az iskolaszervezet aztán tovább folytathatná a meglévő gyermekanyaggal a szétválasztást. Egyik csoportba jönnének a magasfokban na-

gyothallók, akiknek akusztikai lölo-gási készsége oly csekély, hogy a beszéd fönnálló megtanulása a családi körben teljesen ki volt zárva, miért is nekik a beszédet csak az artikulációs oktatásban kell elsajátítaniok.

Másik csoport a nagyothallásban, kisebb fokon állóké, akik a hangosbeszédet szótári és formai viszonylatban, természetes uton, lett légyen ez csak hiányos módon is, sajátították el, de viszont az eremi népiskolában a tanítási célt megközelítőleg sem képesek elérni.

Bezold javaslatára a bajor állam-minisztérium 1896-ban Bajorország minden intézetében u. n. hallóosztályokat vezetett be, melyeket a szükséglet szerint itt még ma is állítanak föl.

Hosszu évek tapasztalatai alapján a gyakorlat úgy kívánta, hogy olyan tanulókat, akik bizonyos hallásmaradvány fölöött rendelkeznek, de nincsen elég intelligenciájuk — egy tünet, mely meglehetősen nagy procentoen lehethet föl a teljesen siketekenél — a teljesen siketek megfelelő osztályába helyezik át. A szétválasztás elve eme visszahelyezés által, mindenese re csorbát szenved, de azért nincs föladva. Míg a többi német államokban fenti elkülönítése a hallásmaradványosoknak nem talált követésre — ezidő-szerint a hat bajor intézeten kívül csak Württembergben (Nürtingen) keletkezik egy intézet nagyothallók és megsiketültek részére, — dr. Hartmann fülorvos törekvéseinek sikerült Berlinben a népiskolákban elhelyezett nagyothallókat elkülöníteni és egyesítésüket egy u. n. nagyothallók iskolájában kieszközölni.

Az ő példája Németország minden nagyobb városában örvendetes módon követésre talált. Németország északi részében — dacára Bézold minden törekvéseinek — elutasítólag viselkedtek ilyen intézetek föllállítását illetőleg.

A német siketnémaoktatók szövetségi gyűlésén Hamburgban, az 1900-ik évben a következő téma állítottott

vita tárgyává: »A beszédtanítás a fölön és ennek beosztásán keresztül a siketnémaintézetek tantervében.«

A gyűlés a hallás szerint való szétválasztás javaslata ellen határozott és felemelte szavát a német siketnémaoktatók több régi követelései mellett, melynek: a tankötelezettség és a legalább nyolcéves tanítási idő bevezetése, a tanulóknak szellemi képességeik szerint való általános szétválasztása.

Ezzel a német szakemberek egy olyan ügyben foglaltak állást, mely majd egy félévszázad óta mindig ismételten beható viták körébe vonott. Rámutatok — anélkül, hogy benatöbban tárgyalnám — Rössler törekvéseire a tehetség szerinti szétválasztást illetőleg, Walther elutasító álláspontjára, valamint az Augsburgi szövetségi gyűlésre 1894-ben, Heidsick ismételt előtörésére épügy, mint Stelling és Werner föllépésére a gyenggetehetségük érdekében.

Jelenleg a 73 siketnémaintézet közül 32-ben a tanulók szétválasztása szellemi képességeik alapján egészen vagy részben végrehajtatott, sőt több intézetben 4 csoportos tagosítással A, B, C, D tanulókat jelöltek meg.

Az A-tanulók közé esik a kiemelkedően jóképességük kis száma; a B-csoportba jön a tanulók nagyobb többsége, a normális átlagképességgel. A C-tanulók csoportjába ama gyengébb képességük lesznek beosztva, kiknek csökkentebb szellemi képességei intelligencia-vizsgálat által állapíttatnak meg. Végül a D-tanulók azok, kiknél a szellemi fogyatékoság minden kétséget kizárólag megállapítható.

A szétválasztás rendszerint az első iskolaév után történik.

Míg a tantervek átlagos követelményei a B-tanulók részére vannak számítva, addig a többi csoportok számára a tantervcélok fölemelése, illetőleg leszállítása, valamint ezen belül az oktatói eljárás hozzáidomítása lép előtérbe a különböző tanuló típusokhoz.

A hangosbeszéd ugyan az összes

csoporthoz számára tanítási cél és eszköz, mégis a gyakorlat a gyengébb intelligenciával rendelkezők számára a többi tanítási eszközt, így a kifejező taglejtést és írást nagyobb mértékben veszi igénybe, mégsem a kézi abc-t.

Eme szétválasztás értékéhez alig férhet egyetlen szó. Kétségtelenül minden tanulónak csak javára szolgál, részükre az életben szükséges értékes képzést nyújt. Emellett a szétválasztás az oktatóerők hasznos tevékenységére való tekintettel is, a módszerek egységesítésére, egy relatív hasonló képességű, tehetségű gyermekanyag részére, a lehető legmagasabb teljesítmények elérése érdekében is csak előnyös lehet.

Persze teljesen hasonló képességeket még egy jól kiválogatott tanulócsoporthoz is nehéz találni, ilyeneket egy osztályban összehozni.

Általánosságban bizonyos egyforma osztálynívóra való törekvés mindig megvan, mégis a lefektetett alapelv kerestülviteléhez néha új utakat kell megjárunk.

Említsük meg itt pl. egy és ugyanazon osztályban a csoporttanítást, melynél a legjobb képességűek egy — az ő fejlődésfokuknak megfelelő magasabb különfeladatra merészkednek, mialatt az ezzel rendelkezésre álló idő a relatív gyengébbeknek szenteltetik.

Persze ez az újabb szétválasztás egy általánosságban hasonló osztályban kellő pedagógiai tapasztalatot és érettséget kíván, hogy éppen kaotikus állapotot ne teremtsünk.

Az érzelmi képességek szerinti szétválasztással szemben a legkülönbözőbb okokat hozták föl annak ellenzői.

Igy pl. egyik főhibát abban láttuk, hogy míg a tehetségeseknek előnyére, de viszont a gyengébbeknek hátrányára van az elkülönítés, mint ahogy nélkülözni kénytelenek az utóbbiak a jótehetségű társaik bátorításait s nincs szemük előtt buzdító példánykép.

A tapasztalat azonban sokkal inkább azt mutatta, hogy még a leggyengébbek is — akik pedig korábban ólomsúllyal nehezédtek az osztályra és gyakran egyáltalán nem szeretetteljes bánásmódot, mellőzést tapasztaltak, akik csak felületességre, unalomra az anyag helytelen föl fogására, szorgalom és munkakészség teljes hiányára nevelődtek — most már sékelt — képességeiknek megfelelő követelmények teljesítésével megbíróknak; egyszersmint buzgalmat, tanulási kedvet mutatnak, sőt erejükben bizva, a hozzájuk hasonlókkal fölvehessék a versenyt és dolgoznak.

Olyan esetek, hogy egy gyermek, aki pl. a C-osztály alsó fokára osztott be, idővel kedvezően fejlődik, nem ritkák.

Ilyenkor természetesen keresnünk kell feltétlenül az utat és eszközt, hogy ezt a tanulót, mielőbb a megfelelő, magasabb osztályba helyezjük át.

Nézzük meg most már a kérdést, hogyan alakul ki a szétválasztás és a megszervezés a gyakorlatban?!

Erre nézve különböző utak állhatnak előttünk, aszerint, hogy az ember a fönnálló intézményt lehetőleg épségben megtartani, vagy teljesen újat alkotni akar, a gyermekek elkülönítését csak egy intézet keretén belül, vagy egy nagy országrészten akarja keresztülvinni.

Amint pl. a népiskolákban oly gyermekek számára, akik többször megismételték az osztályt, u. n. kiegyenlítő, befejező osztályokat kellett életre, épügy némely intézetben — mint segélyt a szükségben — a különböző tanulótipusok részére u. n. gyűjtőosztályokat állítottak föl.

Ezek kétségtelenül jelentős tehermentesítést biztosítanak a többi osztályok számára, fölállításuk azonban csak akkor indokolt, ha az illető tanulónak korra és képességre nézve nem mutat nagy ellentéteket.

Az oktatás egységesítését azáltal is iparkodtak a szakemberek elérhetni, hogy több intézet gyengébbekévé ta-

beszédet csak úgy sajátíthatják el, mint a siketnémák.

Végül különintézet olyan nagyothallók részére, akik a hangosbeszédet a szülőházban egészen vagy részben elsajátították. Ezekhez csatolhatók a később megsiketültek.

Csak kisebb fokban nagyothallók, akik nagyobb városokból származnak, szülőföldjükön valamelyik népiskolához csatolt nagyothallóosztályban, vagy esetleg egy teljesen külön szervezett nagyothalló-iskolában helyezendők el.

Megfelelő körülmények között ezek a tanulók is, — úgy, mint a teljesen siketeknél láttuk — képesség szerint két vagy több csoportra oszthatók.

Erősen gyengeteletségű nagyothallókat az intézet gyengeképességű siketnémái közé osszuk be.

A fölvevőintézetekhez egyidejűleg kapcsoljunk egy gyermekertetőt, valamint egyikét a nevezett csoportoknak.

Igy aztán minden gyermek individualitása ideális módon tekintetbe vehető, miáltal nevelési és oktatási szempontból a lehető legszebb eredményt érhetjük el a haza javára és a mi — a természettől oly mostohán felruházott — növendékeink hasznára.

Tudatában vagyok a nehézségeknek, melyek eme javaslat keresztülvitele elé torlódhatnak, tekintettel a jelenlegi viszonyokra és a már meglévő intézményekre, melyek talán márholnapra mégsem szervezhetők át.

Könnyű feladat lenne persze, ha egy országban a siketnémaoktatás kezdettől teljesen ujonnan lenne rendezhető.

A főnálló viszonyok át-szervezésének gondolata a praktikus és szakszerű szükségletnek megfelelően támadt és meg kell találni, meg lehet találni az utat és eszközt a megvalósításukhoz.

Az ellátás technikai akadályai, a pénzügyi módozatok fontolgatása, az illető intézet vezetőinek és tantestületének esetleges aprólékos kifogásai, ellentállás oly siketnémagyermekek szülői részéről, kiknek gyermekeiket

valamelyik távolabb fekvő intézetbe kell vinniök, egy ilyen — az egész országot átöngő szervezkedés keresztülvitelénél nem lehetnek legyőzhetetlen nehézségek.

A szétválasztásnak egy nemét még megemlítem, a tanulók elkülönítését vallásuk szerint. Ez a több német államban meghonosított eljárás ugyan a népiskolákban jogozott lehet, de a siketnémaoktatásban zavarja a bizonyos körülmények között, organikus szempontok szerint való természetszerű és a célnak megfelelő tagozódást.

Ha eddig a tanulmányag elkülönítésénél csak a normálisképességű gyermekeket tartottuk szem előtt, mennyivel inkább tekintettel kell lennünk a tanítás számára a normális osztályokban szellemileg nem kielégítő képességűekre. Ezeket a tanulókat, legyenek hallásmaradványosok, vagy teljesen siketek, később megsiketültek, vagy beszédmaradványosok, a legközelebbi intézetnek, mely hallásukban megsérült gyermekek részére áll fenn, származtassuk át.

Mindenesetre meg kell akadályozni, hogy az e fajta gyermekek a szülöknek átengedessenek, vagy éppen haláluk részére föllállított intézetekben helyeztessenek el.

Az u. n. képezhetetlen, beszéd — vagy hallásukban sérült gyermekeket — kiket legtöbb esetben úgy lehetne megjelölni, mint korlátoltan képezhetőket — nem szabad oktató- és nevelőintézetekben fölvenni. Ugyancsak nem ajánlatos az ő halló sorstársaik részére létesített ápolóintézetekben elhelyezni, minthogy itt az ő sajtósságaik nem vehetők figyelembe és végül is teljesen lemaradnak.

Ök inkább olyan siketnémaintézetbe valók, ahol korlátolt képességű siketek vannak elhelyezve. Még leghelyesebb, ha nagyobb, általánosan gyengeelméjük számára föllállított intézetekben részükre külön csoportot szerveznek. Itt aztán — hasonlóan a D-tanulók csoportjához — testi és lelki képességeiknek megfelelő testápolást és

foglalkozást sajátitanak el, valamint — ha még lehetséges — egy, a leg-szerényebb határok közt mozgó beszédbeli képzést, de főként vezetést a praktikus tevékenységhez kaphatnak.

Pszihopatológiailag kiugácsolható és nehezen nevelhető gyermekek, akik sokszorosan alatta állanak az ő normális siketnématársaiknak, természetesen nem tartoznak ezen intézetekbe.

Külön intézetekben összegyűjtve, hol az orvos és pedagógus megfelelő ápolószemélyzettől támogatva összedolgozhatnak, juthatnak az ilyenek alkalmas kezeléshez. Az ilyen gyermekek vizsgálata persze a legnagyobb óvatossággal történjék, a temperamentum, nevelési hibák és ehhez hasonló az ilyen fogyatékos gyermekek megítélésénél könnyen hibás megálapításokhoz vezetnek.

Vaksiketnémák részére már saját nevelő- és oktatóintézetek állanak fenn és velük összekötve asilumok is, milyen pl. Németországban a Berlin melletti Norvarres-ben van.

Ámbár ilyen otthonok, mint a legtöbb megnevezettek is, természetesen csak egy nagyobb országban szervezhetők meg, melyben a megfelelő gyermekanyagból a kiválasztás lehetséges. Ily intézetek csakis mint internátusok és ápolóintézetek, melyekben a fölvettek élethossziglan maradhatnak, szervezendők meg, esetleg kolostorszerűleg működő szervezetek hatáskörébe kell utalni, de mindig szakember vezetése alatt.

Egyes esetekben a siketség és nagyothallás a beszéd más fejlődészavaraival, a beszédhibák többféle fajával van összekötve. A szükségszerűség azt kívánja, hogy az e fölé paciensek adott esetekben külön csoportban egyesíttessenek, mely csoport aztán megfelelő gyógypedagógiai kezeléssel egy — a beszédhibák kezelésében járatos szakember kezébe kerül.

Mint hogy pedig a hallónémaság, elmentében a siketiséggel és nagyothallással, a beszéd központi gátlásából

származik, az ily gyermekek nem tartoznak a siketnémaintézetbe, ha mindjárt a siketnémák oktatója a legalkalmasabb személyiség is, hogy a főnnakadt beszédfejlődést az artikulációs oktatás által megindítsa.

Gyakran találunk normálisan halló, vagy apatikus, vagy erőslokban beszédhibás gyermekeket is a siketnémaintézetekben. Ezek elhelyezése külön célra alapított intézetekben vagy célszerűen berendezett kurzusokon indokolt.

Ha indokolt a nem normális siketnémák iránt való külön gondoskodás, hasonló jogosultsággal tekintettel kell lennünk az átlagos szellemi nivón túl emelkedő, tehetséges siketnémákra is. Már 1864 óta fennáll Washingtonban, a Columbia-intézetben egy vele összekötött siketnéma gimnázium, mely az Egyesült-Államok feltűnően tehetséges siketnémáit, 1882 óta nőhallgatókat is, a szabad művészetek és tudományok áldásaján részesít. Az 1925-ben Londonban megtartott nemzetközi kongresszus a Gallardet-kollegiumnak nevezett intézet jelentése nyomán határozatilag kimondta, hogy a lehetőség szerint az arra rátermett tehetségesek részére külön képzési alkalmak teremtesse.

Németországban ez a felnőtt siketnémák részéről már régóta fölállított — a siketnémaoktatók részéről, mint jogosan elismert és magukévá tett követelés nem tekintendő csupán forradalmi jelenségnek. Hasonló törekvések és egyes szerezésebb kísérletek már a régebbi időkbe is visszavezetnek.

Ujabban többek között különösen dr. Reich igazgató (Weissensee) emelte föl szavát a kiválóan tehetséges siketnémák magasabb képzéséért, aki egyik kiemelkedően eszes privátanulójával nagyon szép sikereket ért el.

A porosz közokt. miniszterium 1926. dec. 17-én kiadott egy rendeletet, melynek alapján a Berlin—Neukölln-i áll. siketnémaintézetben egy magasabb osztály kísérletképen való bevezetéséről intézkedik, mely Német-

országban kezdete egy állami, magasabb oktatóintézetnek siketnémák számára. Ehhez egy — lehetőleg hasonló-nemű tanulóanyag legyen összeválogatva.

Legalább 6 évi iskolázás után a tekintetbe jöhető siketnémák egy tehetségesek iskoláján egyesítettnek, ahol legalább 4 évig maradnak, hogy megközelítően elérhessék azt a képzési fokot, mely a középső érettségnek megfelel.

Előadásom végére jutottam. Módszerek és szervezeti kérdésekkel ugye-egyesek, mint szakegyesületeink már régtől behatóan foglalkoztak. Az utolsó évtized előterében nem állott más, mint a módszeres viták, megbeszélések.

A tanítási eljárás minden részletkérdése meg lett mozgatva és még minden folyamatban van.

Másrészről, legalább is Németországban az érdeklődés a szétválasztás kérdését illetően a legutóbbi időben lényegesen csökkent, az egész mozgalom egy bizonyos nyugalmi állapotba jutott. Az egyikre époly szükségünk van azonban, mint a másikra.

Egy — a tudományos eredményeket tekintetbe vevő módszernek minden tisztelet.

Véleményem szerint azonban a legjobb módszerrel sem tudunk semmit, vagy csak alig kielégítőt produkálni, ha a célnak megfelelő organizációt keresztül nem vesszük, mely aztán sikerekben gazdag alkotásokat teremt.

Státuszrendezés

Első gondolatom az volt, hogy egy hosszabb cikkben számolok be azokról a benyomásokról, melyeket az új fizetésről szóló rendelet megjelenése ránk gyakorolt, de mikor azt láttam, hogy emberi gyarlóságból nem tudunk objektívek maradni, ha egyik-másik kijelentés talán a saját személyünket is érinti, elálltam első szándékomtól, bár a cikket már megirtam. Jelen soraim célja tehát az eredetitől eltérően most már csak a tájékoztatás lesz és pedig azokról a határozatokról, melyeket végrehajtó bizottságunk a rendelet megjelenése után a tárggyal kapcsolatban hozott, és amelyeket, mint sérelmeket Ő Excellenciája elé szándékozunk juttatni.

A vita különösen 3 kérdés körül mozgott. Az első: vajjon a VI. fizetési osztályban engedélyezett százalékszám kielégithet-e bennünket, a második: hogy az előző szolgálat által elvesztett idő miképpen volna pótolható és végül a harmadik: hogy kérjük-e a külön igazgatói státust, vagy ne? Én csak az első két kérdéssel kívánok bővebben foglalkozni, a 3-ikra pedig talán néhány újabb kérdés feltevésével fogok válaszolni.

Mielőtt azonban az itt felvett kérdéseket sorra venném, előbb tartozom annak a megállapításával, hogy végrehajtó bizottságunk, bár a fizetésrendezés nem minden tekintetben elégitett ki bennünket, hálás köszönettel vette a kultuszminiszter ur Ő Nagyméltóságának ránk vonatkozó intézkedését. Nem kell ennek igazolásául másra hivatkoznom, csak a széniumos rendszer által nyújtott előnyre, mely lehetővé tette hogy szinte egycsapára megszűnt státusunkban az a sérelem, hogy kartársaink közül sokan nem tanítói, de ovónői fizetések mellett voltak kénytelenek a gyógypedagógiai terhes szolgálatot ellátni.

Sajnálatos, hogy amikor a vett jókért ime őszinte köszönetet mondunk, egyidejűleg panaszainkkal is elő kell állanunk. Ezek összefüg-

gésben vannak cikkeim bevezető részében felsorolt kérdésekkel. Panaszaink elseje a rendeletnek az a sérelmes intézkedése, hogy részünkre csupán 5 százaléknyi kinevezési lehetőséget enged meg a VI. fizetési osztályba. Ha az egyes tanszemélyzet fizetési táblázatait összehasonlítjuk, azt fogjuk észlelni, hogy ebben sérelem van, mert a különböző tanszemélyzet fizetési között kapcsolat áll fenn és, mert azok egy bizonyos számításukcs szerint egymásra vannak építve. A mi és a polgári iskolai tanárok fizetése az elemi iskolai státuson épült fel és ezek, valamint a középiskolai tanárok státusa közé illesztett be olyképen, hogy illetményünk az elemi iskolai tanítóknál egy fizetési osztállyal feljebb, a középiskolai tanároknál pedig egy fizetési osztállyal lejjebb nyert megállapítást. Ez a beosztás nagyjából megfelelne a várakozásunknak s mégis ebből ered a sérelmünk. Oka ennek, hogy bár a kezdő és a folytatólagos fizetési fokozatokban a várakozási időnk azonos a tanítók várakozási idejével, mi, a VI. fizetési osztályban velük szemben mégis rövideget szenvedtünk, az által, hogy ott a rendelet érintetlenül hagyja a szerzett jogot, mely szerint a tanítóknak 10 százalék nevezhető ki ezután is a VII. fizetési osztályba, nálunk pedig e kedvezménnyel szemben csak 5 százalékra korlátozza a VI. fizetési osztályba való kinevezhetőséget.

Senki sem vádolhat meg bennünket szerénytelenséggel, ha végzettségünk és különleges munkánk tudatában az 5 százalékkal megelégedve nem vagyunk, hanem annak méltányos felemelését kérjük, hiszen ha a státusunk így marad, akkor tulajdonképpen nincs, vagy legfenebb csak papíron van különbség köztünk és a tanítók között. Nem kell ennek igazolásául másra hivatkoznom, mint arra, hogy nálunk a VI. fizetési osztályt illetőleg a státus évekig változatlan marad, míg a tanítók nagy státusa állandóan mozgásban lévén, ott oly nagy tömegek juthatnak a VII. fizetési osztályba, hogy végeredményben mi is mint ők, csak a VII. fizetési osztállyal vonulhatunk majd nyugalomba.

Érthető, sőt természetes tehát az a kívánságunk, hogy anyagi helyzetünk tényleg jobbra tévessék a tanítók anyagi ellátásánál. Ezt támogatja az is, hogy a gyógypedagógusok a tanítók közül regrutálódnak, a két státus között tehát szükségszerint különbségnek kell lennie. De másrészt követeli ezt az a körülmény is, hogy státusunk közelebb jusson a középiskolai státushoz, melytől a polgári iskolai tanárokkal együtt meg nem érdemelt mértékben eltávolodott, noha a fejlődés folytán képzési időnk közelebb jutott egymáshoz.

Egy méltányos, mondjuk 20—25 százalékos VI. fizetési osztályu előlépési lehetőség egyrésztől tehát megkülönböztetés volna a tanítói státustól, másrésztől pedig elismerése volna képzettségünknek a középiskolai tanároké mellett.

A másik sérelmünk a rendeletben foglalt ellentmondásra támaszkodik. Azt az ígéretet tartalmazza az ugvanis, hogy a 31. szolgálati idő megkezdésével minden tanár eléri a VII. fiz. osztálynak megfelelő 1. fokot. Valamennyien tudjuk, hogy ez nincs így. Így lenne azonban, ha a szolgálati időnk a tanítói oklevél megszerzésétől, illetőleg első alkalmaztatásunktól számítanak be. Előző szolgálatunknak azonban 50 százaléka esedik, következésképen a rendeletben megígért idő alatt senki sem érheti el a megjelölt fizetési fokot. Minthogy gyógypedagógiai szolgálatunkat magunk is többre értékeljük elemi iskolai működésünknel, az előző szolgálatból be nem számított időnek elvesztése úgy volna eliminálható, ha a gyógypedagógiai szolgálatban várakozási

időnkét Ő Excellenciája valamelyik fizetési fokozatban, mondjuk 3—4 évvel — mert átlag ennyire tehető a veszteség — megröviditené. Ez legtermészetesebb volna a X. esetleg a IX. fizetési osztálynak megfelelő fokozatokban, mert ezzel egyrészből honoráltatnék az a veszteség is, amit okleveles kartársaink — mert nem nevezhetők ki — az ideiglenes szolgálatba elveszitenek, másrészt előbb juthatnának olyan fizetési fokozatokba, amelyekben már családalapításra is gondolhatnánk, ami nemzetvédelmi szempontból nem a leggyöngébb érv.

A harmadik kérdéssel, mint már jeleztem nem kívánok részletebben foglalkozni, csupán csak érinteni kívánom azokat a lehetőségeket, amelyek megfontolásra intenek bennünket. Hogy a külön igazgatói státus megszervezhető legyen, annak első feltétele, hogy a VI. rangosztályban annyi új állás szerveztessék, ahány igazgatót a szétválasztás a VI. fizetési osztályban talál, mert különben a VI-os igazgatók magukkal viszik állásaikat is. Ez pedig nyilvánvaló sérelem volna a státusra. VI. fizetési osztályú állások kreálása, igen nagy akadályokba ütközik. Ezt mindnyájan tudjuk. Tehát, ha új állások nem szerveztetnek, nem történhet-e meg, hogy az igazgatókat külön csoportosítsák, mint ahogyan az a múltban már egyszer meg volt. Előny, vagy hátrány származhat-e, egy ilyen formszerű szétválasztásból? És, ha külön állásokat szerveznének is, de az igazgatók részére nem fizetési fokozatokat, hanem mint a középiskolai igazgatóknak rangosztályokat állapítanának meg, mi haszon, esetleg mi kár háromul abból az igazgatókra stb.? Nem folytatom a kérdéseket, mert rövidnek szántam e cikket, de szeretném ha a kartársak a kérdéssel kapcsolatos felfogásukat alkalmas módon kifejteneék, mert hiszen mindnyájunkat igen közletről érdeklő dologról van szó.

És mégis egy kérdés! Miért nem tesz a rendelet említést a gyógy-pedagógiai Tanárképző Intézet gyakorló iskoláinak tanáraitól? Vagy talán velük szemben nem volna méltányos, ha némi előnyökhöz jutnának amint a tanítóképzők gyakorló iskoláinak tanítói és a középiskolai tanárképzők gyakorló iskoláinak tanárai is előnyökhöz jutottak? Hagyjuk ezt a kérdést nyitva. — Feleletül egyelőre csak ennyit: úgy tanítani, hogy abból más is tanulhasson, több előkészületet kíván meg, több időt is igényel. Azt gondoljuk ha az előkészületet ingyen is adjuk, a több energia és a több idő bérre tarthat igényt.

Puha László.

Szemle.

Tóth Zoltán: »A vakok képzeletvilága.« Budapest, 1927. A Magyar Gyógynevelési Társaság kiadása.

A vakok pszichológiájának egy igen fontos fejezetét adja e munka, 200 kis oktáv oldalnyi terjedelemben. Már a cím körülhatároltságból, tehát a pszichológiai feledal korlátozottságából, valamint a munka terjedelméből — e külső jelekből is — kitűnik, hogy e munka révén, hivatott egyén kutatásainak eredményeivel fogunk megismerkedni és igazán tudományos értékekkel gyarapodni. A rendszeres és tudományos szempontokról vezetett tanulmány azután tényleg meggyőző bennünket arról, hogy a szerző a vakok kategóriájába eső egyének mindegyik csoportjának képzeletvilágát és annak alakulását a legapróbb részletességgel és pedagógiai célszerűséggel megvilágítja, hogy munkájával nemzetközi vonatkozásban is, a vakok ügyét illetően, megindítja a komolyabb pszichológiai és pedagógiai kutatást, feladatmegoldást.

Feladatköreinek megjelölése után az I. pont alatti, a külvilág és a lelki élet kapcsolatait világítja meg a szerző a vakokra való vonatkozásban. Meglepő, de a legtöbb pedagógusban sejtésszerűen élt ama igazságnak ad kifejezést, hogy a képzetalkotó tevékenységben a tapintás szervét a hallás szerve elé kell helyeznünk, illetve annál érzékenyebbnek minősítenünk. E fejezet alatt hivatkozás történhetet volna a mozgásnak a képzetek keletkezése alkalmával való szerepére is.

A beszéd és a lelki tartalom kapcsolata című és a vak gyermekekre is vonatkoztatott II. és III. fejezeteknek a siketek tanárát különösen érdeklő számtalan újszerű megállapítását meg kell ismernie minden szakembernek. 3

A IV. fejezet a képzetek szempontjából osztályozza a vakokat.

E szempontból közös csoportba foglalja a vakon születetteket az 5 éves korig megvakultakkal. Külön szól azután a később megvakultak képzeleiről.

Ez a fejezet a főrésze az egész munkának. Ebben a szerző a világosság, a szín, a nagyság, a terület, a forma, az irány, a távolság, a mozgásformák, az életkor, az érzelmi állapotok képzelei, valamint a hangképzetek szempontjából vizsgálja a vakok képzeletvilágát. A vizsgálódási szempontok e sorozatából nélkülözöm az időképzetek és a mozgásérzési képzetek szempontjait. De mindaz, amit e fejezet az azt tanulmányozónak nyújt, az az élesen megfigyelő pszichológusnak és a hivatott pedagógusnak kiválóan fejletl kifejezési képességére mutat. Pedagógiai szempontból különösen nagy haszonnal tanulmányozza e fejezetet a siketek tanára is, aki a vakok képzeletvilágát nézve, életteljesen maga előtt látja a siket gyermekét is és ezirányu pedagógiai feladatait.

Érdekes kiegészítése e fejezetnek a »Függelék«: egy 9 éves korában megvakult egyénnek, a legintelligensebb magyar vakok egyikének, 12 kérdésre adott önbevallása. Színesen, szinte festőiesen számol be jelenlegi képzeletvilágáról.

Az V. és utolsó fejezet az ugynevezett analóg képzetek gyógyító pedagógiai jelentőségét mutatja be.

Ezzel a pszichológiai tanulmányával szilárd, megbízható alapját rakta le a szerző, a vakok képzeletvilágának megirandó gyógyító pedagógiája számára. Bár e munkában nem mulasztja el a szerző egyszer sem, az egyes pszichológiai meglátásokat pedagógiailag értékelni, ezen pedagógiai értékelésnek egy külön munkában — a vakok pedagógiája egyik fejezeteként — való rendszeres összefoglalása továbbra is indokolt, szükséges marad.

Saját értéke mellett érdeme e munkának még az is, hogy mellette feltűnnek azok mérhetetlen hiányok, amelyek nemcsak a vakok, hanem a siketek pszichológiája és pedagógiája terén is, még ma is fennállanak és hogy azok pótlására figyelmeztet és biztat.

Michels Fülöp.

Ernst Emmerig: Bilderatlass zur Geschichte der Taubstummenebildung mit erläuterndem Text. (A siketnémák oktatásának története képekben, magyarázó szöveggel.) München, 1927. — **Péter Nagy:** Die Taubstummeneinrichtungen Ungarns einst und jetzt. (Magyarország siketnémaindítéseinak multja és jelene.) München, 1927.

Diszes kiállítású, képekkel, kéziratmásolatokkal gazdagon ékített, kvartálaku, 238 oldalra terjedő művel áldozott szerző a mai értelemben vett siketnémaoktatás uttörő mestere, a német módszer megteremtője, Heinicke Sámuel apostoli szellemének születése 200-ik évfordulója alkalmával. Emmerig hangyaszorgalommal, a lényeges, érdekes iránt érzékkel bíró ember alaposságával gyűjtötte össze, válogatta ki az anyagot és a képek, táblázatok adta keretelvézé-es, ismeretünket felújító, összefoglaló, sok tekintetben kiegészítő tartalommal töltötte meg.

A könyv beosztásában előjárójában visszanyúl a történetileg igazolható szórványos kísérletezéseig. Kitér, rávilágít azokra a törekvésekre, amelyeknek irányító összevéséből kialakultak a siketnéma értelmének, szellemének kifejlesztésére alkalmas eljárások és amelyek ösztönzőleg hatottak, vagy megértelték az elhatározást az első intézetek létesítésére.

Az első intézetekkel és életre-keltőjükkel kapcsolatban külön fejezetben foglalkozik a francia-, külön a német- és ez utóbbi cím alatt a lipsei-, a bécsi- és a schleswigi iskolával. Jellegzetes rövid összefoglalásban vázolja abból de l'Eppée, Sicard, Itard, majd Heinicke és követőinek jelentőségét.

A következő fejezetben a két

nép érzelmi, nyelvi közössége és az eljárásban is a kölcsönös ráhatás folytán egységet képező németországi és ausztriai siketnémaoktatás kialakulásáról, az oktatás általánosításáról, a grammatizáló módszerről, Hill reformtörekvéseiről, Hill módszereinek fejlődéséről és a Vatterrel kezdődő legujobb korszak felélesztő munkásságáról igyekszik hűséges képet adni.

Ebben a fejezetben helyet kaptak mindazok a német szakemberek Wolketől, Stephantól, Graserstól, Jancke'ól, Jägeren, Saererten, Krusen, Hillen és hogy csak az igazán neveseket említsen, Schöttlen, Matthiason, Hirze'en, Cüppersen, Guden, Vatteren, Waltheren, Heidsicken, Göpferten, Bezold'on, Gulzmannen, Wenden, Baldrianon át egészen napjainkig Schorschig és Schumannig, akik akár a gyakorlat, akár az elmélet terén igyekeztek előbbre vinni, vagy előbbre is vitték a siketnémák képzésének ügyét. Akár egy irányzatról szól, akár egyes szakembereket mutat be, igazán lakonikus rövidséggel kitudja emelni a lényegeset, a korra, az emberre a jellemzőt és ha valaki figyelmesen átolvassa a munkát, sokkal tisztábban érzékelheti, tekintheti át a multat, a mozgató eszméket, miúta kötetekre menő könyveket olvasna. Történettannományi szempontból szívesen adnék egy ilyen módon megszerkesztett munkát a tanári pályára készülőkhöz.

Bennünket közelebből azért is érdekel Emmerig könyve, mert művének negyedik fejezetében a német területeken kívül eső államok siketnémaoktatás-ügyéről szólván, Belgium, Csehország, Dánia, Finnország, Anglia, Hollandia, Olaszország, Norvégia, Oroszország, Svédország, Svájc, Spanyolország és az Egyesült Államok mellett 14 oldalnyi, a többiekhez viszonyítottan kivételes terjedelemben Magyarország siketnémaoktatás-ügyével is foglalkozik. A magyar siketnémaoktatás rég kinőtt a gyermekeiből. Es hogy elindult a saját lábán és a multból veti tanulságok alapján, mások törekvésének ismeretével és tiszteletben-

tarlásával, saját szellemének termékenyítő erejével, az ebből az erőből táplálkozó munkával igyekszik a némák világát a gondolkodók és szóval szólók rendjébe emelni, a világ sok tájáról szívesen figyeltek fel azok, akik hozzánk hasonló sorban találják élet-hivatásukat. A közelmúlt eseményei, az idegenjárás, a kapcsolatok minden művelt állammal való kölcsönös felvétele mind azt mutatják, hogy nem utánzó, de teremlő lényezői vagyunk a felfelé ivelő oktatásnak. A megbecsülésre, jelentős mivoltunkra következtethetünk tehát, hogy hazánk siketnémaoktatásügye a németül beszélő és értő európai és tengerentúli nyilvánossághoz utlevelet kapott.

Nagy Péter, a váci siketnémain-tézet érdemes igazgatója vállalkozott dicséretes készséggel arra, hogy a szerző gavallériájából reánk eső részt a világ szeme elé való, nemzeti szempontból is nekünk hasznohajtó tartalommal töltsse meg. Nagy Péter feladatát nagyjában és egészében derekasan oldotta meg. Cházár András, Simon An'ál, Schwarzer An'ál, Nagy Lipót, Fekete Károly, Borbély Sándor, Náray-Szabó Sándor, Nagy Péter, Fochs Antal, Grünberger Lipót, Scherer István, Klis Lajos, Németh László, Gácsér József, Klug Péter és közben a kevésbé nevesek megemlékezésével is igyekszik tiszta képet adni 125 év küzdelmeiről, intézményeink fejlődéséről és mindarról, ami a fogyatékos érzékek oktatásának jobbá tétele, az eredmény fokozása érdekében történt. Minden sorából az úgy, a magyarság szerepe árad ki. Látszik, kiérződik, hogy az izekre lépell nemzetnek helyet akar biztosítani a világ kulturnépei között. Dicséretes szándék. Célját el is érte. Hiszem, hogy megbecsüléssel gondolnak reánk, akik Nagy Péter mondanivalóját át ismernek meg bennünkei. Újólág hangsúlyozom, hogy az anyagot, ahogyan és amiképen adva van, nem kifogásolom. Elismerem, nyelvzete, írása kifogástalan. Egy érzésemet, gondolatot azonban nem hallgathatom

el. A valószínűleg előre megszabott térről jobb kihasználása céljából akár a képekből, akár a szünetlési, tanulmányi adatokból szívesen elengedtem volna néhányat, hogy — ami utóvégre a legfontosabb és leginkább szolgálja a külföldi vonatkozásban javunkra — alaposan bevilágozzam volna módszerfejlesztő, eljárást könnyítő, kataló tevékenységünkre. Nagy Péter barátom épúgy tudja, mint én, hogy negyed századon át érvényben levő tantervünkkel önállósítottuk, függetleníttük magunkat az eljárásban mások szolgai utánzásától és azt is tudja — hiszen elismerten kiváló gyakorlati szakember —, hogy önállóságunkat nem volt okunk megbánni, mert igazoló eredményekre hivatkozhatunk. A tanterv előirta eljárás, a társalgási alapon folyó egységes beszédtanítás sokaknak szerzett tapasztalása szerint immár a külföldön is jogaiba lép, de sehol nem olvastam arról, hogy e tekintetben a kezdő nényezés érdeme, dicsősége magyar homlokot övez babérral. Nagyon kicsiny nemzet vagyunk. Érdeklünk, hogy szellemünk világitó erejét ne rejtjük, de ne is rejtsek véka alá. Egy olyan általános, inkább a módszerfejlődést tárgyaló cikk, vagy rész, mint teszem azt Emmerigé Hill reformjáról, vagy Vatterról és a jelenlegi állapotokról Németországban jobban kielégített, többet jelentett volna. Nem vetek követ Nagy Péterre. Olyan munkát vállalt és teljesített, ami tiszteletet, megbecsülést érdemel. Magára volt utalva és saját meglátását adta. Gáncs ezért nem érheti. Előbbi bíráló észrevételemet csak azért tettem meg, mert gondolom, hogy a könyv velünk összekölteésben való megjelenésének tervéről másnak, másoknak is volt, vagy lehetett tudomása. Ha pedig arról van szó, hogy a magyar siketnémaoktatás méltóan reprezentatív módon szerepeljen egy szinte az egész kultúrál világ nyilvánosságára számoltartó külföldi munkában, akkor Nagy Péter bizonyval úgy is szívesen vállalta volna az összeállítás és megírás terhét, ha mások

is közreműködtek volna a közlésre feltétlenül érdemes anyag kiválasztásában.

A könyvnek a már említett államokról szóló ismertetéseit adottságok szerint kell vennünk. Használhatjuk, mert kevésbé vagy alig ismert területre vezet el bennünket. A szakember pedig szívesen látja szelleme látóköreit, mert módot ad haszonnal értékesíthető tanulságok levonására.

Befejezésül négy grafikai táblázaton szemlélteti az első beszéd-tanítási kísérleteknek, a francia és német módszernek, Hill reformjának, majd a siketnémák oktatására szolgáló intézeteknek 1770-től 1900-ig, ill. 1927-ig a különböző államokban való elterjedését.

Szívesen ajánljuk a könyvet a karlászak figyelmébe, nemcsak annak okáért, hogy hazánk oktatásügye is kapott benne illő helyet, hanem azért is, mert kvalitása révén nyereséget jelent a szakirodalomban.

Emmerig munkájával egyidőben, ha jól értesültem, annak buzdító közreműködésével jelent meg ugyanabban a nyomdából Nagy Péter igazgató tollából ugyancsak olyan szép kiállításban, kartonkötésben, német nyelven: Magyarország siketnémaintézeteinek multja és jelene című könyve 43 oldalnyi terjedelemben. Szerzőt meleg hazafiúi érzés vezette, amikor időt, fáradságot és anyagi áldozatot nem kímélve egy világnyelven igyekszik hozzá férközni a szívekhez, hogy egyrészt kimutassa, mit, mennyit teltünk a kultúra jegyében a siketnémákért, másrészt, hogy igazságtalanul szenvedő népünknek, szétdarabolt hazánknak az emberiség szellemi és erkölcsi javáért folytatott évezredek és mostani küzdelmei jogán barátokat szerezzen. Szívemből kívánom, hogy a könyv írója célját elérje és hogy utal találjon mindenüvé, ahol a nyelv megértése lehetővé teszi a lelkünkbe, tisztaságunkba való bepillantást.

Szerző itt már szabadabban mozgathat. Nem köti, mint az előbbi

könyvben, a terjedelem szigorú határroltsága. És ha annak anyagát szószerint veszi is át, ezt is és azontul való mondanivalóját is egy-egy intézet keletkezése, fejlődése története körül csoportosítja. Bemutatja, elismerteti külön a mostani, megmaradt és külön a trianoni szomorú parancssal tőlünk elvetett intézeteket. A fent említett szempontok szerint a váci intézettel kapcsolatban Cházár András, Simon Antal, Schwarzer Antal, Nagy Lipót, Fekete Károly, Borbély Sándor, Nárav-Szabó Sándor és Nagy Péter működésének méltatását és az intézet, valamint a felorolt szakemberek legőbbjének arcképeit adja. Kitér ezenkívül az anyaintézet mellett működő fiú- és leányfoglalkoztatóra is. Röviden vázolja azután az oktatás terén tett egyes kísérletezéseket, majd keletkezési sorrend szerint foglalkozik az izr. budapesti, az áll. budapesti, a kaposvári, a kecskeméti, a szegedi, az egri, a debreceni, a soproni siketnéma intézettel. Jelentőség és lehetőség szerint ezek tárgyalásánál is közli az intézetek és szakemberek képét. Az elcsatolt temesvári, aradi, kolozsvári, jolsvai, körmöcbányai, ungvári és pozsonyi intézetnek (négynek a képével) fájdalmasan vérző sorokkal áldozik. Leközi még az 1925—26. tanév beiskolázási adatait és a jelenlegi szervezettel összefüggő állapotokat: a szakfelügyeletről, iskolakötelezettségről, a felvételtől, a segélyezésről, az oszlálylétszámról, az oktatás tartamáról, a tanárok fizetéséről, a képzésről, az egyesületekről tájékoztató tudnivalókat.

Észrevételeim, amint már említettem, hogy hálásan vettem volna, ha szerző a siketnéma oktatásügy egyik, másik tekintetben való előjáró, utmutató munkánkat akár személyekkel kapcsolatban, akár azoktól elvonalkoztatva jobban ki-domborította volna. És ha szabad még egy szerény észrevételt ten-nem, kívánatosnak tartottam volna, ha a mostani viszonyokra, ki azoknak kialakulásával kapcsolatban egynéhány tettekkel tényező szakemberünk, ha mást nem, de legalább megemlést nyert volna.

Észrevételelem nem homályosítja el az érdemet. Szerző rászolgált nyáíunk elismerésére.

Megemlítem még, hogy a két könyv Maidl, müncheni siketnéma kiadó és siketnéma könyvnyomdászok munkája. A szép, pontos kiállítás élő bizonyítéka a siketnéma-oktatás jogosultságának, a tanult siketnémáknak az érzékszékkel való egyenértékűségének.

Sopron, 1927. dec.

Völker József.

A Blätter für Taubstummendildung. 1927. febr. 1-i számában a szakfelügyelői jelentést a magyar gyp. int.-ről ismerteti. — 1927. június 1-i számában méltató cikket közöl Heinicke Sámuelről, Schulmann Adolf. — Az 1927. szept. 15-i számban Nagy Péter a mai magyar siketnéma-oktatásügy szervezetét ismerteti.

Eos, 1927. I. negyedévi füzetében a magyar gyógyped. intézeteket ismerteti (Schulmann nyomán). Ez adatok a szakfelügyelői jelentésből származnak.

Revue générale de l'Enseignement des Sourds-Muets, 1927. márciusi számában Thollon szerkesztő Schulmann ismertetése nyomán terjedelmesen ismerteti a magyar gyógypedagógiai ügyet.

Nordisk Tidskrift für Dödstumskolan 1927. 9-ik számában a väci kir. orsz. int. 125 éves jubileumáról ír Bergquist szerkesztő, valamint egész terjedelmében leközli a väci intézet és tanáregyesületünk

meghívóját és ünnepi programját.

Redaktion der Ung. Jahrbücher (Berlin) 1927-i évkönyvének 233.-ik old. a szakfelügyelői jelentést a magy. gyógyvp. int. ismerteti.

Prof. D. Rusceac (Cernauti-Csernovitz): Románia siketnéma és Wvakintézelei. 1927. 8 old. E füzet adatai szerint Romániában, beleértve az elszakított részeket is, összesen van 5 siketnéma- és 5 vakok intézete. A tanítás a legújabb módszerek szerint folyik. Összesen 230 vak és 483 sn. gyermek részesült 1927-ben oktatásban. Az előkészítő osztályok most vannak szervezés alatt. A tanárok részben a gimnáziumi tanárokkal vannak egyenlően elbírálva (XII. f. o.), részben pedig gyógypedagógiai külön tanári (XI. f. o.) kinevezéssel bírnak.

Siketnémák Világa címen Kaban József szerkesztésében magyar nyelvű lap jelent meg Cluj-Kolozsvárt az erdélyi siketnémák részére. Öszintén kívánjuk, hogy a jól szerkesztett lap hosszú életű lehessen a siketnémák javára.

Beszámoló a Nviregyházán tartott első vidéki hibás beszédet javító tanfolyamról. Irta: Dr. Kovács László orvos. Különlenyomat a »Szabolesi Tanító« 1927. okt. 1. és 15. számából. 14 old. Ezt a beszámolót legközelebbi számunkban mi is ismertetjük.

A vak beszéde. Irta: Schreiner Ferenc. Különlenyomat a S. V. O. Ű. 1927. 1—4. számából.

Hivatalos rész.

A Siketnémák és Vakok Tanárainak Orsz. Egyesülete nagyteltekinteti Elnökségének

Budapesten.

Szakfelügyelőségünknek f. évi nov. hó 11-én kelt 2765—1927. VII. ű. o. számu fölhívása arra enged következtetni, hogy oktatásügyünk terén a közel jövőben nagy alkölő munkának nézünk elébe. A

problémáknak egész halmaza vár megoldásra. Nem mind egyformán fontosak, sürgősek, de azért valamennyi aktuális. Vannak ezek közt olyanok, amelyek már annyira elő vannak készítve, hogy minden további tárgyalás nélkül is megvalósíthatók. Mások ugyszólván még teljesen érintetlenek, még alig kerültek szóba, pedig a nagy reformkomplexumban ugyancsak

elsőrendű fontossággal bírnak. Hogy ezek közül melyik a fontosabbik, sürgősségénél fogva előbbre való, a szakfelügyelőség döntse el. A határozatok végleges formába öntése, a szaktanács e'özetes meghallgatása mellett, ugyancsak a szakfelügyelőség dolga. Az előkészítés s az érlelés munkája azonban a mindnyájunk feladata. De ki indítsa meg, melyik szerv vezesse, irányítsa a diskuziót, hogy a szerle'enségektől ment, egyöntetű határozatok megszüle'hessenek, melyek alapján a szakfelügyelőség, szaktanács meghallgatása mellett, a megfelelő javaslatokat a miniszter ur Öexcellenciája elé terjesszesse.

A szaklapunk is alkalmas volna erre a célra, de a szűkös anyagi viszonyok miatt, az csak ritkán jelenhelik meg s azért a rendszeres diskuzió megindítására nem nyujt elég alkalmat. Az egyes intézetek tanártestületeitől bekért vélemények, javaslatok, mert nem a köznek a re'ortáján mentek keresztül, többnyire hézagosak, szélsőségesek. Egységes, egyöntetű és határozott vélemény-kialakulás leginkább a közvetlen érintkezéstől lehet várni, miért is módot és alkalmat kell nyujtani, hogy a napirendre kerülő kérdéseket végleges döntés előtt, nyilvános u. n. szaküléseken vitathassuk meg. Minthogy ilyenek rendezését első sorban egyesületünk elnökségétől várhatjuk, mély tisztelettel kérem a Nt. elnökséget, méltóztassék lehetőleg még a karácsonyi szünet alatt választmányi ülést tartani s azon az alábbi indítványomat napirendre tűzni:

Tekintettel arra, hogy szakfelügyelőségünk inacialívájára a közel jövőben több igen fontos és életbevágó kérdés kerül megoldásra, mondja ki, a választmány, hogy:

1. szükségesnek tartja, miszerint a napirendre kerülő kérdések, különös jelentőségükre és nagy horderejükre való tekintettel, a végleges döntés előtt, előbb még egyszer a választmány által havonként összehívandó u. n. szakülésen vitassanak meg;

2. az azokon hozott határozatok,

javaslatok, felhasználás céljából, esetről-esetre az elnökség utján azonnal a szakfelügyelőség elé terjesztendők;

3. a választmány egyelőre a következő kérdéseket tűzi napirendre:

a) Tankönyvírás és kiadás, könyvbíráló-bizottság szervezése.

b) A gyengétehetségű siketnéma növendékek elkülönített oktatása, nagyothalló osztályok szervezése.

c) Továbbképző tanfolyamok a tanárok részére.

d) A növendékek elő- és továbbképzése.

e) Képzési idő, osztálylétszám.

f) A beiskoláztatás rendszere.

g) Tantervezés.

Indokolás:

Javaslatom tendenciája oly kézenfekvő, hogy bővebb indoklásra nem szorul. Bármilyen sürgős is egyik-másik kérdés megoldása, a végleges döntést még sem szabad elhamarkodni. Aki figyelemmel kísérte pld. a német kartársaknak hasonló eseeikben való eljárását, az láthatta, mily körültekintő német alapossággal intézik az ilyen ügyeket. Valahol felvetődik egy életrevaló eszme, gondolat. Ezt felkapják többen és előbb a szaklapjaikban, majd országos egyesületeikben meghányják, megvetik a legbehatóbb módon, hogy az végre különféle javaslatok alakjában a birodalmi »Bund« elé kerülhessen. A »Bund« összegezve a beérkezett javaslatokat, a maga véleményével kiadja azokat végleges formába öntés végett egy erre vállalkozó előadónak, aki azt a birodalmi »Bund« gyűlésére előkészíti, illetve végleges döntés végett előterjeszti.

Arról szó sincsen, hogy mi most ugyszólván a 12-ik órában hasonló német alapossággal járjunk el. Nincs is arra szükségünk. Mi a legtöbb problémának a megoldási formáját már készen kapjuk. Csak arról van szó, hogy ezeket magyar talajba, a mi viszonyainknak megfelelőleg átültessük. De ezt aztán ugyancsak gondos alapossággal kell megeselekednünk, különösen akkor, amikor oly életbevágó és nagyjelentőségű kérdések meg-

oldásáról van szó. Kérem indítványom elfogadását és napirendre tűzését!

Vác, 1927. december 12-én.

Nagy Péter.

A III. Egyetemes Tanügyi Kongresszus Előkészítő Bizottsága a szakosztályi elnökök, előadók bevonásával **Négyessy László** dr. egy. tanár elnöklésével népes gyűlést tartott novemberben, melyen megjelentek az összes tanügyi egyesületek vezetői, továbbá tanügyi életünk hivatalos tényezői. **Négyessy László** megnyitójában bejelentette **Kornis Gyula** távozását, ki h. államtitkárrá történt kinevezése miatt kénytelen volt távoznia az elnöki székéből. Foglalkozott a kongresszus általános célkilüszésével, különösen nagy lelkesedést keltett azon bejelentése, hogy az összeülő kongresszusnak lesz a feladata megoldani azt a régi kívánságot, hogy az összes tanügyi egyesületeket egy szövetségbe tömörítse. A kongresszus foglalkozik az egész magyar oktatásügyet átfogó kérdésekkel, hivatalos lesz javaslatival oktatásügyünket széles, modern alapokra fektetni. **Vitéz Papp Gyula** titkár a 22. szakosztály munkáját terjesztette elő. A szakosztályok szakcsoportonként foglalkoznak kérdéseikkel. **Rákos István, Mosdossy Imre, Nagy László, Padányi Andor, Geöcze Sarolta, Mester János, Szekeres Bónis, Maday Gyula** hozzászólása után elfogadták **vitéz Papp Gyula** előterjesztését a pedagógiai szakosztály felállítására vonatkozólag. Véglegesen megállapodtak a kongresszus ülésének idejében, 1928. július 2., 3., 4. és 5-ik napokban. **Simon Lajos** főtitkár előterjesztésére beválasztották az Elnöki Tanácsba **Erődi Béla** főigazgatót, a **Fansz, oktatósztályának** elnökét, **Kopp Tibort** pedig titkárrá választották. Majd a kongresszussal párhuzamosan rendezendő országos tanügyi kiállítás módozatait beszélték meg.

A III. egyetemes tanügyi kongresszuson való részvétel bejelentésére és a tagdíj befizetésére jelentkezési ívet és postai befizelő-

lapot csatoltunk lapunk jelen száma-hoz. Kartársaink figyelmét e helyen is felhívjuk, hogy a kongresszuson, saját érdekünkben, minél je'entősebb számmal vegyenek részt.

A pénziáros kéri lapunk előfizetőit és tagtársainkat, hogy az előfizetési és a tagdíjukat az elnökség levele értelmében mielőbb küldjék be. Csakis a díjaknak idejében való befizelése teszi lehetővé lapnak a jövőben gyakrabban tervezeit megjelenését.

A szerkesztő kéri a kartársakat, hogy a szócikkek mellett egyéb közérdekű és az ügyre, vagy művelőire vonatkozó közleményeket is küldjenek be.

Tauritzky Ferenc

1850—1927.

Gyér sorunk megritkult ismét, egy fenkölt, nemes lélekkel, egy igaz, becsületes munkással: meghalt **Tauritzky Ferenc**. Élt 77 évet, tanított 40 évet, amelyből 1-et a népoktatás-, 39-et pedig a siketnémák oktatása terén töltött el. Majd 19 évi visszavonultság után elköltözött csendben, feltűnés nélkül, mint ahogy egész élete is a legnagyobb szerénységben eliöltve — zajtalan és zavartalan volt.

Tegnap még délecegen, magas korát megszegyenítő fürgeséggel róta Vác város utcáit, ma karosszékében gyengélkedve kér, hogy értesísem tanítványait rosszulletéről és holnap már kiterítve talá'om halálos ágyn. De mintha most is elnézésért könyörögne, hogy munkáját félbe kellett szakítania s hogy azt most már sohasem fejezheti be. Ez és ilyen volt **Tauritzky Ferenc**. A kötelességet hiven, mindhalálíg a legnagyobb pontossággal teljesíteni, soha senkít meg nem bántva, alázatos szerénységgel szolgálni barátait, tanítványait s az ügyet, melyet nagyrabecsült ez volt hívságnélküli életének legfőbb célja és gyermeleg, naív lélekkel doll örülni sikereinek, melyek ha nem is voliak egetverők, de mindenkor hiven és becsületesen szol-

gálták azt az ügyet, amelynek munkásává szegődött.

Amikor a robustus test hirtelen összeroppanásából a közeledő végre következethettem, kértem, hogy miní mindig, ugy most is készüljön igaz lélekkel a legkomolyabb utra, tegyen eleget katholikus vallásunk egyik legszentebb követelményének: vegye fel az utolsó kenet szentségét, azt mondotta: — »Nekem nincsen bűnöm. Am jöjjön a pap, szivesen látom! Istenem! De kevesen vannak közöttünk, akik teljes joggal ugyanezt mondhatnák magukról. Itt járnak köztünk emeli fővel, a mea culpáról teljesen megfeledkezve. Tariizky Ferenc, mint mindig, ugy most is igazat mondott. Az ő tiszta, makulátlan letkéhez, kétség nem férhet.

Tariizky Ferenc 1850-ben, október 26-án született Tápionsápon, Pestmegyében, ahol apja kántortanító volt. Mint már gyermek nagy előszereléssel viselte a zene iránt s muzsikálisapja örömmel fedezte fel benne a nem mindennapi zenei tehetséget. A zene elemei részébe ő maga vezette be. Ugyiszintén az első elemi oktatásban is ő részesítette. Ennek eivégeztével szülői Pestre adták, ahol a rendes gimnáziumi oktatás mellett zenei tanulmányait is folytatta. A gimnázium IV. osztályából a pesti kir. kath. tanítóképzőbe lépett át. Közben elvégezte kitünő eredménnyel a »Nemzeti Zenede« zongora, hegedű és zeneszerzői tanszakát s a tanítói oklevél megszerzése után, édesapja utódjaként megválasztották Nógrádkiálón kántor-tanítónak.

Még képezdész korában hallgatta a képzőn hirdeteit tanfolyamon Fekete Károlynak, a sikeinémákról s azok oktatásáról tartott előadásait s a minden szép és nemesért rajongó ifju tanítónak leghőbb vágya volt azonnal a sikeinémák oktatása terére lépni. Ez a vágya azonban csak 1869-ben következett be, amikor Fekete Károly ajánlára, néhai nagynevű kultuszminiszterünk: br. Eötvös József őt a sikeinémák váci kir. orsz. intézetéhez tanárgyakornoknak nevezte ki. Itt akkor nagy, embereket

és intézményeket átalakító harcot talált. A mult, nevezetesen a kétféle tannyelv (magyar és német), a jel, irás és beszéd hármás cégére alatt működő ugynevezett bécsi iskola, erős küzdelmet folytatott a jövővel, a mindeneket átalakító modern eszmékkel, különösen a mindenütt tért hódító német módszerrel, a lisztán beszédre tanítás módszerével. Es hogy mai speciális oktatásügyünknek biztos alapjait akkor sikerrel lerakhatták, abban nagy érdeme volt Tariizky Ferencnek is. Az új eszméket a régiektől mentesítve, hamarosan megértette, ápolta és fejlesztette előbb tollal, az akkor egyeilen szaklapunkban a »Kalauz«-ban, majd előszóval a katedrán.

Hogy szakképzettségét akkor is már mily nagyra tartották, az kiviláglik abból, amikor 1889-ben, a tanárgyakornokok rendszeres kiképzése céljából, Vácra az első képző tanfolyamot szervezték s azon a legfontosabb tantárgy, a módszertan előadásával őt bízták meg. Tanítványainak nehéz munkáján könnyíteni akarván, a hosszú éveken át szerzett ismereteit, tapasztalatait összegyűjtve, saját költségén kiadta első nagyobb munkáját: »A Sikeinémák Nyelvoiktatása« címén. Merész vállalkozás volt ez főleg anyagi szempontból, mert oktatásügyünknek akkori fejletlensége miatt alig néhány példány kelt el s a szerző a fáradságos munka mellett alaposan ráfizetett első irodalmi vállalkozására. Ez az oka annak, hogy számos más munkája sohasem láthatott nyomdafestéket.

Az első nagyobb kitüntetés akkor érte, amikor Trefort miniszter 1889-ben 6 heti külföldi tanulmányutra küldte. Németország nagyobb intézeteit látogatta meg akkor és mindenünnen gazdag tapasztalatokkal tért vissza. Tapasztalatait jelentés alakjában a miniszter elé terjesztette s a váci intézet 1890—91. isk. évi értesítőjében is közkincesé tette.

Mikor 1894-ben Olgyai János, a sikeinémák kolozsvári intézetének akkori igazgatója, egészségi okokból Vácra való visszahelyezését

kérte, a miniszter helyébe Taritzky Ferencet küldte le Kolozsvárra igazgatónak. Nehéz körülmények közt foglalta el a helyét és nehéz körülmények közt buzgón és eredményesen működni kétszeres érdem. 14 évig vezette a kolozsvári intézet ügyeit s ezen idő alatt nemcsak az iskolában nevelt és tanított, hanem azonkívül is buzgólkodott szóval és írásban, hogy a gondjaira bízott intézetei fejlődjön, előbbre vigye.

A jól végzett munkával járó lelki megelégedettségen kívül, számos elismerésben és kitüntetésben is volt része. Ezek közül kiemelünk kettőt. Az egyikben kartársai részesítették, amikor 1899-ben 30 éves szolgálatának évfordulója alkalmával fényes jubiláris ünnepségeket rendeztek tiszteletére. A másik kitüntetésben Ő Felsőge a király részesítette, amikor 40 esztendei hűséges szolgálat után nyugalomba vonult s a siketnémák oktatása terén szerzett érdemeinek elismerésül a koronás aranyéremkereszttel tüntette ki.

Nyugalomba vonulása után már csak a zenének és a zenei oktatásnak élt. A kolozsvári zenekonzervatóriumnak volt előbb tanára, majd rövid ideig h. igazgatója. Mikor a háboru után egymasután elvesztette egyetlen fiát és forrón szeretett hitvesét, minden igyekezetével azon volt, hogy halottaival együtt visszatérhessen Váczra, működésének kiindulási helyére. Célját elérte s most már együtt aluszszák csendes álmukat a középvárosi sírkertben. Taritzky Ferencet a siketnémák váci kir. orsz. intézetének tanári testülete a maga halottjának is tekintette s róla a következő gyászjelentést adta ki: »A siketnémák váci kir. orsz. intézetének tanári testülete, mely fájdalommal jelenli, hogy kiváló nesztor, Taritzky Ferenc, a siketnémák kolozsvári intézetének nyug. igazgatója s a váci sikeinéma intézetnek 25 éven át volt érdemes tanára, f. évi február hó 24-én reggel fél 6 órakor, rövid szenvedés után, életének 77-ik évében, a halotti szentségek ájtatos felvétele után, az Urban csendesen elszen-

derült. Felejthetetlen halottunk földi maradványait e hó 26-án, d. u. fél 4 órakor Vácon, a Rókus kápolnából kisérjük utolsó útjára, a középvárosi r. ka. temetőbe. Lelki üdvéért az engesztelő szent mise áldozatot február 28-án, reggel 7 órakor mutatják be a Fehérek templomában. Vác, 1927. február 24. A Siketnémák Váci Kir. Orsz. Intézetének Tanári Testülete.» — Ki dalos lelkedet a siketnémák csendes világának szenteléd, elmúltál már Te is! Legyen pihenésed valóban olyan csendes, amilyen megnyuvási adtál Te áldásos éleddben a szerencsétleneknek. A viszontlátásra!

Nagy Péter.

Hidasi Sándor

A magyar népoktatásügynek hatalmasan kimagasló vezéralakja szállt vele az Örökkévalóságba. Egész munkás életét bámulatos kitartással, nagyszerű szervezőképességgel, mély tudással, meleg és megértő szeretettel, izzó magyarsággal a magyar gondolat és alkotás egyik legdrágább kincsének, a népoktatásnak szentelte. De nemcsak a népoktatásügynek volt Hidasi Sándor egyik legtevékenyebb és legkimagaslóbb vezéralakja, nem volt a magyar társadalomnak közelebbiről pedig Ungmégynek, ahol sok-sok évét töltött, mint kir. tanfelügyelő, olyan kulturális, közjólékonysági, avagy szociális intézménye, amelyet Hidasi Sándor ne lámogatott volna áldozatkészséggel, munkával, egész magyar lelkével.

Hidasi Sándor volt az, aki 1902-ben felvetette Ungvárt egy siketnémaintézet létesítésének az eszméjét és ennek az eszmének a keresztülvitelére fáradhatatlanul dolgozott, agitált, megnyerte az intézet ügyének a várost, vármegyét és kultusz-kormányt, amelynek eredményeként 1904. őszén megnyílt az intézet, hogy sorssújtotta embertársainkat a pusztulástól megmentvén, he'ölük művelt és dolgozni tudó polgárokat neveljen. Hidasi Sándor 1904-től 1914-ig, te-

hát 10 éven át ügyvezető alelnöke volt az intézések és kezdetben sok akadályal, nehézséggel küzdő intézményt az ő kitarító támogatása erős akarata és mélységes ember-szerete vezette át a küzdeleken a szép fejlődés felé. Hálából a siketnémák ügyeért végzett önzellen nagy munkájának a Siketnémainté-zeli Tanárok Orsz. Egyesülete 1911-ben disztagijává választotta, az intézet igazgató-tanácsa pedig 1916-ban nevéreől egy 12.000 K-s alapítványt létesített.

1914. áprilisában Hidasi Sándort a kultuszminiszter ur központi szolgálattételre rendelte be, ahol a népoktatásügy reformján dolgo-

zott, az előkészítő törvényjavasla-tok megalkotásában veit részt. Eb-beli nagyértékű munkájának az elismeréseképen a miniszteri ta-nácsosi címet kapta. Egész lényge a magyar gondolatért élt és dolgozott fáradhatatlanul, melegen, tudással és szeretettel.

Hidasi Sándor, kultuszminiszteri tanácsos, a Ferenc József-rend lo-vagja, a hadiéki ményes érdemke-reszt tulajdonosa, stb. március 12-én hunyi el Sümegen. A siketné-mák tanárai és a szőlásra nyílt művelti siketnémák ajkai is hála-adó és mélységes imát mondanak ő érte az Egek Urához!

Külömfélék.

Véglegesítések. A vkm. Klug Pé-ter gyógypedagógiai orsz. szakfe-lügyelől és Simon József h. szakfelügyelől állásában végleg megerősítette.

Istenes Károly igazgatói a buda-pesti szegényháztéri rkath. egyház-község egyháztanácsi és iskolaszó-ki taggá választotta.

Dr. Hoór Károly egyetemi orvosprofesszor, a felsőház tagját 1927. dec. 17-én kísérték a kere-pesi temetőben utolsó útjára. A véglistességen megjelentek az egyetemek, a kultusz-kormány, a felsőház, az ifjúság képviselői és impozáns számban az elhunyt tu-dós professzor és lánglelkű hazafi tisztelői. Az elhunytban dr. Hoór Károly a gyógypedagógiai ügyosz-lály min. osztálytanácsosa édes-atyját gyászolja. Nyugodjék bé-keben!

Mayer János váci kartársunkal sulyos bánat érte édesanyjának 1927. márciusában történi elhunyt-lával. Völker József soproni kar-társunknak pedig édesatyja távo-zott el dec. végével 80 éves korá-ban az örök életbe!

Skultéty Lajos Esztergom fő-egyházm. misés pap, volt állami gyógypedagógiai tanár, 1927. évi december hó 25-én, hosszas, ki-

nos szenvedés után visszaadta lel-két Teremtőjének. Skultéty Lajos Szombathelyen, 1862. aug. 11-én született. 1882-ben tett érettségi vizsgálatot ugyanott, s 4 évi teo-logia után 1886. jul. 14-én pappá szentelték. Több éven át, mint káp-lán működött a szombathelyi egy-házmegeben, mignem 1897-ben a gyógypedagógiai oktatás területére lépett, s az Alkotás-utcai intézet tanára lett. Itt működött 1904-ig, közben a gyógypedagógiai tanári és a polgári iskolai tanári oklevelet is megszerezte. 1904. szeptem-berében az állami kiegészítő isko-lához helyeztetett át s itt működött szép eredménnyel 1925. jun. 30-ig, mikor végkielégítést kért s az intézet kötelekéből eltávozott. Skul-téty nemesak az intézetben végzett kiünő munkájával szerzett magá-nak elismerési és érdemeket, ha-nem azzal is, hogy iskolai elfog-laltságán kívül eső időben dadogók és egyéb beszédhibásak gyógyítá-sával foglalkozott. Utóbbi időben a nyilvános funkciók elől visz-szavonult s a budakeszi Erzsébet szanatoriumban keresett bajára gyógyulást. Sajnos, a gyógyulást nem találta meg, csak a halál sza-badította meg szenvedéseitől. Me-legen érző, kedves és megértő kartárs volt. Minden közügyért lel-

kesedett, egyik kongresszusunkon elnökké is megválasztották. Kartársai érdekeiért és igazáért mindenkor bátran sikra szállt. — Nyugodjék békében. (ém)

Svéd köszönet. — A Magyar Siketek- és Vakok Tanárai Orsz. Egyesületének. — Kekves Kartársaim és Barátaim! — Azokért a szép napokért, amelyeket siketnéma oktatásügyük jubileumával kapcsolatosan gyönyörű országukban tölthettem, mindnyájuknak hála és mélységes köszönetemet fejezem ki. Ezeket a napokat sohasem fogom elfelejteni. Kartársi szeretet és igaz barátság vett körül engem. Tudományos magaslatról és pedagógiai ügyességről tanusított mindegyiküknek a munkája. Az Önök által szolgált ügy iránti odaadás és buzgalom, lelkesedéssel töltötte el szeretett munkájuknak szemlélőjét. Az Önök szeretete a segítségre és vezetésre szoruló növendékeik, valamint megcsontolt és sok szempontból sorssújtott hazájuk iránt, záloga annak, hogy a végcéli, melyet maguk elé tűztek, el fogják érni. Szeretet, odaadás és tetterő az a három erős oszlop, amelyen siketnéma oktatásügyük, valamint édes hazájuk jövője nyugszik. Az az épület, amely ilyen erős oszlopokon nyugszik, mérszen kinyulik majd a magasba és utmutatónk lesz mindnyájunknak. Szerencsét, erőt, egészséget és köszönet! — Lund, Svédország, 1927. október 20-án. — Johan Bergqvist igazgató, a svéd sn. int. tanárok egyesületének elnöke.

A kultuszminiszter köszönete. A vkm. dr. Ranschburg Pál egy. ny. rk. tanár, egészségügyi főtanácsos, gyógyped. tanárképzőint. tanárnak abból az alkalomból, hogy a bp. áll. kiségitőiskola szakorvosi megbízásáról lemondott, 25 évi buzgó és értékes működéséért elismerését és köszönetét nyilvánította. Továbbá

Füzesi Árpád gyógyped. tanárképzőint. tanárnak, a siketnéma k. bpesti áll. int. tanári kara részére tartott magyarázó rajztanfolyam ingyenes és eredményes vezetéséért elismerését fejezte ki.

Liber Endre székesfővárosi tanácsnoka, az Országos Siketnéma Otthon disztagját a Kormányzó Ur Ófőméltóságához kormányfőtanácsossá kinevezni méltóztatott. — Őszinte tisztelettel köszöntjük ügyünk nemes barátját.

Illés József dr. egyet. tanár, a Tud. Akadémia tagja, országgyűlési képviselő 1927. decemberében töltötte be professzori működésének 25-ik évét. Óméltósága régi barátja ügyünknek és az Orsz. Siketnéma-Otthon disztagja. Őszinte tisztelettel köszöntjük ez alkalomból Óméltóságát.

Simon József h. szakfelügyelő 1927. okt. 22-én töltötte be tanári működésének 25-ik évét. Minden különösebb meghívás nélkül, csak egymásnak szólván gyűltünk össze a Posch-vendéglőben egy barátságos, meleg hangulatu vacsorára. Kb. 75-en voltunk összesen. Tanártársadalmunknak igen jól esett, hogy dr. Hoór Károly osztálytanácsos ur eljött körünkbe. Oly kedélyes és jó estét töltöttünk együtt, amilyenre régóta nem emlékezünk. Talán azért, mert nem volt előzetes nagy rendezés, hanem sponián elhatározásból és őszinte érzésből fakadt az összejövetel. Klug orsz. szakfelügyelő, Istenes, Herodek, Schulmann igazgatók, Puha és Schreiner tanárok melegen köszöntötték Simont, akiben a kötelelességteljesítés, a szív, a kartárs és a barát érzése ritka harmóniában egyesül.

Ugyanaznap délelőtt a szakfelügyelőség hivatalos helyiségében Istenes igazgató köszöntötte Simon h. szakfelügyelőt, a vidékiek nevében pedig Leopold egri igazgató.

Szentgyörgyi Gusztáv váci tanár nov. 25-én jól sikerült rádió-előadást tartott a siketnémák hangos beszéde címen.

Lord Charnwood, az angol siketnémaint. tanárok orsz. egyesületének elnöke, az angol lordok-házában 1927. nov. 17-én beszédet mondott a magyar-román birtokperrel kapcsolatban és erélyesen a magyar igazság mellett szállt sikra.

Klis Lajos belegsége. Részvétellel értesülünk, hogy Klis Lajos, a budapesti áll. sikeknémaintézet érdekében dus ny. igazgatója súlyos belegen fekszik. Őszinte érzéssel óhajtjuk, hogy mielőbb felépüljön és még soká élvezhesse valóban megérdemelt pihenőjét.

Kiss Jánost, a váci kir. orsz. int. ny. kapusát, a Kormányzó Ur főméltósága az V. oszt. polgári érdemkereszttel tüntette ki. A hűség és jószívű János bácsit szívesen köszöntjük.

Nyiregyháza városa 1927. aug. havában a városi hibásan beszéző tanulók részére gyógytanfolyamot rendezett. Ez volt az első vidéki tanfolyam. A tanfolyamot Schulmann Adolf igazgató és dr. Kovács László orvos vezették. Lapunk legközelebbi számában részletesen számolunk be e tanfolyam működéséről.

Budapest szőfőváros tanácsa, Vida Lajos gyógyped. igazgató előterjesztésére is melegen felkarolta a beszédhibások ügyét, amennyiben a községi iskolák tanulói részére 7 tanfolyamot szervezett a város különböző pontjain.

A budapesti iskolaorvosok működéséből. Az elmúlt tanév utolsó 4 hónapjában a bpesti iskolaorvosok külön rendelésen ingyenesen megvizsgáltak és kezelték 27.327 tanulót. Ezek között látási bántalmakban 5654 tanuló szenvedett, hallási bántalmakban 1547, idegbajban 2823, beszédhibában 724. Orvosi felügyelet alatt pedig 69.451 gyermek állott. E számok élénken igazolják az iskolaorvosi intézmény rendkívül nagy fontosságát.

Deschensky Ferenc kaposvári igazgató nov. 11-én, az ottani Berzsenyi Társaság 3-ik liceális előadássorozatán a sikeknémákról és azok társadalmi helyzetéről tartott nagyszerű előadást.

Az **Egri Népujság** június 21-i számában terjedelmes cikkben méltatja az egri sikeknémaint. növénydekeinek fényes sikerű tornaversenyét, rajz- és kézimunkakiállítását. Az érdeklődő közönség so-

raiban ott volt Hedry főispán, Okolicsányi alispán, Dutkay érseki helynők, stb.

Ügyünkéri május hó folyamán a parlamentben, a költségvetés tárgyalása során felszólaltak: Kállay Tibor v. pénzügyminiszter, Petrovác Gyula, Homonnay Tivadar, Usetty Béla és Pogány Frigyes országgyűlési képviselők. Hálás köszönetet mondunk a támogatásért.

Pedagógiai és tankönyvkiállítást rendezett a vkm. jul. és aug. hónapban a Nemzeti Muzeumban, amelyeken a mi intézeteink is szép sikerrel vettek részt. Tudomásunk szerint elismerő oklevelet kapott a snk. budapesti, a vakok bpesti, a bpesti gyógyped. int. és néhány vidéki intézet.

A magyar sikeknémák életéből. Budai István jónevű grafikus újabban ismét szép sikerrel szerepelt. Az egyházművészeti kiállítás végrehajtó bizottságából alakított alakított zsűri Kertész K. Róbert államtitkár elnöklésével döntött a hirdető plakátpályázat ügyében. Kitűnő grafikai megoldása és artisztikus hatása miatt a bizottság megvásárolta Budai István plakátját, amelyet katalógusának címlapján óhajt reprodukálni. A napokban megjeleni Kogutowitz-féle kézia. lász. címlapját szintén Budai tervezte és rajzolta. — Uj költői tehetség jelentkezett Izsák Elek sikei térképészeti tisztviselő személyében, akinek «Remény óráján» c. hangulatos, jól sikerült versét olvashatjuk a «Sikeknémák Közönsége» számában. — Vaszary László a kiváló szobrász megalkotta Cházár András szobrát miniatűr kiadásban a váci emléknap alkalmára. Mostanában pedig Hegedüs Lóránt Ó Excellentiájának a szobrán fog dolgozni. — Rochlitz Gyula statisztikai hivatalnok, a központi statiszt. hivatal által összeállított, több mint 300 oldalra terjedő évkönyvet fordította le francia nyelvre. Erdekes, hogy az ismert és melegszívű poéta, könyvből és önszorgalomból tanult meg franciául. — A kedves sike poéta P o h á n k a Margit versét és T ó t h

Mihály versét pedig lapunk jelen számában olvashatjuk. — **Kraszner Vilma** sikel uszóbajnoknő, aki eddig négy bajnokságot nyert a magyar országos hölgyuszóbajnokságok során az 1928. évi amszterdami sikelnéma olimpiászra készül elő.

Az Orsz. Sikelnéma-Otthon dec. 22-én tartotta meg karácsonyfa-ünnepélyét. **Hegedűs Lórán**i kormányzó-elnök Ő Exc. megleghangu levélben mentette ki betegség miatt való távolmaradását. Az ünnepélyen a többi között megjelent **Wentzel Geyza** szfővárosi tanácsjegyző, **Simon József** h. szakfelügyelő, **Michels Fülöp** és **Szaucsek István** tanárok, **Schulmann Adolf** igazgató-él és felesége stb. Az ünnepélyen 178 szerel-csomagot osztottak ki, sokan pénzbeli segélyben részesültek és az összes tagok, minit az Otthon vendégei együtt vacsoráztak.

A Sikelnéma Sportklub győzemes párisi turája. Hogy a kicsi sikelnéma társadalom is értékes szolgálatait tesz a magyar ügynek, sok egyéb mellett élénken igazolja a sportklub 1927. pünkösdi szereplése Párisban. A nemzetközi labdarugómérkőzéseken a magyar sikelnéma k viették el az összes első díjakat. Nagy örömrnkre szolgál megemliteni, hogy a két napig tartó mérkőzést a magyar kir. köveiség részéről báró **Apor Géza** köveiségi tanácsos, **Ambró Ferenc** kir. konzul és **Gerentser Mihály** köveis. tisztv. is megnézték és sok magyar szerelittel támogatták a magyar dicsőségért küzdő derék sikelnémainkat.

A Sikelnéma Turista Társaság, a Dobogókőn egy **Lourdesi Mária** szobrot állított fel, amelynek felszentelése egy kiválóan sikerült ünnepély keretében május 15-én történt meg. A felszentelő szentmisét dr. **Sály Arnulf** bencés tanár celebrálta. Az **Ave Máriát** a **M. T. E. Sasok** dalárdája énekelte. Ünnepi beszédet mondott dr. **Zsembéry Gyula**, **Kentner Antal** tükár, **Király Ernő** ny. fő-**Ernő** ny. főgimn. igazgató. Az Orsz.

Sikelnéma-Otthon **Babos Károly** alelnök képviselte. Dr. **Mészáros János** érseki helytartó levélben küldött áldást az összes jelen volt hívőkre. A szép ünnepély rendezése **Kentner** tükár érdeme.

Székesfővárosi választások. Budapest szfv. okt. 30-án, az általános tanügyi választások során a következő győgyeped. tanárokat választotta meg: **Csányi Józsefet** a **Miklós-téri gyp. int. igazgatójává.** — Ugyanez intézethez tanárokká **Mundy Bélát** és **Péter Antal.** — A **rákosfalvi gyp. int. igazgatója** lett **Vándori Dezső.** Tanárok: **Demjén Antal**, **Faragó Béla** és **Stange László.** — A **Nagyothallók «Török Béla» int. igazgatójává** megválasztották **Vida Lajost.** Tanárok: **Erneyi Jolánt**, **Magyar Lászlót** és **Szaucsek Istvánt.**

Áthelyezés. A **vkm. Séra Lajos** tanárt, a **nagyothallók intézetétől** a **vakok bp. foglalkoztató intézetéhez** és **Sándor Lajos** tanárt a **vakok bp. fogl. intézetétől** a **vakok kir. orsz. intézetéhez** helyezte át.

Blázsik László kaposvári sikelnéma int. tanár 1927. aug. 20-án házasságot kötött **Zetting Mäy** urleánnyal.

Tinschmidt Ernő győgyeped. tanár (Ujpest) eljegyezte **Markovics Vilma** gyp. tanárnőt (Szeged).

Zábori Záhorszky Árpád váci tanár és **boronkai Boronkay Annus** 1927. szeptemberben házasságot kötöttek.

Nyiregyházán az 1926—27. tanévben az összes elemi iskolákban 5798, az összes középiskolákban pedig 2182 volt a beiratkozott tanulók száma. Az elemi iskolákban 114 volt a beszédhibások száma, a középiskolákban pedig 21. Az összes tanuló létszámnak tehát 1.7 százaléka szenvedett beszédhibában. Az elemi iskolai tanulókból 91 volt olyan, aki gyenge tehetségénél fogva kiségitő iskolába való volna.

Szaktanácsi gyűlés.

Szinte 10 évi szünet után újra összeült a szaktanács. Igen gazdag és felelősen értékes programmal december hó 29-én és 30-án kezdte meg működését dr. Huszka Jenő miniszteri tanácsos, ügyosztályfőnök ur elnöklelte alatt. Oméltósága, az ő igen meleg hangu megnyitójában különösen ama reményének adott kifejezést, hogy az újra életelt szaktanács a gyógypedagógiai oktatásügy érdekében korszerűen hasznos és nagynevelésű irányító gondolatokat fog majd ki-termelni.

Az igen nagy leltszéssel fogadott elnöki megnyitó után Klug Péter szakfelügyelő ur, mint szaktanácsi előadó vette át a szót. Programja annyira gazdag volt, hogy már e címen is korszakot alkotónak mondható az újra életelt szaktanács új előadójának nagy koncepciójú székfoglalója. S ha még arra is rámutatunk, hogy programján mindvégig meglátsozt a nagyon komoly előtanulmány, a gyógypedagógiai oktatásügynek minden vonatkozásában való átkarolása, a a pártállásának mintaszerű igazolása, a jövőnek nagyobb perspektívájú előkészítési akarása, akkor azt is elmondhatjuk, hogy szakfelügyelőnk, mint szaktanácsi előadó is, helyére termelt, meseri-en kiválasztott, nagyivvelésű szakember.

A szaktanács, az előadó elaborátumai alapján, a következő kérdésekkel foglalkozott:

1. **A szaktanácsi szabályzat módosítása.** A régi szabályzat a fejlődő kor kívánalmainak megfelelően módosított.

2. **A tankönyvek ügye.** Ebben a kérdésben arra az álláspontra helyezkedett a szaktanács, hogy különleges viszonyainkra való tekintettel nálunk kebelbeli szakemberekből álló bíráló-bizottságra van szükség. Kijelölte egyben a szaktanács a könyvbírálóbizottság sikeinéma-ügyi tagjait személy szerint is.

3. **A tantervek revíziója.** Elvileg kimondotta a szaktanács, a tan-

tervek revíziójának szükségességét s egyben főbb vonásokban direktívákát is adott a revízió végrehajtásához. A revíziós munkát kiadatik az egyes tanári testületeknek. Itt említjük meg a szaktanács azon határozatait is, hogy a sikeinéma fiúk és leányok váci foglalkoztató intézetei részére is készí- tessék tanterv.

4. **A kiségitő-iskola kérdése.** Ez a régen vajudó, sőt izgató kérdést oly meggyőző erővel készítette elő az előadó, hogy az minden vita nélkül egyhangulag intéződött el, még pedig közmelegnyugvásra. Az elintézés módja főbb vonásokban a következő:

a) A mai kiségitő-iskolák gyógypedagógiai iskolákká szervezteknek át.

b) A jelenlegi kiségitő-iskolák tanítóinak mód és alkalom adatik arra, hogy záros határidőn belül magánúton megszerezhessék a gyógypedagógiai tanári diplomát.

c) A mostani kiségitő-iskola helyett kis létszámú osztályok szervezetenek. Ezek a kislétszámú osztályok mindenképen népiskolai intézmények lesznek s mint ilyenek, teljesen a tanfelügyelőségek hatáskörébe utaltatnak.

5. **A sikeinémáknak tehetség, hal- lás- és beszédmaradvány szerint való széiválasztása.** Idestova 20 éve küzdelem után, szinte egy csapás- ra, nagy ováció mellett intéződött el ez a megmérhetetlenül fontos szakbéli kérdés. A megértésnek és az együttérzésnek eléggé nem dicsérhető példáját láttuk a fenti nagy fontosságú kérdés elintézésénél is.

6. **A Nyomorék Gyermekek Otthonának a gyógypedagógiával való kapcsolata.** A szaktanács kimondta, hogy mivel a szomorék gyermekek ügye nem gyógypedagógiai kérdés, hanem speciális szempontból kizárólag csak a gyógytorna kérdése, tehát az nem is tartozhatik a gyógypedagógia fogalmi körébe.

7. **Az intézetek tanári testületeinek indítványai.** A beérkezett indítványokat az előadó bemutatván,

megállapította a szaktanács, hogy azok közül melyekkel kíván a legközelebbi gyűlésen foglalkozni.

Befejezésül még csak annyit, hogy lapunk szerkesztősége tisztelettel és örömmel köszöni az újra éleddi szaktanácsot. Egytlen hálájának és elismerésének ad kifeje-

zést afelett, hogy lényegbe vágó és égetően sürgős kérdésekben ily értékes és szerencsés határozatokat termel ki ügyünk érdekében.

Az ügyünk közelebről is érdeklő programponatok részleteiből ismertetésére még visszatérünk.

INHALT:

Jubileumsfeier des 125. jährigen Bestehens der königl. Landestaubstummenanstalt zu Vác. (1927. X. 2.) — Jahresversammlung des Vereines ungarischer Taubst. und Blindenanstalts Professoren. (1927. X. 3.) — Cházár András (Gründer des ung. Taubstummenbildungwesens) Gedenksfestmahl.

Entwicklung der Lehrverfahren in Ungarn seit 1802 bis heute.
Peter Nagy, Direktor der Taubstummen-Anstalt zu Waitzen.

Das ungarische Taubstummenbildungswesen beginnt mit der Anstalt zu Waitzen, deren erste Lehrer ihre Ausbildung in Wien genossen. Die nach Ungarn gebrachte Wiener Methode wurde aber schon durch Anton Schwartzner verlassen, dessen Methode laut Walther schon viel entwickelter war, als die des Michael Venus. In »A. Schwartzners Lehrmethode« erhält der Artikulationsunterricht, das Ablesen vom Munde, und der Sprachunterricht schon viel wichtigere Rolle als bei Venus. Nach Schwartzner ist eine Stagnation vielleicht ein Ruchfall festzustellen. Hill's Lehren fanden keinen Eingang nach Ungarn.

Erst der Sohn Schwartzners, Karl Fekete, fing an in den siebziger Jahren, die Methode Hill, s in Waitzen einzuführen, mit dem Unterschiede dass er, besonders in den oberen Klassen, auf Sprachformenunterricht mehr Gewicht legte.

Das Verfahren Schwartzners, des damals auch im Auslande anerkannten Fachmannes, machte seine Nachfolger irre. Ignaz Pivar trieb unter dem Schutzmantel Sprachformenunterricht völligen Grammatismus.

Unter Joseph Roboz gelang in Ungarn die internationale Wirkung Vatter's zur Geltung, bis der ungarische Lehrplan in 1900 unserer Taubstummenbildung ein selbstsändiges und einheitliches Gepräge gab.

Der ungarische Lehrplan wirkte überwältigend, Alte Anschauungen wurden verlassen: »der bisher abgesonderte Anschauungen — Sprachformen-, Unterhaltungs-, Lese- Unterricht ist in einem solchen Sprachunterrichte zu vereinigen, der alle Nebenaufgaben beiseite lassend, einzig allein das bezweckt, dass der Stumme an dem Stoffe seiner Interessen in den Sprachbesitz gelange.«

Der Unterschied zwischen dem alten und neuen Verfahren ist noch auffallender, betrachtet man die methodischen Instruktionen: »Den Sprechstoff entlehnen wir dem Interessenkreise des Kindes, in welchem es lebt« Und weiter: Was aus der Seele des Kindes entspringt, oder dorthin seine Wege findet, sei in Worte zu kleiden.

»Der gut erwählte Sprachstoff ist dann in solche Worte zu kleiden, die nach der Entwicklungsstufe am leichtesten und am nützlichsten zu verwenden sind.« Das ist auch gleichzeitig das sicherste Verfahren, zur Veranschaulichung der Sprachformen.« Oft genügt es aber nicht, nur einfach darauf hinweisen, da die verschiedenartige Erscheinungen einzelner Sprach-

formen störend wirken und im Gedächtnisse nicht zu behalten sind. Es ist daher begründet, die Anwendung einzelner Sprachformen auch besonders zu veranschaulichen, damit das, was die Übung nicht erreicht, das Gedächtniss nicht festhalten kann und das nicht zu ergründen ist, durch das Auge und durch die Logik der Vernunft befestigt werde.

Das Verhältnis des Sprachstoffes und Sprachformen zu einander erhellt aus folgendem: »Beide sind gleich wichtig, einander beigeordnet.«

Die Principien des Lehrplanes gingen nur langsam in Verwirklichung über, sind auch heute noch nicht allgemein geworden. Diesem Zustande konnte »Alexander Borbély's Leitfaden, 1911.« kaum abhelfen. Unsere Heilpädagogische Hochschule und die zu veranstaltende Sommerkurse werden für weitere Entwicklung sorgen.

Die Taubstummepflege. Studiendirektor Ernst Schorsch, Berlin.

Eine planmässige Taubstummepflege bildet eine notwendige Ergänzung des Schulunterrichts für Taubstumme. Sie sorgt für Aufklärung der Eltern taubstummer Kinder und die beste Art ihrer Erziehung, sie fördert soviel wie möglich den Gedanken der Kindergärten für Taubstumme, sie sorgt im Bedarfsfalle für Sommeraufenthalt der taubstummen Grossstadtkinder, sie ist bei der Berufswahl, insonderheit auch bei der Eignungsprüfung, bei der Lehrstellenvermittlung und Lehrstellen- Ueberwachung tätig. Sie sucht den erwachsenen Gehörlosen im Bedarfsfalle Arbeit zu vermitteln und sieht ihre Aufgabe darin, das gegen die Annahme von taubstummen Handwerkern und Arbeitern immer noch bestehende Vorurteil wegzuräumen. Sie stellt sich in den Dienst der Beruflichen Ausbildung, insonderheit des Berufsschulunterrichts und sorgt im überigen für eine geistige Weiterbildung durch Einrichtung von Kursen, Kino und Lichtbildvorführungen und durch geistige Gestaltung des öffentlichen Lebens der Taubstummen. Sie erstrebt endlich eine gesetzliche Regelung der Taubstummepflege.

Resümé eines Vortrages über die Anstellung von Lehrerinnen im Taubstummenunterricht. Rektor Johann Bergquist, LunP, Schweden.

Die Frage über die Anstellung von Lehrerinnen im Taubstummenunterricht ist ein Teil der allgemeinen Lehrerinnenfrage, und diese gehört zu der Frauenfrage im allgemeinen. Schritt für Schritt haben sich die Frauen in einer grossen Anzahl von Ländern zu einer den Männern ebenbürtigen Stellung, was Anstellungen im Staate und in der Gemeinde betrifft, emporgearbeitet, gewisse Einwendungen sind gegen ihren Zutritt zu Diensten verschiedener Art gemacht worden. Man hat gesagt, dass sie im allgemeinen nicht die physische Stärke oder die geistige Reife besässen, die erforderlich sind, damit man ihnen den Zutritt zu Diensten verschiedener Art öffnen soll. Man hat auch gesagt, sie sollten sich dem Heime und der Mutterschaft widmen und auf diesem Gebiete Ihre Aufgabe erfüllen und sich nicht durch Eintritt auf die Beamtenlaufbahn von ihrer eigentlichen Aufgabe ziehen lassen. Dagegen ist mit Schärfe hervorgehoben worden, dass es nur ein Beweis der Gerechtigkeit von seiten der Gesellschaft, den Frauen Zutritt zu Diensten verschiedener Art ebenso wie den Männern zu geben und dass die Gesellschaft sich nicht erlauben kann, sie in ihrer Arbeit für das Wohl des Volkes zu entbehren. Nachdem aber im allgemeinen die Frau das Recht, sich im grossen und ganzen dieselben Stellungen wie der Mann, auszubilden, sich darum zu bewerben und sie innezuhaben, zuerkannt bekommen hatte, trat die Frage vor, ob die verheiratete Frau Dienst im Staate und in der Ge-

meinde innehaben dürfen sollte. Auch dieser Forderung ist man entgegengegangen.

Besonders ist es das Unterrichtsgebiet, wo die Frauen sehr viel in Anspruch genommen werden. Die unvergleichlich grösste Zahl der Lehrer Schwedens sind Frauen. Während die ganze Lehrerzahl 35676 ist, ist die Anzahl der Lehrerinnen 23858 und die Zahl der männlichen Lehrer 11818. An den Abnormschulen sind die Ziffern der ganzen Anzahl 395, die der Lehrerinnen 283 und die der Lehrer 112. Eine lebhaftere Debatte ist über die Gehalte der Lehrerinnen geführt. Einige haben für das Prinzip des grösseren Gehaltes für den Mann gearbeitet, da er mit seinem Gehalte eine Familie unterhalten soll. Andere haben den Satz: die gleiche Arbeit, das gleiche Gehalt, gefördert, während wiederum andere für dasselbe Gehalt für den Mann und die Frau in derselben Stellung gearbeitet haben. Noch ist diese Frage in meinem Vaterlande nicht endgültig gelöst worden. Noch stehen die Frauen, also auch die Lehrerinnen mit kleinerem Gehalte als die Männer.

Im allgemeinen hat es sich gezeigt, dass die Frau eine ebenso gute Arbeit wie der Mann leistet. Besonders gilt dies von den Lehrerinnen, und in einem ganz besonderem Grade an den Abnormschulen. An der Taubstummenschule, dem Gebiete, das mir am nächsten ist, kann man meines Erachtens die Frau nicht entbehren. Als Unterrichtsleiterin liefert sie im allgemeinen eine ebenso gute Arbeit wie der Mann. Als Erzieherin ist sie ihm gleichgestellt. Während er vielleicht als Erzieher der grossen Knaben geeigneter ist, ist sie als Erzieherin der kleineren Kinder und der Mädchen im allgemeinen überlegen. Die Taubstummenschule kann sich meines Erachtens nicht erlauben, die Arbeit der Frauen für die Taubstummen Kinder zu entbehren.

Entstummungsverfahren Gehörloser im frühen Kindesalter. Direktor Adolf Freunthaller, Wien, Döbling.

Die Vertreter der Kindergartenidee behaupten, dass der bisher gewohnte Typus der taubstummen Schulanfänger die Folge der geistig — sprachlichen Verwahrlosung des hörlosen Kindes in den frühen Kinderjahren sei — und suchen zu beweisen, dass es durch geeignete Erziehung des Kindes zum sprachlichen Verhalten möglich sei, diesen gewohnten Typus zu verändern.

Die Frühbildung gibt uns Zeit zur elementaren Schulung der Sprache und sie ist die einzige Möglichkeit, die Forderung nach einer naturgemässen Sprachentwicklung zu erfüllen, da sie in einer Zeit an das Kind herantritt, wann dessen seelischer Organismus naturgemäss am meisten nach Ausdruck, nach Sprache verlangt.

Der Kindergarten und die dort gewährleistete Erziehung des taubstummen Kleinkindes zum sprachlichen Verhalten, die frühere Eingliederung in eine kindertümliche Sprachgemeinschaft bedeutet nicht allein eine Entlastung der Elementarschule von der Stimmbildung und der Artikulation, nicht bloss die frühere Lenkung der Aufmerksamkeit auf die Sprechbewegungen durch die Sinnggebung des Bedeutungserlebnisses, sondern darüber hinaus eine Losbindung des taubstummen Kleinkindes von der fruchtbaren psychischen Rückwirkung ihrer Minderwertigkeit im sozialen Leben, von der Rückwirkung der Stummheit, des Nichtverstandenwerdens und des Nichtverstehens. Die Grundfeste des Kindergartens ist spielerische Aktivierung des Lautausdruckes und Erziehung zur Singgebung und zur Sinnerschliessung auf der Grundlage der sprachlichen Triebe und Instinkte. Obwohl Mutterschule in des Wortes wahrster Bedeutung, muss der Kindergarten dennoch mit eiserner Konsequenz dahin wirken, dass er den vieladrigen Strom der kindlichen Massen-

und Einzelerlebnisse in das geregelte Bett des Lautgestive Wirkung anschaulich vorliegt und hinreissend tätig ist.

Alle auf die Erziehung zum Sprachen und Verstehen abzielenden Handlungen geschehen im Rahmen allgemeiner körperlicher und geistiger Pflege und der Entwicklung der kindlichen Schaffungs und Gestaltungskraft.

Die vorliegenden Ausstellungsgegenstände zeigen in Bildern und in graphischen Darstellungen sowie in Erzeugnissen aus Kinderhand so viel vom Wesen und von den Einrichtungen des Kindergartens für taubstumme Kinder, als eine Ausstellung eben vermitteln kann. Der erste Kindergarten dieser Art besteht in Wien am Bundestaubstummeninstitut XIII., Speisingerstr. Nr. 105. seit dem Jahre 1906. Die allmähliche Umbildung im obigen Sinne geschieht dort seit 1919.

3 Kernpunkte kristallisieren sich aus dem Vortrag heraus: a) Die Bedeutung der frühen Kindergartenerziehung für das sprachliche Verhalten des Taubstummen, das im vorschulpflichtigen Alter noch verknüpft werden kann mit dem Trieb- und Instinktleben; b) die Bedeutung der Kindergartenerziehung für das soziale Verhalten des Gehörlosen, der durch Gemeinschaftserziehung und Lautsprache viel inniger verbunden wird mit der Volksgemeinschaft, ehe er durch bewusst werdende Hemmung und Minderwertigkeitsgefühl asozial werden kann; c) die spielerische Aktivierung des Lautausdruckes, durch Bewusstmachung der natürlichen Affektlaute, durch Verwertung dieser Laute zu sprachlichen Artikulationen, durch Ausbildung eines Wertbewusstseins auch im tauben Kinde.

Aus der Praxis der Sprachheilung. A Schulmann, Direktor der Sprachheilanstalt, Budapest.

Direktor Schulmann gibt eine ausführliche Beschreibung der Therapie, welche er bei der Heilung eines 4 ein halb jährigen Stotterer befolgte. Nacht Status präsens, Anamnese, Diagnose und Prognose folgt Therapie:

a) Der kleine Knabe musste von seinem 7 jährigen Schwesterchen, — mit dem er in Zank und Streit lebte — abgesondert werden um Zusammenstöße zu vermeiden und ihn von den daraus entstehenden seelischen Konflikten zu befreien. (Wechslung der Umgebung.)

b) Sein eigenes Gefühlsleben und seine eigene Gedankenwelt tritt in Geltung. Mit Anbetracht seines Interessenkreises wurden durch angenehme und beruhigende Beschäftigungen die herrschenden Unlustgefühle durch Lustgefühle ersetzt und Gelegenheiten zur Erregbarkeit ferngehalten. (Selig Harmonie.)

c) Der Kreis der Sprachenwicklung wurde eingeschränkt durch entsprechende Beschäftigung mit gegebenen einfachen und natürlichen Gefühlen, um ihn zu einer associativen Arbeit (Gefühle, Gedanke und Sprachbewegung (zu befähigen.) Einschränkung der Sprachentwicklung. Befähigung zur Association.)

d) Die beispielgebende Mitarbeit der Umgebung. Gutes Sprechvorbild durch ein etwas langsames Reden, ohne dass es der Knabe wahrnahm. (Gutes Beispiel.)

e) Als physiologische Übung wurden Atmungsübungen vorgenommen, doch nur spielweise.

Blick in die Zukunft des Bildungswesens Gehörloser. Von Prof Philipp Michels, Budapest.

In der kurzen Zeitstrecke, in welcher man von Taubstummenbildung sprechen konnte, hat Menschenliebe für die Gehörlosen Grossartiges ge-

leistet. Trotzdem hat man von einem unzweckmässigen Energieverbrauch der Vergangenheit zu reden. Der zukünftige Entwicklungsgang des Taubstummensbildungswesens muss sich nach einem vorhergehenden heilpädagogischen Kulturplane gestalten.

Eine wissenschaftliche Taubstummenspädagogik ist erst zu schaffen, Die Lösung dieser Aufgabe fordert Fachgelehrte, die sich nach hervorragender praktischen und theoretischen Tätigkeit, mit unbeschränkter Zeit und Arbeitsenergie, mit voller Unabhängigkeit, aber auch mit vollem Verantwortungsvermögen dieser Aufgabe widmen können.

Die bisherigen Hilfswissenschaften bedürfen einer Revision und Ergänzung. Der Phonetik muss eine Sprechbewegungslehre und eine Tastlehre der Sprechbewegungen zur Seite treten. Eben Heinicke ist es, der in dieser letzteren Disziplin, in der Logokinästhesie, den Grund-Pfeiler der Entsummungsmöglichkeit entdeckte, und sich dadurch die Würde des Begründers und Erfinders der Lautsprachmethode, auch in internationaler Hinsicht, für immer sicherte.

Mit dem richtigen Wesen der Lautsprache müssen wir vertrauter werden. Die Sprache ist kein einfaches Ausdrucksmittel unserer Gefühle und Gedanken, sondern sie ist als eine spezielle Form des Tuns zu betrachten. Bei dieser Auffassung bereitet die Auswahl des Sprechstoffes keine Schwierigkeiten mehr. Nur eine in qualitativer und quantitativer Hinsicht mit dem hörenden Kinde gleichstehende Sprechfähigkeit kann dem gehörlosen Kinde eine gewandte Sprechfertigkeit verleihen. Die Sprechübung muss beim gehörlosen in einer, der natürlichen Sprachentwicklungszeit gleichen Zeitstrecke zur Wirkung gelangen, um auf die unterbewusste Analogiewirkung, als inneren Entwicklungsfaktor der Sprechfertigkeit rechnen zu können.

Taubstummensbildung ist als eine heilpädagogische Aufgabe zu betrachten, laut welcher die Stummheit als Folge der Gehörlosigkeit — einer krankartigen, sozialen Abnormität — beseitigt werden muss. Gehörlose Kinder bedürfen nicht einfach schul- und stundenplanmässiger, sondern tagsüber beständiger therapeutischer Sprachpflege.

Die Lautsprache muss auch die Muttersprache der Gehörlosen werden; sie müssen sie in der Zukunft von der Mutter, der Fachlehrerin bekommen und nicht vom Vater. Die natürliche Gegebenheit, die Berufenheit der Frau zur Pflege, zur Sprachpflege muss in der Zukunft als heilpädagogischer Faktor bei der Entstummung Gehörloser vollkommen zur Wirkung gelangen.

Auch dürfen die Gehörlosen in der Zukunft nicht mehr von hörenden Kindern getrennt erwachsen. Durch Errichtung besonderer Taubstummensanstalten entsagte man der mächtigen Wirkung der natürlichsten Sprechumgebung. Ist die Wirkung des hörenden Kindes auf die Entwicklung der Sprechfertigkeit gehörloser Kinder einmal erkannt, so sind auch die verschiedenen Möglichkeiten zu deren Anwendung bald entdeckt: Taubstummensbildung in Sonderklassen der Volksschule, gemeinsames Internat Gehörloser mit Waisenkindern usw.

Die Zukunft des Taubstummensbildungswesens muss sich nach einem durch die genaue Erwägung und Vervollkommenung aller inneren und äusseren heilpädagogischen Faktoren, zielbewussten und zweckmässigen Entwicklungsplane gestalten. Der Taubstummenslehrer muss durch seine Bildung und durch die sozial — therapeutische Wichtigkeit seines Berufes und seiner Leistungen sich in der Zukunft eine grössere Wertung erkämpfen können.

Die Trennungsfrage im Unterricht Gehörloser und Gehörbeschädigter. Ernst Emmerig. Oberlehrer an der Taubstummen Anstalt, München. Leitsätze.

Die Gegenwart fordert mit gebieterischer Notwendigkeit gesteigerte Leistungen auch in der Taubstummenbildung. Die unterrichtlichen Erfolge sind ebensehr wie von einer geeigneten Methode von einer zweckentsprechenden Organisation abhängig. Das in Taubstummenanstalten so vielgestaltige Schülermaterial verlangt dringend eine Trennung in verschiedene Gruppen. Diese kann in organischer Hinsicht nach der Hörfähigkeit oder der geistigen Begabung erfolgen. Versuche eines Sonderunterrichtes uneigentlicher Taubstummer wurden mit wechselndem Erfolg seit Jtard immer wieder vorgenommen. Ihren Höhepunkt erreichte die Bewegung zur Trennung der Schüler nach der Hörfähigkeit unter Prof. Dr. Bezold, der die wissenschaftlich exakte Prüfung des Taubstummenohres und die darauf gegründete Hörshmethode in den sog. Hörklassen einführte. Diese Organisation vermochte nur in Süddeutschland Fuss zu fassen. Die Bundesversammlung deutscher Taubstummenlehrer 1900 erachtete eine Trennung der Schüler nach geistigen Fähigkeiten für vordringlicher. In zahlreichen deutschen Taubstummenanstalten ist heute diese Gliederung durchgeführt. Sie gereicht allen Begabungsgruppen zum Vorteil. Jedes deutsche Institut nimmt gegenwärtig die ihm zuständigen Schüler selbst auf und weist sie, wenn das Bedürfnis hiezu gegeben ist, meist nach einem Jahr verschiedenen Abteilungen innerhalb der Anstalt zu. Die für eine Trennung zu geringe Schülerzahl der meisten Institute lässt jedoch die Notwendigkeit einer zentralisierten, nach organischen Gesichtspunkten durchgeführten Landesorganisationen erkennen. Sie sollte sich in der Weise gestalten, dass in jedem grösseren Land oder Landteil eine Anstalt sämtliche Kinder aufnimmt, worauf nach einem Probejahr die gut — ebenso wie die schlecht begabten Tauben je einer Anstalt zugeführt, in gleicher Weise die normalbegabten hochgradig Schwerhörigen einerseits, wie jene mit nur wenig herabgesetzten Hörvermögen andererseits eigenen Anstalten zugewiesen werden. Sehr schwachbefähigte Schwerhörige sind mit den minderbegabten Taubstummen in gemeinsamen Schwachbefähigteninstituten zu vereinigen. Die Aufnahmeanstalt ist mit einem Kindergarten sowie mit einer dieser Gruppen zu verbinden. Für bildungsunfähige Taubstumme sollten eigene Pflegeanstalten geschaffen, psychopathisch veranlagte Gehörlose in besonderen Instituten vereinigt werden. Mit Sprachgebrechen behaftete normal hörende Kinder geniessen so lange Gastrecht in der Taubstummenanstalt, bis ihre Unterbringung, bezw. Behandlung durch besondere Veranstaltungen in die Wege geleitet ist. Vorzüglich befähigte Taubstumme sind in Begabenschulen zu sammeln.

SOMMAIRE.

Le 125-eme anniversaire de l'Institution Royale Nationale des Sourds-Muets de Vác. Le 2 oct. 1927. L'assemblée festive des professeurs des sourds et des aveugles. Le 3 oct. 1927. Banquet à la mémoire de André Chazar, fondateur de l'éducation hongroise des sourds-muets.

Le développement de la méthode depuis 1802 jusqu'à nos jours. Par M. Pierre Nagy, directeur, Vác (Hongrie).

L'enseignement regulier des sourds-muets en Hongrie date de la fondation de l'Institut des sourds-muets de Vác (1802). Les premiers professeurs de cet Institut ont acquis leur étude à Vienne, il est donc

tout naturel qu'au commencement, ils ont suivi la méthode viennoise. Mais peu après, sous la direction de M. Antoine Schwartz, cette méthode importée subit des changements fondamentaux. Dans son „Lehrmethode“ et dans ses autres guides d'enseignement, il donna, en dehors des instructions théorétiques, assez nombre d'instructions pratiques aussi. Il ressort de ses livres que, chez lui, l'enseignement vocal et les exercices de lecture sur les lèvres furent mieux caressés qu'à Vienne et il donna plus de soin à l'instruction orale aussi. Après la mort de M. Schwartz, le développement de la méthode s'arrêta net et çà et là on enregistra même la décadence. Les idées de Hill n'y rencontrèrent pas des partisans et, pendant la longue période de 40 ans, on resta fidèle aux instructions de M. Schwartz.

Le mérite de la transplantation de la méthode de Hill revient à M. Charles Fekete qui, en dehors de la propagation de la méthode allemande, peut enregistrer des succès aussi dans le domaine grammatical.

Dans le temps de la direction de M. Pivár, les exercices grammaticales dominaient partout. Les élèves furent retenus par ces exercices, non seulement aux classes, mais dans les heures de loisir aussi.

Sous la direction de M. Roboz, l'influence de M. Vatter qui consista dans la lecture exagérée, prédominait plus qu'il ne fallait. C'est en 1900 seulement que les „Programmes d'Enseignement“ ont apporté l'harmonie.

Elles ont eu l'effet d'une véritable révolution. Les anciens principes furent entièrement rejetés et l'instruction prenait une base toute nouvelle. „Les enseignements grammaticales, conversation, lecture, rédaction etc. réunis, une instruction orale se basant sur la conversation sont ordonnés, suivis, des matières occasionnelles.“

Les matières orales bien choisies doivent être commencées par des mots et paroles familiers, en évitant bien les confusions des mots semblants, mais non identiques.

Toutefois les nouveaux principes n'ont passé dans la pratique que très lentement et ne sont encore généraux. Même le „Guide“ de Alexander Borbély, aru en 1911, n'en porta beaucoup d'aide. Les professeurs âgés n'ont pu guère oublier les pratiques anciennes et les nouveaux professeurs y ont rencontré des difficultés quasi insurmontables, vu la longue pratique et l'indépendance qui sont les bases du procédé méthodique.

C'était une grande défaut qu'en son temps, les nouvelles directives des „programmes“ n'ont eu augmentées des renseignements assez clairs. On n'en peut se priver longtemps. Le meilleur moyen en serait les cours supplémentaires.

Soins aux sourds-muets. Par M. E. Schorsch, directeur d'études, Berlin.

Les soins systématiques et réguliers sont des compléments organiques de l'éducation et l'enseignement des sourds-muets. Ils étendent sur la sphère d'activité suivante: éclaircissement des parents sur l'éducation en famille; création des jardins d'enfant pour sourds-muets; villégiature des enfants sourds-muets urbains; donner conseil et appui dans le choix de métier et dans le placement industriel. Une telle sorte d'établissement seconde l'occasion de travail aux sourds-muets adultes, lutte contre les préjugés envers les sourds-

muets. En dehors du service en matière de profession, il se prend soin de l'enseignement post-scolaire, donne des cours, des représentations cinématographiques éducatives et améliore la vie sociale des sourds-muets. Il revendique une législation concernant les soins à donner aux sourds-muets.

Le rôle professeuses dans l'éducation et l'enseignement des sourds-muets. Par M. J. Bergquist, directeur, Lund (Suède).

La question des professeuses et des institutrices appartient au cadre de l'émancipation des femmes. Les femmes, par le temps écoulé et aux pays de culture supérieure, ont emparé les professions analogues à ceux de l'homme. Ces efforts rencontrèrent beaucoup de protestations. Dans le service public notamment on s'avait opposé à l'emploi des femmes, en argumentant sur l'insuffisance de leur capacité physique et intellectuelle. Les femmes, par leur destination de maternité, sont liées au foyer et cette destination naturelle subit par leur activité aux postes de profession.

Cependant on a bien démontré que l'égalité sociale exige la collaboration des femmes, car la société ne peut se priver de l'aide des femmes pour sa bien-être future.

La pratique et la vie ont justifié la femme, qui dans l'éducation prouva son droit égal. Il n'y reste plus que la question si les femmes mariées, elles aussi, ont le droit de suivre leur service public ?

C'est particulièrement la pédagogie où les femmes ont trouvé une place spéciale pour leur nature. En Suède, parmi les 35.676 pédagogistes, le nombre des femmes se chiffre par 23.858 eu égard les 11.818 hommes. Et dans le même pays, sur 395 médicopédagogistes on compte 283 femmes et 112 hommes.

Cependant, cette majorité de leur nombre n'est point représentée aux appointements, qui est bien inférieure à ceux des hommes. On dit que l'homme, en sa qualité de chef de famille, doit être rétribué mieux. Mais des efforts tendent à ce que la femme, dans les services analogues à ceux de l'homme, soit prise égale en rétributions aussi.

En général, les valeurs du travail de la femme sont égales aux hommes. Ce sont indubitablement prouvés chez les institutrices, notamment chez les professeuses des écoles médicopédagogues. Dans les écoles des sourds-muets nous ne pouvons manquer les professeuses. Elles enseignent aussi bien que les hommes et dans l'éducation elles les surpassent même. L'homme est destiné plutôt à l'éducation des garçons, tandis que la femme est vouée à celle des filles. Les écoles des sourds-muets ne peuvent point s'en priver.

Les moyens de la démutisation prématurée. Par M. Adolphe Freunthaller, directeur, Vienne.

Les partisans de la démutisation prématurée considèrent le type spécial des novices des écoles de sourds-muets dans le résultat de la démutisation retardée. D'après eux, les expériences du passé démontrent que le type spécial des sourds-muets peut être aboli par la démutisation prématurée.

L'éducation précoce rend possible qu'on s'occupât oralement avec les enfants sourds-muets dans l'époque que la nature elle aussi, réserve au développement des paroles.

Les jardins d'enfant réservés aux jeunes sourds-muets, par la sage

éducation, peuvent mettre fin à leur état isolé. Ainsi, par des situations qui leur éveillent la nécessité de la parole, ils peuvent être éduqués dès leur première enfance, sans que, par les exercices fatigantes de prononciation, ils en perdent l'envie. Ces jardins d'enfant, bien qu'ils ne soient, à proprement parler, que des écoles maternelles, doivent avoir la tendance nette que les impressions individuelles et générales de l'âme enfantin aboutissent à la course orale régularisée.

Les objets, images, photographies et articles fabriqués par les enfants donnent l'idée des travaux de ces jardins d'enfant. En Autriche on a créé déjà en 1916 un jardin d'enfant au sein de l'école nationale des sourds-muets de Vienne, cependant l'esprit mentionné en haut n'y entre qu'en 1919.

En résumant les faits, mon conférence aboutit à trois pensées fondamentales, notamment :

1. L'importance de l'éducation prématurée au point de vue de la conduite orale des enfants sourds-muets ce qui peut être développée parallèlement dès la première enfance avec les désirs et instincts.

2. La portée de l'éducation dans les jardins d'enfant au point de vue de la conduite sociale de l'enfant sourd-muet résultant de l'effet en lui arrachant les sentiments de l'impuissance et la réduction, devenant ainsi un membre égal de la communauté générale.

3. L'éducation orale naturelle ne peut être pratiquée aussi vastement que par les moyens des jardins d'enfant.

Un fragment de la pratique de l'exercice de gymnastique vocal.

Par M. Adolphe Schulmann, directeur l'Institution pour guérir les troubles de la parole à Budapest.

M. le Directeur Schulmann dessine en détail le procédé thérapeutique qu'il a suivi dans les cas d'un enfant bégue de 4 ans et $\frac{1}{2}$. Status praesens, anamnesis, diagnose et prognose, puis le procédé thérapeutique.

a) D'abord on sépara le garçonnet de sa soeur âgée de 7 ans, pour éviter les querelles quotidiennes, afin qu'elles n'influencent plus la tranquillité de l'âme. (Changement d'entourage.)

b) On respecte ses sentiments et idées. En vue de ce qu'il porte son intérêt, on lui réserva une occupation calmante et agréable pour que l'habitude de mauvais humeur se changeât favorablement et que tout occasion portant de récidence soit évitée. (Harmonie de l'âme.)

c) Le développement des masses de paroles fut restreint par des sentiments simples et naturels, dans le cadre d'une occupation correspondante, afin que l'enfant prenne une capacité à un travail associatif (sentiments, pensées et vocales). — (Restriction du développement des paroles. Mise en capacité au travail associatif.)

d) Collaboration en bons exemples de l'entourage. Exemples vocales, ralentissement des paroles, sans que le garçon s'en aperçoive.

e) Pour exercices physiologiques, gymnastique des soufflets, en connectivité d'un jeu correspondant.

L'avenir de la pédagogie des sourds-muets. Par M. Philippe Michels, professeur à l'École normale supérieure des médico-pédagogistes.

Dans la vie encore courte de l'éducation et l'enseignement des sourds-muets, nous pouvons annoter déjà un résultat respectable de l'humanisme. Pourtant nous sommes obligés à déclarer que, dans le passé, on n'avait bien économisé avec les énergies existantes. L'évo-

lution future doit être assurée par plus de sagesse, systématiquement et — d'une organisation propre.

Le lassier-aller, qui exista jusqu'à nos jours, doit être changé par un travail de culture systématique de pédagogie. On en peut tirer l'expérience du passé pour l'avenir. Dans l'intérêt du développement de la pédagogie scientifique des sourds-muets et de toutes les autres sciences auxiliaires, il faut délibérer les experts, pour qu'ils s'adonnent entièrement dans les seins des écoles normales supérieures, à l'enseignement des maîtres futures et à l'assurance des fondements scientifiques de l'évolution future. La pédagogie des sourds-muets ne peut atteindre son niveau scientifique et ne peut servir de guide pratique que par la collaboration et l'influence mutuelles de tous les professeurs des Écoles normales supérieures médico-pédagogiques du monde. Les sciences auxiliaires doivent être révisées et augmentées. La sociologie a son importance aujourd'hui comme la psychologie des enfants ou la science des signes et de la dactylogie, ainsi que la psychologie du développement de la parole. La phonétique n'assure plus ce qu'elle promet. Ce n'est autre que la science des vocales. Pour la démutisation, il nous faut employer la logocinétique et la logocinesthésie. Les moteurs de la technique de la parole sont encore tout à fait inconnus, de sorte, méconnus. Heinicke seul connaissait bien la base de la démutisation, en donnant à ses élèves sourds-muets des symboles oraux — cinesthésiques concrets. Dans le passé, il n'y avait que quelques pédagogistes excellents ayant compris son méthode et c'est à nos jours seulement que la profondeur de ses idées précurseuses est reconnue et par là, la technique de la démutisation devint plus claire.

Il faut que nous reconnaissons la vraie fonction et les buts de la parole. Par le moyen des sciences auxiliaires susmentionnées, nous allons reconnaître la parole comme une course de mouvement. La course vocale n'en est que conséquence, qu'un phénomène parallèle, comme celle des sensations du mouvement de la parole, jusqu'ici assez négligée. Après cela, les paroles cessent d'être des simples moyens d'expression de nos sentiments et pensées, de plus, elles deviennent l'un des moyens de nos actions, une forme de l'activité. La démutisation doit suivre la pratique quantitativement et qualitativement de l'acquisition de la parole des enfants à sens normaux. Cependant cela ne suffit point, cette exercice doit être pratiquée dans l'époque même de l'évolution orale des enfants entendants-parlants, si nous voulons nous appuyer aux effets l'analogique inconscient.

L'enseignement des sourds-muets est une tâche de la médico-pédagogie. La surdité, en elle-même est un effet incurable, nous devons donc nous contenter de la seule tâche : à porter remède par la démutisation aux conséquences de la surdité et cela par un procédé thérapeutique des paroles et pas seulement par l'enseignement oral. Ce dernier, suivi par un règle horaire, n'annule point l'état de mutisme, ce qui est grandement prouvé par la désignation „sourds-muets“ de nos élèves. Tout enfant sourd de naissance ou devenu sourd doit être soigné thérapeutiquement et cela sans relâche.

L'orale est la langue maternelle de l'enfant sourd, et cela doit être enseignée par la mère, c'est-à-dire par l'institutrice, dont la prédestination naturelle en rend compétente.

La condition de l'existence de la parole est avant tout, l'entourage parlant, même dans les circonstances normales. Les sourds-muets

sont bien „handicapés“ par la manque de l'ouï, il faut donc leur créer des circonstances favorables à apprendre la parole. L'avenir porte en lui-même la tâche de mener les enfants sourds-muets parmi les parlants et non les en séparer.

Les agents susmentionnés ne représentent point en eux-mêmes l'effet miraculeux, il faut les coordonner, afin qu'ils résultent l'évolution progressive de la démutisation et par là, la valeur et la profession des instituteurs seront portés bin au dessus des mesures humaines.

La question de la séparation des sourds-muets et des durs d'oreille dans l'enseignement. Par M. Ernest Emmerig, professeur à l'Inst. des Sourds-Muets de Munich.

La situation actuelle exige une activité plus répandue également dans la sphère de l'enseignement des sourds-muets. Les résultats de l'enseignement dépendent tant de la méthode que de l'organisation correspondante. Les nombreuses matières d'enseignement des écoles de sourds-muets exigent une séparation urgente des différents groupes. Dans la pratique ce doit être réalisée selon les degrés de l'ouï et de l'intelligence. Depuis Itard, ces essais ont provoqué des résultats variés. La séparation selon le degré de l'ouï fut à son comble au temps du prof. Bezold, par la création des classes dites „pour les entendants“ (Hörklassen). Cependant, cette organisation n'est point passé au delà de l'Allemagne méridionale. Le congrès de 1900 de l'Union des professeurs des sourds-muets se déclara en faveur de la séparation suivant le degré de l'esprit, ce qui est en usage dans nombreuses écoles de sourds-muets de l'Allemagne. Cette séparation est pratiquée dans le sein de chaque école, mais par le nombre restreint des élèves elle heurte à des difficultés dans la plupart des écoles et met en évidence le besoin de la création d'une école centrale, destinée à recevoir de toutes les régions les enfants et, après l'essai d'un an chaque enfant serait envoyé à l'école correspondante: pour enfants de capacité normale, faible et durs d'oreille. Une organisation à part est nécessaire pour les durs d'oreille de capacité normale et faible. Les enfants de capacité faible n'ayant les traces d'ouï que très minime, seraient distribués à l'école correspondante pour sourds-muets de capacités faibles. L'école centrale serait augmentés d'une école maternelle aussi. Pour les sourds psychopathologiques et pour les enfants à vice de prononciation, des écoles spéciales devraient être créées. Enfin on doit songer aux sourds-muets de capacité excellente aussi, en leur instituant une école toute spéciale.

CONTENTS.

125th anniversary of the Royal National School for the Deaf, Vác. 2th oct. 1927. Festival meeting of the Association of the Teachers of the Deaf and the Blind. 3th oct. 1927.. Banquet to the memory of Andreas Chazar, founder of the instruction of the Deaf in Hungary.

Development of instruction of the deaf and method in Hungary from 1802. untill today. By Peter Nagy, headmaster of the School for the Deaf, Vác.

The hungarian instruction of the deaf begun in Vác in 1802. The first teachers had their instruction in Vienna. But the method

brought from Vienna, was abandoned already by Anton Schwartzer, whose method was already more developed than that of Michael Venus. In the method of Schwartzer, the pronunciation, the lip-reading speech received a more important role than in the method of Venus. After Schwartzer, there was a stagnation. Hill's doctrines could not find entrance to Hungary.

It was Schwartzer's son, Charles Fekete, who began to introduce the method of Hill in Vác, in 1870. He put more importance upon speech. The successors of Fekete: Ignac Pivar taught a complete grammar. Under the time of Joseph Roboz, Vatter's international influence arrived to Hungary. The Hungarian educational scheme, introduced in 1900 uniformed all schools for the deaf in Hungary. This educational scheme got only slowly their realization and they are not yet realized everywhere.

Alexander Borbély's „Guide, 1911“ could not help this matter. Our medico-pedagogical high school and the organization of summer-courses shall take care for a further development.

The care for the deaf. By headmaster E. Schorsch, Berlin.

The systematical and methodical care for the deaf procures the necessary activity for the deaf, gives enlightenment to parents for familiar education, provides counsel and help, regarding the election of profession and place the deaf in trade. It fights against prejudice, takes care of professional education and culture, arranges scientific moving pictures and leads the deaf into social life. It endeavours to insure legislatively the prosperity of the deaf.

The question of female teachers of the deaf. By rector Johan Bergqvist, Lund, Sweden.

The question of employment of female teachers for the schools for the deaf belongs into the women-question in general.

Step by step women risen upwards to the same positions, men occupied. They get employments in offices and other positions of state and municipal communities.

But objections were made against their admission. It was said, that they do not possess the physical energy and psychical maturity, necessary to private and public employments. It was told, they have to be devoted to the home and to maternity, and to accomplish there their duty.

But society can not miss their work for the benefit of humanity. Especially in education they are at the right place. In Sweden from 35676 teachers, there are 23858 female and only 11818 male teachers. In the schools for abnormal children there are 283 female and 112 male teachers.

It was a great debate about the question of the salaries of female teachers. Some have fought for the principle of higher wages for men, because they have to support their family. Others required for the same work the same wages. This question is not yet solved.

Female teachers in general are working as good as men.

The early education of the deaf. By headmaster Adolf Freunthaler, Vienna-Döbling.

Believers in early speech-teaching of the deaf see the cause of the dumb scholar-types in the late beginning of speech-training.

Experiences persuadet them, that the dumb-typ can be avoidet by early instruction. Early speech training makes it possible to give deaf children speech in the time of natural speech-development.

The kindergarden for the deaf gives the little deaf a good education and makes him a good member of a suitable sm ll society. In such a maner, the little deaf child grows up in a speaking community instead of into one of pantomime. The kindergarden discharges the little deaf from isolation.

The advantages of the kindergarden are: early understanding and use of speech.

The first kindergarden in Austria was founded in 1916 and reformed in 1919.

The chief-points of this study are: 1. the imperlance of early education for speech-behaviour of the deaf; 2. the importance of kindergarden education for the social behaviour of the deaf and 3. the value of early speech and education for the self-consciousness of the deaf.

From the practice of speech-cure. By Adolf Schulmann, headmaster of the medical-establishment for speechdefects, Budapest.

Schulmann describes and details the pedagogical-therapeuties, he used in healing a stuttering child of 4 years of age.

Therapeuties and prognosties:

a) The litle child has been separated from his seven years old sister, because she quarrelled always with her brother. (Change of environs.)

b) His feelings and thoughts changed agreeable by quiet play. (Soul's harmony.)

c) The development of his speech has been restrained by simple and natural feelings and by suitable play-work. (Restriction of speech development. Capacity for associativ work.)

d) The example of the working surrounding and of its distinctly speech. (Good example.)

e) Physiological and breathing exercises but only in playing manner.

A view into the future of education of the deaf. By professor Philipp Michels, Bueapest.

In the short time in which deaf are educated we must notice the magnificent performance of philanthropy. Notwithstanding we can not say, the past used energies economicaly.

The development of the education of the deaf must be directed in more economical way.

At first we have to creat a scientific ground for future development.

The auxiliary sciences too want a revision and supplement. The sociology is today as important as the psychology of the deaf and that of the pantomime and as the psychology of speech-development.

Phonetics does not fulfil its promises. This is a knowledge of voices. Besides we need a science of speech motorisme and of logokinesesthesia too.

The machine of speech technology is completely unknown. Heinicke, who knew the secret of speech technology for the deaf was misinterpreted.

We must be more intimated with the correct essence and aim

of speech. Speech is not a simple expression of our feelings and thoughts, but it must be considered as a special form of action. By such a consideration the selection of speech material for the deaf prepares no more difficulties.

Only the use of speech, equal in quality and quantity with that of the hearing child can make the deaf clever in speaking.

The education of the deaf is a medico-pedagogical task. The dumbness, as the consequence of deafness, as a social abnormality, has to be abolished. Deaf children need not only simple methodical school lessons, but continual speech treatment in order to get a mother language in speech.

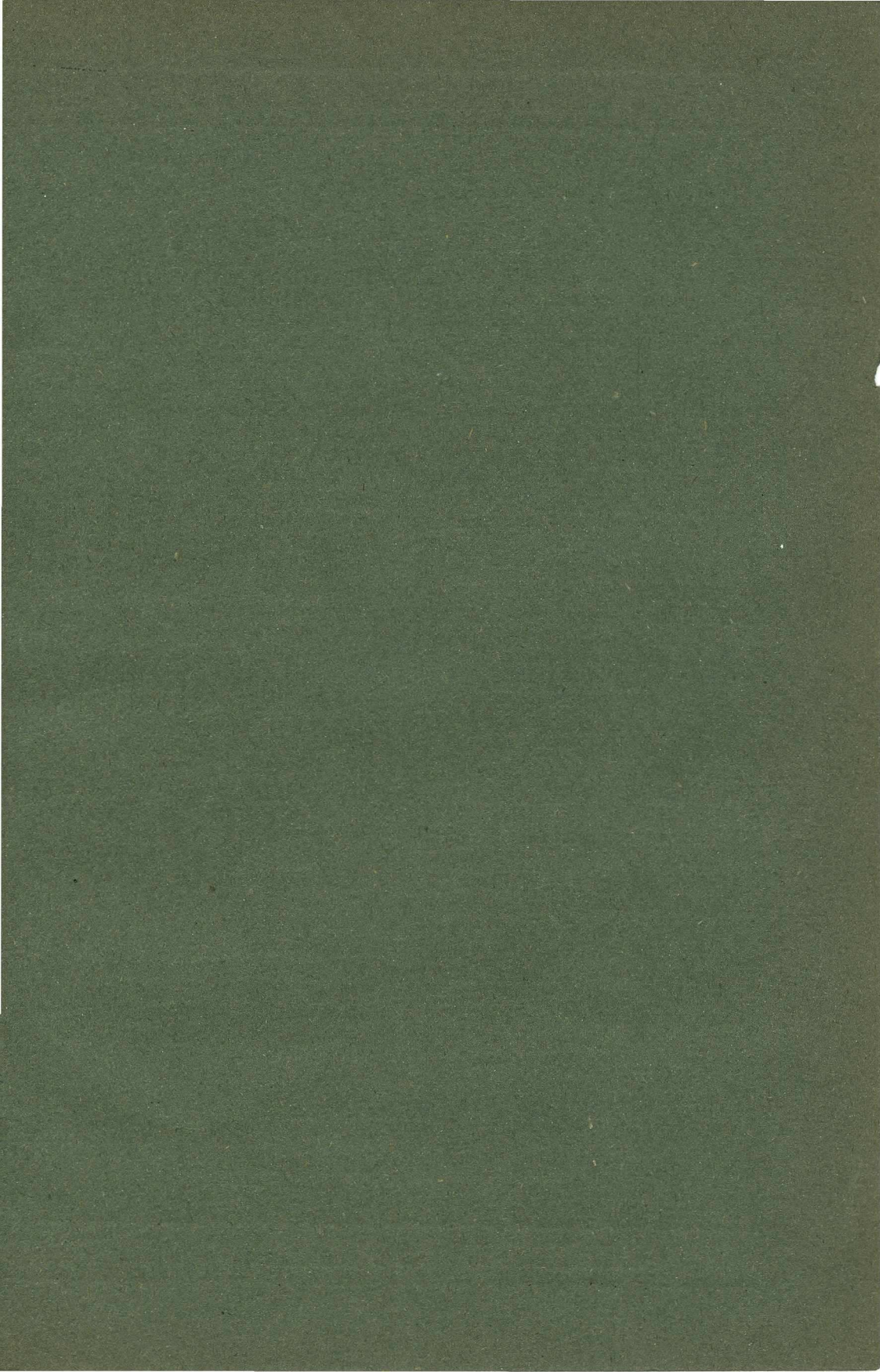
In the future they have to become speech from the mother, from the female teacher and not from the father, the male teacher. The natural inclination and calling of women for nursing and treating must get its full effect in the future as a medico-pedagogical factor for speech-development in the deaf.

Deaf children are not to be separated from hearing and speaking children. By the special establishments for the deaf, the past deprived the deaf from the powerful effect of natural speaking surroundings.

To develop education of the deaf we must take in consideration all the medico-pedagogical factors and try to help them to their full effect.

The question to group the deaf pupils homogeneously. By Ernst Emmerig, professor of the deaf, München.

The results of deaf education depend greatly from the separation of our deaf pupils in homogeneous groups. Different attempts were made in this direction since Itard. But the right solution of this question requires a separate organisation of admission and the consideration of all types of deaf pupils. Each homogeneous group needs a special establishment.

Tanáregyesületünk kiadványai:

1. Siketnémák és Vakok Oktatásügye. Havi folyóirat, 1926-ra (XVIII. évfolyam.) Ára 16 pengő. I—IV. évfolyam, ára egyenként 35 pengő, de ezek csak annak adhatók el, aki az eddigi évfolyamokat mind megveszi. Az V—X. évf. 30 P. A XI—XXII. évf. 25 P. A XXIII—XXV. évf. 16 P. A XXVI. évf.-ből csak kevés teljeszámú példány van, ára 25 P. A XXVIII. évf. 16 P. 2—3. Évkönyv 1903. és 1904. Szerk. Bihari Károly e. titkár. Ára 3 P. 4. Juan Pablo Bonet: A betűknek elemeikre való felbontása és a némák beszédre való tanításának művészete. Madrid. 1820. Ford. Adler Simon. Ára 3 50 P. 5. Nagy Péter: Fonetizáló ábrák és asztalka. (Ismertetését l. M. S. O. 1912. 7. sz. 144. o.) Ára a megrendeléskor állapotittatik meg. 6. Záborszky Árpád: Képek a tornatanításhoz. Tollrajz. Ára a megrendeléskor állapotittatik meg. 7. Kegler Ferenc: Adatok az S. I. T. O. E.-nek 10 éves történetéhez. Ára 1 P. 8. Dr. Náray—Szabó Sándor képe. (80 f.) 9. A mássalhangzók (konzonánsok) kifejlesztése a siketnémák I. (artikulációs) osztályában. Irta: Stern Ottó. Ford. és a magyar vonatkozású részlettel ellátta: Váradi Zsigmond. Ára 5 P. 10. Gácsér József emlékfüzet (80 f.). 11. Cházár András képe (80 f.). 12. A S. I. T. O. E.-nek története az 1918—19. forradalmak alatt. Irta: Záborszky Árpád, e. titkár. A „M. S. O.” XXII. évf. melléklete. 13. De l'Épée: Siketnémák oktatása rendszeres jelek útján. Páris, 1776. Ford. Szabó Imre. Ára 3 P. 14. Borbély Sándor: A magyar siketnémaoktatás bibliográfiája és adagyűjteménye 1920 végéig. Ára 6 P. 15. Michels Fülöp: A siketnémák beszédének ásthetikája. Különlenyomat a M. S. O. 1823. 10—12. és 1924. 1—3 számaiból. Elfogyott. 16. Istenes Károly: Hangkecsolódások a magyar beszédben, különös tekintettel a siketnémák hangos beszédére. Ára 3 P. 17. Puha László: A fogalmazás-tanítás módja és anyaga. Különlenyomat a „S. V. O. Ü.” 1925. 7—10. számából. Ára 1 20 P. 18. Statisztikai adatok a siketnémákról az „Orvosi vélemények” alapján. Táblázatban. Összeállította: Istenes Károly. Ára 2 P. 19. A beszédhibák javítására szolgáló áll. tanfolyam 25 éves története (1896—1921.) statisztikai táblázatokban. Összeállította: Istenes Károly. Ára 2 P. 20. Dr. Ranechburg Pál: A siketnémák számolóképességéről. Különlenyomat a „S. V. O. Ü.” 1925. 4—6. számából. Elfogyott. 21. Michels Fülöp: Nemzetközi Siketnéma Nevelésügyi Konferencia, (London, 1925. jul. 20—25.) Különlenyomat a „S. V. O. Ü.” 1926. 1—3. számából. Ára 2 P. 22. Kirschenheuter Ferenc: A Vakok József Nádor Kir. Orsz. Intézete százéves fennállásának ünneplése. Különlenyomat a „S. V. O. Ü.” 1926. 5—7. számából. Ára 40 f. 23. Kirschenheuter Ferenc: A hadirokkantak foglalkoztatása. Különlenyomat a „S. V. O. Ü.” 1926. 5—6. számából. Ára 1 P. 24. Ehling Jakob: A siketnémák megszólaltatása az anyaiskola nyomdokán. Különlenyomat a „S. V. O. Ü.” 1926. 5—6. számából. Ára 3 P. 25. Schreiner Ferenc: A vak beszéde. Különlenyomat a „S. V. O. Ü.” 1927. 1—4. számából. Ára 1 P.

E kiadványok

**Pirovits Jenő tanár, a kiadóhivatal vezetőjénél rendelhetők meg:
Budapest, VIII., Fesztets-u. 3.**